

PRAVO i POREZI

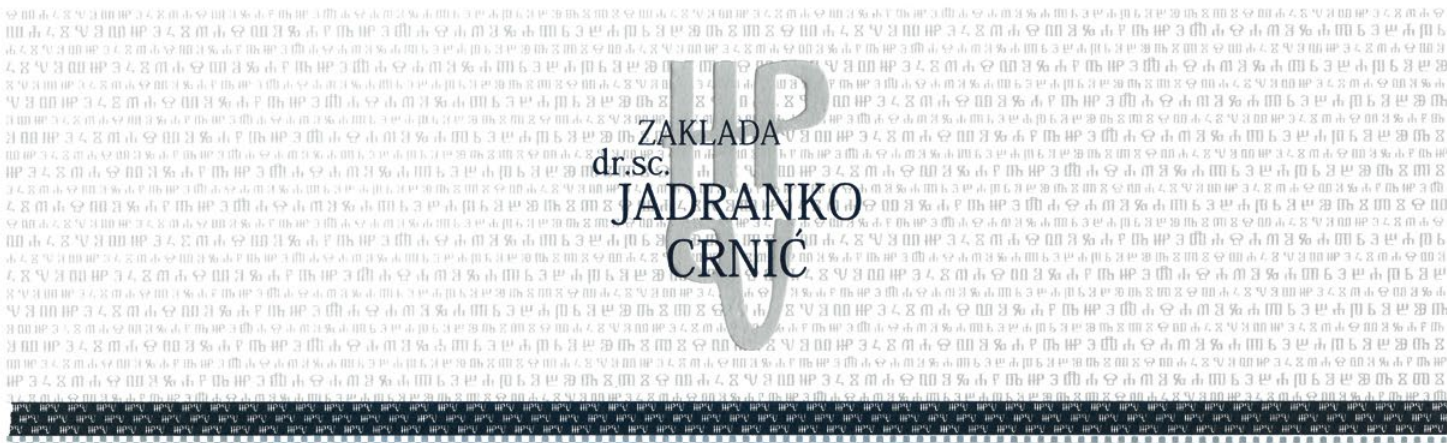
ČASOPIS ZA PRAVNU, POREZNU I UPRAVNU PRAKSU

ISSN 1331-2235 (Tisak), ISSN 2670-8752 (Online)

IZBOR IZ SADRŽAJA:

- ▶ **TRGOVAČKO PRAVO I PRAVO DRUŠTAVA**
Registar zadužnica, raspolaganje poslovnim udjelom
- ▶ **OBVEZNO PRAVO**
Pravo na kaparu kod raskida ugovora, ponuda kod ugovora o građenju
- ▶ **STEČAJNO PRAVO**
Odgovornost stečajnog upravitelja
- ▶ **RADNO I SOCIJALNO PRAVO**
Novela Zakona o radu, pravo na dio obiteljske mirovine preminulog osiguranika
- ▶ **POREZNO PRAVO**
Porezno motrište izvoza i uvoza dobara u drugim zemljama EU-a, oporezivanje ekstraprofita u RH
- ▶ **GRAĐANSKO PROCESNO PRAVO**
Ogledni postupak i Novela ZPP-a
- ▶ **UPRAVNO PRAVO**
Upravni postupak u školama, državne matice, euro i lokalni proračuni

*Poštovanim
čitateljima želimo
sretan Božić i novu
2023. godinu!*

NA TEMELJU ČLANKA 33. STATUTA ZAKLADE DR. SC. JADRANKO ORNIĆ
I ODLUKE ZAKLADNE UPRAVE OD 31. SVIBNJA 2022.

DODJELJUJE SE

Priznanje

RRIF Plus-u

ZA 25 GODINA IZLAŽENJA ČASOPISA "PRAVO I POREZI"

časopisa od osobite važnosti

za unapređenje pravne znanosti i struke
u Republici Hrvatskoj

U ZAOREBU
30. RUJNA 2022.

PREDsjedNIK ZAKLADNE UPRAVE
DR. SC. ZORAN PIĆULJAN

SADRŽAJ

❑ PREGLED NOVIH PROPISA

Novi zakoni – studeni 2022. godine 3
Ivan MILOTIĆ

❑ RADNO PRAVO

✍ Hana VELAJ
Ante VIDOVIĆ
O izmjenama i dopunama Zakona o radu 5

❑ GRAĐANSKO PROCESNO PRAVO

✍ Slađana ARAS KRAMAR
Ogledni postupak radi rješenja pitanja
važnog za jedinstvenu primjenu prava
i novine iz 2022. godine 17

❑ UPRAVNO PRAVO

✍ Marin KARIN
Provedba upravnog postupka
u školskim ustanovama 24
✍ Terezija MARIĆ
Izmjene Zakona o državnim maticama 29

❑ LOKALNA SAMOUPRAVA I UVOĐENJE EURA

✍ Nenad ŠČULAC
Utjecaj uvođenja eura kao službene valute
u RH na lokalni proračun 35

❑ ZAŠTITA OSOBNIH PODATAKA

✍ Marko ZORIČIĆ
Nematerijalna (od)šteta na temelju GDPR-a 39

❑ SOCIJALNO PRAVO

✍ Lucija TURKOVIĆ-JARŽA
Ostvarivanje prava na dio obiteljske
mirovine preminulog osiguranika 44

❑ POREZNO PRAVO

✍ Tamara CIRKVENI FILIPOVIĆ
Porezno motrište izvoza i uvoza dobara
u drugim zemljama članicama EU-a 45
✍ Domagoj PERANIĆ
Ivan MILOTIĆ
Oporezivanje ekstraprofita u Hrvatskoj 52

❑ TRGOVAČKO PRAVO

✍ Marta HREN
Registar zadužnica, pravne praznine,
neusklađenost s europskim pravom i *de lege ferenda* 55

❑ OBVEZNO PRAVO

✍ Nevenka ŠERNHORST
Pravo na kaparu u slučaju raskida ugovora 63
✍ Ivan MILOTIĆ
Pregovori i ponuda kod ugovora o građenju;
njihov doseg i utjecaj prema pravilima ZOO-a
i Posebnih uzanci o građenju 67

❑ PRAVO TRGOVAČKIH DRUŠTAVA

✍ Antonio MAREČIĆ
O raspolaganju poslovnim udjelom 74

❑ STEČAJNO PRAVO

✍ Jelena ČUVELJAK
Odgovornost stečajnog upravitelja 80

❑ MEĐUNARODNO PRIVATNO PRAVO

✍ Tena HOŠKO
Katarina MEĐUGORAC
Izbor mjerodavnog prava prema
Uredbi o nasljeđivanju 87

❑ PRAVNA TERMINOLOGIJA – OSNOVE

Jezik u pravu 95
Ivan MILOTIĆ, Domagoj PERANIĆ

❑ TUMAČENJA I STAJALIŠTA DRŽAVNIH TIJELA, TIJELA JEDINICA PODRUČNE (REGIONALNE) SAMOUPRAVE I JAVNIH USTANOVA

✍ MINISTARSTVO FINANCIJA 96
Porezna uprava – središnji ured 96
I. Porez na dodanu vrijednost 96
V. Drugi porezi, pristojbe i davanja 97
✍ MINISTARSTVO RADA, MIROVINSKOGA SUSTAVA,
OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE 98

❑ DOMAĆA SUDSKA PRAKSA I STAJALIŠTA 101
❑ INOZEMNA SUDSKA PRAKSA I STAJALIŠTA 113
❑ PITANJA I ODGOVORI 118

U PRODAJI

ZAKON O OBVEZNYM ODNOSIMA

urednički pročišćeni tekst sa stvarnim kazalom

Dana 1. siječnja 2022. godine stupile su na snagu zadnje izmjene i dopune Zakona o obveznim odnosima. Razlog donošenja tih izmjena i dopuna je usklađenje našega obveznog prava s propisima EU-a u okviru područja materijalnih nedostataka stvari te se njima uvodi novi institut *komercijalno jamstvo*.

Ovaj Priručnik sadržava pročišćeni tekst Zakona o obveznim odnosima te radi lakšeg pronalaženja opsežne zakonske građe i Stvarno kazalo, u koji su uneseni i novi pojmovi iz zadnjih zakonskih izmjena i dopuna. S obzirom na to da Zakon o obveznim odnosima uređuje ugovorne (ugovor o prodaji, ugovor o zajmu, ugovor o građenju i dr.) i izvanugovorne odnose te institute iznimno zastupljene u praksi (primjerice obračunska plaćanja, zastara, pobijanje dužnikovih pravnih radnji, nagodba, kompenzacija i ostali načini prestanka obveza i dr.), ovaj je Priručnik nužan svakom poduzetniku, bez obzira na to bio on fizička osoba (obrtnik, nositelj slobodnog zanimanja) ili pravna osoba, odnosno trgovačko društvo i drugi odgovarajući oblik te osobe.

NIKOLA TESLA, OBRAZOVANJE I EUROKOVANICA

Iščekujući novu godinu, u RH se na neki se način iščekuje i uvođenje eura. Premda je to samo priznanje stvarnosti koja otprije kod nas dugo postoji, taj je proces svejedno podosta intrigantan i prožet mnogim neizvjesnostima. Ipak, to ovdje nije tema. Mnogo više i zbog mnogo dubljih razloga pozornost privlači hrvatska eurokovanica na kojoj je prikazan lik Nikole Tesle. Tim je više to važno naglasiti jer je ispitivanje javnog mnijenja pokazalo da je upravo Tesla kao motiv snažno prihvaćen u najširoj hrvatskoj javnosti, da se među svim euromotivima baš on najjače poima hrvatskim nacionalnim simbolom i da kao takav postiže visok stupanj identifikacije u najširoj javnosti. Potonje zavrjeđuje čestitku ne samo zbog opravdanosti takva shvaćanja nego i zbog toga što se pokazalo da je hrvatski narod napokon dovoljno dozrio da suglasjem prihvati tu činjenicu glede jedne osobe koja je bila pravoslavac. Međutim, od toga da je bio srpskoga roda i da je Hrvatsku smatrao svojom domovinom, za razumijevanje Nikole Tesle neizmerno je važnija, čak i presudna, činjenica da je 1856. godine rođen na području hrvatskih zemalja.

U to doba Lika je u svakom pogledu bila zapećak Habsburške Monarhije. Bila je sastavi dio Vojne krajine koju je najbolje opisati kao vojarnu na otvorenom – područjem surova života i egzistencije bez neke perspektive, gdje su glavnu riječ vodili austrijski časnici. Smiljan u Lici u svakom je pogledu bilo beznačajno mjesto, Ipak, *nota bene*, kao dio hrvatskih zemalja, i baš zbog toga, Lika je u vrijeme Teslina rođenja ipak bila dio Monarhije. A kakva god da je bila i kako god da je poimala zabačene krajeve, među kojima su se nalazile i hrvatske zemlje, Monarhija je iznimno nadarenoj djeci (čak i najvećoj sirotinji) omogućavala pristup školama, time i prikladnom obrazovanju, a naposljetku i perspektivu da najuspješniji među njima odu na najbolje studije u velike i blistave gradove te prostrane države. Uostalom, kada je 1875. godine upisao Visoku tehničku školu u Grazu, Tesla je primao stipendiju upravo Vojne krajine. Ta je mogućnost

bila, doduše, minimalna, i to treba naglasiti, ali je u habsburško doba (i poslije austro-ugarsko) postojala i bila je institucionalizirana.

Postoji niz primjera sirotinjske iznimno inteligentne i nadarene djece iz zabačenih krajeva kojoj je upravo ta austrijska paradigma omogućila pristup najboljim školama i izgradnju zavidnih karijera. Najvažniji i najteži dio za tu djecu bio je iz seoske škole otići u gimnaziju. Tesla je gimnaziju najprije pohađao u Gospiću, a potom u Rakovcu kraj Karlovca, gdje je maturirao. I baš se to pokazuje presudnim, jer bez prilike da se školuje u gimnaziji svaka bi mu dječjačka perspektiva bila nedohvatljiva. I tu leži važnost činjenice da je rođen u hrvatskim zemljama te da su one bile dio Monarhije.

Da je kojim slučajem, primjerice, bio rođen u na tlu današnje Srbije, ništa se od toga ne bi bilo dogodilo – zasigurno ne bi bio dobio priliku ni za što. Naime, još je nekoliko desetljeća nakon Teslina rođenja to bio dio Osmanlijskog Carstva, koje je tada već bilo u strmoglavom posrtanju, i koje darovitoj slavenskoj djeci naprosto nije nudilo ni priliku školovati se ni perspektivu, niti je osiguravalo ikakvu selekciju.

I na Teslinu je primjeru iz njegovih ranih (dječjačkih) godina habsburški sustav pokazao istančani te u našim krajevima neponovljiv osjećaj za objektivnu i poštenu institucionalnu selekciju najdarovitijih među djecom. Nije Tesla, dakako, bio jedini takav primjer, ali je on zbog svoje genijalnosti, konceptualno važnih postignuća, afirmacije na Zapadu, općepoznatosti i nikada osporena autoriteta daleko najpoznatiji.

Premda se o tome danas počesto raspreda, ni od kakve važnosti za Teslin životni put nisu imali ni srpski (pravoslavni) rod ni hrvatsko domovinstvo, već puka činjenica da je rođen u hrvatskim zemljama koje su, eto, tada ipak bile dio jedne uređene države. I to države koja je najboljima na institucionaliziran način davala ono najvažnije – objektivnu i poštenu priliku.

IVAN MILOTIĆ

PRAVO I POREZI

Časopis za pravnu, poreznu i upravnu praksu

IMPRESSUM

Nakladnik: RRIF-plus – društvo s ograničenom odgovornošću za nakladništvo i poslovne usluge, d.o.o.

Zagreb, Vlaška 68, OIB: 18376805890, internetska stranica: www.rrif.hr, e-pošta: rrif@rrif.hr

Direktorica: dr. sc. Ljerka MARKOTA, prof. struč. stud. i ovl. rač.

Savjeti i odgovori od 8:00 do 13:00 sati na telefon: **01/4699-111 i 01/4699-122**

PRETPLATA: 01/4699-760; 099/4699-760 – Suzana MIHALIĆ. **Tajništvo: 01/4699-700** – Mirela ROGULJA

GLAVNI UREDNIK: izv. prof. dr. sc. Ivan MILOTIĆ • **ZAMJENIK GLAVNOG UREDNIKA:** dr. sc. Vlado BRKANIĆ, prof. struč. stud. i ovl. rač. • **UREDNICI:** dr. sc. Vlado BRKANIĆ, prof. struč. stud. i ovl. rač.; Tomislav SADRIĆ, mag. iur.; dr. sc. Ljerka MARKOTA, prof. struč. stud. i ovl. rač.; Ante VIDOVIĆ, dipl. iur.; dr. sc. Nada DREMEL, ovl. rač. i ovl. por. savj.; Domagoj PERANIĆ, dipl. iur.; Hana VELAJ, mag. iur.; Marko ZORIČIĆ, univ. spec. dipl. i Nenad ŠČULAC, dipl. iur. **Lektura:** EDIT d.o.o.

VANJSKI SURADNICI: izv. prof. dr. sc. Slađana ARAS KRAMAR; Vladimir A. BATARELO, LL.M.; Vesna BULJAN, dipl. iur.; dr. sc. Tamara CIRKVENI FILIPOVIĆ, prof. struč. stud. i ovl. rač.; doc. dr. sc. Jelena ČUVELJAK; doc. dr. sc. Zlatko ČEŠIĆ; dr. sc. Marijan ČURKOVIĆ; prof. dr. sc. Viliam GORENC; dr. sc. Šime GUZIĆ, v. pred. i ovl. rač.; mr. sc. Iris GOVIĆ PENIĆ, dipl. iur.; mr. sc. Bojan HUZANIĆ, dipl. iur. i por. savj.; mr. sc. Mirjana MAHOVIĆ KOMLJENIĆ, dipl. oec.; Goran LOJE, dipl. iur.; Terezija MARIĆ, dipl. iur.; dr. sc. Ljiljana MATUŠKO ANTONIĆ; prof. dr. sc. Nikola MIJATOVIĆ; Krešimir OREŠKOVIĆ, dipl. iur.; Ivan PALČIĆ, dipl. iur.; Nikolina PAVLEČIĆ KUČINIĆ, dipl. iur.; Mladen ŠIMUNDIĆ, dipl. iur.; Goran TOPIĆ, mag. iur.; prof. dr. sc. Nataša ŽUNIĆ KOVAČEVIĆ i Danijel JAVORIĆ BARIĆ, mag. iur.

Die Steuerberaterkammer München und RRIF plus d.o.o. Zagreb haben eine Vereinbarung über die Zusammenarbeit und gegenseitiger Unterstützung ihrer Mietglieder geschlossen.

Komora poreznih savjetnika München i RRIF plus d.o.o. Zagreb sklopili su Sporazum o suradnji i pomoći za svoje članove.

Pretplata za 2022. na tiskano izdanje iznosi **1.465,00 kn (194,44 EUR)**; na tiskano + web izdanje **1.695,00 kn (224,97)**; web pre **(45,00 EUR)** • Cijena pojedinog primjerka časopisa prema internom cjeniku • Časopis izlazi mjesečno.

IBAN HR2624020061100033007

Za članke, crteže i oblikovanja objavljena u ovom časopisu sva su prava pridržana. Nedopuštena je objava, prerada, reproduciranje, umnožavanje, imitiranje i drugi način prenošenja bez suglasnosti nakladnika. Rukopise ne vraćamo.

Grafička priprema i tisak: **EDIT** d.o.o. Zagreb, Trumbićeva 12.

Dizajn naslovnice: **Dragutin NOVAK, dipl. ing. graf. tehn.**

Redakcija ovog broja dovršena je 9. prosinca 2022. godine.

Novi zakoni – studeni 2022. godine

Uspoređuje li se s prijašnjim godinama, kada su se posljednjih mjeseci prije nove godine u pravome tsunamiju intenzivno donosili zakoni iz raznoraznih područja, kraj 2022. je, kao i 2021. godine, obilježilo svojevrsno normativno zatišje. Dakako, preostaje još prosinac kada se očekuje donošenje niza zakona i u redovnoj i u hitnoj proceduri, no svejedno naznačena tvrdnja o zatišju i nakon prosinca ostat će jednaka. Dio toga treba pripisati iscrpljivanju različitih faza porezne reforme prethodnih godina, što je sada na kraju godine rezultiralo izostankom cjelovitih ili dalekosežnijih poreznih intervencija (osim nekih *ad hoc* i pomalo pointilističkih), pa time i donošenje pripadajućih općih akata. Jedino što je u čitavom tom području oduvijek konstanta u studenome su zakoni iz područja državnog proračuna. Tijekom studenoga zapravo je iz poreznog područja, opravdano ili neopravdano, najveću medijsku pozornost privukao planirani zakon kojim se oporezuje ekstraprofit (dodatni porez na dobit), pa čak i prije nego li je uopće ušao u javno savjetovanje. Taj zakon nije, dakako, donesen u studenome, no važno ga je spomenuti u navedenom kontekstu, dok će biti prikazan u pregledu novih zakona za prosinac (u časopisu *Pravo i porezi* br. 1/2023.) bude li donesen u ovoj godini.

ZID Zakona o državnim službenicima logična je, ali zasigurno ne i dovoljna reakcija na niz nepovoljnosti povezanih s radom u državnoj službi koju sada zahvaća nevjerovatan i krajnje nepovoljan trend odljeva najboljih kadrova i eksponencijalno rastuće uistinu loše poimanje u javnosti rada u tom području. Tome dodatno pridonosi i slaba plaćenost, ograničene mogućnosti napredovanja najboljih, neodgovarajuće vrednovanje, snažna i dugovjeka politiziranost tog sektora nauštrb profesionalnosti, što sve zajedno – posebno uz ponderiranje krajnje nepovoljnim demografskim kretanjima – čitav taj sustav čini upitno održivim ne samo u ovakvom obliku nego u svakom obliku koji će ubuduće imati išta zajedničkoga s postojećim.

Ostale zakonske reforme koje se prikazuju u nastavku rezultat su objektivnih potreba prilagodbe u sustavu matičarstva (ukidanju JMBG-a) i deviznog poslovanja (uvođenja eura u RH). Neizvjesna, nesigurna, pa možemo reći čak i globalno duboko nesretna vremena u kojima živimo, zasigurno su dala poticaj određenim reformama i prilagodbama sustava strateških robnih zaliha. Naposljetku, donesen je i potpuno novi zakon kojim se uređuje niz pitanja iz područja sporta i rekreacije, a koja nisu samo usko pripadajuća tom području nego su iznimno široka i dalekosežna, pa čak i upitne održivosti te pravednosti.

ZAKONI IZ PODRUČJA DRŽAVNOG PRORAČUNA

ZID Zakona o izvršavanju Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2022. godinu

(Nar. nov., br. 131/22 na snazi od 9. studenoga 2022.)

Uređuju se sljedeća pitanja:

- omogućuje se Vladi RH da na prijedlog Ministarstva financija odobri jamstva vezana uz zajmove i financijsku pomoć iz proračuna EU-a koje Europska komisija odobrava Ukrajini.

- način povrata troška poreza na dodanu vrijednost međunarodne institucije koja je na temelju zakona ili međunarodnog ugovora oslobođena plaćanja poreza na dodanu vrijednost.
- mijenja se iznos zaduživanja na domaćemu i stranoj tržištu novca i kapitala kao i visina zaduživanja za izvanproračunske korisnike.
- mijenja se i iznos jamstvene zalihe.

Zakon o izvršavanju Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2023. godinu

(Do trenutka predaje časopisa u tisak nije objavljen u *Narodnim novinama*)

Uređuju se sljedeća pitanja:

- upravljanje prihodima i primicima te rashodima i izdacima.
- trošenje proračunskih sredstava.
- upravljanje državnom imovinom.
- zaduživanje i tekuće otplate.
- državna jamstva.
- uplata dobiti trgovačkih društava u kojima RH ima paket dionica ili udio.
- poticajne mjere u gospodarstvu.
- novčane kazne zbog povreda odredbi ovoga Zakona.

ZAKON IZ PODRUČJA DRŽAVNIH SLUŽBENIKA I NAMJEŠTENIKA

ZID Zakona o državnim službenicima

(Nar. nov., br. 141/22, na snazi od 7. prosinca 2022.)

Uređuju se sljedeća pitanja:

- omogućuje se zadržavanje u službi državnog službenika kad navrší 65 godina života i najmanje 15 godina mirovinskog staža, ako postoje potrebe službe, u punom ili nepunom radnom vremenu, najduže do navršanih 67 godina života službenika.
- zapošljavanje korisnika mirovine s polovicom punog radnog vremena, ali najduže do navršanih 67 godina života.
- uskladuje se Zakon s člankom 99. stavkom 3. *Zakona o mirovinskom osiguranju* (Nar. nov., br. 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/1, 18/18, 62/1, 115/18, 102/19, 84/21), prema kojem se ne obustavlja mirovina korisniku starosne mirovine koji nakon ostvarenja prava na starosnu mirovinu nastavi raditi kod poslodavca do polovice punog radnog vremena, uz izmijenjeni ugovor o radu, kao i korisniku starosne mirovine koji se zaposli do polovice punog radnog vremena.

ZAKON IZ PODRUČJA STATUSNIH PRAVA GRAĐANA

ZID Zakona o državnim maticama

(Nar. nov., br. 133/22 na snazi od 1. siječnja 2023.)

Uređuju se sljedeća pitanja:

- s obzirom daje u proceduri donošenje Zakon o matičnom broju, potrebno

je izmijeniti relevantne odredbe Zakona o državnim maticama. Prilagođuje se i propisuje skup osobnih podataka koji se upisuju u državne matice.

- prilagodba i usklađivanje sa Zakonom o izmjenama i dopunama *Zakona o državnim službenicima* (Nar. nov., br. 70/19) kojim je ukinut posebni dio državnog stručnog ispita te činjenicom da je od 1. studenoga 2022. na snazi *Pravilnik o polaganju državnog ispita* (Nar. nov., br. 70/20, 29/21, 39/22).
- nomotehnička pitanja.

ZAKON IZ PODRUČJA DEVIZNOG SUSTAVA

ZID Zakona o deviznom poslovanju

(Nar. nov., br. 141/22, na snazi od dana uvođenja eura kao službene valute u RH)

Uređuju se sljedeća pitanja:

- funkcionalno i vremensko usklađivanje zaštićenih i certificiranih programa za obavljanje mjenjačkih poslova koji će morati biti prilagođeni poslovanju u euru kao domaćoj valuti.
- mijenjaju se odredbe važećeg Zakona koje propisuju koja su tijela nadležna za nadzor nad provedbom zakona, obzirom da Hrvatska narodna banka s 1. siječnja 2023. prestaje biti nadzorno tijelo, kao i odredbe koje reguliraju razmjenu podataka između nadzornih tijela i Hrvatske narodne banke.
- mijenjaju se i brišu odgovarajuće prekršajne odredbe važećeg Zakona, te se iznosi kazni iskazani u kumama preračunavaju, sukladno pravilima o preračunavanju, u odgovarajuće iznose u eurima.

ZAKON IZ PODRUČJA ROBNIH ZALIIHA

Zakon o strateškim robnim zalihama

(Nar. nov., br. 141/22, na snazi od 14. prosinca 2022., osim čl. 23. ovoga Zakona koji stupa na snagu na dan uvođenja eura kao službene valute u RH)

Uređuju se sljedeća pitanja:

- način i postupak formiranja, korištenja, obnavljanja i čuvanja robnih zaliha.
- način formiranja Bilance strateških robnih zaliha i popis obveznih artikala u istoj.
- prava i dužnosti državnih tijela u svezi s robnim zalihama.
- definiranje prava upravljanja robnim zalihama i obavljanja poslova s robnim zalihama, kao i odgovornosti za stručno izvršavanje poslova.
- procedure iz dosadašnje prakse Ravnateljstva u vezi poslovanja propisati kroz pravilnike.
- način i izvori financijskih sredstava za stvaranje robnih zaliha.
- obavljanje upravnih i gospodarskih poslova u svezi s robnim zalihama.
- način osiguravanja kontrole i ovlaštenja nadležnih državnih tijela na funkcioniranje strateških robnih zaliha.

PROPISI I STAJALIŠTA
Besplatan pristup na RRiF-ovoj
mrežnoj stranici

ZAKON IZ PODRUČJA SPORTA I REKREACIJE

Zakon o sportu

(Nar. nov., br. 141/22, na snazi od 1. siječnja 2023.)

Uređuju se sljedeća pitanja:

- definiraju se sportske djelatnosti kako bi se jasno moglo povezati s pojedinim stručnim poslovima u sportu.
- uvodi se kategorizacija sportova, odnosno proces evaluacije sportova koji rezultira rangiranjem sportova i razvrstavanjem u kategorije, temeljem kriterija kao što su zastupljenost sporta u svijetu i Europi, masovnost u RH, status sporta te ostvareni sportski rezultati na međunarodnoj razini, a sve kako bi se moglo financirati javne potrebe u sportu sukladno jasno određenim kriterijima.
- radnopravni status sportaša profesionalaca uredit će se na način da postoji mogućnost sklapanja ugovora o radu između sportskog kluba i profesionalnog sportaša ili ugovora o profesionalnom igranju uz otvaranje samostalne sportske djelatnosti, a radnopravni odnos sportaša profesionalca uvažavat će posebnosti sporta kroz načela i propise krovnih sportskih udruženja te međunarodnih i nacionalnih sportskih saveza za svaki pojedini sport.
- uvodi se obveza da sportaš i za treniranje i za sudjelovanje u natjecanju mora imati važeći liječnički pregled, a što se odnosi i na sportaše u klubovima, ali i u školskom i akademskom sportu; zdravstvena sposobnost utvrđuje se zdravstvenim pregledom za vremensko razdoblje koje ne može biti dulje od 24 mjeseca, dok će ministar nadležan za zdravstvo pitanja vezana uz zdravstveni pregled sportaša detaljnije urediti pravilnikom.
- usklađuju se dosadašnji standardi vezani za razinu stručnih kvalifikacija u sportu nužni za obavljanje stručnih poslova u sportu.
- mijenjaju se diskriminatorne odredbe koje programe iste razine izlaznih kompetencija različito vrednuju, a time međusobno diskriminiraju sportove kao i obrazovne institucije i programe iste razine te se uvodi sustav licenciranja stručnih kadrova u sportu.
- uvodi se mogućnost obavljanja sportskih djelatnosti putem obrta, s ciljem poticanja samozapošljavanja stručnih kadrova u sportu, omogućavanjem i prepoznavanjem obrta kao pravnog oblika za obavljanje nekih sportskih djelatnosti znatno će se olakšati obavljanje navedenih djelatnosti u smislu poreznih i drugih davanja i samim time potaknuti mlade ljude na poduzetnički pristup u sportu, a pogotovo u području sportske rekreacije (pilates centri, manji fitness centri i slično).
- jasnije se definiraju uloge i zadaće krovnih sportskih udruženja.
- propisuje se ovlast za donošenje mreže sportskih građevina koja obuhvaća postojeće i planirane sportske građevine na području RH, na način da se može donijeti i primijeniti u praksi; također, propisuje se i ovlaštenje čelniku tijela državne uprave nadležnom za sport uz prethodnu suglasnost čelnika tijela državne uprave nadležnog za graditeljstvo i prostorno uređenje da donese pravilnik kojim će se propisati prostorni standardi i normativi za planiranje sportskih građevina.

- s ciljem nastavka osiguravanja trajnog i strukturiranog prikupljanja podataka o svim segmentima sporta u RH te omogućavanja javnim tijelima nadležnim za planiranje razvoja i upravljanja sustavom sporta na svim razinama, ali i širokoj hrvatskoj javnosti sustavno praćenje bitnih pokazatelja u sustavu sporta, preciznije se definiraju registri i evidencije Nacionalnog informacijskog sustava u sportu, kao i obveze administratora i vanjskih korisnika te posljedice neunošenja podataka od strane vanjskih korisnika, a koje se vežu uz financiranje.
- definira se što se smatra javnim potrebama u sportu, a namjena i raspodjela sredstava za financiranje javnih potreba u sportu na državnoj razini približe se definira programom javnih potreba u sportu na državnoj razini
- propisuje se način praćenja ispunjavanja obveze donošenja, ali i sadržaj, programa javnih potreba u sportu na nacionalnoj i lokalnoj razini
- propisuje se obveza da se programi javnih potreba u sportu neovisno o izvoru financiranja (državni, lokalni ili regionalni proračun), međusobno usklade i vežu uz Nacionalni program sporta.
- pravo vrhunskih sportaša I. kategorije na uplatu obveznih doprinosa iz sredstava državnog proračuna RH.
- propisuju se i državna priznanja izbornicima i trenerima, kao trajne novčane mjesečne naknade izborniku u ekipnim sportovima i treneru u pojedinačnim sportovima koji su zaslužni za osvajanje medalje,

odnosno prvog, drugog ili trećeg mjesta sportaša ili ekipe na olimpijskim igrama, paraolimpijskim igrama ili olimpijskim igrama gluhih, kao državno priznanje za poseban doprinos ugledu RH, a po uzoru na prava koja već imaju sportaši.

- osvajači medalja na olimpijskim igrama, paraolimpijskim igrama ili olimpijskim igrama gluhih.
- izjednačuju se prava osvajača medalja na svjetskim prvenstvima u paraolimpijskim sportovima i disciplinama te olimpijskim sportovima i disciplinama gluhih s osvajačima medalja na svjetskim prvenstvima u olimpijskim sportovima i disciplinama.
- uvodi se nacionalna sportska stipendija za vrhunske sportaše (I., II. i III. kategorije) koju isplaćuje tijelo državne uprave nadležno za sport u iznosu utvrđenom odlukom čelnika toga tijela koja se donosi za svaku kalendarsku godinu.
- strateško planiranje u sportu usklađuje se s propisima iz područja strateškog planiranja.
- posljedice osude i kaznenog djela prilagođavaju se na način da zapreka za obavljanje sportskih djelatnosti budu samo ona djela koja su zbog svoje naravi i težine realna zapreka za obavljanje sportskih djelatnosti
- izvršena su određena nomotehnička poboljšanja (struktura odredbi, preglednost, izričaj i slično) u odnosu na Zakon.

RADNO PRAVO

0 izmjenama i dopunama Zakona o radu

Hana VELAJ, mag. iur.
Ante VIDOVIĆ, dipl. iur.

UDK 328.34/349.2

U ovom članku autori razmatraju problematiku nadolazećih i dugo najavljivanih novela Zakona o radu, kao iznimno značajnog propisa kojim se u nas općenito uređuju radni odnosi. Zbog iznimne složenosti materije, ne daje se prikaz svih izmjena i dopuna Zakona o radu koje donosi najnoviji Nacrt konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu od početka prosinca ove godine. U tom se smislu razmatraju samo neka pitanja vezana za sam sadržaj ugovora o radu, ugovor o radu na određeno vrijeme, ugovor o radu za stalne sezonske poslove, rad na izdvojenom mjestu rada, dodatan rad, probni rad, dopust, zaštitu maloljetnika, odsutnost s posla, otkaz te otkazni rok. Izmjene i dopune Zakona o radu trebale bi stupiti na snagu 1. siječnja 2023. godine.

1. UVOD

Ne trebamo posebno isticati iznimno značenje *Zakona o radu* (dalje: ZR),¹ kako za pojedince tako i za širu društvenu zajednicu u cjelini.

ZR je stupio na snagu 7. kolovoza 2014. godine. Njime se *uređuju radni odnosi u Republici Hrvatskoj, ako drugim zakonom ili međunarodnim ugovorom, koji je sklopljen i potvrđen u skladu s Ustavom Republike Hrvatske, te objavljen, a koji je na snazi, nije drukčije određeno.*

Pred kraj 2017. godine (Zakonom o izmjenama Zakona o radu) prvi je put noveliran ZR, čime je izmijenjeno samo nekoliko njegovih odredaba (čl. 2., čl. 41. st. 5., čl. 151. i čl. 188. ZR-a), koje se uglavnom odnose na radničko vijeće i sindikat.

Godine 2019., ZR je ponovno noveliran (Zakonom o izmjenama Zakona o radu) *čime se samo ZR usklađuje sa Zakonom o sustavu državne uprave*² na način da su promijenjene nadležnosti za odlučivanje (s nadležnih županijskih odnosno gradskih ureda na *nadležno upravno tijelo*).

¹ Nar. nov., br. 93/14, 127/17, 98/19.

² Nar. nov., br. 66/19.

Za narudžbe naših izdanja ili dokup minuta za savjete, molimo javiti se na broj (01)/4699-760 • mob.: 099/4699-760 ili e-pošta: rrif@rrif.hr

Konačno je početkom prosinca ove godine donesen **Nacrt konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu** (dalje: Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a³) koji je, prema dostupnim informacijama, upućen na usvajanje. On predstavlja **prve značajne i velike izmjene i dopune** ovako sveobuhvatno bitnog propisa kojim je obuhvaćen ne samo iznimno velik broj aktivno i radno sposobnog stanovništva nego i ostale skupine (recimo umirovljenici koji su ujedno i zaposleni, tražitelji posla i dr.).

Ne treba posebno isticati nužnost donošenja sveobuhvatno značajnih novela ZR-a, što potvrđuje i zakonodavac,⁴ ističući kako postojeće stanje iziskuje reformske promjene ZR-a. U tom kontekstu, imajući u vidu razvoj suvremenog tržišta rada (što je u znatnoj mjeri omogućila digitalizacija i automatizacija poslovnih procesa) te s tim vezane nove prakse koje podrazumijevaju sve fleksibilnije mogućnosti poslovanja i rada, a osobito nove oblike rada u području radnih odnosa, postalo je nesporno da je važeći ZR bilo nužno prilagoditi suvremenim okolnostima i novim standardima obvezujućih pravnih akata EU-a. Jednako tako, zbog demografskih promjena (pad nataliteta, starenje stanovništva, pojačane migracije i dr.), a time i nedostatka radne snage, važeći je ZR postao preuzak zakonski okvir koji bi na odgovarajući način omogućio pokretanje gospodarstva i poduzetničkih aktivnosti, odnosno osigurao potrebnu kvalitetu radnih mjesta i primjerene plaće radnika.

Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a utvrđeno je da će se Zakon objaviti u *Narodnim novinama*, a **stupa na snagu 1. siječnja 2023. godine, osim članka 55.⁵ ovoga Zakona koji stupa na snagu 1. srpnja 2023. i članka 56.⁶ ovoga Zakona, koji stupa na snagu 1. siječnja 2024. godine.**

Postupci ostvarivanja i zaštite prava radnika započeti prije stupanja na snagu ovih izmjena ZR-a, dovršit će se prema odredbama trenutno važećeg ZR-a.

Poslodavci su obvezni uskladiti pravilnike o radu s odredbama izmijenjenog ZR-a u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu izmijenjenog ZR-a.

Važno je istaknuti da se **novosti i temeljna pitanja koja uređuje Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a** uglavnom odnose na materiju koju uređuju zakonske odredbe o:

- ugovoru o radu na određeno vrijeme i uvjetima rada radnika koji rade na temelju ugovora
- obveznom sadržaju i obliku ugovora o radu
- ugovoru o radu za stalne sezonske poslove
- radu od kuće radnika i radu na daljinu
- upućivanju radnika u inozemstvo
- dodatnom radu⁷
- zaštiti maloljetnika
- radu u nepunom radnom vremenu (uvjetima rada)
- pravima iz radnog odnosa radnika koji ostvaruju roditeljska i roditeljska prava

- radu putem agencija za privremeno zapošljavanje
- probnom radu
- organizaciji radnog vremena
- dopustu (plaćenom i neplaćenom)
- pravo radnika na odsutnost s posla zbog hitnih razloga
- mogućnosti drukčijeg uređenje radnog vremena, noćnog rada i odmora
- plaći (njezinu definiranju i definiranju njezinih sastavnih dijelova, kao i propisivanju njezina minimalnog povećanja za rad nedjeljom, potpunijim odredbama o načinu utvrđivanja kriterija za povećanu plaću za otežane uvjete rada, rad blagdanom, prekovremeni i noćni rad te o načinu utvrđivanja visine naknade plaće)
- prestanku ugovora o radu, osobito o otkaznim rokovima i otpremnini
- dostavi odluka o pravima i obvezama iz radnog odnosa
- sudskoj zaštiti prava iz radnog odnosa
- zaštiti dostojanstva radnika
- obvezi obavješćivanja
- jačanju sindikalnog djelovanja
- dostavi kolektivnih ugovora nadležnom tijelu
- radu putem digitalnih radnih platformi
- sankcijama.⁸

2. UGOVOR O RADU

Ugovor o radu (engl. *Labor agreement*, njem. *Arbeitsvertrag*) je dvostrani pravni posao koji kao izraz izjavljene volje između poslodavca i radnika uređuje prava, obveze i odgovornosti iz radnog odnosa.

Iz dosad važećih odredaba ZR-a proizlazi da je ugovor o radu ustanovljen kao temelj zasnivanja radnog odnosa.

S obzirom na trenutne okolnosti, s opravdanjem se postavlja pitanje treba li izmijeniti ugovore o radu zbog toga što se uvodi euro kao službena valuta u RH.

Naime, odredbom čl. 9. ZUVEUR-a propisano je da *postupak uvođenja eura ne utječe na valjanost postojećih pravnih instrumenata u kojima se navodi kuna u skladu s člankom 3. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1103/97 od 17. lipnja 1997. o određenim odredbama koje se odnose na uvođenje eura,*⁹ kako je izmijenjena Uredbom Vijeća (EZ) br. 2595/2000 od 27. studenoga 2000.¹⁰

Uz to je odredbom čl. 52. st. 2. ZUVEUR-a propisano da je u razdoblju dvojnog iskazivanja (koje *započinje prvog ponedjeljka u mjesecu koji slijedi nakon mjeseca u kojem istekne 30 dana od dana donošenja uredbe Vijeća EU-a u skladu s čl. 140. st. 3. Ugovora o funkcioniranju EU u kojoj će biti utvrđen fiksni tečaj konverzije i završava protekom 12 mjeseci od dana uvođenja eura*) *naručitelj dužan u ugovoru o djelu i u autorskopravnom ugovoru dvojno iskazati ukupan iznos koji će biti isplaćen izvršitelju uz prikaz fiksnog tečaja konverzije.* Tim je člankom (st. 1.) utvrđeno da je u spomenutom razdoblju poslodavac *dužan dvojno iskazati*

³ Dostupan na: https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2022-12-01/170302/PZE_394.pdf

⁴ Izvor: www.sabor.hr

⁵ Odredba toga članka utvrđuje dostavu kolektivnog ugovora nadležnom tijelu.

⁶ Odredbe toga članka uređuju institut pod nazivom *Rad putem digitalnih radnih platformi*, o čemu detaljnije, v. pogl. br. 16. toga članka.

⁷ U aktualnoj se praksi i primijeni dosad važećih odredaba ZR-a, ovaj oblik rada uglavnom naziva *dopunski rad*.

⁸ Kad je riječ o propisivanju prekršaja i sankcija i njihovim noveliranjem Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, napominjemo da se osim što se izmjenama u okviru materije prekršaja dodaje nekoliko djela prekršaja koja slijede dinamiku unošenja novih instituta u ZR, ova materija usklađuje sa *Zakonom o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj* (Nar. nov., br. 57/22, 88/22., dalje: ZUVEUR), jer se njima uvode nove novčane kazne za prekršaje, tako da te kazne više ne budu iskazane u kunama, nego u euru, a novele ZR-a trebale bi stupiti na snagu istoga dana kad i ZUVEUR, a to je dakako 1. siječnja 2023. godine.

⁹ SL L 162, 19. 6. 1997.

¹⁰ SL L 300, 29. 11. 2000.

ukupan iznos isplaćen radniku na račun na ispravi o isplati plaće, naknadi plaće, otpremnine i drugih materijalnih prava koji se radniku isplaćuju na temelju propisa, kolektivnog ugovora, pravilnika o radu i ugovora o radu uz prikaz fiksnog tečaja konverzije.

Iz navedenih odredaba ne proizlazi da je u spomenutom razdoblju poslodavac obavezan dvojno iskazivati svotu plaće i ostalih materijalnih primitaka u ugovoru o radu, niti taj ugovor aneksirati (mijenjati). U prilog tome ide i uvodno spomenuto načelo neprekidnosti pravnih instrumenata.

Dakle, uvođenje eura ne utječe na valjanost postojećih pravnih instrumenata pa nema obveze mijenjati postojeće ugovore o radu, samo će se svote navedene u kunama smatrati svotama u eurima, preračunano prema fiksnom konverzijskom tečaju i zaokruženo na dvije decimale prema propisanim pravilima zaokruživanja.

Uz to treba imati na umu i to da je ugovor o radu dvostrano-obvezni pravni posao, što znači da ga je moguće sklopiti pa tako i mijenjati samo suglasnošću volje (potpisom) obje ugovorne strane, koji može i odbiti sklopiti aneks ugovora o radu ili možebitno novi ugovor o radu. Ako bi u ovom slučaju radnik odbio sklopiti aneks (ili novi) ugovor o radu, to ne bi bio opravdan razlog za otkaz ugovora o radu. Napominjemo da će ugovori o radu koji budu sklopljeni od 1. siječnja 2023. godine pa nadalje morati biti sklopljeni tako da će im svota plaće i ostalih materijalnih primitaka biti izražena u euru. Za do tada sklopljene ugovore o radu, ugovorena svota plaće izražena u kunama, preračunavat će se prema utvrđenom fiksnom tečaju konverzije u eure.

Jednako tako, bitno je osvrnuti se i na sudbinu **ugovora o radu sklopljenih na određeno vrijeme prije** stupanja na snagu predmetnih izmjena i dopuna ZR-a.

U tom je kontekstu, Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, utvrđeno da se *na ugovore o radu koji su sklopljeni na određeno vrijeme, a koji prije stupanja na snagu ovoga Zakona nisu prestali, neće primjenjivati odredba članka 2. ovoga Zakona¹¹ do isteka vremena na koje su sklopljeni.*

Naime, prijelazne i završne odredbe Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a isključuju primjenu spomenutog čl. 12. ZR-a na ugovore o radu koji su sklopljeni na određeno vrijeme i neće prestali prije stupanja na snagu predmetnih novela ZR-a.

3. UGOVOR O RADU NA ODREĐENO VRIJEME

Ugovor o radu na određeno vrijeme (engl. *Fixed term employment contract*, njem. *Befristeter Arbeitsvertrag*) jest oblik ugovora o radu koji ima sve osobine ugovora o radu, a mora sadržavati sve sastojke tog ugovora, jasno, uz posebnosti vezane za vrijeme na koje je sklopljen.

Ovaj je ugovor gotovo uvijek predmet promjena, bilo da je riječ o donošenju novog zakona ili o njegovim izmjenama i dopunama pa je takav trend nastavljen i Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a. Razumljivo, sve u svrhu da se što više zaštiti radnik jer je sveprisutna tendencija poslodavaca sklapati ugovor na određeno vrijeme, između ostaloga, zato što nakon isteka takva ugovora radniku relativno jednostavno i brzo prestaje radni odnos.

Ugovor na određeno vrijeme ureden je dosad važećom odredbom **čl. 12. ZR-a**, koji je Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a u znatnoj mjeri izmijenjen i proširen, tako da sadržava ukupno 11 stavaka, umjesno (još uvijek važećih) 7 stavaka.

Prema sadašnjem zakonskom rješenju (st. 1.), takav se ugovor može iznimno sklopiti na određeno vrijeme, za zasnivanje radnog odnosa čiji je prestanak unaprijed utvrđen:

- rokom,
- izvršenjem određenog posla ili
- nastupanjem određenog događaja.

Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a mijenja se **st. 1.** (čl. 12.) tako da je propisano kako se takav ugovor može **iznimno sklopiti na određeno vrijeme, za zasnivanje radnog odnosa čiji je prestanak unaprijed utvrđen kada je zbog objektivnog razloga potreba za obavljanjem posla privremena.**

Također, za razliku od sadašnjega zakonskog rješenja, **definiran je objektivni razlog** tako da je propisano da se **pod objektivnim razlogom koji opravdava sklapanje ugovora o radu na određeno vrijeme i koji se u tom ugovoru mora navesti, smatra zamjena privremeno nenazočnog radnika te obavljanje posla čije je trajanje zbog prirode njegova izvršenja ograničeno rokom ili nastupanjem određenog događaja.**

Vrlo je važno napomenuti da je Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a utvrđeno da se ugovor o radu na određeno vrijeme *može sklopiti u najdužem trajanju od tri godine* te da se *s istim radnikom smije sklopiti najviše tri uzastopna ugovora o radu na određeno vrijeme, čije ukupno trajanje, uključujući i prvi ugovor, nije duže od tri godine.*

Također, za razliku od sadašnjega zakonskog rješenja, **definirano je** što se smatra **uzastopno sklopljenim ugovorima o radu** tako da je propisano da se time *smatraju ugovori o radu koji su sklopljeni uzastopno, bez prekida između jednog i drugog ugovora ili s prekidom koji nije duži od tri mjeseca, neovisno o tome jesu li sklopljeni samo s jednim poslodavcem ili s više poslodavaca, ako se ti poslodavci smatraju povezanim poslodavcima.*

U odnosu na moguće trajanje ugovora o radu dulje od tri godine, Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a **preciznije se propisuju iznimke** zbog drugih objektivnih razloga, tako da je propisano da **iznimno, trajanje ugovora o radu na određeno vrijeme, kao i ukupno trajanje svih uzastopnih ugovora o radu sklopljenih na određeno vrijeme uključujući i prvi ugovor, smije biti neprekinuto duže od tri godine** ako je to:

- a) potrebno zbog zamjene **privremeno nenazočnog radnika**
- b) potrebno zbog dovršetka rada na **projektu** koji uključuje financiranje iz fondova Europske unije
- c) zbog nekih drugih objektivnih razloga, dopušteno **posebnim zakonom** (npr. priroda posla u pojedinoj djelatnosti ili trajanje mandatnog razdoblja) ili kolektivnim ugovorom (npr. potreba rada na projektu).

Naime, iznimka iz:

- točke a) odnosi se na radnike koji mijenjanju neke radnike koji se nalaze ma dugotrajnom bolovanju ili

¹¹ Riječ je o izmijenjenoj Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, odredbi čl. 12. ZR-a, kojom se uređuje *ugovor o radu na određeno vrijeme*, o čemu detaljnije v. u sljedećem poglavlju članka.

roditeljskom dopustu, dopustu za dijete s težim smetanjima u razvoju i dr.

- točka c) odnosi se na radnike koji su ujedno i članovi uprave u smislu *Zakona o trgovačkim društvima* (dalje: ZTD)¹² pa su na toj dužnosti na mandatnom razdoblju (npr. na 5 godina) ili su ravnatelji na osnovi *Zakona o ustanovama*¹³ i dr. U ovoj je skupini izostavljeno sklapanje ugovora o radu sa stranicama u smislu *Zakona o strancima*,¹⁴ ali postoji mišljenje ministarstva nadležnog za poslove rada,¹⁵ na temelju kojega se ugovor može sklapati i na razdoblje dulje od 3 godine jer je takva situacija u režimu posebnog zakona.

Pritom se **svaka izmjena**, odnosno **dopuna** ugovora o radu na određeno vrijeme koja bi utjecala na produljenje ugovorenog trajanja toga ugovora, smatra sljedećim uzastopnim ugovorom o radu na određeno vrijeme.

Nadalje je važno istaknuti da **istekom** predmetnog roka od tri godine, odnosno **prestankom zadnjeg uzastopno sklopljenog ugovora**, ako su sklopljeni na razdoblje **kraće** od 3 godine, poslodavac ili povezani poslodavac s istim radnikom može **sklopiti novi ugovor o radu na određeno vrijeme**, samo ako je od prestanka radnog odnosa kod poslodavca do sklapanja novog ugovora o radu na određeno vrijeme **protjeklo najmanje šest mjeseci**.

Također, za razliku od sadašnjega zakonskog rješenja, **definiran** je pojam **povezanih poslodavaca** pa se **povezanim poslodavcima smatraju**:

- *poslodavci koji su povezana društva u smislu ZTD-a,*
- *poslodavac pravna osoba čija odgovorna osoba predstavlja povezanu osobu u smislu Općeg poreznog zakona* (dalje: OPZ)¹⁶
- *fizička osoba obrtnika, osoba koja obavlja drugu samostalnu djelatnost i poslodavac fizička osoba kada predstavlja povezanu osobu u smislu OPZ-a.*

Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a je precizirano, uzimajući u obzir specifičnost i značaj **sezonskog obavljanja poslova**, u odnosu na ugovore koje poslodavac s radnikom sklapa na određeno vrijeme za sezonske poslove, koji mogu trajati ukupno najdulje 9 mjeseci, za takvu vrstu ugovora **isključuje** se primjena propisanih ograničenja pri sklapanju ugovora o radu na određeno vrijeme.

No, važno je istaknuti i **sankcije**, za slučaj nepridržavanja upravo razmatranih pravila, kako slijedi:

- a) **presumpcija sklapanja ugovora na neodređeno vrijeme**, što konkretno znači da ako je ugovor o radu na određeno vrijeme sklopljen **protivno** odredbama ovoga ZR-a ili ako radnik **nastavi raditi** kod poslodavca i nakon isteka vremena za koje je ugovor sklopljen, **smatra se da** je sklopljen na **neodređeno vrijeme**
- b) **prekršaj**, što znači da će se (po novom) **novčanom kaznom od 4.110,00 do 7.960,00 eura** kazniti za prekršaj poslodavac **pravna osoba**: (1) ako s istim radnikom sklopi ugovor o radu na određeno vrijeme za koji ne postoji objektivni razlog odnosno ako u tom ugovoru ili u pisanoj potvrdi o sklopljenom

ugovoru o radu ne navede objektivni razlog ili je ugovor o radu sklopljen u trajanju duljem od tri godine; (2) ako s istim radnikom sklopi više uzastopnih ugovora o radu na određeno vrijeme, čije je ukupno trajanje, uključujući i prvi ugovor o radu, neprekinuto dulje od tri godine, osim ako je to potrebno zbog zamjene privremeno nenazočnog radnika, zbog dovršetka rada na projektu koji uključuje financiranje iz fondova EU-a ili je zbog nekoga drugog objektivnog razloga dopušteno posebnim zakonom ili kolektivnim ugovorom. Uz to je propisano da će se **novčanom kaznom od 530,00 do 790,00 eura** za ove prekršaje kazniti poslodavac fizička osoba i odgovorna osoba pravne osobe.

Dakle, prema riječima zakonodavca,¹⁷ propisuje se da je zasnivanje radnog odnosa na određeno vrijeme iznimka od pravila o zasnivanju radnog odnosa na neodređeno vrijeme. U cilju sprječavanja zlouporaba u korištenju takva oblika zapošljavanja, Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a se, uz iznimke u određenim slučajevima, propisuje ograničenje od najdulje tri godine trajanja takva ugovora i trajanja uzastopno sklopljenih ugovora o radu.

Nadalje, kad je riječ o **uvjetima rada radnika koji rade na temelju ugovora o radu na određeno vrijeme**,¹⁸ Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a su dodane odredbe o tim uvjetima, tako da je utvrđeno da **radnik koji najmanje 6 mjeseci radi kod istog poslodavca i kojemu je završilo razdoblje probnog rada** (ako je bilo ugovoreno), ima pravo **zatražiti** sklapanje ugovora o radu na neodređeno vrijeme. Ako poslodavac bude u nemogućnosti sklopiti takav ugovor, tada radniku mora u roku od 30 dana od dana zaprimanja zahtjeva dostaviti pisani i obrazloženi odgovor.

Iznimno, rok za dostavu navedenog odgovora je 60 dana od dana zaprimanja zahtjeva, ako poslodavac zapošljava manje od 20 radnika.

4. SADRŽAJ UGOVORA O RADU

Ono što **ugovor o radu mora sadržavati**, utvrđeno je odredbom **čl. 15. ZR-a**, koji, dakle, utvrđuje sadržaj ugovora o radu, koji je Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a proširen, tako da će umjesto (još uvijek važećih) 9 podataka (obveznog sadržaja) sadržavati ukupno 12 podataka. To praktički znači da kad se budu sklapali ugovori o radu nakon stupanja na snagu predmetnih izmjena ZR-a, poslodavci će u ugovor o radu morati navesti sve propisane podatke.

Tako je propisano da **ugovor o radu sklopljen u pisanom obliku, odnosno potvrda o sklopljenom ugovoru o radu iz članka 14. stavka 3. ovoga Zakona**¹⁹ **mora sadržavati podatke o**:

1. **strankama i njihovom osobnom identifikacijskom broju te prebivalištu, odnosno sjedištu** (napomena: dio odredbe koji glasi: *i njihovom osobnom identifikacijskom broju* – **novost** je koja se unosi Konačnim

¹² Nar. nov., br. 111/93, 34/99, 52/00. – Odl. USRH, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22.

¹³ Nar. nov., br. 76/93, 29/97, 47/99, 35/08, 127/19.

¹⁴ Nar. nov., br. 130/20, 114/22.

¹⁵ KLASA: 110-01/21-01/25, URBROJ: 524-03-01-01/3-21-2., od 12. valjče 2021. godine, objavljeno u *Pravo i porezi* br. 3/21., str. 96-97.

¹⁶ Nar. nov., br. 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 42/20, 114/22.

¹⁷ Izvor: www.sabor.hr

¹⁸ Naime, obveza je poslodavca radniku koji je kod njega zaposlen na temelju ugovora o radu na određeno vrijeme osigurati iste uvjete rada kao i radniku koji je sklopio ugovor o radu na neodređeno vrijeme s istim poslodavcem ili s njim povezanim poslodavcem, s istim ili sl. stručnim znanjima i vještinama, a koji obavlja iste ili sl. poslove.

¹⁹ Ako ugovor o radu nije sklopljen u pisanom obliku, poslodavac je prije početka rada obavezan radniku izdati pisanu potvrdu o sklopljenom ugovoru o radu.

- prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, iz razumljivih razloga jer je zbog otklanjanja zabune, podudarnosti i sl. svakako dobro rješenje te je potrebno u ugovor o radu upisati i radnikov i poslodavčev OIB)
2. **mjestu rada, a ako zbog prirode posla ne postoji stalno ili glavno mjesto rada ili je ono promjenjivo, podatak o različitim mjestima na kojima se rad obavlja ili bi se mogao obavljati** (napomena: dio odredbe koji glasi *zbog prirode posla... ono promjenjivo – novost* je koja se unosi Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, jer zbog okolnosti i vremena u kojemu živimo, priroda posla lako može biti takva da nije moguće u trenutku sklapanju ugovora o radu precizno urediti mjesto rada ili može biti sklona promjenama)
 3. **nazivu radnog mjesta, odnosno naravi ili vrsti rada na koje se radnik zapošljava ili kratak popis ili opis poslova** (napomena: umjesto pojama *posla* (kako još uvijek glasi) Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a se taj pojam mijenja i glasi: *radnog mjesta*, što je **novost** kojom bi trebalo preciznije odrediti radnikovo radno mjesto)
 4. **datumu sklapanja ugovora o radu i datumu početka rada** (napomena: umjesto pojama *dan* (kako još uvijek glasi) Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a se taj pojam mijenja i glasi: *datum* te dodaje: *sklapanja ugovora o radu* – što je **novost** koja bi trebala preciznije razgraničiti *sklapanje* od samog početka rada)
 5. **tome da li se ugovor sklapa na neodređeno ili na određeno vrijeme te o datumu prestanka ili očekivanom trajanju ugovora, u slučaju ugovora o radu na određeno vrijeme** (napomena: dio odredbe koji glasi *tome da li se ugovor sklapa na neodređeno ili na određeno vrijeme te o datumu prestanka ili – novost* je koja se unosi Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, da se što preciznije razgraniči je li riječ o ugovoru na neodređeno ili određeno vrijeme te da se precizira njegov prestanak)
 6. **trajanju plaćenoga godišnjeg odmora na koji radnik ima pravo, a u slučaju kada se takav podatak ne može dati u vrijeme sklapanja ugovora odnosno izdavanja potvrde, načinu određivanja trajanja toga odmora**²⁰
 7. **postupku u slučaju otkazivanja ugovora o radu te o otkaznim rokovima kojih se mora pridržavati radnik, odnosno poslodavac, a u slučaju kada se takav podatak ne može dati u vrijeme sklapanja ugovora odnosno izdavanja potvrde, načinu određivanja otkaznih rokova** (napomena: dio odredbe koji glasi *postupku u slučaju otkazivanja ugovora o radu – novost* je koja se unosi Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, kojom se nastoje urediti pitanja dostave odluke o otkazu i slična pitanja postupka otkazivanja koja su u praksi često sporna)
 8. **bruto plaći, uključujući bruto iznos osnovne odnosno ugovorene plaće, dodacima te ostalim primicima za obavljani rad i razdobljima isplate tih i ostalih primitaka temeljem radnog odnosa na koja radnik ima pravo** (napomena: ova odredba, unesena Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a,

predstavlja **novost** u odnosu (još uvijek) na sadašnje rješenje, čime se nastoji uskladiti s odredbama ZR-a kojim se uređuje plaća)

9. **trajanju radnog dana ili tjedna u satima** (napomena: dio odredbe koji glasi: *u satima – novost* je koja se unosi Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, čime se postiže usklađenje s *Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja evidencije o radnicima*,²¹ koji propisuje sate kao mjernu jedinicu radnog vremena)
10. **tome ugovara li se puno radno vrijeme ili nepuno radno vrijeme**
11. **pravu na obrazovanje, osposobljavanje i usavršavanje iz članka 54. ovoga Zakona**
12. **trajanju i uvjetima probnog rada, ako je ugovoren.**

Napominjemo da t. 10. – 12. predstavljaju tri **nove odredbe** koje su unesene Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, sa svrhom što preciznijega zakonskog određenja pitanja koja one uređuju.

Iza razmatranog st. 1. čl. 15. ZR-a, Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a ustanovljena je nova odredba (st. 2. toga članka), kojim je propisano da iznimno od t. 2., *poslodavac i radnik mogu ugovoriti pravo radnika da slobodno odredi svoje mjesto rada*.

Odredba st. 3. čl. 15. ZR-a, kao **upućujuća** odredba u smislu da se određena pitanja (ona iz t. 6. – 9. i t. 11. i 12.) mogu urediti kolektivnim ugovorom ili pravilnikom o radu (dakle u samom ugovoru uputiti na te akte), Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, ostaje neizmijenjena.

5. UGOVOR O RADU ZA STALNE SEZONSKE POSLOVE

Ugovor o radu za stalne sezonske poslove (engl. *Labor agreement for permanent seasonal jobs*) je specifičan oblik (vrsta) ugovora o radu, sa svojim određenom značajkama, koje razmatramo u nastavku.

Dakako, taj je ugovor pretrpio promjene Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, a uređen odredbom čl. 16. ZR-a, kojemu je promijenjen naslov i glasi *Ugovor o radu za stalne sezonske poslove* i koji je i proširen, tako da će umjesno dosad važećih 5 stavaka, sadržavati ukupno 10 stavaka, čime se udovoljava potrebama poslodavaca koji pretežno posluju sezonski da i u narednoj sezoni imaju radnike osposobljene za takav rad.

Dosad važećom odredbom st. 1. čl. 16. ZR-a je propisano da *ako poslodavac pretežno posluje sezonski, za obavljanje stalnih sezonskih poslova može se sklopiti ugovor o radu na određeno vrijeme za stalne sezonske poslove*.

Istom je odredbom (st. 1.), ali Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, utvrđeno da **poslodavac može, za posao koji se pretežno obavlja sezonski, s radnikom sklopiti ugovor o radu za stalne sezonske poslove**.

Tako se **uvodi definicija posla koji se obavlja sezonski**, te se takvim poslom smatra *posao čiji se opseg i intenzitet privremeno povećava u skladu s povećanjem intenziteta poslovnih aktivnosti određenih djelatnosti koje ovise o izmjeni godišnjih doba, na način da je u određenim godišnjim razdobljima povećana potreba za njegovim obavljanjem, a u drugim razdobljima se smanjuje ili u potpunosti nestaje* (npr. *poslovi u djelatnosti poljoprivrede, ugostiteljstva, turizma*).

²⁰ Ova točka nije mijenjana Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a -a, kao niti sam institut godišnjeg odmora.

²¹ Nar. nov., br. 73/17.

U tom je kontekstu **ново uneseno** (st. 3.) to da se ugovor o radu za stalne sezonske poslove **može** sklopiti na:

- a) **neodređeno vrijeme** i
- b) **određeno vrijeme**.

U skladu s navedenim je Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a -a utvrđeno da **ako** se za obavljanje stalnih sezonskih poslova **sklapa ugovor o radu na neodređeno vrijeme**, radnik i poslodavac mogu **na 2 načina dogovoriti** međusobna prava i obveze za vrijeme privremenog prekida u obavljanju sezonskih poslova:

- a) zbog privremenog prekida, **radnik nije** u obvezi **obavljati** ugovorene poslove, a **poslodavac nije** u obvezi isplate plaće, odnosno naknade plaće, pri čemu radnika **ne odjavljuje** iz obveznih osiguranja i ostaje obveznikom obračunavanja i plaćanja doprinosa prema posebnom propisu *ili*
- b) za vrijeme privremenog prekida u obavljanju posla dolazi do **mirovanja radnog odnosa** stalnoga sezonskog radnika, pri čemu ga poslodavac odjavljuje iz obveznih osiguranja, a radnik u navedenom razdoblju **može** sklopiti ugovor o radu **s drugim** poslodavcem. Iz navedenoga proizlazi da bi u ovom slučaju bila riječ o neplaćenom dopustu iz 87. ZR-a.

U drugoj situaciji, što znači da **ako** poslodavac za obavljanje stalnih sezonskih poslova s radnikom **sklopi ugovor o radu na određeno vrijeme** za stalne sezonske poslove, obvezan je u ugovorenom roku ponuditi radniku sklapanje ugovora o radu za obavljanje poslova u sljedećoj sezoni te je obveznik prijave na produženo mirovinsko osiguranje, obveznik doprinosa i obveznik obračunavanja i plaćanja doprinosa, nakon prestanka toga ugovora tijekom privremenog prekida u obavljanju posla.

Iznimno, poslodavac **neće** biti obveznik prijave na produženo mirovinsko osiguranje, niti obveznik doprinosa i obveznik obračunavanja i plaćanja doprinosa nakon prestanka toga ugovora, tijekom privremenog prekida u obavljanju posla **ako je, na zahtjev radnika, s radnikom o tome sklopio pisani sporazum**, što predstavlja novounesenu situaciju u odnosu na dosad važeće zakonsko rješenje.

Nadalje je važno istaknuti da **osim podataka** koje mora sadržavati svaki ugovor o radu, **ugovor o radu na određeno vrijeme za stalne sezonske poslove mora sadržavati i dodatne podatke** o:

- a) uvjetima i vremenu za koje će poslodavac obračunavati i uplaćivati doprinos za produženo mirovinsko osiguranje. Umjesto ovih podataka, u ugovoru se može uputiti na odgovarajući kolektivni ugovor ili pravilnik o radu koji uređuje ta pitanja;
- b) roku u kojemu je poslodavac obvezan ponuditi radniku sklapanje ugovora o radu za obavljanje poslova u sljedećoj sezoni;
- c) roku u kojemu je radnik obvezan izjasniti se o ponudi iz t. b), a koji ne može biti kraći od 8 dana;
- d) **podmirivanju troškova smještaja, ako oni postoje**. Umjesto ovih podataka, u ugovoru se može uputiti na odgovarajući kolektivni ugovor ili pravilnik o radu koji uređuje ta pitanja. Ova točka je novounesena Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a u odnosu na dosad važeće zakonsko rješenje.

No, ako **radnik** neopravdano **odbije ponudu** za sklapanje ugovora o radu **u sljedećoj sezoni**, poslodavac ima pravo od radnika tražiti povrat sredstava za uplaćene doprinose, ako ih je, u skladu s preuzetom obvezom kod sklapanja ugovor na određeno vrijeme, uplaćivao.

Za razliku od sadašnjega zakonskog rješenja, Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a **definirano** je što se smatra **neopravdanim odbijanjem ponude za sklapanje ugovora o radu u sljedećoj sezoni**, tako da je utvrđeno da se njime smatra **odbijanje ponude za sklapanje ugovora o radu, u kojoj opseg prava i obveza nisu manji u odnosu na prethodno sklopljen ugovor o radu**.

6. RAD NA IZDVOJENOM MJESTU RADA

Naslovljeni rad je ureden odredbom čl. 17. ZR-a, koji je i Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, čime je bila namjera zakonodavca da potpunije i jasnije određuje **pojam** rada na izdvojenom mjestu rada te se on određuje kao rad koji se ne obavlja u prostoru poslodavca, već se obavlja od kuće radnika ili na daljinu, pri čemu se definiraju takvi oblici rada.

Tako je novom odredbom st. 1. (čl. 17. ZR-a) **definiran rad na izdvojenom mjestu rada** kao **rad koji se ne obavlja u prostoru poslodavca, već se obavlja:**

- a) **od kuće radnika** (rad koji se obavlja u domu radnika ili nekom drugom prostoru koji je određen temeljem dogovora radnika i poslodavca) *ili*
- b) **na daljinu**, a to je rad koji se **uvijek obavlja putem informacijsko komunikacijske tehnologije**, pri čemu poslodavac i radnik ugovaraju pravo radnika da **samostalno određuje svoje mjesto rada, koje je promjenjivo i ovisi o volji radnika**.

Rad na izdvojenom mjestu rada može se **obavljati** kao:

- **stalan,**
- **privremen ili**
- **povremen.**

Navedeno se može ugovoriti na prijedlog radnika ili poslodavca, ako radnik i poslodavac ugovore takvu vrstu rada, pod uvjetom da im narav posla i mali rizik utvrđen u skladu sa *Zakonom o zaštiti na radu*²² i ostalim odgovarajućim propisima iz toga područja, to omogućava.

Pritom, poslovi koji su utvrđeni tim ili drugim zakonom kao **poslovi** na kojima, niti uz primjenu mjera zaštite zdravlja i sigurnosti na radu, **nije moguće zaštititi radnika** od štetnih utjecaja, **ne smiju se obavljati radom na izdvojenom mjestu rada**.

Radi **nastavka** poslovanja, zaštite zdravlja i sigurnosti radnika i drugih osoba, **poslodavac može bez izmjene ugovora o radu s radnikom dogovoriti rad od kuće, u slučaju nastanka izvanrednih okolnosti nastalih uslijed:**

- epidemije bolesti
- potresa
- poplave
- ekološkog incidenta
- sličnih pojava.

Za takav rad koji bi trajao dulje od 30 dana – počevši od dana nastanka izvanredne okolnosti – poslodavac je radniku obvezan **ponuditi sklapanje ugovora** o radu s obveznim sadržajem ugovora o radu u slučaju rada na izdvojenom mjestu rada.

Nadalje je važno istaknuti da **osim podataka** koje mora sadržavati svaki ugovor o radu, **ugovor o radu na izdvojenom mjestu rada mora sadržavati i dodatne podatke** o:

²² Nar. nov., br. 71/14, 118/14, 154/14, 94/18, 96/18.

- a) organizaciji rada koja omogućava dostupnost radnika i njegov neometani pristup poslovnom prostoru te informacijama i profesionalnoj komunikaciji s ostalim radnicima i poslodavcem i trećima
- b) načinu evidentiranja radnog vremena
- c) sredstvima rada za obavljanje poslova koje je poslodavac obavezan nabaviti, instalirati i održavati, odnosno o uporabi vlastitih sredstava rada radnika, ako ih koristi te naknadi troškova u vezi s time
- d) naknadi troškova nastalih zbog obavljanja posla, koje je poslodavac dužan naknaditi radniku, ako je rad ugovoren kao stalan ili u slučaju kada razdoblje rada tijekom jednoga kalendarskog mjeseca traje duže od 10 radnih dana (osim ako nije ugovoreno povoljnije kolektivnim ugovorom ili ugovorom o radu)
- e) načinu ostvarivanja prava na sudjelovanje radnika u odlučivanju – kao i za ostale zaposlene kod toga poslodavca
- f) trajanju rada, odnosno o načinu utvrđivanja trajanja takva rada.

Nadalje, **osim podataka** koje mora sadržavati svaki ugovor o radu, **ugovor o radu na daljinu mora sadržavati i dodatne podatke o:**

- pravu radnika da slobodno određuje gdje će obavljati rad
- navedene podatke iz t. a), b) e) i f), dok podatke iz t. c) i d) radnik i poslodavac mogu ugovoriti.

Uz to su Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a **dodane odredbe čl. 17.b** pod naslovom *Obveze i prava poslodavca prema radnicima koji rade na izdvojenom mjestu rada* i **čl. 17.c** pod naslovom *Obveze i prava radnika koji rade na izdvojenom mjestu rada*.

Njima se propisuje širi obvezni sadržaj ugovora o radu u slučaju rada na izdvojenom mjestu rada, u odnosu na sadržaj pisanog ugovora o radu koji mora sadržavati podatke o ključnim aspektima radnog odnosa u skladu sa zahtjevima Direktive (EU) 2019/1152. Uz to se propisuju prava i obveze ugovornih strana odnosno poslodavca i radnika, osobito u odnosu na mogućnost zahtjeva radnika za radom od kuće u slučaju njegovih osobnih potreba, čime se u cilju usklađivanja s ciljevima i sadržajem Direktive (EU) 2019/1158 radniku osiguravaju fleksibilni radni uvjeti.

7. DODATAN RAD

U skladu s dosad važećim odredbama ZR-a, mogućnost dopunskog rada radnika bila je uređena čl. 61. st. 3. (koji uređuje puno radno vrijeme radnika) i čl. 62. st. 3. (kojim je uređeno nepuno radno vrijeme radnika). Tako je radnik koji radi u punom radnom vremenu kod određenog poslodavca mogao sklopiti ugovor o radu s drugim poslodavcem u najduljem trajanju do osam sati tjedno, odnosno sto osamdeset sati godišnje, pod uvjetom da poslodavac s kojim radnik već prethodno ima sklopljen ugovor o radu dao radniku pisanu suglasnost za takav rad. Pod istim uvjetima u dopunskom radu mogao je raditi i radnik koji radi kod više poslodavaca u nepunom radnom vremenu, a čije ukupno radno vrijeme kod svih poslodavaca iznosi četrdeset sati tjedno.

Ograničenje od 180 sati godišnje pokazalo se pretjerano ograničavajućim u praksi. Naime, ako radnik s dopunskim poslodavcem sklopi ugovor o radu za osam sati tjedno, koliko je dosad maksimalno bilo dopušteno ZR-om, radnik

na taj način može raditi najviše 22,5 tjedana odnosno nešto više od pet mjeseci godišnje (izračun: 8 sati tjedno, 32 sata mjesečno, 180 sati godišnje = 5,6 mjeseci dopunskog rada godišnje). Pod tim uvjetima, ako bi radnik i poslodavac željeli da radnik cijelu godinu radi u dopunskom radu, morali su sklopiti ugovor o radu za najviše 3 sata tjedno (izračun: 3,4 sata tjedno, 52 tjedna, 180 sati godišnje koliko je dopušteno).

Iz navedenoga godišnjeg ograničenja sati rada u dopunskom radu proizlazila je i dvojba o mogućnosti sklapanja ugovora o dopunskom radu na neodređeno vrijeme. Naime, ZR-om nije bilo izričito zabranjeno sklopiti ugovor o dopunskom radu na neodređeno vrijeme, ali su poslodavac i radnik prilikom sklapanja ugovora o dopunskom radu na neodređeno vrijeme morali paziti da dopunski rad radnika ne prijede ukupno 180 sati godišnje (nakon čega radnik više u toj godini nije mogao obavljati dopunski rad).

U skladu s Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a, u ZR-u se iza čl. 18. dodaju čl. 18.a (Dodatan rad radnika), 18.b (Ugovor o dodatnom radu) i 18.c (Uvjeti rada radnika koji rade u dodatnom radu), kojima se prvi put u zasebnim člancima uređuje dodatni rad radnika. Mijenja se i naziv instituta iz dopunskog u dodatni rad radnika.

Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a i dalje se omogućava dodatni rad radnika, pa će radnik koji radi u punom radnom vremenu kod jednog poslodavca (matični poslodavac) odnosno radnik koji radi u nepunom radnom vremenu kod više poslodavaca (matični poslodavci), pod uvjetom da je njegovo ukupno radno vrijeme kod svih poslodavaca 40 sati tjedno, i dalje moći raditi za drugog poslodavca na temelju ugovora o dodatnom radu. Ugovor o dodatnom radu ne može se sklopiti s radnikom koji radi na poslovima s posebnim uvjetima rada u skladu s propisima o zaštiti na radu, radnikom koji radi u skraćenom radnom vremenu iz čl. 64. ZR-a te s radnikom kojemu se prema propisu o mirovinskom osiguranju staž osiguranja računa s povećanim trajanjem.

Novost je da se više ne zahtijeva da matični poslodavac s kojim radnik već prethodno ima sklopljen ugovor o radu radniku da pisanu suglasnost za dodatni rad, već će radnik samo biti obavezan prije početka rada **pisanim putem obavijestiti matičnog poslodavca** (odnosno poslodavce) **o sklopljenom ugovoru o dodatnom radu** s drugim poslodavcem.

Matični poslodavac će, međutim, moći pisanim putem **zatražiti od radnika da prestane obavljati dodatni rad** kod drugog poslodavca **ako za to postoje objektivni razlozi**. Objektivnim razlogom smatra se osobito:

1. ako je obavljanje dodatnog rada **protivno zakonskoj zabrani natjecanja**²³ – ako je zahtjev postavljen zbog postupanja protivnog zakonskoj zabrani natjecanja radnika s poslodavcem, na prava i obveze radnika i poslodavca će se na odgovarajući način primijeniti odredbe koje uređuju zakonsku zabranu natjecanja (čl. 101. ZR-a)
2. ako se obavlja **unutar rasporeda radnog vremena kod matičnog poslodavca** – ako je zahtjev postavljen

²³ Radnik ne smije bez odobrenja poslodavca, za svoj ili tuđi račun, sklapati poslove iz djelatnosti koju obavlja poslodavac (zakonska zabrana natjecanja). Ako radnik postupi protivno navedenoj zabrani, poslodavac može od njega tražiti naknadu pretrpljene štete ili može tražiti da se sklopljeni posao smatra sklopljenim za njegov račun, odnosno da mu radnik preda zaradu ostvarenu iz takva posla ili da na njega prenese potraživanje zarade iz takva posla (čl. 101. ZR-a).

zbog obavljanja dodatnog rada unutar rasporeda radnog vremena kod matičnog poslodavca, radnik je obavezan u roku od pet dana prilagoditi radno vrijeme kod drugog poslodavca. Postavlja se pitanje kako bi radnik mogao utjecati na radno vrijeme kod drugog poslodavca s obzirom na to da je odluka o rasporedu radnog vremena na (dodatnom) poslodavcu. Preostaje, dakle, samo mogućnost da radnik zatraži od dodatnog poslodavca da prilagodi raspored radnog vremena, a ako ovaj to ne bi učinio, radnik ne bi mogao nastaviti s dodatnim radom.

S obzirom na to da Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a nisu isključivo već primjerično navedeni objektivni razlozi za protivljenje matičnog poslodavca dodatnom radu radnika, objektivnost i primjerenost drugih razloga morat će se promatrati ovisno o okolnostima pojedinog slučaja.

Novost je i da je izričito određeno da se ugovor o dodatnom radu može sklopiti na određeno ili na neodređeno vrijeme. Na ugovor o dodatnom radu koji je sklopljen na određeno vrijeme neće se primjenjivati ograničenja koja u skladu s čl. 12. ZR-a inače vrijede za ugovore o radu sklopljene na određeno vrijeme (više u poglavlju 3. ovoga članka). Drugim riječima, ugovor o dodatnom radu sklopljen na određeno vrijeme mogao bi trajati i dulje od tri godine odnosno ne primjenjuje se ograničenje od najviše tri uzastopna ugovora o radu na određeno vrijeme.

Kao i do sada, u ugovoru o dodatnom radu može se ugovoriti radno vrijeme u najduljem trajanju **do osam sati tjedno** (dakle, može se ugovoriti manje, ali ne i više od osam sati tjedno). Ono što je, međutim, značajno i predstavlja veliku novost u odnosu na trenutno važeće odredbe ZR-a jest da u skladu s Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a **nema ograničenja sati dodatnog rada na godišnjoj razini**, tako da će radnik na temelju ugovora o dodatnom radu moći raditi i više od 180 sati godišnje, koliko je do sada iznosilo ograničenje dodatnog rada na godišnjoj razini.

Tjedno radno vrijeme radnika koji radi u dodatnom radu moći će se nejednako rasporediti. Ako je raspored radnog vremena u dodatnom radu utvrđen kao nejednak, tjedno radno vrijeme u dodatnom radu smije biti dulje od osam sati tjedno, ali ne dulje od 16 sati tjedno, uključujući pritom prekovremeni rad. Razdoblje takva nejednakog rasporeda ne može biti kraće od mjesec dana niti dulje od jedne godine te tijekom tako utvrđenog rasporeda radno vrijeme mora odgovarati radnikovu ugovorenom radnom vremenu. Nejednaki raspored radnog vremena u dodatnom radu dopušten je pod uvjetom da je radnik dostavio poslodavcu pisanu izjavu o dobrovoljnom pristanku za takav rad dulji od osam sati tjedno.

Odredbama ZR-a do sada nije bilo uređeno pravo radnika koji rade u dopunskom radu na **godišnji odmor** pa se ta pravna praznina u praksi rješavala tako da se primjenjivao čl. 85. st. 2. ZR-a o pravu na godišnji odmor radnika koji rade u nepunom radnom vremenu kod dvaju ili više poslodavaca. Odredbom Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a sada se prvi put izričito uređuje da je poslodavac kod kojeg je radnik zaposlen u dodatnom radu obavezan, na zahtjev radnika, omogućiti korištenje godišnjeg odmora u istom tjednu u kojemu radnik koristi godišnji odmor kod matičnog poslodavca.

Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a detaljnije se uređuje mogućnost prekovremenog rada radnika koji rade u dodatnom radu. U skladu s trenutno važećim odredbama ZR-a, radnik koji radi u dopunskom radu može raditi prekovremeno ako poslodavcu dostavi pisanu izjavu o pristanku na takav rad, osim u slučaju više sile. Međutim, ono što je bilo sporno jest mogu li prekovremeni rad naložiti i matični i dopunski poslodavac ili samo matični poslodavac. Prijedlogom izmjena ZR-a izričito se navodi kako prekovremeni rad može naložiti matični poslodavac, i to samo ako radnik dostavi pisanu izjavu o dobrovoljnom pristanku na takav rad, osim u slučaju više sile. S druge strane, poslodavac kod kojega radnik obavlja dodatni rad ne smije naložiti prekovremeni rad, osim u slučaju više sile.

8. PROBNI RAD

Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a se u velikoj mjeri mijenja čl. 53. ZR-a, kojim je uređen probni rad radnika. Kao i do sada, poslodavci će prilikom sklapanja ugovora o radu s radnikom moći ugovoriti probni rad, koji ne može trajati dulje od šest mjeseci. Iznimno se probni rad ne može ugovoriti u slučaju sklapanja ugovora o radu pod izmijenjenim uvjetima iz čl. 123. ZR-a (otkaz s ponudom izmijenjenog ugovora o radu).

Ono što predstavlja veliku novost u odnosu na dosadašnje odredbe ZR-a jest da **razdoblje u kojemu je određen probni rad iznimno može trajati i dulje** ako je tijekom trajanja probnog rada radnik bio privremeno odsutan s posla (osobito zbog privremene nesposobnosti za rad, korištenja roditeljskih i roditeljskih prava i prava na plaćeni dopust iz čl. 86. ZR-a). U slučaju odsutnosti radnika s posla, trajanje probnog rada može se produžiti razmjerno duljini trajanja nenazočnosti na probnom radu, tako da ukupno trajanje probnog rada prije i nakon prekida ne smije biti dulje od šest mjeseci.

Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a prvi je put izričito utvrđeno da se probni rad može ugovarati i u slučaju sklapanja ugovora o radu na određeno vrijeme. U praksi se probni rad u takvim slučajevima ugovarao i do sada, ali o tome nije postojala izričita odredba ZR-a. Ako se sklapa ugovor o radu na određeno vrijeme, trajanje probnog rada mora biti razmjerno očekivanom trajanju ugovora i naravi posla koji radnik obavlja.

Odredbama Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a riješena je dvojba koja je u praksi postojala u vezi s pitanjem može li se u slučaju sklapanja novog ugovora o radu između istog poslodavca i istog radnika ponovo ugovoriti probni rad. Tako je određeno da nakon prestanka sklopljenog ugovora o radu u kojemu je bio ugovoren probni rad, radnik i poslodavac pri sklapanju novog ugovora o radu za obavljanje istih poslova ne mogu ponovo ugovoriti probni rad. Iz navedenoga proizlazi i da bi poslodavac i radnik mogli tijekom trajanja radnog odnosa sklopiti novi ugovor o radu radi obavljanja drugih poslova, pri čemu bi mogli ugovoriti probni rad (pitanje je samo mogu li svaki put kada ugovore obavljanje drugih poslova ugovoriti probni rad u punom trajanju od šest mjeseci).

Ostaje otvoreno pitanje može li se dodatkom (aneksom) ugovora o radu naknadno ugovoriti probni rad ili produžiti trajanje ugovorena probnog rada, dakako, uz štovanje ograničenja od šest mjeseci.

Nezadovoljavanje radnika na probnom radu predstavlja posebno opravdan razlog za otkaz ugovora o radu, s time da je Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a prvi put izričito određeno da se ugovor o radu može otkazati tijekom trajanja probnog rada, a najkasnije posljednjeg dana probnog rada. Poslodavac, prema tome, ne mora čekati da istekne ugovoreno trajanje probnog rada, nego odluku o otkazu zbog nezadovoljavanja na probnom radu može donijeti i prije isteka probnog rada (*tijekom trajanja probnog rada*). Nije, međutim, jasno znači li izraz *najkasnije zadnjeg dana probnog rada* da odluka o otkazu ugovora o radu mora biti dostavljena najkasnije sa zadnjim danom probnog rada ili radni odnos mora prestati najkasnije sa zadnjim danom probnog rada.

Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a određeno je da otkazni rok kod ugovorenog probnog rada iznosi najmanje jedan tjedan. Iznimno, ako su radnik i poslodavac tijekom trajanja radnog odnosa sklopili ugovor o radu radi obavljanja drugih poslova, pri čemu je ugovoren probni rad, u slučaju otkaza toga ugovora zbog nezadovoljavanja na probnom radu, radnik ostvaruje pravo na otkazni rok u skladu s čl. 122. ZR-a (ovisno o duljini trajanja radnog odnosa) te pravo na otpremninu u skladu s čl. 126. ZR-a.

9. PLAĆENI DOPUST

Radnik, u skladu s čl. 86. ZR-a, tijekom kalendarske godine ima pravo na oslobođenje od obveze rada uz naknadu plaće za važne osobne potrebe (sklapanje braka, rođenje djeteta, teža bolest ili smrt člana uže obitelji²⁴ i sl.), u ukupnom trajanju od sedam radnih dana godišnje, ako nije drukčije uređeno kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu ili ugovorom o radu. Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a izričito je određeno da radnik koristi plaćeni dopust **u vrijeme ili neposredno nakon nastanka događaja** zbog kojeg ostvaruje pravo na njegovo korištenje.

Osim toga, Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a detaljnije se uređuje način korištenja plaćenog dopusta **po osnovi darivanja krvi**. Tako će radnik ostvarivati pravo na jedan plaćeni slobodan dan po osnovi svakog darivanja krvi, i to neovisno o opsegu korištenju prava na plaćeni dopust po nekoj drugoj osnovi (npr. sklapanje braka, rođenje djeteta i ostalo). Naime, do sada je iz odredaba ZR-a bilo nejasno može li radnik koristiti pravo na plaćeni dopust nakon svakog darivanja krvi ili je ukupan broj slobodnih dana koji radniku pripada po toj osnovi ograničen ukupnim fondom od sedam dana plaćenog dopusta u jednoj kalendarskoj godini. Po novome, plaćeni slobodni dani ostvareni po osnovi svakog darivanja krvi ne ulaze u fond od sedam radnih dana plaćenog dopusta godišnje.

Pod darivanjem krvi smatra se i darivanje krvnog sastojka za pripremu krvnog pripravka namijenjenog za transfuzijsko liječenje, koje se provodi prema pozivu koji je ovlaštena ustanova, u skladu s posebnom propisom, uputila osobno davatelju krvi.

Radnik koristi pravo na jedan plaćeni slobodan dan na dan darivanja krvi ili prvi sljedeći radni dan, osim ako se s poslodavcem ne dogovori drukčije ili je kolektivnim ugovorom, sporazumom sklopljenim između radničkog vijeća i poslodavca, pravilnikom o radu ili ugovorom o radu određeno drukčije. Novost je da je radnik obavezan, ako je to moguće, obavijestiti poslodavca o namjeri darivanja krvi najmanje tri dana unaprijed. Iz navedenoga proizlazi da mogu postojati situacije u kojima se od radnika ne bi moglo očekivati da poslodavca unaprijed obavijesti o namjeri darivanja krvi (primjerice izvanredne okolnosti koje radnik nije mogao predvidjeti i na njih utjecati). Jednako tako, navodi se samo da radnik treba *obavijestiti poslodavca* pa bi obavijest mogla biti u usmenom ili pisanom obliku, ali je svakako preporučljivo da radnik uputi obavijest poslodavcu u pisanom obliku (e-poštom, porukom, poštom i dr.), zbog poslije lakšeg dokazivanja da je ispunio svoju obvezu.

10. NEPLAĆENI DOPUST

Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a u velikoj se mjeri mijenja institut neplaćenog dopusta (čl. 87. ZR-a). Poslodavac će, kao i do sada, radniku na njegov zahtjev moći odobriti neplaćeni dopust, za vrijeme kojega miruju prava i obveze iz ili u vezi s radnim odnosom (ako zakonom nije drukčije određeno). Prema tome, poslodavac može (ali ne mora) na zahtjev radnika odobriti radniku korištenje neplaćenog dopusta. Pri tome trajanje neplaćenog dopusta (najkraće i najdulje trajanje) nije određeno ZR-om, već trajanje neplaćenog dopusta određuje poslodavac u skladu sa zahtjevom radnika. Radnik se za vrijeme neplaćenog dopusta, u pravilu, odjavljuje s obveznoga mirovinskog i zdravstvenog osiguranja.

Novost je da će radnik imati i dodatno pravo na **neplaćeni dopust**, u ukupnom trajanju od pet radnih dana godišnje, **za pružanje osobne skrbi** članu uže obitelji ili osobi koja živi u istom kućanstvu i koja joj je potrebna zbog ozbiljnoga zdravstvenog razloga. Riječ je, dakle, o pravu radnika pa poslodavac ne bi mogao odbiti zahtjev radnika za korištenje neplaćenog dopusta u takvoj situaciji, dakao, ako su za to ispunjeni navedeni zakonski uvjeti.

Poslodavac može od radnika zatražiti dokaz o postojanju ozbiljnoga zdravstvenog razloga zbog kojega radnik treba pružati osobnu skrb članu uže obitelji ili osobi s kojom živi u istom kućanstvu. Tijekom razdoblja korištenja prava na pružanje osobne skrbi poslodavac ne smije radnika koji se koristi tim pravom odjaviti iz obveznih osiguranja. Prema tome, poslodavac za razdoblje korištenja neplaćenog dopusta ne bi radniku obračunavao ni isplaćivao plaću, ali bi u skladu s čl. 11. Pravilnika o doprinosima,²⁵ za obračun doprinosa primjenjivao najnižu mjesečnu osnovicu, u skladu s čl. 200. st. 1. [Zakona o doprinosima](#).²⁶

11. ODSUTNOST S POSLA

Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a se uz plaćeni i neplaćeni dopust uvodi i pravo radnika na odsutnost s posla (tako da se iza čl. 87. dodaje čl. 87.a ZR-a). Riječ je o posebnom pravu koje radnik ostvaruje uz pravo na plaćeni i neplaćeni dopust. Tako bi radnik imao pravo na odsutnost s posla **tijekom jednoga**

²⁴ Članom uže obitelji smatraju se supružnik, srodnici po krvi u pravoj liniji i njihovi supružnici, braća i sestre, pastorčad i posvojenici, djeca povjerena na čuvanje i odgoj ili djeca na skrbi izvan vlastite obitelji, očuh i maćeha, posvojitelj i osoba koju je radnik obavezan po zakonu uzdržavati te osoba koja s radnikom živi u izvanbračnoj zajednici, životnom partnerstvu ili neformalnom životnom partnerstvu.

²⁵ Nar. nov., br. 97/09, 25/11, 61/12, 86/13, 157/14, 128/17, 1/19.

²⁶ Nar. nov., br. 84/08, 152/08, 94/09, 18/11, 22/12, 144/12, 148/13, 41/14, 143/14, 115/16, 106/18.

radnog dana i jednom u kalendarskoj godini, ako je zbog osobito važnoga i hitnoga obiteljskog razloga, nastalog bolešću ili nesrećom, prijeko potrebna njegova trenutačna nazočnost.

Pravo na odsutnost s posla se kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu ili ugovorom o radu može utvrditi i u duljem trajanju (primjerice da radnik ima pravo na dva, tri ili više dana odsutnosti s posla).

S obzirom na to da je riječ o razdoblju u kojemu radnik ne radi zbog opravdanih razloga određenih zakonom, poslodavac bi imao obvezu isplatiti radniku naknadu plaće u skladu s čl. 95. st. 5. ZR-a (dakle u visini prosječne plaće koja mu je isplaćena u prethodna tri mjeseca). Kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu ili ugovorom o radu može se utvrditi naknada plaće za vrijeme odsutnosti s posla.

12. ZAŠTITA TRUDNICA I OSOBA KOJE KORISTE RODILJNA I RODITELJSKA PRAVA

S obzirom na to da je odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama²⁷ uvedeno pravo na očinski dopust, kao pravo zaposlenog ili samozaposlenog oca ili njemu izjednačene osobe, Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a uvodi se odgovarajuća **pravna zaštita radnika korisnika očinskog dopusta**.

Tako radnik, korisnik očinskog dopusta, između ostaloga, ostvaruje pravo na sljedeću zaštitu:

1. razdoblje očinskog dopusta smatrat će se vremenom provedenim na radu u punom radnom vremenu, ako je za stjecanje određenih prava iz ili u vezi s radnim odnosom važno prethodno trajanje radnog odnosa (čl. 32. ZR-a)
2. za vrijeme očinskog dopusta odnosno u roku od 15 dana od prestanka korištenja tog prava, poslodavac ne smije otkazati ugovor o radu radniku koji koristi to pravo (čl. 34. ZR-a),
3. radnik koji koristi pravo na očinski dopust može otkazati ugovor o radu izvanrednim otkazom (čl. 35. ZR-a).

Navedena prava i dalje pripadaju i drugim osobama koje koriste sljedeća roditeljna i roditeljska prava: roditeljna, roditeljska, posvojiteljska dopust, rad s polovinom punoga radnog vremena, rad s polovinom punoga radnog vremena radi pojačane njege djeteta, dopust trudne radnice, dopust radnice koja je rodila ili radnice koja doji te dopust ili rad s polovinom punoga radnog vremena radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju.

Nakon isteka roditeljnog, roditeljskog, posvojiteljskog i očinskog dopusta, dopusta trudne radnice, dopusta radnice koja je rodila ili radnice koja doji dijete, dopusta radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju te mirovanja radnog odnosa do treće godine života djeteta, radnik koji je koristio neko od tih prava ima pravo povratka na poslove na kojima je radio prije korištenja toga prava. Novost je da se izričito navodi obveza radnika, osim radnika koji koristi očinski dopust ili dopust koji je po sadržaju i načinu korištenja istovjetan pravu na očinski dopust, da o namjeri povratka na rad obavijesti poslodavca najmanje 30 dana prije.

Trudnica, roditelj s djetetom do osam godina života i radnik koji radi u nepunom radnom vremenu kod više poslodavaca mogu raditi **prekovremeno** samo ako dostave poslodavcu pisanu izjavu o dobrovoljnom pristanku na

takav rad, osim u slučaju više sile. Trudnica, roditelj s djetetom do osam godina života, radnik koji radi s polovinom punoga radnog vremena, koji radi s polovinom punoga radnog vremena radi pojačane njege djeteta ili s polovinom punoga radnog vremena radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju u skladu s propisom o roditeljnim i roditeljskim potporama mogu raditi u nejednakom rasporedu i preraspodjeli radnog vremena samo ako poslodavcu dostave pisanu izjavu o dobrovoljnom pristanku na takav rad.

Novost je i da će radnik s djetetom do osme godine života te radnik koji pruža osobnu skrb (više u poglavlju 11.), a koji je kod poslodavca u radnom odnosu proveo šest mjeseci, moći zbog osobnih potreba od poslodavca, za određeno razdoblje, zatražiti:

1. izmjenu ugovora o radu kojim se **mijenja ugovoreno puno radno vrijeme na nepuno radno vrijeme** ili
2. **promjenu ili prilagodbu rasporeda radnog vremena**.

Poslodavac će imati obvezu, uzimajući u obzir potrebe organizacije rada, razmotriti zahtjev radnika za izmjenu ili prilagodbu radnog vremena te u roku od 15 dana od dana podnesenog zahtjeva odgovoriti pisanim putem. U slučaju odbijanja zahtjeva ili usvajanja s odgovornim (naknadnim) početkom primjene, poslodavac će morati u pisanom odgovoru objasniti razloge za odbijanje ili odgovorni početak primjene.

Radnik koji je s poslodavcem privremeno ugovorio izmjenu ugovora o radu ili je dogovorio promjenu ili prilagodbu rasporeda radnog vremena, može poslodavcu predložiti da i prije isteka vremena na koji je sklopljen izmijenjeni ugovor o radu, ili prije isteka razdoblja u kojem je promijenjen ili prilagođen raspored radnog vremena, poslove ponovno obavlja u ugovorenom radnom vremenu ili prema rasporedu koji je utvrdio poslodavac. Poslodavac je, uzimajući u obzir potrebe radnika i potrebe organizacije rada, obavezan pisanim putem odgovoriti radniku na zahtjev u razumnom roku, a najkasnije u roku od 15 dana od zaprimanja zahtjeva.

13. RAD I ZAŠTITA DJECE I MALOLJETNIKA

U odnosu na dosadašnje odredbe ZR-a, Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a uvodi se potpunija zaštita djece i maloljetnika. **Dijete** je osoba mlađa od 15 godina, a osoba koja je navršila 15 godina ili je starija od 15, a mlađa od 18 godina, **maloljetnik**.

Kao i do sada, **zabranjen je rad djeteta i maloljetnika koji pohađaju obvezno osnovno obrazovanje**. Drugim riječima, poslodavci ne mogu sklapati ugovore o radu i zasnivati radni odnos s djetetom (osobom mlađom od 15 godina) niti maloljetnikom (osobom starijom od 15, ali mlađom od 18 godina) koji pohađa obvezno osnovno obrazovanje. Navedena zabrana rada se, međutim, ne odnosi na obavljanje poslova u okviru provedbe učenja temeljnog na radu niti na povremeni rad redovitog učenika. Tako djeca i maloljetnici koji pohađaju obvezno osnovno obrazovanje mogu obavljati poslove u okviru:

1. provedbe učenja temeljenog na radu (tzv. **učenička praksa**)
2. povremenog rada redovitog učenika (tzv. **rad putem učeničkog servisa**),

pod uvjetom da poslovi koje obavljaju ne ugrožavaju njihovo zdravlje, sigurnost, ćudoređe ili razvoj.

²⁷ Nar. nov., br. 85/22.

U skladu s odredbama **Zakona o strukovnom obrazovanju**,²⁸ učenje temeljeno na radu je proces stjecanja znanja i vještina te pripadajuće samostalnosti i odgovornosti u ustanovi za strukovno obrazovanje i/ili kod poslodavca. Povremeni rad redovitih učenika ureden je odredbama Pravilnika o obavljanju djelatnosti u vezi sa zapošljavanjem.²⁹

Novost je da se Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a u ZR (čl. 19. a) unose odredbe Pravilnika o poslovima na kojima maloljetnik može raditi i o aktivnostima u kojima smije sudjelovati,³⁰ u skladu s kojima dijete i maloljetnik koji pohađa obvezno osnovno obrazovanje smiju, uz prethodno odobrenje tijela nadležnog za poslove socijalne skrbi, uz naplatu **sudjelovati u aktivnostima snimanja filmova, oglašavanja, pripremanja i izvođenja umjetničkih, scenskih ili sličnih kulturnih djela te sportskih natjecanja**, na način i u opsegu koji ne ugrožava njegovo zdravlje, sigurnost, ćudoređe, školovanje ili razvoj.

Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a uvode se i posebna ograničenja trajanja rada u slučaju učenja temeljenog na radu i obavljanja povremenog rada redovitog učenika (iza čl. 68. dodaje se novi čl. 68.a):

1. u okviru učenja temeljenog na radu, dijete s navršenih 14 godina, koje više ne pohađa obvezno osnovno obrazovanje, ne smije obavljati poslove dulje od osam sati dnevno i 40 sati tjedno, neovisno o tome obavlja li rad kod jednog ili više poslodavaca
2. u okviru obavljanja povremenog rada redovitog učenika, dijete s navršenih 14 godina, koje više ne pohađa obvezno osnovno obrazovanje, ne smije obavljati poslove dulje od sedam sati dnevno i 35 sati tjedno, za poslove koji u razdoblju kada nema nastave traju dulje od tjedan dana (ovo se ograničenje povećava na osam sati dnevno i 40 sati tjedno ako je riječ o maloljetniku, dakle osobi s navršenih 15 godina, a mlađoj od 18 godina).

Dijete koje sudjeluje u učenju temeljenom na radu ili obavlja povremeni rad redovitog učenika ima pravo na dnevni odmor od najmanje 14 sati neprekidno tijekom razdoblja od 24 sata te na tjedni odmor u neprekidnom trajanju od najmanje četrdeset osam sati neprekidno. Ako radi najmanje četiri i pol sata dnevno, stječe svakoga radnog dana pravo na odmor (stanku) od najmanje trideset minuta neprekidno.

Nema promjena u odnosu na rad maloljetnika pa tako maloljetnici s navršenih 15 godina koji ne pohađaju obvezno osnovno obrazovanje mogu sklopiti ugovor o radu i zasnovati radni odnos, uz prethodnu ovlast zakonskog zastupnika, u pravilu roditelja. Do određenih je promjena došlo vezano za utvrđivanje zdravstvene sposobnosti maloljetnika za rad. Do sada je, naime, odredbama ZR-a bilo određeno da poslodavac ne smije, prije prethodnog utvrđivanja zdravstvene sposobnosti, maloljetnika zaposliti na onim poslovima na kojima maloljetnik može raditi samo nakon prethodnog utvrđivanja te sposobnosti, a ti su poslovi trebali biti utvrđeni posebnim pravilnikom. Takav poseban pravilnik, međutim, nikada nije donesen, već je samo odredbama Pravilnika o poslovima na kojima maloljetnik može raditi i o aktivnostima u kojima smije

sudjelovati bilo općenito određeno da maloljetnik može raditi nakon prethodnog utvrđivanja zdravstvene sposobnosti. Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a sada se izričito navodi da poslodavac ne smije zaposliti maloljetnika prije prethodnog utvrđivanja zdravstvene sposobnosti (dakle, neovisno o kojim je poslovima riječ), s time da će se posebnim pravilnikom utvrditi način i rokovi utvrđivanja zdravstvene sposobnosti maloljetnika.

U ZR se Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a dodaje i posebna odredba (čl. 19. b) u skladu s kojom će poslodavci koji zapošljavaju maloljetnika, provode učenje temeljeno na radu, povremeni rad redovitog učenika ili organiziraju aktivnosti u kojima sudjeluju djeca i maloljetnici morati voditi računa da osoba koja je u redovitom kontaktu s djetetom:

1. nije pravomoćno osuđena za neko od kaznenih djela protiv spolne slobode, spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta ili
2. da se protiv nje ne vodi kazneni postupak za neko od kaznenih djela protiv spolne slobode, spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta.

Poslodavci će u svrhu ispunjavanja svoje obveze biti ovlašteni:

- od nadležnog suda zatražiti dokaz da kandidat za radno mjesto ili radnik zaposlen kod poslodavca nije pravomoćno osuđen (uz suglasnost osobe za koju dokaz traži)
- od kandidata za radno mjesto ili od radnika zaposlenog kod poslodavca zatražiti da dostavi dokaz da se protiv njega ne vodi kazneni postupak za navedena kaznena djela.

14. PRESTANAK UGOVORA O RADU

Odredbama Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a dopunjuje se čl. 112. ZR-a koji određuje osnove prestanka ugovora o radu i radnog odnosa, tako da se određuje da ugovor o radu, između ostaloga, prestaje smrću poslodavca obrtnika, dakako, pod uvjetom da ne dođe do prijenosa obrta u skladu s odredbama **Zakona o obrtu**.³¹

Nadalje, detaljnije se uređuje prestanak ugovora o radu u slučaju odlaska radnika u invalidsku mirovinu pa je tako određeno da ugovor o radu prestaje s danom dostave obavijesti poslodavcu o pravomoćnosti rješenja o priznanju prava na invalidsku mirovinu zbog potpunoga gubitka radne sposobnosti.

Novost je i odredba Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a u skladu s kojom ugovor o radu, koji nije prestao u postupku likvidacije ili prestanka društva po skraćenom postupku bez likvidacije, prestaje najkasnije brisanjem društva iz sudskog registra.

15. OTKAZ I OTKAZNI ROK

Odredbama Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a briše se čl. 118. ZR-a u skladu s kojim se ugovor o radu sklopljen na određeno vrijeme može redovito otkazati samo ako je takva mogućnost predviđena ugovorom. To bi značilo da će se ugovor o radu sklopljen na određeno vrijeme moći redovito otkazati neovisno o tome je li mogućnost otkazivanja bila predviđena ugovorom o radu ili nije.

²⁸ Nar. nov., br. 30/09, 24/10, 22/13, 25/18, 69/22.

²⁹ Nar. nov., br. 28/19.

³⁰ Nar. nov., br. 62/10.

³¹ Nar. nov., br. 143/13, 127/19, 41/20.

Do izmjena dolazi i u vezi s otkaznim rokom odnosno tijekom otkaznog roka, koji teče u slučaju redovitog otkaza ugovora o radu poslodavca ili radnika. Odredbama Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a određeno je da otkazni rok počinje teći od dana dostave otkaza ugovora o radu, što odgovara dosad važećem čl. 121. st. 1. ZR-a. Međutim, iza st. 1. dodaje se st. 2. kojim je izričito određeno da ako je radnik u vrijeme dostave odluke o otkazu privremeno nesposoban za rad (na „bolovanju“), tada otkazni rok počinje teći tek od dana prestanka privremene nesposobnosti za rad.

Vezano uz tijek otkaznog roka, otkazni rok ne teče (zaustavlja se) za vrijeme:

1. trudnoće
2. korištenja roditeljnog, roditeljskog, posvojiteljskog i očinskog dopusta, rada s polovinom punoga radnog vremena, rada s polovinom punoga radnog vremena radi pojačane njege djeteta, dopusta trudne radnice, dopusta radnice koja je rodila ili radnice koja doji dijete te dopusta ili rada s polovinom punoga radnog vremena radi skrbi i njege djeteta s težim smetnjama u razvoju prema posebnom propisu o roditeljskim i roditeljskim potporama,
3. privremene nesposobnosti za rad tijekom liječenja ili oporavka od ozljede na radu ili profesionalne bolesti,
4. privremene nesposobnosti za rad („bolovanje“),
5. vršenja dužnosti i prava državljana u obrani.

Novost u odnosu na trenutačno važeće odredbe ZR-a predstavlja odredba da otkazni rok ne može teći za vrijeme korištenja prava na očinski dopust, čime se postiže daljnja zaštita radnika korisnika očinskog dopusta (više u poglavlju 12.).

Novost predstavljaju i odredbe kojima su određene okolnosti pod kojima otkazni rok ne prestaje teći (ne zaustavlja se, odnosno teče i dalje). Konačnim prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a tako se prvi put određuje da otkazni rok teče u slučaju prestanka ugovora o radu tijekom provedbe likvidacije i prestanka društva po skraćenom postupku bez likvidacije, u skladu s posebnim propisom o trgovačkim društvima. Naime, do sada se u slučaju provedbe likvidacije ili prestanka društva po skraćenom postupku zaustavljao otkazni rok radnika koji su primili odluku o otkazu ako bi, primjerice, radniku bila utvrđena privremena nesposobnost za rad („bolovanje“), trudnoća, ako bi koristio roditeljna ili roditeljska prava i dr. Po novome, dakle, takve okolnosti više neće utjecati na tijek otkaznog roka te će otkazni rok teći i dalje, dakako, pod uvjetom da je započeta ili je u tijeku likvidacija odnosno prestanak društva po skraćenom postupku.

Promjenu predstavlja i odredba Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a kojom se određuje

da otkazni rok teče za vrijeme razdoblja privremene nesposobnosti za rad („bolovanja“) radnika, kojemu je poslodavac prije početka razdoblja privremene nesposobnosti za rad otkazao ugovor o radu i tom odlukom o otkazu radnika u otkaznom roku oslobodio obveze rada, osim ako kolektivnim ugovorom, pravilnikom o radu ili ugovorom o radu nije drukčije uređeno. Ovom se odredbom rješava dvojba koja je do sada postojala u praksi u vezi s pitanjem može li poslodavac radnika i naknadno osloboditi obveze rada (dakle nakon što je radniku već uručio odluku o otkazu), a da pritom otkazni rok teče i dalje tijekom privremene nesposobnosti za rad.

Mijenjaju se posljedice otkazivanja osobama koje nakon navršenih 65 godina ostanu u radnom odnosu kod poslodavca. Tako radnik koji u trenutku otkazivanja ugovora o radu ima navršenih 65 godina života i 15 godina mirovinskog staža, ne ostvaruje pravo na otkazni rok niti pravo na otpremninu (neovisno o vrsti otkaza i ispunjavanju propisanih zakonskih uvjeta).

16. RAD PUTEM DIGITALNIH RADNIH PLATFORMI

Odredbama Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a prvi put uređuje se rad putem digitalnih radnih platformi, tako da se iza glave IV. ZR-a dodaje glava IV.a (i posebni čl. 221.a – 221.p).

Rad koji se obavlja korištenjem digitalne radne platforme je naplatan rad koji na temelju ugovornog odnosa fizička osoba obavlja za digitalnu radnu platformu ili za agregatora, korištenjem digitalne tehnologije odnosno na daljinu pomoću elektroničkog sredstva (mrežna stranica, mobilna aplikacija i sl.) ili izravno na određenoj lokaciji između sudionika određenog posla. Pritom je digitalna radna platforma fizička ili pravna osoba, koja pruža usluge koje se na zahtjev primatelja usluge pružaju korištenjem digitalne tehnologije, a u okviru organizacije rada u kojemu fizičke osobe obavljaju posao na daljinu pomoću elektroničkog sredstva (mrežna stranica, mobilna aplikacija i sl.) ili izravno na određenoj lokaciji. Agregator je fizička ili pravna osoba koja obavlja djelatnost zastupanja ili posredovanja za jednu ili više digitalnih radnih platformi.

Odredbama Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a određuje se kada se digitalna radna platforma ili agregator smatraju poslodavcem u smislu odredaba ZR-a te koja su prava i obveze poslodavca odnosno radnika u takvom radnom odnosu.

Napominjemo kako u skladu s prijelaznim i završnim odredbama Konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama ZR-a odredbe kojima se uređuje rad putem digitalnih radnih platformi stupaju na snagu 1. siječnja 2024. godine.

NOMOTEHNIKA: IZRADA OPĆIH AKATA

(zakona, uredaba, pravilnika, statuta, poslovnika, naredaba, naputaka i dr.)

S PRAKTIČNIM PRIMJERIMA

Autori: doc. dr. sc. Ivan Milotić, dipl. iur. i Domagoj Peranić, dipl. iur.

Suradnici: Anamarija Livaja, mag. iur.; Terezija Marić, dipl. iur.;
Marko Zoričić, dipl. ang. i soc., spec. konf. prev.;
Ivan Palčić, dipl. iur.; Vjekoslav Ivančić, mag. iur.

Ogledni postupak radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava i novine iz 2022. godine

Izv. prof. dr. sc. Slađana ARAS KRAMAR
UDK 347.9

Izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2019. godine u taj Zakon unesene su odredbe o oglednom postupku radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava. Riječ je o sličnim sporovima u kojima odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja koji su u većem broju već pokrenuti ili se njihovo pokretanje očekuje u kraćem razdoblju, a čije rješenje ovisi o istom pravnom pitanju koje je važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu. U opisanoj bi procesnopravnoj situaciji Vrhovni sud RH trebao zauzeti pravno shvaćanje o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava, a kojim bi shvaćanjem sudovi u nastavljenim postupcima morali biti vezani u skladu s odredbama ZPP-a. Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2022. godine novelirana su pojedina rješenja relevantna za ogledni postupak, a o kojima se raspravlja u radu.

1. UVOD: ODREĐENJE OGLEDNOG POSTUPKA

Ogledni postupak radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava relativno je novi procesni institut, unesen u odredbe *Zakona o parničnom postupku*¹ 2019. godine. Riječ je o odredbama čl. 108. *Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2019. godine*,^{2,3} kojima je cilj trebao biti ubrzanje postupanja i smanjenje troškova u svim onim sporovima u kojima odluka ovisi o rješenju istoga pravnog pitanja koje je važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu, a koji su pokrenuti u većem broju ili se njihovo pokretanje očekuje u kraćem razdoblju.⁴ Uz to, time se trebala ostvarivati ustavna uloga Vrhovnog suda Republike Hrvatske (dalje: Vrhovno sud).⁵

Postupci u kojima odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja, a koji se vode po odredbama glave trideset druge – b (Ogledni postupak radi rješavanja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava) su slični sporovi koji su u većem broju već pokrenuti ili se njihovo pokretanje očekuje u kraćem razdoblju, a čije rješenje ovisi o istom pravnom pitanju koje je važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj

primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu (dalje: pitanje važno za jedinstvenu primjenu prava) (čl. 502.j ZPP-a). U tim se postupcima primjenjuju odredbe ZPP-a ako u odredbama glave trideset druge – b nije drukčije određeno (čl. 502.i ZPP-a).

Budući da je primjena oglednog postupka u praksi parničnog sudovanja oskudna, *izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2022. godine*⁶ ona se nastojala potaknuti, među ostalim, noveliranjem odredaba o pokretanju oglednog postupka te o postupku koji slijedi pred Vrhovnim sudom u povodu toga prijedloga.⁷ Tomu treba pridodati da je proširen sastav vijeća Vrhovnog suda koji odlučuje u oglednom postupku, i to u cilju, kako se ističe u obrazloženju *Konačnog prijedloga Novele ZPP-a iz 2022. godine*, zauzimanja usuglašenijeg shvaćanja te veće pravne snage odluke Vrhovnog suda.⁸

U članku se razmatraju i analiziraju odredbe ZPP-a o oglednom postupku, posebice uzimajući u obzir *Novelu ZPP-a iz 2022. godine*.

2. POKRETANJE OGLEDNOG POSTUPKA

2.1. INICIRANJE I SADRŽAJ SJEDNICE SUDSKOG ODJELA

Prema ZPP-u nakon ZIDZPP-a 2022., ako sazna za postojanje postupaka u kojima odluka ovisi o rješavanju istog pravnog pitanja (u skladu s odredbom čl. 502.j ZPP-a), sud će, po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranaka ili umješaača, zatražiti od predsjednika suda zakazivanje sjednice sudskog odjela kako bi se raspravilo o pretpostavkama za podnošenje prijedloga za pokretanje oglednog postupka za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava (nov. čl. 502.k st. 1. reč. 1. ZPP-a). Prije podnošenja zahtjeva za održavanje sjednice odjela sud će sa strankama, treba uzeti i umješaačem (ako sudjeluje u konkretnom postupku pred sudom), na ročištu raspraviti o potrebi pokretanja oglednog postupka (nov. čl. 502.k st. 1. reč. 2. ZPP-a).

U usporedbi s prijašnjim rješenjem, novinu predstavlja propisivanje načina na koji će se inicirati zakazivanje sjednice sudskog odjela te uključivanje stranaka i umješaača kao inicijatora njezina zakazivanja, odnosno putem njihova prava očitovanja na okolnost pokretanja oglednog postupka. Prema *Noveli ZPP-a iz 2019. godine* bilo je (samo) propisano da će sud nakon održavanja pripremnog ročišta i sjednice sudskog odjela, „dostaviti“ prijedlog za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava sa spisom predmeta Vrhovnom sudu radi zauzimanja pravnog shvaćanja o tom pitanju (prij. čl. 502.k st. 1. reč. 1. ZPP-a).

¹ *Zakon o parničnom postupku*, Službeni list SFRJ, br. 4/77 – 35/91; Nar. nov., br. 26/91, 53/91, 91/92, 112/99, 88/01 – v. čl. 50. Zakona o arbitraži, 117/03, 88/05 – v. čl. 129. Zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, 2/07 – v. Odluku USRH od 20. prosinca 2006., 84/08, 96/08 – v. Odluku USRH od 9. srpnja 08., 123/08 – ispravak, 57/11, 148/11 – pročišćeni tekst, 25/13, 89/14 – v. Odluku USRH od 11. srpnja 2014., 70/19, 80/22, 114/22 (dalje: ZPP).

² *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2019. godine*, Nar. nov., br. 70/19 (dalje: *Novela ZPP-a iz 2019.*; ZIDZPP 2019.).

³ V. odredbe čl. 502.i do čl. 502.n ZPP-a.

⁴ V. *Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2019. godine*, Zagreb, svibanj 2019., https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-05-30/162602/PZ_620.pdf (11. 10. 2022.), str. 35.

⁵ Tako u *ibid.*

⁶ *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2022. godine*, Nar. nov., br. 80/22 (dalje: *Novela ZPP-a iz 2022.*; ZIDZPP 2022.).

⁷ V. *Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku iz 2022. godine*, Zagreb, lipanj 2022., https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2022-06-09/165907/PZE_264.pdf (19. 09. 2022.) (dalje: *Konačni prijedlog ZIDZPP-a 2022.*), str. 28.

⁸ Tako *ibid.*

Novinu predstavlja (i) odredba prema kojoj će se **obavijest o podnošenju zahtjeva za održavanje sjednice sudskog odjela** na kojoj bi se trebalo raspraviti o pretpostavkama za podnošenje prijedloga za pokretanje oglednog postupka, objaviti na **e-oglasnoj ploči sudova uz poziv da se stranke i umješaci iz postupaka u kojima odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja** (iz čl. 502.j ZPP-a) u roku od 30 dana pisano očituju o potrebi pokretanja oglednog postupka (nov. čl. 502.k st. 2. reč. 1. ZPP-a). Čini se da bi se taj poziv **općenito trebao odnositi na stranke i umješace iz postupaka u kojima odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja iz čl. 502.j ZPP-a**; dakle, ne samo iz onih postupaka koji su u tijeku pred sudom u kojemu se održava sjednica sudskog odjela. ZPP govori o „e-oglasnoj ploči sudova“. Uz to, poziv se, prema normativnom izričaju iz nov. čl. 502.k st. 2. reč. 1. ZPP-a, odnosi na stranke i umješace „iz postupaka iz članka 502.j ovoga Zakona“. Pritom su postupci iz čl. 502.j ZPP-a odnosno postupci u kojima odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja, ZPP-om definirani kao **slični sporovi koji su u većem broju već pokrenuti ili se njihovo pokretanje očekuje u kraćem razdoblju**, a čije rješenje ovisi o istom pravnom pitanju koje je **važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu**.

Tomu treba pridodati i novo pravilo prema kojemu se **Vrhovni sud obavještava o mogućnosti podnošenja prijedloga za pokretanje oglednog postupka**, a koji bi morao podnijeti očitovanje o „postupcima iz članka 502.j ovoga Zakona“ (nov. čl. 502.k st. 2. reč. 2. ZPP-a). Različito od pisanog očitovanja stranaka i umješaca kojima je za to određen rok, za očitovanje Vrhovnog suda ZPP-om nije propisan rok. Međutim, normativnim izričajem odredbe **čl. 90. Novele ZPP-a iz 2022. godine** naglašena je obveza Vrhovnog suda da **podnese očitovanje** („koji će podnijeti očitovanje“) o postupcima u kojima odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja u smislu odredbe čl. 502.j ZPP-a.

Novelom ZPP-a iz 2022. godine, u usporedbi s prijašnjim rješenjima o iniciranju oglednog postupka, izričkom su propisani predmet raspravljanja sjednice sudskog odjela te njezin ishod, odnosno očekivani rezultat. Prema nov. čl. 502.k st. 3. ZPP-a, **na sjednici sudskog odjela raspravlja se o primljenim očitovanjima i drugim činjenicama važnima za odlučivanje o podnošenju prijedloga te se daje savjetodavno mišljenje o potrebi podnošenja prijedloga za pokretanje oglednog postupka**.

2.2. SADRŽAJ PRIJEDLOGA ZA POKRETANJE OGLEDNOG POSTUPKA

Sadržaj prijedloga prvostupanjskog suda za pokretanje oglednog postupka propisan je u **odredbi čl. 502.lj st. 1. ZPP-a** te on nije bio predmet intervencija *Novelom ZPP-a iz 2022. godine*.

U prijedlogu za pokretanje oglednog postupka prvostupanjski sud mora:

- **određeno naznačiti pravno pitanje** o kojemu predlaže zauzimanje pravnog shvaćanja Vrhovnog suda te
- **određeno izložiti razloge zbog kojih smatra da je ono važno u smislu odredbe čl. 385.a st. 1. ZPP-a** (čl. 502.lj st. 1. ZPP-a).

Odredba čl. 385.a st. 1. ZPP-a, relevantna za sadržaj prijedloga za pokretanje oglednog postupka, propisuje **kriterije za podnošenje revizije po prethodnom dopuštenju Vrhovnog suda određujući važno pravno pitanje**. Tomu treba pridodati da je odredba čl. 385.a st. 1. ZPP-a bila novelirana **izmjenama i dopunama ZPP-a iz 2022. godine**.

Prema nov. čl. 385.a st.1. ZPP-a, Vrhovni sud dopustit će reviziju ako se u povodu nje može očekivati odluka o pravnom pitanju koje su nižestupanjski sudovi u tom sporu razmatrali, a koje je **važno za odluku u sporu i za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava u sudskoj praksi**, osobito

- **ako je riječ o pravnom pitanju o kojemu odluka drugostupanjskog suda odstupa od prakse Vrhovnog suda; ili**
- **ako je riječ o pravnom pitanju o kojemu nema prakse Vrhovnog suda, pogotovo ako praksa viših sudova nije jedinstvena ili**
- **ako je riječ o pravnom pitanju o kojem praksa Vrhovnog suda nije jedinstvena, ili**
- **ako je o tom pitanju Vrhovni sud već zauzeo shvaćanje i presuda se drugostupanjskoga suda temelji na tom shvaćanju, ali bi osobito uvažavajući razloge iznesene tijekom prethodnog prvostupanjskog i žalbenog postupka, zbog promjene u pravnom sustavu uvjetovane novim zakonodavstvom ili međunarodnim sporazumima te odlukom Ustavnoga suda Republike Hrvatske, Europskoga suda za ljudska prava ili Suda Europske unije trebalo preispitati sudsku praksu.**

2.3. PODNOŠENJE PRIJEDLOGA VRHOVNOM SUDU

Prema noveliranim pravilima ZPP-a, **sjednica sudskog odjela** na kojoj se raspravlja o primljenim očitovanjima stranaka i umješaca iz postupaka u kojima odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja (iz čl. 502.j ZPP-a) te Vrhovnog suda, kao i o drugim činjenicama važnima za odlučivanje o podnošenju prijedloga, trebala bi rezultirati **savjetodavnim mišljenjem** o potrebi podnošenja prijedloga za pokretanje oglednog postupka (nov. čl. 502.k st. 3. ZPP; V. *supra ad* 2.1.). Nakon te sjednice sudskog odjela, ako odluči **podnijeti prijedlog za pokretanje oglednog postupka**, sud će taj prijedlog sa spisom predmeta „dostaviti“ Vrhovnom sudu (nov. čl. 502.k st. 4. reč. 1. ZPP-a). Uz to, **prijedlog će se odmah objaviti na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova** (nov. čl. 502.k st. 4. reč. 2. ZPP-a), a što je propisivala i *Novela ZPP-a iz 2019. godine* (v. prij. čl. 502.k st. 1. reč. 2. ZPP-a).

I nakon *Novele ZPP-a iz 2022. godine*, na prvostupanjskom je sudu da **odluči hoće li podnijeti prijedlog za pokretanje oglednog postupka**. Prema *Noveli ZPP-a iz 2022. godine* stranke i umješaci uključeni su kao **inicijatori zakazivanja sjednice sudskog odjela**, odnosno sud bi s njima na pripremnom ročištu u postupku trebao raspraviti okolnost pokretanja oglednog postupka (nov. čl. 502.k st. 1. ZPP-a). Vidljivo je da bi objavljena obavijest o podnošenju zahtjeva za održavanje sjednice sudskog odjela, prema *Noveli ZPP-a iz 2022. godine*, trebala sadržavati opći **poziv strankama i umješacima iz postupaka u kojima odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja** (u smislu

odredbe čl. 502.j ZPP-a) za **pisano očitovanje** o potrebi pokretanja oglednog postupka (nov. čl. 502.k st. 2. ZPP-a), dok bi sjednica sudskog odjela trebala rezultirati (tek) savjetodavnim mišljenjem (nov. čl. 502.k st. 3. ZPP-a).

2.4. PRAVNI UČINCI POKRENUTOGA OGLEDNOG POSTUPKA

Prema *Noveli ZPP-a iz 2022. godine*, nakon objave prijedloga za pokretanje oglednog postupka (na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova iz nov. čl. 502.k st. 4. reč. 2. ZPP-a), radnje stranaka kojima se raspoložbe predmetom spora, treba uzeti, u postupcima u kojima odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja (iz čl. 502.j ZPP-a), ne utječu na mogućnost nastavka i okončanja oglednog postupka (nov. čl. 502.k st. 5. ZPP-a). U obrazloženju *Konačnog prijedloga ZIDZPP-a 2022.* navedeno je da je citirana odredba nov. čl. 502.k st. 5. ZPP-a samo nomotehnički dotjerana te da sadržajno odgovara prijašnjoj odredbi.⁹ Međutim, treba primijetiti da je u prij. čl. 502.k st. 2. ZPP-a bio drukčiji sadržaj; tom je odredbom bilo (i to ne posve jasno) određeno da stranke do okončanja oglednog postupka ne mogu slobodno raspolagati zahtjevom u odnosu na koji je podnesen prijedlog za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava. Dakle, prema rješenju iz *Novele ZPP-a 2022. godine* stranke bi (potencijalno) mogle raspolagati predmetom spora, ali njihova raspolaganja ne bi utjecala na mogućnost nastavka i okončanja oglednog postupka.

Drugi je značajan učinak pokretanja oglednog postupka da od objave prijedloga za njegovo pokretanje pa do objave okončanja oglednog postupka zastaje zastarijevanje prava na podnošenje zahtjeva u odnosu na koji je podnesen prijedlog za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, u pravnim stvarima u kojima odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja (nov. čl. 502.k st. 6. ZPP-a). U citiranoj odredbi nov. čl. 502.k st. 6. ZPP-a, očito zbog redakcijskog lapsusa, upućuje se na st. 1., umjesto na st. 4. nov. čl. 502.k ZPP-a kojim je propisana objava prijedloga za pokretanje oglednog postupka na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova. U prilog prihvaćanja toga tumačenja govori i okolnost da se u stavku 1. nov. čl. 502.k ZPP-a uopće ne propisuju pitanja objave na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova, već je sadržaj te odredbe u određivanju inicijative za sazivanje sjednice sudskog odjela te prava stranaka da se na (pripremnom) ročištu očituju o potrebi pokretanja oglednog postupka.

Zastoj zastarijevanja prava na koji upućuje odredba nov. čl. 502.k st. 6. ZPP-a uređen je *Zakonom o obveznim odnosima*.¹⁰ Prema odredbi čl. 238. st. 1. ZOO-a, ako zastara nije mogla početi teći zbog nekoga zakonskog uzroka, ona počinje teći kad taj uzrok prestane. U kontekstu citirane odredbe nov. čl. 502.k st. 6. ZPP-a relevantna je odredba čl. 238. st. 2. ZOO-a prema kojoj, ako je zastara počela teći prije nego što je nastao uzrok koji je zaustavio njezin daljnji tijek, ona nastavlja teći kad prestane taj uzrok, a vrijeme koje je isteklo prije zastoja računa se u zakonom određeni rok za zastaru.

⁹ Tako *ibid.*, str. 47.

¹⁰ *Zakon o obveznim odnosima*, Nar. nov., br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21 (dalje: ZOO).

3. ODLUČIVANJE O PRIJEDLOGU PRVOSTUPANJSKOG SUDA ZA RJEŠENJE PITANJA VAŽNOG ZA JEDINSTVENU PRIMJENU PRAVA

3.1. DOSTAVA OBAVIJESTI I OČITOVANJA

Prema *Noveli ZPP-a iz 2022. godine*, nakon primitka prijedloga za pokretanje oglednog postupka Vrhovni sud može od predsjednika sudova zatražiti da bez odgode dostave dopunske obavijesti o okolnostima relevantnima za odlučivanje o prijedlogu (nov. čl. 502.l st. 1. ZPP-a). S druge strane, prema rješenjima koja je bila u ZPP uvela *Novela iz 2019. godine* predsjednik Vrhovnog suda bio je obavezan („će“) nakon primitka prijedloga za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava bez odgode zatražiti od predsjednika svih prvostupanijskih sudova da ga obavijeste o tome jesu li i u kojem broju pred njihovim sudovima pokrenuti takvi sporovi, dok su predsjednici prvostupanijskih sudova bili mu obvezni te podatke dostaviti u roku od 15 dana (prij. čl. 502.l ZPP-a).

Uspoređujući novelirana pravila iz čl. 502.l ZPP-a s prijašnjima, vidljivo je da je **napuštena uloga predsjednika Vrhovnog suda** u komunikaciji s predsjednicima sudova. Uz to, *Novela ZPP-a iz 2019. godine* propisivala je obvezu predsjednika Vrhovnog suda da traži određene obavijesti od predsjednika prvostupanijskih sudova, dok *izmjene i dopune iz 2022. godine* propisuju to kao mogućnost Vrhovnog suda („može“). U odredbi čl. 91. *Novele ZPP-a iz 2022. godine* određuju se predsjednici sudova od kojih se mogu zatražiti dopunske obavijesti, ne ograđujući se na prvostupanijske sudove.¹¹ Tomu treba pridodati da se *izmjenama i dopunama ZPP-a iz 2022. godine* općenito propisuju dopunske obavijesti o okolnostima relevantnim za odlučivanje o prijedlogu za pokretanje oglednog postupka kao predmet traženja od predsjednika sudova. Dok je *Novela ZPP-a iz 2019. godine* propisivala rok od 15 dana za dostavu podataka predsjedniku Vrhovnog suda, prema nov. čl. 502.l st. 1. ZPP-a bi predsjednici sudova trebali dostaviti dopunske obavijesti „bez odgode“. U *Konačnom prijedlogu Novele ZPP-a iz 2022. godine* opisane se novine općenito obrazlažu potrebom širenja prostora za komunikaciju Vrhovnog suda s nižim sudovima.¹²

Novinu predstavlja (i) rješenje iz nov. čl. 502.l st. 2. ZPP-a, prema kojemu **sve zainteresirane osobe mogu u roku od 45 dana od objave obavijesti o prijedlogu uputiti Vrhovnom sudu svoja očitovanja o potrebi pokretanja oglednog postupka.**

Analizirajući citiranu odredbu nov. čl. 502.l st. 2. ZPP-a o pravu zainteresiranih osoba na očitovanje, otvara se pitanje od kojeg trenutka se računa rok od 45 dana. Je li se u odredbi nov. čl. 502.l st. 2. ZPP-a mislilo na objavu obavijesti o podnošenju zahtjeva za održavanje sjednice sudskog odjela na kojoj bi se trebalo raspravljati o pretpostavkama za podnošenje prijedloga za pokretanje oglednog postupka (iz nov. čl. 502.k st. 2. ZPP-a) ili na objavu prijedloga za pokretanje oglednog postupka ako sud (ipak) odluči taj postupak pred Vrhovnim sudom pokrenuti (iz nov. čl. 502.k st. 4. ZPP-a). Čini se, treba uzeti, da bi relevantan trenutak za računanje roka

¹¹ V. odredbu čl. 108. ZIDZPP-a 2019.

¹² Tako *Konačni prijedlog ZIDZPP-a 2022.*, str. 47.

od 45 dana bio trenutak objave prijedloga za pokretanje oglednog postupka iz nov. čl. 502.k st. 4. ZPP-a. To stoga što se u normativnom izričaju u odredbi nov. čl. 502.l st. 2. ZPP-a govori o **objavi „obavijesti o prijedlogu“**. U prilog prihvaćanja toga shvaćanja govorili bi i razlozi sustavnosti. Pravo zainteresiranih stranaka uređeno je u odredbi nov. čl. 502.l ZPP-a kojom se, među ostalima, propisuje mogućnost Vrhovnog suda da, nakon primitka prijedloga za pokretanje oglednog postupka, zatraži od predsjednika sudova dopunske obavijesti o okolnostima relevantnima za odlučivanje o tom prijedlogu. Drugo pitanje koje se otvara jest tko se sve smatra „**zainteresiranom osobom**“. U svakom slučaju, bit će zanimljivo pratiti primjenu nove odredbe čl. 502.l ZPP-a u praksi.

U kontekstu otvorenih pitanja o primjeni nov. čl. 502.l ZPP-a, posebice prava zainteresiranih osoba na očitovanje, značajno je istaknuti da su odredbom čl. 31. *Novele ZPP-a iz 2022. godine* brisana rješenja iz čl. 213.a ZPP-a. Prema prij. čl. 213.a st. 2. ZPP-a, **stranke i umješaci** u postupku u kojemu odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja mogli su podnijeti očitovanje o rješenju pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava Vrhovnom sudu u roku od 45 dana od dana objave rješenja kojim je dopušten prijedlog. Pritom je Vrhovni sud i ona očitovanja koja su bila podnesena nakon isteka toga roka, prema prij. čl. 231.a st. 3. ZPP-a, uzimao u obzir ako je to još bilo moguće.

U navedenoj odredbi prij. čl. 213.a ZPP-a bila je riječ o pravu stranaka i umješaca na očitovanje o rješenju pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava, i to **nakon objave rješenja Vrhovnog suda kojim je dopušten prijedlog**. U *Konačnom prijedlogu Novele ZPP-a iz 2022. godine* brisanje odredbe prij. čl. 213.a ZPP-a se obrazlaže okolnošću da je ona integrirana u odredbu nov. čl. 502.lj ZPP-a.¹³ Očito je došlo do omaške u obrazloženje te se imala u vidu novelirana odredba čl. 502.l ZPP-a. Međutim, treba primijetiti (i) da se u prijašnjoj odredbi čl. 213.a st. 2. ZPP-a pravo stanaka i umješaca na očitovanje vezalo za kasniji trenutak u razvoju postupka, i to objavu rješenja Vrhovnog sud kojim je dopušten prijedlog za pokretanje oglednog postupka, te su se oni mogli očitovati o rješenju pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava.

3.2. ODLUKE U POVODU PRIJEDLOGA

3.2.1. Sastav Vrhovnog suda

Prema odredbi čl. 502.lj st. 2. ZPP-a, o „**dopuštenosti prijedloga za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava**“ odlučuje vijeće od **pet sudaca Vrhovnog suda rješenjem u roku od 30 dana od isteka roka iz nov. čl. 502.l st. 2. ZPP-a**. Navedena odredba ZPP-a o sastavu Vrhovnog suda te roku od 30 dana nije bila predmet intervencija *Novelom ZPP-a iz 2022. godine*. Međutim, predmet izmjena i dopuna bila je odredba čl. 502.l ZPP-a relevantna za računanje roka za donošenje rješenja u povodu prijedloga.

Iz odredbe nov. čl. 502. l st. 2. ZPP-a proizlazi da bi bila riječ o **roku od 45 dana** koji bi se, treba uzeti, računao od **objave obavijesti o prijedlogu za pokretanje oglednog postupka na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova**, a u skladu s odredbom nov. čl. 502.k st. 4. ZPP-a. Protek

toga roka od 45 dana bio bi bitan za tijek roka za donošenje rješenja Vrhovnog suda o dopuštenosti prijedloga za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava. O sadržaju odredbe nov. čl. 502.l ZPP-a te otvorenim pitanjima, v. *supra ad* 3.1.

3.2.2. Kriteriji „dopuštenosti“ prijedloga

Novina *Novele ZPP-a iz 2022. godine* značajna je po propisivanju kriterija koje bi Vrhovni sud trebao uzeti u obzir pri odlučivanju o „dopuštenosti“ prijedloga za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava.

Prema nov. čl. 502.lj st. 3. ZPP-a, odluka o dopuštenosti donijet će se vodeći računa o:

- broju pokrenutih postupaka te predvidivom roku u kojemu bi oni redovitim putem mogli biti pravomoćno okončani
- vjerojatnosti da dođe do nejedinstvene primjene prava te mogućim štetnim posljedicama koje bi mogle uslijediti zbog dugotrajnosti redovitog postupka ujednačavanja pravnih shvaćanja sudova
- potrebi da se radi što kvalitetnijeg rješavanja pitanje važno za jedinstvenu primjenu prava raspravi pred većim brojem prvostupanijskih i drugostupanijskih sudova.

Izrijekom je propisano u nov. čl. 502.lj st. 4. ZPP-a da sud neće „pokrenuti ogledni postupak“ **ako je o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava već doneseno rješenje kojim se revizija dopušta**. Namjera je citirane odredbe nov. čl. 502.lj st. 4. ZPP-a bila u propisivanju odnosa oglednog postupka **prema reviziji prema prethodnom dopuštenju Vrhovnog suda** koja je tom *Novelom iz 2022. godine* potvrđena kao temeljni (i jedini) tip revizije u parničnom postupku.¹⁴ S tim u vezi, treba primijetiti da ZPP na pojedinim mjestima govori o odlučivanju o „dopuštenosti“ prijedloga za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava (v. čl. 502.lj. st. 2. i 3. ZPP-a), dok u odredbi nov. čl. 502.lj st. 4. ZPP-a upotrebljava izraz da sud (aludirajući na Vrhovni sud) neće „pokrenuti ogledni postupak“. Međutim, postupak pred Vrhovnim sudom je već pokrenut podnošenjem prijedloga prvostupanijskog suda (v. nov. čl. 502.k st. 4., čl. 502.lj st. 1. i 2. ZPP-a). U odredbi nov. čl. 502.lj st. 4. ZPP-a, čini se, bila bi riječ o pitanju dopuštenosti prijedloga prvostupanijskog suda za pokretanje oglednog postupka u užem smislu; dakle, pitanju koje bi se odnosilo na posebnu procesnu pretpostavku za pokretanje toga postupka. Nejasnoće, u biti, otvara okolnost što ZPP upotrebljava izraz odlučivanje o „dopuštenosti“ prijedloga u čl. 502.lj st. 2. i 3. ZPP-a imajući u vidu njegovu „osnovanost“.¹⁵

3.2.3. Odluka o odbijanju prijedloga

Novelom ZPP-a iz 2022. godine nije se sadržajno interviralo u odredbu kojom se propisuje odluka i postupanje Vrhovnog suda te prvostupanijskog suda u slučaju nepostojanja pretpostavaka za podnošenje prijedloga. Zbog davanja novih st. 3. i 4. u odredbu čl. 502.lj ZPP-a došlo je samo do renumeracije toga stavka.

¹⁴ V. *ibid.*, str. 48.

¹⁵ Usp. Triva, S.; Dika, M., *Zakon o parničnom postupku – redakcijski pročišćeni tekst s interpretativnim i komentarskim bilješkama i stvarnim kazalom*, 24. izd., Narodne novine, Zagreb, 2019, str. 445-446.

¹³ V. *ibid.*, str. 35.

Prema nov. čl. 502.lj st. 5. reč. 1. ZPP-a, u odluci kojom se **prijedlog odbija** dovoljno je da se **Vrhovni sud pozove na nedostatak pretpostavaka za podnošenje prijedloga**. Rješenje o odbijanju prijedloga odmah će objaviti na **mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova** (nov. čl. 502.lj st. 5. reč. 2. ZPP-a).

Predmet izmjena i dopuna nije bilo niti rješenje prema kojemu će **prvostupanjski sud nakon objave rješenja Vrhovnog suda kojim se odbija prijedlog nastaviti postupak prema odredbama koje se na njega inače primjenjuju** (nov. čl. 502.lj st. 5. reč. 3. ZPP-a). Iz te odredbe nov. čl. 502.lj st. 5. reč. 3. ZPP-a, među ostalima, proizlazi da bi prvostupanjski sud trebao zastati s postupkom do odluke Vrhovnog suda o prijedlogu. Ono što može biti dvojbeno, a na što zakonodavac očito nije odgovorio jer je preuzeo rješenje *Novele ZPP-a iz 2019. godine*, je pitanje odnosi li se taj zastoj samo na postupke pred prvostupanjskim sudom koji je podnio prijedlog za pokretanje ogleđnog postupka ili i na takve postupke koji se vode pred drugim sudovima. Inače, u slučajevima u kojima prema ZPP-u dolazi do **zastoja postupka, primjenjivat će se na odgovarajući način odredbe ZPP-a o prekidu postupka** (čl. 215.a ZPP-a). Stoga je tumačenje odredbe nov. čl. 502.lj st. 5. ZPP-a značajno, posebice uzimajući u obzir odredbu čl. 214. ZPP-a o učincima prekida koja bi se trebala primjenjivati na odgovarajući način na zastoj postupka u skladu s odredbom čl. 215.a ZPP-a. O učincima prekida postupka prema ZPP-u, v. *infra ad 6*.

O **prekidu postupka** u kojemu odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja, kad se na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova objavi rješenje kojim se dopušta prijedlog za zauzimanje pravnog shvaćanja Vrhovnog suda, vidjeti više *infra ad 3.2.4. i 6*.

3.2.4. Odluka kojom se dopušta prijedlog

Prema nov. čl. 502.lj st. 6. reč. 1. ZPP-a, u odluci kojom se **dopušta prijedlog Vrhovni sud navodi u kojem dijelu i u odnosu na koje određeno pravno pitanje dopušta zauzimanje pravnog shvaćanja**. Opisano rješenje bilo je sadržano i u prij. čl. 502.lj st. 4. reč. 1. ZPP-a. U odredbi nov. čl. 502.lj st. 6. ZPP-a dodano je da će se **rješenje kojim dopušta prijedlog odmah dostaviti strankama i umješacima**. Uz to, ono će se **objaviti na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova**, a što je propisivala i *Novela ZPP-a iz 2019. godine* (nov. čl. 502.lj st. 6. reč. 2. ZPP-a).

Otvoreno je pitanje **kojim se strankama i umješacima** rješenje kojim se dopušta prijedlog **mora „odmah“ dostaviti**; onim iz postup(a)ka pred prvostupanjskim sudom koji je podnio prijedlog za pokretanje ogleđnog postupka (iz nov. čl. 502.k st. 1. ZPP-a) ili postoji šira obveza i onim strankama i umješacima koji (potencijalno) sudjeluju u takvim postupcima pred drugim sudovima. Čini se da bi namjeri odredbe nov. čl. 502.lj st. 6. ZPP-a odgovaralo ovo drugo shvaćanje. U prilog njega govorila bi i normativna rješenja iz nov. čl. 502.k st. 2. te nov. čl. 502.l st. 2. ZPP-a. Tomu treba pridodati i odredbu čl. 502.n st. 2. ZPP-a,

koja je relevantna nakon donošenja presude Vrhovnog suda u ogleđnom postupku, a prema kojoj u nastavljenim postupcima stranke u rješenju o nastavku postupka moraju biti obaviještene o zauzetom pravnom shvaćanju (v. *infra ad 6.*). U svakom slučaju, **bitno je naglasiti da za tijek roka za donošenje presude Vrhovnog suda nije relevantan trenutak dostave strankama i umješacima rješenja kojim se dopušta prijedlog, već rok od 90 dana za donošenje te presude o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava teče od dana objave rješenja kojim je dopušten prijedlog na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova** (nov. čl. 502.m st. 1. u vezi s nov. čl. 502.lj st. 6. reč. 2. ZPP-a). V. *infra ad 4.2.*

(I) nakon *Novele ZPP-a iz 2022. godine* u ZPP-u zadržano je rješenje koje je u njega uneseno 2019. godine, a prema kojemu **sud može odrediti prekid postupka**, među ostalima, **u postupku u kojemu odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja, kad se na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova objavi rješenje kojim se dopušta prijedlog za zauzimanje pravnog shvaćanja Vrhovnog suda** u ogleđnom postupku radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava prema odredbama glave tridesetdruge – b ZPP-a (čl. 213. st. 2. t. 3. ZPP-a).

3.3. PRAVNI LIJEK PROTIV ODLUKE U POVODU PRIJEDLOGA

Predmet sadržajnih intervencija *Novelom ZPP-a iz 2022. godine* nije bila odredba prema kojoj **protiv rješenja Vrhovnog suda u povodu prijedloga nije dopušten pravni lijek**. Došlo je samo do renumeracije citirane odredbe tako da je ona postala st. 7. nov. čl. 502.lj ZPP-a.

4. ODLUČIVANJE O PITANJU VAŽNOM ZA JEDINSTVENU PRIMJENU PRAVA

4.1. SASTAV VRHOVNOG SUDA

Novinu predstavlja odredba *Novele ZPP-a iz 2022. godine*, prema kojoj će o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava odlučivati **prošireno vijeće od trinaest sudaca Vrhovnog suda** (nov. čl. 502.m st. 1. reč. 1. ZPP-a). Prema rješenjima koja su unesena u ZPP 2019. godine riječ je bila o vijeću od **pet sudaca Vrhovnog suda** (prij. čl. 502.m reč. 1. ZPP-a). U obrazloženju *Konačnog prijedloga Novele ZPP-a iz 2022. godine* u prilog širenja broja sudaca Vrhovnog suda ističe se potreba ujednačenijeg stajališta toga Suda.¹⁶

4.2. PRESUDA

Umjesto rješenjem, prema *Noveli ZPP-a iz 2022. godine* o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava odlučuje prošireno vijeće Vrhovnog suda **presudom** (nov. čl. 502.m st. 1. reč. 1. ZPP-a). Očito se htjelo izmjenom odredbe o obliku odluke Vrhovnog suda istaknuti autoritet toga Suda odnosno njegova pravnog shvaćanja, među ostalima, uzimajući u obzir da je i nakon *Novele ZPP-a iz 2022. godine* zadržano pravilo o tzv. vezujućem učinku te odluke Vrhovnog suda (v. *infra ad 5.*).

¹⁶ Tako u *Konačnom prijedlogu ZIDZPP-a 2022.*, str. 48.

Pravilo o roku od 90 dana u kojemu bi Vrhovni sud trebao odlučiti, a koji se računa od objave rješenja kojim je dopušten prijedlog, ostalo je nepromijenjeno (nov. čl. 502.m st. 1. reč. 1. ZPP-a). I nakon *Novele ZPP-a iz 2022. godine* primjenjuje se pravilo prema kojemu će se odluka Vrhovnog suda, dakle, prema novom pravilu presuda odmah objaviti na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova (nov. čl. 502.m st. 1. reč. 2. ZPP-a).

Novina je sadržana u odredbi čl. 502.m st. 2. ZPP-a, a prema kojoj će Vrhovni sud u presudi u ogleđnom postupku zauzeti pravno shvaćanje o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava, uz obrazloženje u kojemu će se uzeti u obzir primljena očitovanja stranaka i druge okolnosti važne za odlučivanje. Pri razmatranju pitanja sadržaja obrazloženja presude Vrhovnog suda, treba uzeti u obzir odredbe nov. čl. 502.k st. 1. i 2. te nov. čl. 502.l st. 2. ZPP-a o pravu umješača da inicira zakazivanje sjednice sudskog odjela, odnosno da se očituje o potrebi pokretanja ogleđnog postupa, te o pravu svih zainteresiranih osoba da u roku od 45 dana od objave obavijesti o prijedlogu za pokretanje ogleđnog postupka upute Vrhovnom sudu svoja očitovanja o potrebi pokretanja ogleđnog postupka. Stoga bi se, treba uzeti, u obrazloženju presude Vrhovni sud trebalo osvrnuti i na ta očitovanja umješača, općenito zainteresiranih osoba (arg. ex nov. čl. 502.k st. 1. i 2. te nov. čl. 502.l st. 2. ZPP-a). O inicijativi za zakazivanje sjednice sudskog odjela te pravu zainteresiranih osoba na očitovanje, v. *supra ad 2.1. te 3.1.*

5. TAKOZVANI VEZUJUĆI UČINAK PRESUDE

Novelom ZPP-a iz 2019. godine u ZPP je uneseno rješenje prema kojemu nakon donošenja pravnog shvaćanja Vrhovnog suda, sud će u nastavljenim postupcima biti vezan tim pravnim shvaćanjem (čl. 502.n st. 1. ZPP-a). Iako je bilo prijedloga da se napusti navedena odredba i prihvaćeno rješenje, ona nije bila predmet intervencija *Novelom ZPP-a iz 2022. godine*.¹⁷ Riječ je o tzv. vezujućem učinku presude donesene u ogleđnom postupku.¹⁸

6. NASTAVLJENI POSTUPCI NAKON PRESUDE U OGLEĐNOM POSTUPKU

Kao što je istaknuto, u ZPP-u je zadržano rješenje iz *Novele ZPP-a iz 2019. godine* o mogućnosti da sud odredi prekid postupka u postupku u kojemu odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja, kad se na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova objavi rješenje kojim se dopušta prijedlog za zauzimanje pravnog shvaćanja Vrhovnog suda (čl. 213. st. 2. t. 3. ZPP-a).

Učinci prekida postupka propisani su odredbom čl. 214. ZPP-a. Među ostalima, prekid postupka uzrokuje to da prestaju teći svi rokovi određeni za obavljanje

parničnih radnji (čl. 214. st. 1. ZPP-a). Za trajanja prekida postupka sud ne može poduzimati nikakve radnje u postupku, dok parnične radnje što ih je jedna stranaka poduzela dok traje prekid postupka nemaju prema drugoj stranici nikakav pravni učinak (čl. 214. st. 2. i 3. reč. 1. ZPP-a). Njihov učinak počinje tek nakon što postupak bude nastavljen (čl. 214. st. 3. reč. 2. ZPP-a). Ako je sud prekinuo postupak zbog rješenja istoga pravnog pitanja, postupak će se nastaviti kad se objavi rješenje Vrhovnog suda o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava (čl. 215. st. 5. ZPP-a).

Prema odredbi čl. 502.n st. 2. ZPP-a, u nastavljenim postupcima stranke će, treba uzeti i umješač ako sudjeluje u postupku pred sudom, već u rješenju o nastavku postupka biti obaviješteni o zauzetom pravnom shvaćanju.

U nastavljenim postupcima u kojima odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja, postupak se vodi prema odredbama koje se na njega inače primjenjuju (čl. 502.n st. 3. ZPP-a). Bitno je rješenje kojemu je cilj mirno rješenje spora, odnosno prema kojemu će u nastavljenim postupcima sudovi nastojati da stranke nagodbom ili na drugi nesporan način dovrše postupak (čl. 502.n st. 4. ZPP-a).

Opisana pravila iz čl. 502.n ZPP-a koja su unesena u taj Zakon njegovim *izmjenama i dopunama iz 2019. godine*, nisu sadržajno mijenjana *Novelom iz 2022. godine*.

7. O TROŠKOVIMA POSTUPAKA KOJI OVISE O ISTOM PRAVNOM PITANJU

ZPP-om izrijekom se rješava pitanje odlučivanja o troškovima postupka koji ovisi o istom pravnom pitanju. U postupcima koji ovisi o istom pravnom pitanju sud će o troškovima postupka odlučiti po slobodnoj ocjeni, uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja, osobito okolnost da su pojedine od stranaka imale razloga pokrenuti spor zbog neizvjesnosti pravnog pitanja o kojemu je ovisilo njegovo rješenje te postupanje stranaka nakon što su obaviještene o zauzetom pravnom shvaćanju (čl. 502.n st. 5. ZPP-a). Citirana odredba nov. čl. 502.n st. 5. ZPP-a relevantna za odlučivanje o troškovima postupka, nije bila predmet intervencija *Novelom ZPP-a iz 2022. godine*.

U opisanoj procesnopravnoj situaciji iz čl. 502.n st. 5. ZPP-a, osnovno načelo za odlučivanje o troškovima postupka nije odgovornosti za uspjeh odnosno odgovornosti za krivnju ili slučaj, već je riječ o diskrecijskom kriteriju.¹⁹ U kontekstu primjene toga posebnog rješenja o troškovima postupka, bitno je odrediti je li riječ o sličnom sporu čije rješenje ovisi o istom pravnom pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava kako je to određeno čl. 502.j ZPP-a. (I) u slučaju sličnog spora čije rješenje ovisi o istom pravnom pitanju trebalo bi se primjenjivati opće pravilo iz čl. 155. st. 1. reč. 1. ZPP-a, prema kojemu će sud prilikom odlučivanja o troškovima postupka odrediti stranci naknadu samo onih troškova koji su bili potrebni za vođenje parnice. Pritom sud pri odlučivanju o tome koji su troškovi

¹⁷ V. *Nacrtr prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku*, <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=19732> (12. 10. 2022.).

¹⁸ Za doktrinarno određenje, rasprave i prijedloge, v. više u Maganić, A., *Neujednačena sudska praska nakon prvog ogleđnog postupka*, *lusinfo*, 26. 05. 2022., <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/41748> (12. 10. 2022.); Uzelac, A., *Ogleđni postupak radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava: dobre strane i problematični elementi novog instrumenta*, u: Šago, Dinka; Čizmić, Jozo; Rijavec, Vesna; Janevski, Arsen; Galić, Aleš; Lazić Smoljanić, Vesna; Sesar, Milijan (ur.), *Zbornik radova s VI. međunarodnog savjetovanja Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća*, Split: Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, 2020, str. 33-34.

¹⁹ O načelima odlučivanja o troškovima postupka prema doktrini građanskoga procesnog prava, v. Triva, S., Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, 7. izd., Zagreb: Narodne novine, 2004., str. 462-463., 467-469.

bili potrebni te o visini troškova treba brižljivo ocijeniti sve okolnosti slučaja, posebice voditi računa o pravilima ZPP-a koja za tu situaciju upućuju na okolnost da je **pojedina od stranaka imala razloga pokrenuti spor zbog neizvjesnosti pravnog pitanja o kojemu je ovisilo njegovo rješenje te postupanje stranaka nakon što su obaviještene o zauzetom pravnom shvaćanju** (čl. 502.n st. 5. u vezi s čl. 155. st. 1. reč. 2. ZPP-a). Ako je propisana tarifa za nagrade odvjetnika ili za druge troškove, odmjerit će se takvi troškovi prema toj tarifi (čl. 155. st. 2. ZPP-a).

Pravilo iz čl. 502.n st. 5. ZPP-a o kriteriju slobodne ocjene kao odlučujućem u slučaju troškova postupka i njihova konačnog snošenja u postupcima koji ovise o istom pravnom pitanju nije izolirani primjer. U hrvatskom sustavu ima postupaka u kojima sud odlučuje na taj način, po slobodnoj ocjeni o troškovima postupka. Tako prema odredbi čl. 366. st. 1. *Obiteljskog zakona*²⁰ u statusnim stvarima, stvarima kojima se odlučuje o roditeljskoj skrbi, osobnim odnosima i mjerama za zaštitu prava i dobrobiti djeteta te u stvarima uzdržavanja, sud će o troškovima postupka odlučiti slobodno, vodeći računa o okolnostima slučaja i ishodu postupka.

8. ZAKLJUČAK

Ogledni postupak, novi procesni institut koji je uveden u hrvatsko građansko procesno pravo *Novelom ZPP-a iz 2019. godine*, trebao bi biti značajan u slučaju postojanja **sličnih sporova koji su u većem broju već pokrenuti ili se njihovo pokretanje očekuje u kraćem razdoblju**, a čije rješenje ovisi o **istom pravnom pitanju** koje je važno za osiguranje jedinstvene primjene prava i ravnopravnosti svih u njegovoj primjeni ili za razvoj prava kroz sudsku praksu. Riječ je o pravnim standardima za koje bi praksa očito trebala razviti osnovne kriterije njihova tumačenja.

Iako su odredbe ZPP-a o oglednom postupku u primjeni više od dvije i pol godine,²¹ praksa je oskudna te taj postupak nije zaživio u smislu namjere kojom je bio vođen zakonodavac pri donošenju *izmjena i dopuna ZPP-a iz 2019. godine*. Polazeći od opisanog stanja, **izmjena i dopuna ZPP-a iz 2022. godine** primjena toga procesnog instituta nastojala se potaknuti unošenjem određenih intervencija u pravila o pokretanju oglednog postupka.

Bitno je istaknuti da su prema noveliranim pravilima ZPP-a (i) **stranke i umješač** (ako sudjeluje u postupku pred sudom) ovlaštene **inicirati zakazivanje sjednice sudskog odjela** na kojoj bi se trebalo raspravljati o pretpostavkama za podnošenje prijedloga za pokretanje oglednog postupka. U slučaju sudske inicijative, sud bi s njima morao **na ročištu raspraviti o potrebi pokretanja oglednog postupka**, i to prije podnošenja zahtjeva za održavanje sjednice sudskog odjela. Novost čine i rješenja prema kojima će se obavijest o podnošenju zahtjeva za održavanje sjednice sudskog odjela objaviti na **e-Oglasnoj ploči sudova**. Pritom je zakonodavac otišao i korak dalje, propisujući da će se u toj obavijesti **pozvati stranke i umješači iz postupaka u kojima odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja (u smislu odredbe čl. 502.j ZPP-a)** da se u roku od 30 dana pisano očituju o potrebi pokretanja oglednog postupka. Stoga *Novelu ZPP-a iz 2022. godine* obilježava **široko uključivanje stranaka i umješača** iz postupaka u kojima odluka ovisi o

rješavanju istoga pravnog pitanja (kako su oni određeni u čl. 502.j ZPP-a) u **postupak koji prethodi odluci Vrhovnog suda kojom on dopušta prijedlog za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava**. Uz to, **Vrhovni sud** se prema novim pravilima uključuje već u ovom stadiju postupka putem **očitovanja** o postupcima u kojima odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja u smislu odredbe iz čl. 502.j ZPP-a.

Izmjenama i dopunama iz 2022. godine nastojale su se riješiti dvojbe oko toga što je predmet raspravljanja sjednice sudskog odjela koja bi trebala prethoditi podnošenju prijedloga za pokretanje oglednog postupka, a posebice čime bi ta sjednica trebala rezultirati. Značajno je istaknuti da se prema nov. čl. 502.k st. 3. ZPP-a na **sjednici sudskog odjela** daje (samo) **savjetodavno mišljenje** o potrebi podnošenja prijedloga za pokretanje oglednog postupka. Nakon sjednice sudskog odjela, ako je sud i dalje pri stajalištu o potrebi pokretanja oglednog postupka, taj će **sud prijedlog za njegovo pokretanje sa spisom predmeta „dostaviti“ Vrhovnom sudu** u skladu s odredbom nov. čl. 502.k st. 4. reč. 1. ZPP-a.

Postupak koji bi trebao prethoditi podnošenju prijedloga za pokretanje oglednog postupka unutar prvostupanjskog suda, *Novelom ZPP-a iz 2022. godine* propisan je mnogo detaljnije, s širokim uključivanjem stranaka i umješača iz postupaka u kojima odluka ovisi o rješavanju istoga pravnog pitanja u smislu odredbe čl. 502.j ZPP-a te Vrhovnog suda. Za vidjeti je hoće li ti, novopropisani elementi afirmirati učinkovito pokretanje oglednog postupka u praksi ili će i nakon *Novele ZPP-a iz 2022. godine* situacija ostati nepromijenjena.

Analizirajući **učinke pokrenutoga oglednog postupka**, relevantno je naglasiti da se **izmjenama i dopunama iz 2022. godine** (ipak) sadržajno interveniralo u odredbu koja ih propisuje. Tako prema novom pravilu iz čl. 502.k st. 5. ZPP-a, nakon objave prijedloga za pokretanje oglednog postupka na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova, **radnje stranaka kojima se raspolaže predmetom spora, ne utječu na mogućnost nastavka i okončanja oglednog postupka**. Dakle, napušteno je rješenje iz *Novele ZPP-a iz 2019. godine* prema kojemu stranke do okončanja oglednog postupka nisu mogle slobodno raspolagati zahtjevom u odnosu na koji je podnesen prijedlog za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava (prij. čl. 502.k st. 2. ZPP-a).

Izmjenama i dopunama ZPP-a iz 2022. godine novelirana su pravila relevantna za postupak pred Vrhovnim sudom, nakon što taj Sud zaprimi prijedlog prvostupanjskog suda za pokretanje oglednog postupka. Bitno je istaknuti da je, na normativnoj razini, **napuštena uloga predsjednika Vrhovnog suda** u komunikaciji s predsjednicima sudova. *Izmjene i dopune ZPP-a iz 2022. godine* propisuju (tek) **mogućnost Vrhovnog suda** („može“) da zatraži dopunske obavijesti **od predsjednika sudova o okolnostima relevantnim za odlučivanje o prijedlogu za pokretanje oglednog postupka**. Dok je *Novela ZPP-a iz 2019. godine* propisivala rok od 15 dana za dostavu podataka predsjedniku Vrhovnog suda, prema pravilu iz nov. čl. 502.l st. 1. ZPP-a predsjednici sudova trebali bi dostaviti dopunske obavijesti **„bez odgode“**. Još značajnije je rješenje iz nov. čl. 502.l st. 2. ZPP-a, prema kojemu **sve zainteresirane osobe mogu u roku od 45 dana od objave obavijesti o prijedlogu uputiti Vrhovnom sudu svoja očitovanja o potrebi pokretanja oglednog postupka**.

²⁰ *Obiteljski zakon*, Nar. nov., br. 103/15, 98/19, 47/20 – v. čl. 35. Zakona o Centru za posebno skrbištvo.

²¹ V. odredbe čl. 117. st. 2. te čl. 121. ZIDZPP-a 2019.

Opisana odredba o pravu zainteresiranih osoba da dostave svoja očitovanja otvara niz pitanja. Prvo, od kojeg trenutka se računa rok od 45 dana? Je li se u odredbi nov. čl. 502.1 st. 2. ZPP-a mislilo na **objavu obavijesti o podnošenju zahtjeva za održavanje sjednice sudskog odjela** na kojoj bi se trebalo raspravljati o pretpostavkama za podnošenje prijedloga za pokretanje oglednog postupka (iz nov. čl. 502.k st. 2. ZPP-a) ili **na objavu prijedloga za pokretanje oglednog postupka** ako sud (ipak) odluči taj postupak pred Vrhovnim sudom pokrenuti (iz nov. čl. 502.k st. 4. ZPP-a)? Trebalo bi uzeti da bi relevantan trenutak za računanje roka od 45 dana bio trenutak objave prijedloga za pokretanje oglednog postupka iz nov. čl. 502.k st. 4. ZPP-a, uzimajući u obzir argumente koji su *supra* izneseni u radu. U svakom slučaju, ostaje prigovor nedorečenosti te odredbe ZPP-a. S tim u vezi, drugo pitanje jest tko se sve smatra „**zainteresiranom osobom**“. Bit će zanimljivo pratiti primjenu odredbe nov. čl. 502.1 ZPP-a u praksi.

U stadiju odlučivanja o „dopuštenosti“ prijedloga prvostupanjskog suda za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava značajnu i dobrodošlu novinu predstavlja propisivanje kriterija koje bi Vrhovni sud treba uzeti u obzir pri odlučivanju. Uz to, prema *Noveli ZPP-a iz 2022. godine* o pitanju važnom za jedinstvenu primjenu prava odlučivat će prošireno vijeće od trinaest

sudaca Vrhovnog suda u cilju ujednačenijeg stajališta toga Suda, i to **presudom**. Očito se htjelo (i) izmjenom pravila o obliku odluke Vrhovnog suda istaknuti autoritet toga Suda odnosno njegova pravnog shvaćanja, uzimajući u obzir da je i nakon *Novele ZPP-a iz 2022. godine* zadržana odredba ZPP-a o **tzv. vezujućem učinku** odluke Vrhovnog suda (unatoč postojanju različitih, proturječnih stajališta u teoriji i praksi parničnog postupka).

Analizirajući prijelazni režim *Novele ZPP-a iz 2022. godine*, bitno je istaknuti opće pravilo sadržano u čl. 107. st. 1. te *Novele*, prema kojemu će se postupci pokrenuti prije stupanja na snagu *Novele ZPP-a iz 2022. godine* dovršiti primjenom odredaba ZPP-a (Nar. nov., br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 2/07, 84/08, 96/08 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 123/08, 57/11, 148/11 – pročišćeni tekst, 25/13, 89/14 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 70/19); dakle, ZPP-a prije njegove *Novele iz 2022. godine*. **Iznimno, odredbe čl. 90. do 93. Novele ZPP-a iz 2022. godine o oglednom postupku radi rješenja pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava primjenjivat će se i na sve postupke u tijeku u kojima do stupanja na snagu Novele (dakle, 19. srpnja 2022.) nije donesena odluka kojom se dopušta prijedlog za rješenje pitanja važnog za jedinstvenu primjenu prava (čl. 107. st. 7. Novele ZPP-a iz 2022.).**

UPRAVNO PRAVO

Provedba upravnog postupka u školskim ustanovama

Marin KARIN, dipl. iur.

UDK 345

U ovom članku autor prezentira normativne okvire relevantne za provedbu upravnog postupka u redovitom poslovanju školskih ustanova. U tom kontekstu, u članku se navode i razmatraju specijalnosti odredaba Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi kojima se precizno navode situacije kada su školske ustanove obvezne postupati prema odredbama Zakona o općem upravnom postupku kada u obavljanju javnih ovlasti rješavaju u upravnim stvarima. U članku se prikazuju i ogledni primjeri akata i određene nepravilnosti nakon njihova donošenja u navedenom postupanju školskih ustanova.

1. UVOD

Provedba upravnog postupka u slučajevima propisanim *Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*¹ (dalje: ZOOOSŠ) i *Zakonom o općem upravnom postupku*² (dalje: ZUP) ili drugim propisima u kojima se zahtijeva

provedba upravnog postupka i izdavanje rješenja i odluka na temelju zahtjeva stranaka, javnopravno tijelo, u ovom slučaju školska ustanova, ima obvezu riješiti upravnu stvar donošenjem upravnog akta (rješenja). Prema pravnoj literaturi, školske ustanove su obvezne primjenjivati odredbe ZUP-a uvijek, osim kada se pojedina pitanja upravnog postupka mogu zakonom urediti drukčije. U tom kontekstu specijalnim zakonima propisana su drukčija procesna pravila.

2. ŠKOLA KAO OBVEZNIK POSTUPANJA PO ZAKONU O OPĆEM UPRAVNOM POSTUPKU

Postupati prema ZUP-u znači provesti postupak, donijeti rješenje, izdati uvjerenje, potvrdu i sl.

U smislu odredbe čl. 125. ZOOOSŠ-a, **ravnatelj školske ustanove je odgovoran za zakonitost rada i stručni rad školske ustanove**. Upravni akti su autoritativni pravni akti kojima organi javne uprave odlučuju o pravima ili obvezama pojedinih subjekata u konkretnim upravnim stvarima. Na zahtjev stranke uglavnom se pokreću postupci kojima se stranci dodjeljuje neko pravo. Po službenoj dužnosti uglavnom se pokreću postupci kojima se strankama nameće neka obveza. Upravnom stvari smatra se svaka stvar u kojoj javnopravno tijelo u upravnom postupku rješava o pravima, obvezama ili pravnim interesima fizičke ili pravne osobe ili drugih stranaka neposredno primjenjujući zakone, druge

¹ Nar. nov., br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20.

² Nar. nov., br. 47/09, 110/21.

propise i opće akte kojima se uređuje odgovarajuće upravno područje. Upravnom stvari smatra se i "svaka" stvar koja je zakonom određena kao upravna stvar.

Primjerice, osnovna škola je pravna osoba s javnim ovlastima jer obavlja, između ostaloga, zakonom propisane javne ovlasti iz čl. 3. st. 2. ZOOOSŠ-a, kao dio svoje djelatnosti. Istodobno je i pravna osoba koja obavlja javnu službu, ali ne zato što ima svojstvo pravne osobe s javnim ovlastima, nego zbog toga što je zasebno normom navedenog Zakona propisano da se (cjelokupna) djelatnost osnovnog odgoja i obrazovanja obavlja kao javna služba.

Pojam javnih ovlasti iz čl. 1. ZUP-a odnosi se isključivo na javnu ovlast rješavanja upravnih stvari u upravnom postupku, tj. na pravne osobe kojima je zakonom dodijeljena ta vrsta javne ovlasti.

Osnovne i srednje škole su pravne osobe koje imaju javne ovlasti pa su obvezne postupati prema odredbama ZUP-a kad u obavljanju javnih ovlasti rješavaju u upravnim stvarima.³

U tom kontekstu, ako školska ustanova u vezi s poslovima iz čl. 3. st. 2. ZOOOSŠ-a, a to su:

- upisi u školu i ispisi iz škole s vođenjem odgovarajuće evidencije i dokumentacije
- organizacija i izvođenje nastave i drugih oblika odgojno-obrazovnog rada s učenicima te vođenje odgovarajuće evidencije
- vrednovanje i ocjenjivanje učenika te vođenje evidencije o tome te o učeničkim postignućima
- izricanje i provedba pedagoških mjera i vođenje evidencije o njima
- organizacija predmetnih i razrednih ispita i vođenje evidencije o njima
- izdavanje javnih isprava i drugih potvrda
- upisivanje podataka o odgojno-obrazovnom radu u e-Maticu – zajednički elektronički upisnik ustanova ili drugim poslovima koje na temelju ZOOOSŠ-a obavlja na osnovi javnih ovlasti odlučuje o pravu, obvezi ili pravnom interesu učenika, roditelja ili skrbnika učenika ili druge fizičke ili pravne osobe, "obvezna" je postupati prema odredbama ZUP-a, postupovnim odredbama tog Zakona i zakona kojima se uređuje djelatnost koju obavlja (čl. 3. st. 3. ZOOOSŠ-a).

Primjer nepravilnog postupanja:

O zahtjevu učenika ili roditelja učiteljskom vijeću da preispita zaključnu ocjenu, škola nije provela upravni postupak niti je izdala rješenje – odluku o zahtjevu, već je odluku samo priopćila učeniku ili roditelju (čl. 76. u vezi s čl. 3. st. 3. ZOOOSŠ-a).

3. POSTUPANJE PREMA ZUP-u I PROVEDBA UREDSKOG POSLOVANJA U ŠKOLSKIM USTANOVAMA

Već je iz uvodnih odredaba ZUP-a (čl. 3.) vidljivo da se ZUP primjenjuje u postupanju u svim upravnim stvarima. Nadalje, ZUP se primjenjuje na odgovarajući način i u postupcima zaštite prava, odnosno pravnih interesa stranaka

u predmetima u kojima pravne osobe koje obavljaju javne službe, odlučuju o njihovim pravima, obvezama ili pravnim interesima, ako zakonom nije propisana sudska ili druga pravna zaštita. Upravni postupak pokreće se na zahtjev stranke, po službenoj dužnosti ili javnom objavom. Postupak se pokreće po službenoj dužnosti kad je to propisano zakonom ili je nužno radi zaštite javnog interesa. U tom slučaju smatra se da je postupak pokrenut kad službena osoba u javnopravnom tijelu poduzme bilo koju radnju sa svrhom vođenja postupka po službenoj dužnosti.

Člankom 98. ZUP-a određuje se sadržaj rješenja. Rješenje se sastoji od zaglavlja, uvoda, izreke, obrazloženja, upute o pravnom lijeku te vlastoručnog potpisa ovlaštene službene osobe i otiska službenog pečata javnopravnog tijela ili kvalificiranoga elektroničkog potpisa ovlaštene službene osobe ili kvalificiranoga elektroničkog pečata javnopravnog tijela. Tako, ZUP taksativno navodi bitne elemente rješenja:

- **Uvod:** sadržava naziv i osobni identifikacijski broj (OIB) javnopravnog tijela koje je donijelo rješenje, propis o nadležnosti, osobno ime, odnosno naziv stranke i osoba ovlaštenih za zastupanje, osobni identifikacijski broj (OIB) stranke ako joj je dodijeljen i osobe ovlaštene za zastupanje, kratku oznaku predmeta postupka te naznaku je li postupak pokrenut po službenoj dužnosti ili na zahtjev stranke. Uvod sadržava i naznaku da su rješenje donijela dva javnopravna tijela ili više njih ili da je rješenje doneseno u ponovljenom postupku ili po presudi suda nadležnog za upravne sporove ili uz suglasnost, potvrdu ili po pribavljenom mišljenju drugog tijela.
- **Izreka:** sadržava odluku o upravnoj stvari. Izreka mora biti kratka i određena. Kad odluka sadržava rok, uvjet, namet, pridržaj ukidanja ili obvezu sklapanja upravnog ugovora, to treba biti sadržano u izreci. Izreka se može podijeliti u više točaka. Troškovi postupka utvrđuju se u posebnoj točki izreke, kao i to da žalba ne odgađa izvršenje rješenja.
- **Obrazloženje:** sadržava kratko izlaganje zahtjeva stranke, utvrđeno činjenično stanje, razloge koji su bili odlučujući pri ocjeni pojedinih dokaza, razloge zbog kojih nije usvojen koji od zahtjeva stranaka, razloge donošenja zaključaka tijekom postupka te propise na temelju kojih je riješena upravna stvar. Kad žalba ne odgađa izvršenje rješenja, obrazloženje sadržava i pozivanje na zakon koji to propisuje.
- **Uputa o pravnom lijeku:** stranka se obavješćuje može li protiv rješenja izjaviti žalbu ili pokrenuti upravni spor, kojem tijelu, u kojem roku i na koji način. Uputa o pravnom lijeku sadržava i napomenu da se stranke imaju pravo odreći prava na žalbu od dana primitka prvostupanjskog rješenja do dana isteka roka za izjavljivanje žalbe.
- Rješenje potpisuje ovlaštena službena osoba vlastoručno ili kvalificiranim elektroničkim potpisom.⁴
- Rješenje izdano iz informacijskog sustava javnopravnog tijela može se ovjeriti samo kvalificiranim elektroničkim pečatom.

³ Vidi. <https://tjv.pristupinfo.hr/> "Popis tijela javne vlasti" i adresar službenika za informiranje pronađite na mrežnim stranicama Povjerenika za informiranje. Sukladno Zakonu o pravu na pristup informacijama, Povjerenik za informiranje vodi navedeni Popis, koji se od 1. ožujka 2016. godine obnavlja kontinuirano, u stvarnom je vremenu i sadrži ažurirane podatke za oko 6000 tijela javne vlasti.

⁴ Vidi t. 5. ovog čl. Vakacijski rok od godine dana za javnopravna tijela koja nemaju uspostavljen informacijski sustav uredskog poslovanja, u skladu s odredbama Uredbe, je da ga uspostave najkasnije do 1. siječnja 2023. godine.

Na razini subordiniranih propisa ZUP-u, Vlada RH donijela je 1. srpnja 2021. godine **Uredbu o uredskom poslovanju**⁵ (dalje: Uredba), a koja je stupila na snagu 10. srpnja 2021. godine. Njezinim je donošenjem zakonodavac donio pravila i mjere uredskog poslovanja u obavljanju poslova državne uprave, a koje se primjenjuju na uredsko poslovanje tijela državne uprave, drugih državnih tijela, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravnih osoba s javnim ovlastima. Osim na obavljanje poslova državne uprave i provedbu zakona kojim se uređuje opći upravni postupak, odredbe ove Uredbe primjenjuju se i na druge poslove iz djelokruga javnopravnog tijela ako posebnim propisom nije drukčije propisano. U smislu donesene Uredbe, **javnopravna tijela međusobno te s fizičkim i pravnim osobama službeno dopisivanje obavljaju primarno elektroničkim putem.**

U tom kontekstu, u nastavku ćemo prikazati analizirane odredbe Uredbe kojima se taksativno pridaju značenja, a koja su bitna za raspoznavanje pojmova uredskog poslovanja u školskim ustanovama.

U smislu čl. 4. t. 15.b Uredbe, **akt je pismeno kojim javnopravno tijelo odlučuje u upravnom postupku (upravni akt)**, odgovara na podnesak stranke, određuje, prekida ili završava neku službenu radnju te obavlja službeno dopisivanje s drugim tijelima i strankama (nepravni akt) te pismeno kojim se obavlja dopisivanje unutar javnopravnog tijela (interni akt). Jednako tako, čl. 24. Uredbe propisano je da pismena predmeta upravnog postupka moraju prije brojčane oznake imati i oznaku prvostupanjskoga ili drugostupanjskoga upravnog postupka (UP/I ili UP/II).

Članak 39. Uredbe navodi da zaglavlje akata pravnih osoba s javnim ovlastima izdanih na temelju javnih ovlasti sadržava:

1. grb RH
2. naziv »Republika Hrvatska«
3. naziv pravne osobe s javnim ovlastima
4. klasifikacijsku oznaku
5. urudžbeni broj
6. mjesto
7. datum izrade akta.

Ogledni primjer Rješenja:

REPUBLIKA HRVATSKA OSNOVNA ŠKOLA "DONJI ZAGREB"

Petra Preradovića 12
10 000 Zagreb

KLASA: UP/I-602-02/22-34/01

URBROJ: 251-665/22-01

Zagreb, 31. kolovoza 2022.

Osnovna škola "Donji Zagreb", Zagreb, Petra Preradovića 12, OIB 54321123450, koju zastupa ravnatelj Blaž Ivanković, prof., na temelju čl. 3. st. 3., čl. 23. st. 1. i 2. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (Nar. nov., br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12 – službeni pročišćeni tekst, 94/13, 152/14, 7/17, 68/18, 98/19, 64/20), čl. 23. st. 3. te čl. 96. – 98. Zakona o općem upravnom postupku (Nar. nov., br. 47/09, 110/21), na temelju Odluke Učiteljskog vijeća, u povodu

zahtjeva Petra Horvata, OIB 19876543210, roditelja maloljetnog Ivana Horvata, OIB 01234567891, iz Zagreba, Ulica jorgovana 17, u predmetu zahtjev za upisom u Osnovnu školu "Donji Zagreb", donosi:

RJEŠENJE

Malodobnom Ivanu Horvatu, rođenom 17. studenoga 2015. godine, OIB 01234567891, na temelju podnesenog zahtjeva roditelja Petra Horvata, OIB 19876543210, s prebivalištem na adresi Zagreb, Ulica jorgovana 17, odbija se zahtjev za upisom u Osnovnu školu "Donji Zagreb" u prvi razredni odjel u školskoj godini 2022./2023. kao neosnovan.

O b r a z l o ž e n j e

Petar Horvat u svojstvu roditelja malodobnog Ivana Horvata podnio je 30. kolovoza 2022. godine zahtjev za upisom u Osnovnu školu "Donji Zagreb" u prvi razredni odjel.

Zahtjevu za priznavanje priložena je preslika osobne iskaznice roditelja, a koju je 27. lipnja 2021. godine izdala PU Zagrebačka. Roditelj njome dokazuje mjesto stanovanja (prebivalište) na adresi, Zagreb, Ulica jorgovana 17. U postupku je utvrđeno da ona ne pripada upisnom području Osnovne škole "Donji Zagreb", odnosno ona pripada upisnom području Osnovne škole "Gornji Grad", Zagreb, Ulica javora 1.

U smislu čl. 16. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, upisno područje za osnovne škole je prostorno područje s kojeg se učenici upisuju u određenu osnovnu školu na temelju prebivališta odnosno prijavljenog boravišta, a određuje se u skladu s Državnim pedagoškim standardom (Nar. nov., br. 63/08, 90/10). Upisno je područje sastavni dio mreže školskih ustanova.

Nadalje, upis djece u osnovnu školu provodi se prema planu upisa koji donosi upravno tijelo županije nadležno za poslove obrazovanja, odnosno Gradski ured Grada Zagreba nadležan za poslove obrazovanja, na temelju upisnih područja utvrđenih u skladu s odredbama čl. 16. navedenog Zakona. Iz priložene dokumentacije roditelja razvidno je da se učenik ne nalazi na upisnom području Osnovne škole "Donji Zagreb".

Nadalje, o predmetnom zahtjevu razmatrano je i na sjednici Učiteljskog vijeća 30. kolovoza 2022. godine na kojoj je donesena odluka o neupisu imenovanog učenika u Osnovnu školu "Donji Zagreb" zbog maksimalnog prekoračenja Državnog pedagoškog standarda, a u kojemu je propisan maksimalan broj učenika po razrednom odjelu od najviše 28 učenika. Za ovu odluku glasovalo je 35 učitelja odlukom protiv.

Nakon razmatranja navedenog zahtjeva, na temelju navedenih činjenica te cjelokupne dokumentacije, na temelju čl. 3. st. 3. i čl. 23. st. 1. i 2. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi te čl. 23. st. 3. i čl. 96. – 98. Zakona o općem upravnom postupku, na temelju odluke Učiteljskog vijeća, trebalo je riješiti kao u izreci.

Rješenje je oslobođeno od plaćanja upravne pristojbe u skladu s čl. 9. st. 2. t. 21. Zakona o upravnim pristojbama (Nar. nov., br. 115/16.).

Pouka o pravnom lijeku:

Protiv ovoga Rješenja može se izjaviti žalba Ministarstvu znanosti i obrazovanja roku od 15 dana od dana dostave Rješenja.

Žalba se podnosi neposredno ili preporučenom poštom na adresu: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 10 000 Zagreb, Donje Svetice 38.

Prava na žalbu može se odreći u pisanom obliku ili usmeno na zapisnik, od dana prvostupanjskog rješenja do dana isteka roka za izjavljivanje žalbe.

DOSTAVITI:

1. Petru Horvatu, Zagreb, Ulica jorgovana 17
poštom preporučeno
2. Evidencija, ovdje
3. Pismohrana, ovdje

⁵ Nar. nov., br. 75/21.

4. PRIMJERI TAKSATIVNOG NAVOĐENJA SITUACIJA PREMA ZOOOŠŠ-u I DRUGIM ZAKONIMA KADA SE ODLUČUJE DONOŠENJEM RJEŠENJA

4.1. RJEŠENJE O PRIVREMENOM UDALJENJU UČENIKA IZ ŠKOLE

Ravnatelj školske ustanove može rješenjem privremeno udaljiti učenika iz odgojno-obrazovnog procesa **do donošenja odluke o izricanju pedagoške mjere**, ali ne dulje od osam dana, o čemu je obavezan pisanim putem izvijestiti roditelja i nadležni centar za socijalnu skrb.⁶ Spomenuta pedagoška mjera mora se izreći u roku od 15 dana ako je učenik rješenjem ravnatelja privremeno udaljen iz odgojno-obrazovnog procesa. U tom kontekstu, vrijeme privremenog udaljavanja iz odgojno-obrazovnog procesa ne smatra se neopravdanom izostankom učenika.

Protiv rješenja o privremenom udaljenju **ne može se izjaviti žalba, već se može pokrenuti upravni spor tužbom kod nadležnoga upravnog suda** u roku od **30 dana od dana dostave rješenja**.

4.2. RJEŠENJE O PEDAGOŠKOJ MJERI PRESELJENJA U DRUGU ŠKOLU

Ravnatelj školske ustanove odlučuje rješenjem o pedagoškoj mjeri preseljenja u drugu školu **na temelju prijedloga učiteljskog vijeća**. O žalbi protiv ovog rješenja odlučuje Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Pedagoška mjera preseljenja u drugu školu učeniku osnovne škole mora se izreći najkasnije **u roku od 60 dana od dana saznanja za neprihvatljivo ponašanje učenika zbog kojeg se izriče**. Ista vrijedi do kraja osnovnoškolskog obrazovanja. O izrečenoj pedagoškoj mjeri preseljenja u drugu školu osnovna škola obavještava nadležno upravno tijelo županije, odnosno Gradski ured koji je obavezan u roku od 7 dana odrediti osnovnu školu u kojoj učenik nastavlja školovanje.

4.3. RJEŠENJE O PEDAGOŠKOJ MJERI ISKLJUČENJA IZ SREDNJE ŠKOLE

Ravnatelj školske ustanove također rješenjem odlučuje o pedagoškoj mjeri preseljenja u drugu školu **na temelju prijedloga nastavničkog vijeća**, a o pedagoškoj mjeri isključenja iz škole **na temelju prijedloga nastavničkog vijeća**. O žalbi protiv rješenja odlučuje Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Pedagoška mjera isključenja iz srednje škole, mora se izreći najkasnije u roku od 60 dana od dana saznanja za neprihvatljivo ponašanje učenika zbog kojeg se izriče.

Ogledni primjer Rješenja:

REPUBLIKA HRVATSKA
Srednja škola Ivančica
10 000 Zagreb

KLASA: UP/I-602-02/22-34/02
URBROJ: 251-665/22-01
Zagreb, 29. studenoga 2022. godine

Na temelju čl. 84. st. 6. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (Nar. nov., br. 87/08, 86/09, 92/10,

105/10, 90/11, 16/12, 86/12, 94/13, 136/14, 152/14, 7/17, 68/18, 64/20), čl. 23. st. 3. i čl. 96. – 98. Zakona o općem upravnom postupku (Nar. nov., br. 47/09, 110/21) te čl. 3. st. 5. t. e) Pravilnika o kriterijima za izricanje pedagoških mjera (Nar. nov., br. 94/15, 3/17) u postupku pokrenutom po službenoj dužnosti na temelju prijedloga Nastavničkog vijeća, ravnatelj/ica Srednje škole Ivanec, OIB 78691516142, 29. studenoga 2022. godine donosi:

RJEŠENJE

1. FRANKU IVANOVIĆU, rođenom 22. ožujka 2005. godine, OIB 44477788002, s prebivalištem na adresi, Zagreb, Volovčica 12, učeniku 3. razreda Srednje škole Ivančica, kojeg zastupaju zakonski zastupnici Ana Ivanković, majka djeteta, i Ivan Ivanović, otac djeteta, izriče se pedagoška mjera isključenja iz Srednje škole.

2. Učenika se isključuje iz Srednje škole s danom izvršnosti ovog Rješenja.

Obrazloženje

U postupku pokrenutom po službenoj dužnosti učeniku FRANKU IVANOVIĆU izriče se pedagoška mjera isključenja iz srednje škole u skladu s čl. 84. st. 6. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi te čl. 3. st. 5. t. e) Pravilnika o kriterijima za izricanje pedagoških mjera, a sve zbog nasilnog ponašanja imenovanog učenika koje je rezultiralo teškim emocionalnim ili fizičkim posljedicama za drugu osobu.

Prije izricanja pedagoške mjere roditelji učenika informirani su o neprihvatljivom ponašanju učenika pisanim pozivom na razgovor. Poziv je dostavljen roditeljima elektroničkom poštom 22. studenoga 2022. godine.

Razgovor s roditeljima obavljen je 23. studenoga 2022. godine i roditelji su se očitovali pisanim putem (podnesak zaprimljen u svojstvu službene zabilješke). Roditelji prihvaćaju navode pedagoginje Škole o počinjenju nasilnog ponašanja imenovanog učenika prema učenici I. H.

Učeniku je omogućeno savjetovanje sa stručnim suradnikom i izjašnjavanje o činjenicama i okolnostima koje su važne za donošenje odluke o opravdanosti izricanja pedagoške mjere.

U postupku izricanja pedagoške mjere odgojno-obrazovni radnici vodili su računa o dobi učenika, njegovu psihofizičkom stanju, psihofizičkoj razvijenosti i osobinama, prijašnjem ponašanju, okolnostima koje su utjecale na njegov razvoj te o okolnostima u kojima se neprihvatljivo ponašanje dogodilo i drugim okolnostima.

Sjednica Nastavničkog vijeća održana je 29. studenoga 2022. godine.

Učenik ima pravo polagati razredni ispit u skladu s čl. 84. st. 4. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi.

Pouka o pravnom lijeku:

Protiv ovoga Rješenja može se izjaviti žalba Ministarstvu znanosti i obrazovanja roku od 15 dana od dana dostave Rješenja.

Žalba se podnosi neposredno ili preporučenom poštom na adresu: Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 10 000 Zagreb, Donje Svetice 38.

Prava na žalbu se može odreći u pisanom obliku ili usmeno na zapisnik, od dana prvostupanjskog rješenja do dana isteka roka za izjavljivanje žalbe.

Dostaviti:

1. Zakonskim zastupnicima – roditeljima učenika, posvojiteljima, skrbnicima preporučenom poštom – povratnica
2. Evidencija, ovdje
3. Pismohrana, ovdje

⁶ Pravilnik o kriterijima za izricanje pedagoških mjera (Nar. nov., br. 94/15, 3/17.) – Pravni temelj za donošenju ovog Pravilnika je čl. 86. ZOOOŠŠ-a. Pedagoške mjere izriču se zbog povrede dužnosti, neispunjavanja obveza, nasilničkog ponašanja i drugih neprihvatljivih ponašanja.

Javnopravno tijelo može iznimno, radi zaštite javnog interesa ili radi poduzimanja hitnih mjera, odnosno radi otklanjanja štete koja se ne bi mogla otkloniti, odlučiti

da žalba nema odgodni učinak. Rješenje mora sadržavati detaljno obrazloženje zašto žalba nema odgodni učinak.

4.4. RJEŠENJE O POLAGANJU RAZREDNOG I PREDMETNOG ISPITA

U postupku organizacije predmetnih i razrednih ispita i vođenja evidencije o njima, školska je ustanova obvezna postupati prema odredbama ZUP-a, postupovnim odredbama ZOOOSŠ-a i zakona kojima se uređuje djelatnost koju obavlja. Protiv tog rješenja može se izjaviti **žalba Ministarstvu znanosti i obrazovanja u roku od 15 dana od dana primitka tog rješenja.**

4.5. POTVRDE O ČINJENICAMA O KOJIMA SE VODI SLUŽBENA EVIDENCIJA

Javnopravna tijela izdaju potvrde. Potvrdoma se smatraju i uvjerenja, izvadci i druge javne isprave o činjenicama o kojima javnopravna tijela vode službenu evidenciju.⁷

Potvrde o činjenicama o kojima se vodi službena evidencija izdaju se u skladu s podacima iz službene evidencije. Takve su potvrde javne isprave.

Službenom evidencijom smatra se evidencija koja je ustanovljena na temelju propisa, odnosno općeg akta pravne osobe koja ima javne ovlasti.

Potvrde o činjenicama o kojima se vodi službena evidencija izdaju se stranci na njezin zahtjev, u pravilu istoga dana kad je stranka zatražila izdavanje potvrde, a najkasnije u roku od 15 dana od dana podnošenja urednog zahtjeva za izdavanje, ako propisom kojim je ustanovljena službena evidencija nije drukčije propisano. Potvrda se može izdati i u elektroničkom obliku.

Ako javnopravno tijelo odbije zahtjev za izdavanje potvrde, obvezno je o tome donijeti rješenje. U tom kontekstu, ako u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva ne izda potvrdu ili ne donese i dostavi stranci rješenje o odbijanju zahtjeva, stranka može izjaviti žalbu.

Jednako tako, ako stranka, na temelju dokaza kojim raspolaže, smatra da potvrda nije izdana u skladu s podacima iz službene evidencije, može zahtijevati izmjenu potvrde. Kad javnopravno tijelo ne izda izmijenjenu potvrdu, dužno je donijeti rješenje o odbijanju zahtjeva stranke za izmjenu potvrde u roku od 15 dana od dana podnošenja zahtjeva. Ako se u propisanom roku ne izda izmijenjena potvrda ili ne donese rješenje o odbijanju zahtjeva stranke, stranka može izjaviti žalbu.

Prema odredbi čl. 159. st. 2. i 3. ZUP-a javne isprave moraju se izdavati u skladu s podacima iz službene evidencije, što znači da svjedodžba (ima svojstvo javne isprave) mora biti izdana u skladu s podacima upisanim u matičnoj knjizi.

Prema odredbi čl. 159. st. 6. ZUP-a, ako roditelj na temelju dokaza kojima raspolaže smatra da svjedodžba nije izdana u skladu s podacima iz Matične knjige, može zahtijevati izmjenu svjedodžbe.

Primjerice, ako škola odbije izdati izmijenjenu svjedodžbu, obvezna je donijeti rješenje s obrazloženjem i poukom da se protiv tog rješenja može izjaviti žalba.

4.6. RJEŠENJE ZA PRIZNAVANJE RAZDOBLJA OBRAZOVANJA RADI NASTAVKA OBRAZOVANJA U RH

U smislu čl. 19. [Zakona o priznavanju i vrednovanju inozemnih obrazovnih kvalifikacija](#),⁸ osobe koje su započele obrazovanje u inozemstvu, a nisu stekle inozemnu obrazovnu kvalifikaciju, mogu zatražiti priznavanje razdoblja obrazovanja na visokom učilištu ili odgojno-obrazovnoj ustanovi u kojoj žele nastaviti obrazovanje u RH. Priznavanje razdoblja osnovnoškolskog ili srednjoškolskog odgoja i obrazovanja provedenog u inozemstvu u svrhu nastavka obrazovanja provodi odgojno-obrazovna ustanova u kojoj podnositelj zahtjeva namjerava nastaviti obrazovanje, u skladu s načelima propisanim ovim Zakonom i zakonima iz područja odgoja i obrazovanja te obrazovanja odraslih. O predmetnom zahtjevu stranke tijela nadležna za priznavanje razdoblja obrazovanja donose i dostavljaju stranki rješenje u roku od 30 dana od dana zaprimanja urednog zahtjeva (čl. 101. ZUP-a). Protiv ovog rješenja žalba nije dopuštena, ali se može pokrenuti upravni spor. Rješenje se dostavlja podnositelju zahtjeva kao preporučena pošiljka s povratnom dostavnicom (odredbe čl. 85. – 95. ZUP-a).

Nadležne agencije u okviru svog djelokruga pružaju pomoć i savjetuju odgojno-obrazovne ustanove i visoka učilišta u provedbi postupaka priznavanja. **Zahtjev** za priznavanje inozemne obrazovne kvalifikacije mora sadržavati:

- ispravu kojom se dokazuje inozemna obrazovna kvalifikacija u izvorniku
- ovjereni prijevod isprave kojom se dokazuje inozemna obrazovna kvalifikacija
- ispravu kojom se dokazuje završeno razdoblje studija ili položeni ispiti
- ispravu o državljanstvu, osim u slučaju apatrida ili osoba bez državljanstva.

Izvornici dokumenata vraćaju se nakon završetka postupka.

4.7. PRIMJERI POSTUPANJA U SKLADU SA ZAKONOM O PRAVU NA PRISTUP INFORMACIJAMA

U smislu čl. 5. [Zakona o pravu na pristup informacijama](#),⁹ za svaku je informaciju važno da je riječ o postojećoj informaciji (mora biti u posjedu tijela javne vlasti, ne može predstavljati misaoni proces), koja se nalazi u određenom obliku (dokument, zapis, dosje, registar), bez obzira kako je prikazan (napisani, nacrtani, tiskani, snimljeni, magnetni, optički, elektronički ili neki drugi zapis). Ono što je osobito važno jest da je riječ o informaciji koju je tijelo izradilo samo ili u suradnji s drugim tijelima ili dobilo od druge osobe, a nastalo je u okviru djelokruga ili u vezi s organizacijom i radom tijela javne vlasti. U svom poslovanju tijela javne vlasti (školske ustanove) postupaju u skladu sa Zakonom o pravu na pristup informacijama te mogu ograničiti pristup informaciji ako je informacija zaštićena propisima kojima se uređuje područje zaštite osobnih podataka kada, u tom slučaju su obvezne, donose rješenje.

Protiv tog rješenja može se izjaviti **žalba u roku od 15 dana, od dana primitka tog rješenja** Povjereniku za informiranje.

⁷ Potvrde o činjenicama o kojima se ne vodi službena evidencija. Potvrde se izdaju stranci u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva. Kad javnopravno tijelo odbije zahtjev za izdavanje potvrde, obvezno je o tome donijeti rješenje. Ako u roku 30 dana od dana podnošenja zahtjeva ne izda potvrdu ili ne donese i dostavi stranci rješenje o odbijanju zahtjeva, stranka može uložiti žalbu.

⁸ Nar. nov., br. 69/22.

⁹ Nar. nov., br. 25/13, 85/15, 69/22.

Jednako tako, tijelo javne vlasti rješenjem će odbaciti zahtjev ako ne posjeduje informaciju te nema saznanja gdje se nalazi informacija.

4.8. OSTALI POSLOVI KADA SE NE DONOSI RJEŠENJE

Člankom 104. st. 1. ZOOSŠ-a utvrđuju se ukupne tjedne obveze učitelja, nastavnika, odgajatelja i stručnih suradnika u školskim ustanovama u 40-satnom radnom tjednu, godišnjim planom i programom rada u skladu s nacionalnim kurikulumom, nastavnim planom i programom i školskim kurikulumom, o čemu se učitelju, nastavniku, odgajatelju i stručnom suradniku izdaje odluka o tjednom i godišnjem zaduženju na poslovima neposrednoga nastavnog rada i ostalim poslovima koji proizlaze iz neposrednoga nastavnog i odgojno-obrazovnog rada i iz izvršenja aktivnosti i poslova iz nastavnog plana i programa i školskog kurikula. U tom kontekstu, čelnici školskih ustanova izdaju odluke (prije se izdavalo rješenje).¹⁰

¹⁰ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (Nar. nov., br. 87/08., 86/09., 92/10., 105/10., 90/11., 5/12., 16/12., 86/12., 126/12. – službeni pročišćeni tekst, 94/13., 152/14., 7/17.). Na snazi: od 26. 1. 2017 do 3. 8. 2018.

5. UPORABA PEČATA S GRBOM REPUBLIKE HRVATSKE

Odredbe čl. 2. Zakona o pečatima i žigovima s grbom Republike Hrvatske¹¹ propisuju da pečat i žig s grbom RH rabe i pravne osobe koje na temelju zakona imaju javne ovlasti.

Tako, pravne osobe koje na temelju zakona imaju javne ovlasti, pečat i žig s grbom RH stavljaju samo na akte koje donose u okviru javnih ovlasti.

6. UMJESTO ZAKLJUČKA

U radu je skrenuta pozornost samo na neke od zakonskih situacija koje nalažu obvezu postupanja školskih ustanova u skladu sa ZUP-om. Prikazano je više primjera iz pravne prakse u redovitom poslovanju školskih ustanova, a koji su jasno i nedvosmisleno zakonski uređeni te zahtijevaju provedbu upravnog postupka. Javnopravna tijela u provedbi ZUP-a u postupanju s podnescima, izdavanju, obradi, otpremi, čuvanju te izlučivanju donesenih akata primjenjuju propise o uredskom poslovanju. Zaključno, bitno je reći da je škola obvezna voditi računa o načelima ZUP-a (čl. 5. – 14.) prilikom rješavanja u upravnim stvarima, a koja nisu tema razrade u ovom članku.

¹¹ Nar. nov., br. 33/95.

Izmjene Zakona o državnim maticama

Terezija MARIĆ, dipl. iur.

UDK 349.2

Dana 11. studenoga 2022. godinama u *Narodnim novinama* objavljen je *Zakon o izmjenama Zakona o državnim maticama*. Zakon stupa na snagu 1. siječnja 2023. godine. Povod izmjenama je usklađivanje s drugim propisima pa je stoga opseg izmjena manji, a Zakon donesen po hitnom postupku.

1. ZAKON O DRŽAVNIM MATICAMA – PREGLED DOSADAŠNJIH PROMJENA

1.1. ZAKON O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O DRŽAVNIM MATICAMA IZ 2013. GODINE

*Zakon o državnim maticama*¹ donesen je 1993. godine i otad je mijenjan tri puta 2013., 2019. i 2022. godine. S obzirom na to da je *Zakon o državnim maticama* donesen 1993. godine, on u mnogome ne odražava današnja nomotehnička pravila, a može se pomalo kritički reći ni nomotehnička pravila vremena u kojemu je donesen osnovni tekst Zakona. Tako Zakon ne sadržava uobičajenu odredbu kojom se utvrđuje predmet Zakona. Člankom 7. *Jedinstvenih metodološko-nomotehničkih pravila za izradu akata koje donosi Hrvatski sabor*² propisano je: *Predmet propisa izražava se sažeto i*

kratko u članku 1. uvodnih odredaba. To se pravilo, naravno, odnosi na cjelovit propis, a na njegove naknadne izmjene. Umjesto utvrđenja premeta zakona, u čl. 1. Zakona o državnim maticama definirane su državne matice pa je tako propisano da su državne matice evidencije o osobnim stanjima građana u koje se upisuju činjenice rođenja, sklapanja braka i smrti te drugi podatci o tim činjenicama utvrđeni zakonom. Predmetna je odredba minimalno mijenjana 2013. godine, i to je samo riječ: „zaključenja“ zamijenjena riječju: „sklapanja“. **Iz sadržaja Zakona o državnim maticama može se zaključiti da se tim Zakonom uređuje uspostava i vođenje državnih matice, podatci koji se upisuju u državne matice te ovlasti i obveze matičara.**

U kontekstu važnijih prethodnih promjena ovoga Zakona, skreće se pozornost na to da je do izmjena Zakona iz 2013.³ godine čl. 5. st. 1. bilo propisano: *Državne matice se vode u dva primjerka. Drugi primjerak (parica) je prijepis prvog primjerka (izvornika)*. Nadalje, čl. 6. st. 1. bilo propisano da se državne matice vode se na propisanim obrascima, a ispisuju se trajnom tintom. **Iz citiranih odredaba razvidno je da su se državne matice prvotno vodile u fizičkom (papirnatom) obliku.** Izmjenama iz 2013. godine odredbe čl. 6. su brisane, a čl. 5. izmijenjene tako da glase:

O osobnim stanjima građana vode se državne matice: matica rođenih, matica vjenčanih i matica umrlih. Državne matice vode se u elektroničkom obliku. Na obradu podataka primjenjuju se propisi kojima se

¹ Nar. nov., br. 96/93, 76/13, 98/19, 133/22.

² Nar. nov., br. 74/15.

³ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnim maticama, Nar. nov., br. 76/13.

uređuje zaštita osobnih podataka i informacijska sigurnost.

Sastavni dio državnih matrica su temeljni spisi na osnovi kojih se upisuju podaci u državne matrice.

Iznimno od stavka 2. ovoga članka, matrica vjenčanih se osim u elektroničkom obliku vodi i na propisanom obrascu i ispisuje trajnom tintom. Obrazac će biti propisan posebnim pravilnikom.

Način rada u vođenju državnih matrica propisat će se posebnim propisom.

Dakle, 2013. godine matrica vjenčanih se osim u elektroničkom još vodila i u fizičkom obliku i to zbog tadašnjih odredaba zakona kojim se uređuje brak (*Obiteljski zakon*). Međutim, stupanjem na snagu *Obiteljskog zakona*,⁴ kojim nije bilo propisano da se žena, muž, svjedoci i matičari nakon sklapanja braka potpisuju u matricu vjenčanih, prestala je potreba da se matrica vjenčanih osim u elektroničkom obliku vodi i u fizičkom obliku. Navedeno nas ujedno vodi do izmjene Zakona⁵ iz 2019. godine i izmjene čl. 5., odnosno do usklađivanja s *Obiteljskim zakonom*.

Osim prethodno spomenutih izmjena iz 2013. godine, u nastavku se skreće pozornost na druge bitnije promjene obuhvaćene tim izmjenama Zakona.

Članak 9. Zakona o državnim maticama, koji uređuje koji se podatci u matricu rođenih upisuju prilikom temeljnog upisa te koji se podatci upisuju kao naknadni upis, mijenjan je zbog usklađivanja s promjenama u području obiteljskog zakonodavstva te zbog uvođenja osobnog identifikacijskog broja (OIB) kao jedinstvenog identifikatora. Slijedom toga i u čl. 16. (matrica vjenčanih) i u čl. 18. (matrica umrlih) dodan je OIB.

Jedna od značajnijih novina iz 2013. godine je dodavanje čl. 9.a. Tako je čl. 9.a propisano da se promjena spola kao izmjena podataka u temeljnom upisu upisuje u matricu rođenih na temelju rješenja nadležnog ureda.⁶ Rješenje o upisu promjene spola u matricu rođenih donosi se na temelju mišljenja nadležnog tijela o promjeni spola ili o životu u drugom rodnom identitetu, u skladu s medicinskom dokumentacijom nadležnog liječnika ili zdravstvene ustanove. Navedena odredba bila je predmet postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom. Rješenjem Ustavnog suda RH, U-I-3594/2018 od 13. srpnja 2021., Ustavni sud nije prihvatio prijedlog za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom čl. 9.a Zakona o državnim maticama.

U tom Rješenju Ustavni sud RH, između ostaloga, citira dio očitovanja Ministarstva pravosuđa i uprave vezano uz dopunu Zakona o državnim maticama, čiji se dio prenosi u nastavku:

Zakonom o državnim maticama ('Narodne novine', broj 96/93) u članku 9. točki a) podtočki 1. propisano je da se u matricu rođenih kao temeljni upis upisuje podatak o spolu djeteta. Člankom 9. točkom b) podtočkom 10. Zakona propisano da se u matricu rođenih kao naknadni upisi i bilješke upisuje promjena spola.
(...)

Republika Hrvatska imala je obvezu da svoje zakonodavstvo o evidencijama osobnih stanja građana uskladi s Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ('Narodne novine - Međunarodni ugovori, br. 18/97, 6/99 - pročišćeni tekst, 8/99 - ispravak, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06 i 2/10) kao i učestalim stajalištima Europskog suda za ljudska prava kroz odluke u predmetima koji se odnose na osobni i građanski status osoba.
(...)

Stoga je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o državnim maticama ('Narodne novine', 76/13) dodan novi članak 9.a, kojim je propisan način izmjene podatka o spolu u temeljnom upisu u matrici rođenih, a koji se temelji na medicinskoj dokumentaciji nadležnog tijela o promjeni spola odnosno životu u drugom rodnom identitetu. Člankom 36. istog Zakona propisano je da će ministar nadležan za poslove zdravlja donijeti u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona poseban propis o načinu prikupljanja medicinske dokumentacije te utvrđivanju uvjeta i pretpostavki za promjenu spola i života u drugom rodnom identitetu.

Ministar zdravlja donio je Pravilnik o načinu prikupljanja medicinske dokumentacije te utvrđivanju uvjeta i pretpostavki za promjenu spola ili o životu u drugom rodnom identitetu ('Narodne novine', broj 132/14 - dalje: Pravilnik). (...) Mišljenje Nacionalnog zdravstvenog vijeća predstavlja dokument na temelju kojeg nadležno upravno tijelo u županiji, odnosno Gradu Zagrebu donosi rješenje o upisu promjene spola u matricu rođenih.

(...) U odnosu na navedeno ukazuje se i na odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-III-B-3173/2012 od 18. ožujka 2014. godine i broj: U-III-361/2014 od 21. studenoga 2017. godine. Tako se u točki 14.1. Odluke broj: U-III-B-3173/2012 od 18. ožujka 2014. navodi:

'Sukladno tome, nesporna je činjenica da u Republici Hrvatskoj postoji zakonsko pravo na upis promjene spola u matricu rođenih i u slučaju `života u drugom rodnom identitetu`. Kraj takvog stanja stvari, Ustavnom sudu preostaje zaključiti kako to zakonsko pravo, nakon što ga je Hrvatski sabor priznao, za sobom povlači i obvezu države da u praksi osigura njegovo učinkovito ostvarivanje, kao i njegovu djelotvornu pravnu zaštitu. Budući da je to zakonsko pravo zaštićeno jamstvima iz članka 35. Ustava, Ustavni sud opetovano podsjeća da ustavna prava ne smiju biti teorijska ili prividna, već provediva u praksi i djelotvorna.'

Članak 11. Zakona o državnim maticama, kojim se u st. 2. uređuje rođenje djeteta izvan zdravstvene ustanove, dopunjen je stavkom koji glasi: *Osobe iz stavka 2. koje prijavljuju rođenje djeteta izvan zdravstvene ustanove prilikom prijave matičaru predaju medicinsku dokumentaciju o porodu ili dokaz o majčinstvu*. Dodavanje citirane odredbe obrazloženo⁷ je potrebnom da se propiše potrebna dokumentacija za prijavu rođenja izvan zdravstvene ustanove, odnosno da prijavitelj mora dokazati da je djetetova majka žena koja je rodila dijete.

S obzirom na promjene u obiteljskom zakonodavstvu glede posvojenja u odnosu na prijašnje institute (usvojenje djeteta sa srodničkim učinkom i usvojenje djeteta s roditeljskim učinkom) 2013. godine izmijenjen je čl. 15. Zakona o državnim maticama radi usklađivanja s *Obiteljskim zakonom*.

⁴ Nar. nov., br. 103/15.

⁵ Zakon o izmjenama Zakona o državnim maticama, Nar. nov., br. 98/19.

⁶ Nakon ukidanja ureda državne uprave u županijama i povjeravanja određenih poslova državne uprave županijama Zakonom o izmjenama Zakona o državnim maticama (Nar. nov., br. 98/19) riječi: „ureda“ zamijenjena je riječima: „nadležnog upravnog tijela“.

⁷ P.Z. BR. 165, Konačni prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim maticama.

Nadalje, u čl. 42. *Zakona o državnim maticama* dodan je novi st. 5. kojim je propisano da **izvatke i potvrde iz državnih matica izdaje matičar koji je zaprimio zahtjev stranke neovisno o mjestu upisa u državne matice**. Ova je mogućnost bila prije propisana podzakonskim općim aktom (*Naputkom za provedbu zakona o državnim maticama i upisu posvojenja u maticu rođenih*), međutim, a kako se poslovi i ovlasti nadležnih tijela trebaju propisati zakonom, izmjene su iskorištene da se ta odredba ugradi u Zakon. Vezano uz spomenuti čl. 9.a dodan je i novi st. 4. koji glasi: *Za osobe za koje je u državnim maticama upisana promjena spola, na izvatku se ne iskazuju podaci o promjeni spola i promjeni osobnog imena, odnosno za osobe koje su promijenile osobno ime prije promjene spola ne iskazuje se podatak o promjeni osobnog imena.*

Članak 44. mijenjan je tako da je detaljnije i preciznije raspisano tko ima pravo uvida u državne matice te uvid u spise i rješenja na temelju kojih je izvršen upis u državne matice. Posebno su razrađene odredbe o pravu uvid na u maticu rođenih posvojenog djeteta, i to ovisno o tome je li riječ o punoljetnom ili maloljetnom posvojeniku.

Budući da se neke odredbe koje su mijenjane 2013. godine mijenjane i promjenama Zakona o državnim maticama iz 2019. i 2022. godine, te će se odredbe spomenuti u nastavku, u dijelu koji govori o promjenama Zakona koje su uslijedile.

1.2. ZAKON O IZMJENAMA ZAKONA O DRŽAVNIM MATICAMA IZ 2019. GODINE

Donošenje *Zakona o izmjenama Zakona o državnim maticama*⁸ iz 2019. godine bilo je u prvom redu motivirano ukidanjem ureda državne uprave u županijama i povjerenjem određenih poslova državne uprave županijama. Izmjenama Zakona iz 2019. godine poslovi osobnih stanja građana koje su obavljali uredi državne uprave u županijama povjereni su županijama. Kad je riječ o navedenim promjenama, napominje se da je promjena nadležnosti bila predmet i promjena iz 2013. godine.

Primjera radi, za usporedbu se navode verzije čl. 4. Zakona o državnim maticama kroz izmjene:

1. *Zakon o državnim maticama* (Nar. nov., br. 96/93):
Poslove osobnih stanja građana obavlja županijski ured, odnosno gradski ured Grada Zagreba nadležan za poslove opće uprave (u daljnjem tekstu: županijski, odnosno gradski ured), a državne matice neposredno vode državni službenici-matičari.
2. *Zakon o državnim maticama* (Nar. nov., br. 96/93 i 76/13)
Poslove osobnih stanja građana obavlja ured državne uprave u županiji, odnosno Gradski ured Grada Zagreba nadležan za poslove opće uprave (u daljnjem tekstu: nadležni ured) koji je voditelj zbirke osobnih podataka sukladno s propisima o zaštiti osobnih podataka. Državne matice neposredno vode državni službenici-matičari.
3. *Zakon o državnim maticama* (Nar. nov., br. 96/93, 76/13 i 98/19)
Poslove osobnih stanja građana obavlja nadležno upravno tijelo županije odnosno Grada Zagreba (u daljnjem tekstu: nadležno upravno tijelo) kao povjerenice poslove državne uprave. Državne matice neposredno vode matičari.

Ministarstvo uprave utvrđuje i vodi jedinstveni informacijski sustav državnih matica te se brine za njegovo održavanje i nadogradnju.

Ministarstvo uprave je voditelj zbirke osobnih podataka državnih matica sukladno propisima kojima se uređuje zaštita osobnih podataka.

Zbog promjene naziva nadležnog ministarstva, čl. 4. mijenjan je i **zadnjim Zakonom o izmjenama Zakona o državnim maticama, koji stupa na snagu 1. siječnja 2023. godine**. Ovaj put korišteno je opisno upućivanje pa je tako propisana nadležnost **tijela državne uprave nadležnog za poslove opće uprave**. Navedeni primjer je dobar primjer zašto je dobro koristiti opisno upućivanje umjesto navođenja punog naziva nekoga javnopravnog tijela, a koje zbog promjena u ustrojstvu i nadležnosti može postati nepreciznije od opisnog.

Osim prethodno spomenutih izmjena u čl. 4. i 5. Zakona, odredbe čl. 3., 4., 5., 6., 7., 8. i 9. su izmijenjene u pogledu nadležnosti s obzirom na povjerenje poslova županijama. Jednako tako, u čl. 47. brisana je riječ „državni“ kako se ne bi odnosila samo na državne službenike nego i na službenike u županiji i Gradu Zagrebu te službenike u nadležnom tijelu državne uprave koji obavljaju poslove vezane uz građanska stanja.

Izmjene Zakona o državnim maticama iz 2019. godine stupile su na snagu 1. siječnja 2020. godine.

2. ZAKON O IZMJENAMA ZAKONA O DRŽAVNIM MATICAMA IZ 2022. GODINE

Zakon o izmjenama Zakona o državnim maticama objavljen je u Nar. nov., br. 133/22, 11. studenoga 2022., a stupa na snagu 1. siječnja 2023. godine. Prema obrazloženju⁹ uz završnu odredbu čl. 14. Zakona, predviđeno je dulje vakacijsko razdoblje od uobičajenoga sedmodnevnog s obzirom na to da će se zbog promjene sadržaja podataka koji se upisuju u državne matice trebati odgovarajuće prilagoditi i doraditi informacijski sustav u kojemu se vode državne matice.

Temeljni povod promjena Zakona o državnim maticama je upućivanje u proceduru donošenja Zakona o prestanku važenja Zakona o matičnom broju te usklađivanje s promjenama u području službeničkog zakonodavstva. Usput je iskorištena prilika da se određene odredbe nomotehnički dorade i preciziraju te da se određene odredbe pojmovno usklade s drugim propisima. Također, svote novčanih kazna izražene su u eurima zbog uvođenja eura kao službene valute u RH od 1. siječnja 2023. godine. I to je jedan od razloga stupanja na snagu 1. siječnja 2023. godine.

Opseg izmjena je mali te *Zakon o izmjenama Zakona o državnim maticama* ima svega 14 članaka, a o kojima će detaljnije biti više riječi u nastavku, vodeći se osobito razlozima izmjena.

2.1. UKIDANJE MATIČNOG BROJA GRAĐANA

U proceduri Hrvatskog sabora je **Konačni prijedlog zakona o prestanku važenja Zakona o matičnom broju**. Prijedlog zakona o prestanku važenja Zakona o matičnom broju prihvaćen je na sjednici Hrvatskoga sabora 10. lipnja 2022. godine. U *Ocjeni stanja* Prijedloga zakona o prestanku važenja Zakona o matičnom broju,¹⁰ između ostalog, je navedeno:

⁹ P.Z. br. 402, *Prijedlog zakona o izmjenama Zakona o državnim maticama, s Konačnim prijedlogom zakona.*

¹⁰ P.Z. br. 285, *Prijedlog zakona o prestanku važenja Zakona o matičnom broju.*

⁸ Nar. nov., br. 98/19.

Odredbama Zakona o matičnom broju („Narodne novine“, br. 9/92 i 66/02) uređeno je određivanje i davanje matičnog broja građana (MBG) hrvatskim državljanima. Sukladno odredbi članka 1. stavka 2. navedenog Zakona matični broj građana je identifikacijska oznaka hrvatskih državljana koja služi za povezivanje podataka u službenim evidencijama.

S određivanjem jedinstvenog matičnog broja građana (JMBG) započelo se 1982. godine prema tada važećem Zakonu o matičnom broju. Od 8. listopada 1991. godine jedinstveni matični brojevi građana određeni u Republici Hrvatskoj s registarskim brojem od 30 do 39 za hrvatske državljanke su ostali važeći, a za hrvatske državljanke kojima su oni bili određeni u drugim republikama bivše SFRJ oni su se mijenjali u jedinstvene matične brojeve građana s registarskim brojem od 30 do 39. Termin, odnosno skraćena JMBG koristio se do 1. siječnja 2003. godine, a od tada se koristi termin matični broj građana (MBG).

Vezano uz navedenu tematiku potrebno je podsjetiti da je 1. siječnja 2009. godine stupio je na snagu **Zakon o osobnom identifikacijskom broju**¹¹ kojim je uveden osobni identifikacijski broj (OIB) kao stalna identifikacijska oznaka. U bitnome, OIB je zamijenio matični broj građana. Međutim, i nakon uvođenja OIB-a i protoka prijelaznog razdoblja u skladu s čl. 18. Zakona o osobnom identifikacijskom broju kojim je u st. 1. propisano da će određivanje i dodjeljivanje osobnoga identifikacijskog broja te opis u službene evidencije hrvatskim državljanima rođenim i pravnim osobama sa sjedištem na području RH osnovanim te stranim osobama kod kojih je povod za praćenje nastao na području RH prije stupanja na snagu toga Zakona završiti najkasnije do 31. prosinca 2010. godine. Nadalje je u st. 2. tog članka Zakona propisano da do određivanja i dodjeljivanja osobnoga identifikacijskog broja osobama iz st. 1. toga članka ostaje u primjeni jedinstveni matični broj građana (MBG), odnosno matični broj (MB) te sistemski brojevi koje je dodijelilo Ministarstvo financija – Porezna uprava.

Prema obrazloženju iz 2. Osnovna pitanja koja se trebaju urediti zakonom Prijedloga zakona o prestanku važenja Zakona o matičnom broju, matični broj građana je i nakon kraja 2010. godine ostao u uporabi jer je veliki broj evidencija koje vode razna tijela zasnovan na matičnom broju, odnosno postoji velik broj poslovnih procesa gdje je potrebno upisati matični broj građana da se proces pokrene te sustavi gdje je matični broj građana obavezan podatak kao kontrola.

U odnosu na zadnje, i Zakonom o državnim maticama kao jedan od obveznih podataka koji se upisuje u maticu rođenih, maticu vjenčanih i maticu umrlih propisan je matični broj građana.

Tako je u čl. 9. t. b) podt. 1. propisano da se u maticu rođenih upisuje 1. **matični broj građana i osobni identifikacijski broj**. Kao obvezni podatak matični broj građana upisuje se i u maticu vjenčanih (čl. 16. t. a) podt. 1.) i maticu umrlih (čl. 18. t. a) podt. 1.).

Budući da su navedene odredbe mijenjane, iskorištena je prilika za usklađivanje izričaja s **Obiteljskim zakonom** (čl. 9. st. 2. t. 2., 4. i 6. Zakona o izmjenama Zakona o državnim maticama iz 2022. godine). Nadalje, u čl. 9. st. 2. t. 13. preciziran je izričaj s obzirom na dosadašnje dvojbe u praksi i tumačenje dosadašnje odredbe vezano uz druge promjene podataka.

U vezi s navedenim čl. 9., a i čl. 16. i 18., potrebno je napomenuti da je on nomotehnički doraden te su sad **naknadni upisi uređeni u zasebnom stavku (st. 2.)**. Napomena stoga što je zbog grafičke obrade teksta u *Narodnim novinama* i načina označavanja stavaka i razmaka između stavaka tekst zakona objavljen tako da nije odmah vizualno jasna razlika između stavaka, kao što je to bilo kod teksta prihvaćenog na sjednici Hrvatskoga sabora. Dakle naknadni upisi u čl. 9., 16. i 18. uređeni su u zasebnom st. 2.

Danom prestanka važenja *Zakona o matičnom broju* prestat će se određivati matični brojevi građana, međutim, već određeni i upisani neće se brisati iz službenih evidencija pa tako ni iz državnih matica, nego će služiti kao kontrolni mehanizam i za uparivanje, povezivanje i razmjenu podataka kad to nije moguće na temelju OIB-a.

2.2. UKIDANJE POSEBNOG DIJELA DRŽAVNOG ISPITA

Člankom 32. (važećeg do 1. siječnja 2023.) *Zakona o državnim maticama* propisano je da poslove s ovlastima matičara i druge upravne poslove osobnih stanja građana može obavljati državni službenik propisanog stupnja stručne spreme i odgovarajućeg usmjerenja koji ima **položen stručni ispit** za obavljanje tih poslova. Nadalje, prijelaznom odredbom čl. 54. st. 4. Zakona o državnim maticama (Nar. nov., br. 96/93) bilo je propisano:

Državni službenici iz članka 32. ovoga Zakona bez odgovarajućeg stručnog ispita obvezni su položiti posebni dio stručnog ispita na kojem se utvrđuje osposobljenost za obavljanje poslova matičara, odnosno upravnih poslova osobnih stanja građana u roku od godinu dana od početka primjene ovoga Zakona.

Dakle, da bi službenik mogao obavljati poslove matičara, mora imati položen stručni ispit ili posebni dio stručnog ispita.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima¹² mijenjane su odredbe kojima se uređuje državni ispit. Tako je u obrazloženju uz odredbe čl. 10. – 12. Konačnog prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima¹³ navedeno:

Također mijenja se postojeća odredba prema kojoj se državni stručni ispit sastoji iz općeg i posebnog dijela te se predlaže da državni ispit sadrži isključivo sadašnji opći dio ispita (isti za sve državne službenike s istim stupnjem obrazovanja) i stoga se iz naziva dosadašnjeg državnog stručnog ispita briše riječ: „stručni“. Obveza polaganja (posebnog) stručnog ispita može se utvrditi posebnim zakonom za obavljanje određenih poslova (npr. za inspeksijske poslove, geodetske poslove, poslove matičarstva i dr.). U tom slučaju provedbene propise o postupku, načinu i programu polaganja stručnog ispita donosi čelnik nadležnog tijela te se stručni ispit provodi u njihovoj organizaciji.

(...)

Kako državni ispit, prema predloženom rješenju, više neće obuhvaćati posebni dio (stručni ispit) odnosno posebne programe stručnog ispita drugih državnih tijela, ocjenjuje se da za uređenje navedenih pitanja državnog

¹¹ Nar. nov., br. 60/08.

¹² Nar. nov., br. 70/19.

¹³ P.Z. br. 516.

ispita nije nužna uredba Vlade. Stoga se predlaže da sadržaj, postupak i način polaganja državnog ispita te vode nje elektroničkog očevidnika o polaganju državnog ispita propisuje pravilnikom čelnik središnjeg tijela državne uprave nadležnog za službeničke odnose.

Nadalje, čl. 45. Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima propisano je da do stupanja na snagu pravilnika iz čl. 11. toga Zakona¹⁴ ostaju na snazi Uredba o postupku, načinu polaganja i Programu državnog stručnog ispita¹⁵ i Pravilnik o obrascu prijave, očevidnika o državnim stručnim ispitima, zapisnika i svjedodžbe o položenu državnom stručnom ispitu.¹⁶

Slijedom navedenog Pravilnik o polaganju državnog ispita¹⁷ donesen i objavljen u Narodnim novinama 19. lipnja 2020. s odredbom o stupanju na snagu 1. travnja 2021. godine. Međutim, ta je odredba izmjenama Pravilnika koje su uslijedile mijenjana dva puta. Prvo je Pravilnikom o izmjenama Pravilnika o polaganju državnog ispita.¹⁸ rok stupanja na snagu pomaknut za godinu dana, odnosno s 1. travnja 2021. na 1. travnja 2022. godine. Nadalje, Pravilnikom o izmjenama i dopunama Pravilnika o polaganju državnog ispita (Nar. nov., br. 32/22) rok stupanja na snagu Pravilnika pomaknut je na 1. studenoga 2022. godine. S obzirom na to da je Pravilnik stupio na snagu 1. studenoga 2022. godine, a koji ne uređuje polaganje posebnog (stručnog) dijela državnog ispita, trebalo je na drugi odgovarajući način osigurati stručan i kvalitetan rad matičara. Uvođenje obveze polaganja stručnog ispita za matičare Zakonom o državnim maticama nije se činilo dugoročno svrsishodnim namjeri podizanja i održavanja kvalitete rada matičara i osposobljavanja u odnosu na promjene u području osobnih stanja građana.

Stoga je čl. 32. Zakona o državnim maticama, koji je glasio: *Poslove s ovlastima matičara i druge upravne poslove osobnih stanja građana može obavljati državni službenik propisanog stupnja stručne spreme i odgovarajućeg usmjerenja koji ima položen stručni ispit za obavljanje tih poslova*, izmijenjen te je propisana kontinuirana obveza osposobljavanja, odnosno usavršavanja.

Tako je čl. 6. Zakona o izmjenama Zakona o državnim maticama, koji stupa na snagu 1. siječnja 2023. godine, propisano:

Članak 32. mijenja se i glasi:

Poslove matičara smije obavljati službenik koji je, osim ispunjavanja uvjeta propisanih zakonom i drugim propisima kojima se uređuju službenički odnosi, završio program osposobljavanja, odnosno usavršavanja za obavljanje poslova matičara u Državnoj školi za javnu upravu.

Program osposobljavanja matičar je dužan završiti u roku od godine dana od dana početka rada na radnom mjestu matičara utvrđenom rješenjem o

rasporedu. Svaki matičar dužan je završiti program usavršavanja najmanje jednom u svakih pet godina. Matičar se prijavljuje na program osposobljavanja odnosno usavršavanja putem informacijskog sustava Državne škole za javnu upravu.

Matičar koji ne završi program osposobljavanja, odnosno usavršavanja u rokovima iz stavka 2. ovoga članka rasporedit će se na radno mjesto za koje ispunjava uvjete, a ako nema slobodnog radnog mjesta na koje se može rasporediti, stavit će se na raspolaganje. Na raspolaganje se odgovarajuće primjenjuju odredbe posebnog propisa kojim se uređuju službenički odnosi.

U slučaju privremene nesposobnosti za rad, korištenja roditeljnog, očinskog ili roditeljskog dopusta te drugog opravdanog razloga, rokovi iz stavka 2. produžit će se na zahtjev matičara za onoliko vremena koliko je trajao opravdani razlog.

Zahtjev iz stavka 4. ovoga članka podnosi se pročelniku nadležnog upravnog tijela. O zahtjevu pročelnik odlučuje rješenjem.

Protiv rješenja iz stavka 5. ovoga članka može se izjaviti žalba županu odnosno gradonačelniku Grada Zagreba.

Državna škola za javnu upravu dužna je tijelu državne uprave nadležnom za poslove opće uprave podnijeti godišnje izvješće o završenim programima iz stavka 1. ovoga članka do kraja ožujka tekuće godine za prethodnu godinu.

Izvješće iz stavka 7. ovoga članka treba sadržavati:

1. naziv programa
2. ime i prezime matičara koji je završio program
3. naziv županije u koju je matičar raspoređen odnosno Grada Zagreba
4. datum završetka programa.

Na taj način osigurat će se stručan i kvalitetan rad matičara, a što je preduvjet i kvalitete podataka u državnim maticama kao temeljnom registru o osobnim stanjima građana iz kojeg druge evidencije i e-usluge putem web-servisa preuzimaju, na zakonu osnovane, potrebne podatke o osobnim stanjima građana.

U odnosu na zatečene matičare, prijelaznom odredbom Zakona o izmjenama Zakona o državnim maticama (čl. 13.) propisano je da su službenici zatečeni na radnom mjestu matičara na dan stupanja na snagu toga Zakona obvezni završiti program usavršavanja iz čl. 6. navedenog Zakona, u roku od dvije godine od dana stupanja na snagu toga Zakona. Dakle, citirane odredbe kojima se propisuje obveza **usavršavanja** odnose se na sve matičare, neovisno o tome što su prije toga imali položen stručni ispit, odnosno posebni (stručni) dio državnog ispita.

2.3. ODGOVORNOST MATIČARA

Odredbom čl. 33. Zakona o državnim maticama je propisano da su matičar i drugi državni službenici na upravnim poslovima osobnih stanja građana posebno **odgovorni za pravilno izvršavanje svih radnji u zakonom propisanim rokovima**. Nadalje, matičar je posebno odgovoran za **ispravno i uredno vođenje državnih matica**. Neizvršavanje obveza utvrđenih Zakonom o državnim maticama **utvrđeno je kao teža povreda službene dužnosti**.

¹⁴ Člankom 11. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima mijenja se članak 58. Zakona o državnim službenicima, a u stavku 3. kojeg je propisano: (3) Postupak i način polaganja državnog ispita, razvoj i izradu ispitnih materijala, izdavanje uvjerenja o položenom državnom ispitu i vođenje elektroničkog očevidnika o polaganju državnog ispita propisuje pravilnikom čelnik središnjeg tijela državne uprave nadležnog za službeničke odnose.

¹⁵ Nar. nov., br. 61/06, 145/12, 1/14, 11/15, 124/15, 27/17.

¹⁶ Nar. nov., br. 103/06, 103/09.

¹⁷ Nar. nov., br. 70/20.

¹⁸ Nar. nov., br. 29/21.

Osim toga, čl. 47. *Zakona o državnim maticama* propisano je:

Novčanom kaznom u iznosu od 2.000,00 do 3.000,00 kuna kaznit će se matičar i drugi službenik na upravnim poslovima osobnih stanja građana koji:

- u propisanim rokovima na izvršava upravne radnje utvrđene ovim Zakonom,

– državne matice ne vodi ispravno i uredno,

– povrijedi zaštitu podataka upisanih u državne matice dozvolom uvida ili izdavanjem isprava iz državnih matrica neovlaštenim osobama.

Iz citiranih je odredaba vidljivo da matičari mogu odgovarati za gotovo istovjetne povrede odnosno neizvršavanje obveza iz Zakona o državnim maticama po dvije različite osnove (teška povreda službene dužnosti; prekršaj). Imajući u vidu da se u skladu s posebnim zakonom za tešku povredu službene dužnosti može, između ostaloga, izreći i novčana kazna, odredbe čl. 33. i 34. Zakona o državnim maticama sadržajno su i logični doradene i spojene u jedan članak, a čl. 47. je brisan.

Kao što je prethodno rečeno, čl. 33. i 34. sadržajno su spojeni, pa je stoga čl. 34. brisan. Novi čl. 33. sada glasi:

Matičar je odgovoran za točno i pravilno vođenje državnih matrica te poduzimanje radnji u zakonom propisanim rokovima.

Neizvršavanje obveza iz stavka 1. ovoga članka teška je povreda službene dužnosti.

O pokretanju postupka zbog teške povrede službene dužnosti protiv matičara nadležno upravno tijelo dužno je bez odgode elektroničkim putem obavijestiti tijelo državne uprave nadležno za poslove opće uprave.

Još uvijek važeći (do 1. siječnja 2023.) čl. 34. Zakona o državnim maticama glasi:

O pokretanju postupka zbog teže povrede službene dužnosti protiv matičara i drugih državnih službenika na upravnim poslovima osobnih stanja građana potrebno je odmah izvijestiti Ministarstvo uprave.

Premještaj matičara i drugih državnih službenika na poslovima osobnih stanja građana bez njihove suglasnosti, a radi potrebe službe, može se izvršiti po odobrenju Ministarstva uprave.

Ministarstvo uprave može predložiti premještaj matičara i drugih državnih službenika na poslovima osobnih stanja građana radi potrebe službe ili radi nezakonitosti ili nepravilnosti u radu ili postupanju utvrđenih u postupku nadzora.

Iz citiranih je odredaba vidljivo da su odredbe čl. 34. st. 2. i 3. brisane jer poslove matičara sada obavljaju službenici u županijama, a ne državni službenici u prvostupanjskom tijelu državne uprave – što su prije bili uredi državne uprave u županijama, pa nije u najmanju ruku ni primjereno da Ministarstvo, odnosno tijelo državne uprave nadležno za poslove opće uprave, utječe na raspored službenika u županijama. Ostale odredbe koje su prije bile sadržane u čl. 33. i 34. odgovarajuće su preoblikovane i ugrađene u čl. 33.

Kad je riječ o pravilnom izvršavanju poslova iz područja osobnih stanja građana, ovdje se ističe da je čl. 45. Zakona o državnim maticama mijenjan, i to minimalno radi usklađivanja pojmova i preciziranja, tako da je sad propisano da

upravni nadzor nad provedbom toga Zakona provodi tijelo državne uprave nadležno za poslove opće uprave. Odredba je precizirana tako da je ispred riječi „nadzor“ dodana riječ: „upravni“ da bude nedvojbeno o kojoj je vrsti nadzora riječ. Također, riječi „Ministarstvo uprave“ zamijenjene su riječima „tijelo državne uprave nadležno za poslove opće uprave“. Zbog promjene naziva Ministarstva, ovaj je put korišteno opisno upućivanje na čiju preciznost neće utjecati moguće buduće promjene naziva ministarstva.

Upravni nadzor uređen je čl. 28. – 30. *Zakona o sustavu državne uprave*.¹⁹ Prema čl. 28. st. 1. Zakona o sustavu državne uprave, upravni nadzor obuhvaća nadzorne postupke, mjere i radnje kojima se osigurava zakonitost i pravilnost u obavljanju poslova državne uprave. Na temelju st. 2. tog članka Zakona, provedbom upravnog nadzora osobito se nadzire: zakonitost općih akata; zakonitost i pravilnost rada te postupanja prema građanima i drugim strankama; osposobljenost službenih osoba za neposredno obavljanje poslova državne uprave. Vezano uz provedbu nadzora, povod i ovlasti nadležnih tijela, upućuje se na odredbe čl. 29. i 30. Zakona o sustavu državne uprave.

2.4. UVOĐENJE EURA

Člankom 47. Zakon o državnim maticama propisne su novčane kazne za prekršaje.

Tako je propisano:

Tko u propisanom roku ne prijavi rođenje djeteta ili ne prijavi osobno ime djeteta ili ne prijavi smrt kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od 1.000,00 kuna.

Za prekršaj iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se pravna osoba novčanom kaznom u iznosu od 3.000,00 do 5.000,00 kuna a odgovorna osoba u pravnoj osobi kaznom u iznosu od 2.000,00 do 3.000,00 kuna.

Protiv počinitelja prekršaja iz stavka 1. ovog članka neće se voditi postupak ako je prijavljivanje pravodobno izvršila druga osoba.

Novčanom kaznom u iznosu od 1.000,00 do 4.000,00 kuna kaznit će se osoba koja u pravnom prometu koristi ispravu koja ne sadrži posljednje podatke upisane u državne matice.

Zakonom o izmjenama Zakona o državnim maticama, a zbog uvođenja eura kao službene valute u RH od 1. siječnja 2023., svote novčanih kazna izražene su u eurima.

Vezano uz preračunavanje u euro, ističe se da je čl. 69. *Zakona o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj*²⁰ propisano da prilikom predlaganja zakona, podzakonskih propisa i općih akata koji sadržavaju prekršajne, kaznene i druge odredbe s novčanim kaznama te drugim novčanim obvezama njihova se svota preračunava iz kune u euro uz primjenu fiksnog tečaja konverzije i u skladu s pravilima za preračunavanje i zaokruživanje iz toga Zakona, nakon čega se dobivena svota **zaokružuje na nižu deseticu.**

Fiksni tečaj konverzije utvrđen je Uredbom Vijeća (EU) 2022/1208 od 12. srpnja 2022. o izmjeni Uredbe (EZ) br. 2866/98 u pogledu stope konverzije eura za Hrvatsku (SL L 187/18, 14. srpnja 2022.). Članak 1. – *U članku 1. Uredbe (EZ) br. 2866/98, između stopa konverzije koje se*

¹⁹ Nar. nov. 66/19.

²⁰ Nar. nov., br. 57/22, 88/22 – ispravak.

primjenjuju na francuski franak i irsku funtu umeće se sljedeći redak: „= 7,53450 hrvatskih kuna”. Dakle, to je tečaj prema kojemu se preračunavaju kunske vrijednosti u vrijednosti izražene u eurima.

2.5. DRUGE IZMJENE I STUPANJE NA SNAGU ZAKONA

Osim navedenih izmjena, u čl. 41. Zakona o državnim maticama brisana je riječ „posljednje“ ispred riječi „prebivalište“ jer *Zakon o prebivalištu*²¹ ne koristi pojam *posljednje prebivalište*. Prema čl. 2. Zakona o prebivalištu,

²¹ Nar. nov., br. 144/12, 158/13 i 115/14.

prebivalište je mjesto i adresa u RH na kojoj se osoba trajno nastanila radi ostvarivanja svojih prava i obveza vezanih za životne interese, kao što su obiteljski, profesionalni, ekonomski, socijalni, kulturni i drugi interesi.

Zbog prethodno navedenih razloga (prilagodbe jedinstvenoga informacijskog sustava u kojemu se vode državne matice, ukidanja matičnog broja građana i uvođenja eura) Zakon o izmjenama *Zakona o državnim maticama* stupa na snagu 1. siječnja 2023. godine.

LOKALNA SAMOUPRAVA I UVOĐENJE EURA

Utjecaj uvođenja eura kao službene valute u RH na lokalni proračun

Nenad ŠČULAC, dipl. iur.
UDK 657.2

Kada je 14. srpnja 2022. godine i formalno stupila na snagu odluka kojom se od 1. siječnja 2023. godine u RH uvodi euro kao službena valuta, dojam je da u društvu nema naročite neizvjesnosti niti pretjeranog straha od promjene. Prijašnjim promjenama nacionalne valute svjedočili smo 23. prosinca 1991. godine kada je jugoslavenski dinar zamijenjen privremenim hrvatskim dinarom odnosno 30. svibnja 1994. godine kada je uvedena hrvatska kuna. Mnogi se tih promjena dobro sjećaju, ali teško da to iskustvo značajno utječe na naš doživljaj uvođenja eura danas. Euro je uveden 1. siječnja 1999. godine kao računovodstvena valuta, a tri godine poslije i kao fizička valuta u dijelu zemalja EU-a. U međuvremenu je RH postala jedna od najviše euriziranih zemalja u kojoj su banke u najvećoj mjeri u stranom vlasništvu i refinanciraju se u eurima, tako da je uvođenje eura u RH praktički tehnička odluka.

1. UVOD

Eurizacija je odavno u značajnoj mjeri onemogućila fleksibilnost hrvatske monetarne politike, pa su iz Hrvatske narodne banke često (neuspješno i nedovoljno gorljivo) skretali pozornost na potrebu fiskalne discipline i konsolidacije kao sredstvo uravnoteženja nacionalne ekonomije. Kraj tog eurizacijskog procesa označava *Odluka o objavi uvođenja eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj*,¹ koja je uredila najvažnija pitanja uvođenja eura:

1. Euro će postati službenom novčanom jedinicom i zakonsko sredstvo plaćanja u Republici Hrvatskoj na dan 1. siječnja 2023. godine.

2. Fiksni tečaj konverzije određen je na 7,53450 kuna za jedan euro.
3. Razdoblje dvojnog optjecaja je razdoblje od 1. siječnja 2023. godine u 00:00 sati do 14. siječnja 2023. godine u 24:00 sata.
4. Razdoblje obveznoga dvojnog iskazivanja je razdoblje od 5. rujna 2022. godine u 00:00 sati do 31. prosinca 2023. godine u 24:00 sata.

S gledišta lokalne samouprave, u tom trenutku postavili smo si pitanje hoće li uvođenje eura kao službene valute utjecati na lokalni proračun, a ako hoće, u kojoj mjeri. Je li to jednostavna konverzija prema formuli x kuna jednako x kroz 7.5345 eura ili nešto više od toga? Naravno, u početku je bilo jasno da će to povući određene administrativne zadatke i prilagodbe, ali to je bilo i očekivano. Učinci uvođenja eura na lokalnu samoupravu imaju i treću dimenziju. Naime, postoji određeni broj općih akata u kojima se određuju iznosi u kunama. *Zakon o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj*)² uredno je propisao da se iznosi navedeni u kunama u pravnim instrumentima smatraju iznosima u euru uz primjenu fiksnog tečaja konverzije i u skladu s pravilima za preračunavanje i zaokruživanje iz tog Zakona. Načelno, uvođenje eura nije trebalo mnogo toga promijeniti, ali svaka je promjena dobra prilika da se tijekom usklađivanja preispitaju trajnost, vrijednosti i težina pojedinih novčanih izraza.

2. OSNOVNA DVOJBA – ZAMIJENITI IZNOS ILI OSVJEŽITI FISKALNU POLITIKU

Ovo je najbolji trenutak da se prisjetimo još uvijek važećeg *Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira*,³ donesenog prije punih 45 godina (25. listopada 1977. godine), kojemu su nedavno donesene izmjene i dopune s 26 članka u kojima doslovno stoji: *U članku x. stavku x. riječi: „u*

² Nar. nov., br. 57/22, 88/22.

³ Nar. nov., br. 41/77, 47/89, 55/89, 5/90, 30/90, 47/90, 29/94.

¹ Nar. nov., br. 85/22.

protuvrijednosti domaće valute od 50 do 300 DEM“ zamjenjuju se riječima: „u iznosu od 20,00 do 150,00 eura“. Godine 1994., kada su novčane kazne propisane u njemačkim markama, bilo je razloga da se kazne propisuju u stabilnoj valuti, ali hrvatska kuna je od uvođenja stabilna valuta, više nego što je to ikad bio jugoslavenski dinar. Štoviše, njemačkih maraka nema u optjecaju od 2002. godine, a i nikad nisu bile zakonito sredstvo plaćanja u RH, stoga se pitamo može li si ozbiljno društvo dopustiti ovakvu normativnu nedosljednost. U očima tog Zakona hrvatska kuna nikad nije ni postojala.

Bolji poznavatelji materije znaju da je prilikom izricanja novčane kazne bilo potrebno izvršiti konverziju njemačke marke u euro prema fiksnom tečaju $1 \text{ EUR} = 1,95583 \text{ DEM}$ i tako dobiveni iznos novčane kazne u eurima pretvoriti u kune prema srednjem tečaju HNB-a za euro na dan donošenja prekršajne odluke). To je svejedno još uvijek ogroman propust tijela koje je trebalo odavno pripremiti osuvremenjeni zakon, prilagođen modernom vremenu.

Još bolju sliku daje osporeni zakon koji sadržava terminologiju i pojedine pravne institute ili pojmove koji uopće ne postoje u ustavnom poretku RH, već su nekritički preneseni iz pravnog poretka SFRJ iz koje je Republika Hrvatska izišla još 8. listopada 1991. godine (primjerice skupština općine, skupština gradske zajednice, organ uprave nadležan za unutarnje poslove itd.). Opća je ocjena da *Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira* formalno nije usklađen s *Ustavom RH* već više od 30 godina.

Bit će zanimljivo vidjeti hoće li odredba da se „iznosi navedeni u kunama u pravnim instrumentima smatraju iznosima u euru uz primjenu fiksnog tečaja konverzije i sukladno pravilima za preračunavanje i zaokruživanje iz tog Zakona“ biti opravdanje za neprovođenje usklađivanja propisa. Zbog toga smatramo da treba prionuti potpunoj prilagodbi cijeloga normativnog okvira koji je vezan za domaću valutu, a to onda valja razumjeti ekstenzivno, na način da treba pristupiti i analizi unutarnjega fiskalnog okvira, s obzirom na to da su i proračuni pod dodatnim pritiskom zbog dinamike recentnih dobro poznatih makroekonomskih događaja.

Kada bismo pokušali postaviti osnovne skupine ciljeva lokalnog proračuna, to bi mogli biti politički (administrativni), gospodarski (razvojni) i socijalni ciljevi; svaki je važan na svoj način i svaki je u međudnosu s drugim dvama ciljevima, barem utoliko što traže svoj prostor u istoj masi raspoloživa novca. Promjena općih i financijskih okolnosti kojoj svjedočimo posljednjih nekoliko godina nužno mijenja i uspostavljenju ravnotežu političko-gospodarsko-socijalno i zadatak je i lokalne politike da uravnoteži proračun i u tom smislu.

Kroz godine iskustva, stječe se dojam da je u izradi proračuna najvažniji stupac onaj s indeksima, usporedbom prošlogodišnjih s ovogodišnjim sredstvima, gdje znatna razlika u postotku zapravo alarmira onog tko čita proračun da postoji nešto na što mora posebno usmjeriti svoju pozornost.

Apsolutni iznos sredstava koji se planira ima tek sekundarnu pozornost, primjerice kad se uvodi nova stavka u proračun. Usklađenje fiskalne politike i lokalnog proračuna s ciljem korekcije ravnoteže političko-gospodarsko-socijalno je znak spremnosti lokalne politike na proaktivno djelovanje u izmijenjenim okolnostima.

Zakonom o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj, u čl. 6. propisuje se da se u postupku uvođenja eura primjenjuju načelo zaštite potrošača, načelo zabrane neopravdanog povećanja cijena, načelo neprekidnosti

pravnih instrumenata, načelo učinkovitosti i ekonomičnosti te načelo transparentnosti i informiranosti. **Načelo zabrane neopravdanog povećanja cijena** zabranjuje tijelu javne vlasti pri uvođenju eura povećati cijenu robe ili usluge prema potrošačima bez opravdanog razloga.

Potreba održavanja proračunske ravnoteže političko-gospodarsko-socijalno svakako mora biti opravdani razlog za izmjene, korekcije ili povećanja cijena pojedinih javnih usluga. Naime, u situaciji u kojoj neprestano rastu cijene energenata, a onda posljedično i svih materijala, usluga i radova, svaka mjera održanja likvidnosti javnog sustava je imperativna.

3. OPĆA PRAVILA KONVERZIJE IZ KUNE U EURO

Kada govorimo o lokalnim općim aktima, od 1. siječnja 2023. godine u eurima će se računati iznosi komunalne naknade, komunalni doprinos, vodne naknade, naknade za javnu odvodnju, spomenička renta, porez na kuće za odmor, zakupnine, najamnine i drugo.

Prema općim pravilima za preračunavanje i zaokruživanje iz čl. 14. Zakona, novčani iznosi koji se moraju platiti ili obračunati preračunavaju se uz primjenu fiksnog tečaja konverzije, primjenom punoga brojčanog iznosa fiksnog tečaja konverzije te zaokruživanjem dobivenog iznosa u skladu s matematičkim pravilima zaokruživanja, pri čemu se dobiveni rezultat zaokružuje u skladu s pravilima na dvije decimale, a na temelju treće decimale, tako da ako je treća decimala manja od pet, druga decimala ostaje nepromijenjena, a ako je treća decimala jednaka ili veća od pet, druga decimala povećava se za jedan.

Prvih 14 dana od dana uvođenja eura trajat će razdoblje dvojnog optjecaja, tijekom kojega je primatelj plaćanja dužan za plaćanje gotovim novcem kune ostatak vratiti u gotovu novcu eura, osim ako to nije moguće učiniti.

Tijekom cijele 2023. godine tijela javne vlasti imaju obvezu dvojnog iskazivanja svih cijena i drugih novčanih iskaza vrijednosti u sudskim, upravnim i drugim pojedinačnim aktima koje donosi na jasan, čitljiv, vidljiv i lako uočljiv način u euru i kuni uz primjenu fiksnog tečaja konverzije. Iznimno od toga, nije potrebno dvojno iskazivati cijene u ugovorima s poslovnim subjektima i drugim tijelima javne vlasti, kao i na potvrdama, uvjerenjima, izvadcima i drugim javnim ispravama o činjenicama o kojima vodi službenu evidenciju za činjenice koje se tiču razdoblja nakon uvođenja eura u eurima.

Ministarstvo financija je u uputama za primjenu Zakona naglasilo da upravne, sudske i druge pojedinačne akte koje su tijela javne vlasti izdala prije uvođenja eura, nije potrebno ponovno izdavati jer se u skladu sa Zakonom o uvođenju eura iznosi navedeni u ovim aktima u kuni smatraju iznosima u euru uz primjenu fiksnog tečaja konverzije.

Nalozi za plaćanje ne moraju sadržavati iznose u objema valutama ako je obveza dvojnog iskazivanja zadovoljena na izlaznom aktu (rješenja, ugovori i slično). Ako obveza dvojnog iskazivanja nije zadovoljena na izlaznom aktu (rješenja, ugovori i slično), iznos u objema valutama treba iskazati na nalogu za plaćanje, u polju „opis plaćanja“, zajedno s navođenjem fiksnog tečaja konverzije. Ako je zbog iklih razloga za tijela javne vlasti jednostavnije prikazati iznose dvojno uz pojedinačni akt i na nalogu za plaćanje, navedeno nije pogrešno.

Ako je zatražena potvrda, uvjerenje, izvadak ili druga javna isprava koja istodobno treba sadržavati podatke za razdoblje prije i nakon uvođenja eura, tijelo javne vlasti izdat će dva dokumenta koja su istovjetna u svim elementima osim u dijelu novčanih vrijednosti koje su na jednom dokumentu iskazane u kunama, a na drugom dokumentu u eurima uz navođenje fiksnog tečaja konverzije.

Jednako tako, u 2023. godini se novčani iskazi vrijednosti sadržani u sažetku Računa prihoda i rashoda i Računa financiranja iz općeg dijela proračuna, u prilogu uz državni proračun, iskazuju i u kuni.

3.1. Neprekidnost pravnih instrumenata

Zakon o uvođenju eura pazi na očuvanje pravnog kontinuiteta pa konverziju iz kune u euro ne smatra valjanim razlogom za jednostrani raskid ili otkaz pravnog instrumenta. U ugovoru u kojemu je ugovorena fiksna kamatna stopa nakon dana uvođenja eura kamatna stopa ostaje nepromijenjena, a u ugovoru u kojem je ugovorena promjenjiva kamatna stopa parametar uz koji je ugovorena promjenjiva kamatna stopa nakon dana uvođenja eura ostaje kakav je bio ugovoren prije dana uvođenja eura.

3.2. Proračuni, financijski planovi i propisivanje kazni i drugih novčanih obveza

Proračuni, financijski planovi i drugi prateći dokumenti koji se pripremaju za 2023. godinu, sastavljaju se, donose i objavljuju tako da se vrijednosti u njima iskazuju u euru. Kako najčešće sadržavaju i usporedne podatke za prethodne godine (2021. i 2022. godinu), podatci za te godine preračunavaju se iz kune u euro radi bolje usporedivosti podataka.

Za ovaj je članak najvažnija odredba iz čl. 69. Zakona da se prilikom predlaganja zakona, podzakonskih propisa i općih akata koji sadržavaju prekršajne, kaznene i druge odredbe s novčanim kaznama te drugim novčanim obvezama njihov iznos preračunava iz kune u euro uz primjenu fiksnog tečaja konverzije, nakon čega se dobiveni iznos zaokružuje na nižu desetice.

Računovodstvene službe već znaju da se poslovni događaji koji se odnose na razdoblje nakon dana uvođenja eura evidentiraju u poslovnim knjigama u euru, a po potrebi i u drugoj stranoj valuti.

Stanja u kuni prenesena iz poslovnih knjiga za godinu koja je prethodila godini u kojoj je uveden euro preračunavaju se u euro uz primjenu fiksnog tečaja konverzije.

Izveštaji i izvješća čija obveza podnošenja proizlazi iz odredaba propisa kojim se uređuje proračun i podzakonski propisi koji su doneseni na temelju njega te iz odredaba propisa kojima se uređuje financijsko poslovanje i računovodstvo neprofitnih organizacija i podzakonskih propisa koji su doneseni na temelju njega, a koji se odnose na razdoblje koje završava prije dana uvođenja eura, sastavljaju se i objavljuju tako da se vrijednosti u izvještajima i izvješćima iskazuju u kuni.

Izveštaji i izvješća koji se odnose na razdoblje nakon dana uvođenja eura, sastavljaju se i objavljuju tako da su vrijednosti iskazane u euru.

4. NADZOR NAD PRIMJENOM ZAKONA O UVOĐENJU EURA

Nadzor nad primjenom Zakona o uvođenju eura i propisa donesenih na temelju tog Zakona u okviru svoje

nadležnosti financijskog i proračunskog nadzora i sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma provodi Ministarstvo financija, a Ministarstvo financija, Porezna uprava, u području sastavljanja financijskih i drugih izvještaja te prijave poreza i drugih javnih davanja.

Nadzor može biti posredan ili neposredan. Posredni nadzor vodi se bez odgađanja, a najkasnije u roku od pet radnih dana od dana zaprimanja predstavke odnosno od saznanja informacija. Neposredni nadzor obavlja se dostavom obavijesti o neposrednom nadzoru subjektu nadzora najkasnije tri radna dana prije početka neposrednog nadzora, a iznimno se obavijest može dostaviti uoči početka obavljanja neposrednog nadzora ako je potrebno hitno provođenje nadzora ili nije moguće na drugi način postići svrhu pojedinog nadzora.

Posebna zanimljivost su posebno određene prekršajne odredbe u kunama i prekršajne odredbe u eurima.

Tako se čl. 87. Zakona u prekršajnim odredbama propisuje novčana kazna u svoti od 20.000,00 do 100.000,00 kuna tijelu javne vlasti u razdoblju dvojnog iskazivanja ako dvojno ne iskazuje iznose, ako pri ispostavljanju računa potrošaču dvojno ne iskaže ukupan iznos na računu uz prikaz fiksnog tečaja konverzije odnosno ako dvojno ne iskaže novčane iskaze vrijednosti u rješenju u ovrsi koje donosi uz prikaz fiksnog tečaja konverzije. Novčanom kaznom od 5000,00 do 15.000,00 kuna kaznit će se za prekršaj i odgovorna osoba u pravnoj osobi.

Člankom 88. prekršajnim odredbama propisuju se novčane kazne za ista prekršajna djela u svoti od 2.650,00 do 13.270,00 eura za prekršaj pravne osobe odnosno novčanom kaznom od 660,00 do 1.990,00 eura za prekršaj odgovorne osobe u pravnoj osobi.

Tijelo javne vlasti koje svojim aktom izriče novčanu kaznu ili nameće drugu novčanu obvezu ili donosi akt kojim usvaja ili odbija novčani zahtjev koji je u postupku istaknut u kuni, po službenoj dužnosti će prilikom donošenja akta sve novčane iskaze vrijednosti u aktu iskazati u euru, preračunavši ih iz kune uz primjenu fiksnog tečaja konverzije.

5. EURIZIRANJE NOVČANIH IZNOSA U OPĆIM AKTIMA LOKALNE SAMOUPRAVE

Svakog prosinca možemo čitati izvještaje izvršnih čelnika kako je „proračun socijalno osjetljiv, razvojan i usmjeren daljnjem poreznom rasterećenju građana i poduzetnika“. U stvarnosti, pitanje je koliko je to točno, jer razina socijalnih prava, komunalnog opterećenja i drugih javnih davanja, ali i subvencija jako varira od grada do grada ili od općine do općine.

Trenutak uvođenja nove valute je odličan za rekaptulaciju i reviziju lokalne fiskalne politike. Ne zato da se pod krinkom promjena provuče i neopravdano povećanje komunalnog opterećenja građana, nego da se, ako za to postoji potreba, revidira politika unutarnje proračunske ravnoteže politika – gospodarstvo – socijala.

U svakom slučaju, očekujemo da će gradovi i općine do kraja ove godine i tijekom sljedeće godine u većini svojih općih akata izvršiti ispravak valute iz kune u euro, a pri tom, vjerujemo da će se izvršiti zaokruživanje iznosa, najčešće na više. Za to postoje dva pragmatična razloga. Jedan je potreba da se postavi iznos koji je jednostavniji za izračun. Primjerice, ako je do sada nešto iznosilo 100,00 kuna, to iznosi 13,27 eura prema službenom tečaju konverzije. U stvarnosti možemo očekivati da će se to pretvoriti u 14,00 ili 15,00 eura.

Zakon o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj ne sprječava usklađenje vrijednosti boda komunalne naknade, visinu komunalnog doprinosa, vodne naknade, naknade za javnu odvodnju, spomeničke rente, poreza na kuće za odmor, zakupnine, najamnine i drugo. Ni Ministarstvo financija svojim uputama nije ograničilo pravo lokalne samouprave da propisuje iznose iz svojeg djelokruga.

Značajan broj gradova i općina je u drugoj polovini 2022. godine pristupio donošenju nove Odluke o vrijednosti boda komunalne naknade (B), koja je, prema [Zakonu o komunalnom gospodarstvu](#), trebala biti donesena do 30. studenoga 2022. godine, gotovo isključivo s namjerom da poveća vrijednost boda. Zanimljivo je pročitati neka obražloženja uz nacrt odluke:

Vrijednost boda komunalne naknade za obveznike se nije mijenjala od 2011. godine od kada iznosi godišnje x kn. Troškovi energenata, troškovi građevinskih radova, materijala kao i svi ostali troškovi, koji utječu na procjenu troškova održavanja komunalne infrastrukture, potrebni za osiguranje obavljanja komunalnih djelatnosti, znatno su se povećali, iz čega proizlazi da ostvarena sredstva komunalne naknade u odnosu na procjenu troškova održavanja komunalne infrastrukture, nisu dostatna za trajno i kvalitetno obavljanje komunalnih djelatnosti, odnosno za održavanje komunalne infrastrukture u stanju funkcionalne ispravnosti sukladno Zakonu o komunalnom gospodarstvu („Narodne novine” br. 68/18, 110/18, 32/20).

Ili:

Uzimajući u obzir enormno povećanje troškova koji se financiraju iz komunalne naknade (trošak javne rasvjete, održavanje površina, energente i slično), ovom Odlukom o vrijednosti boda komunalne naknade, predlaže se povećanje vrijednosti boda komunalne naknade iz 2018. godine na x kuna, odnosno x EUR-a prema fiksnom tečaju konverzije: 1 EUR = 7,53450 HRK, čime bi ujednačila vrijednost s drugim JLS s područja x.

Jedan od odgovora građanima koji iznose svoje primjedbe tijekom javnog savjetovanja za izmjenu odluke o komunalnom doprinosu jedne općine: *Poštovani, Ovdje je riječ o komunalnom doprinosu, a Vaš komentar se odnosi na komunalnu naknadu. Kad je riječ o komunalnoj naknadi, Općina X svakodnevno ulaže maksimalne financijske i ljudske napore da omogućiti svim stanovnicima Općine X komunalnu infrastrukturu dostojnu naseljima u kojima stanuju. Tokom cijele 2022. godine uložili smo velika financijska sredstva za izgradnju vodovodne infrastrukture te izgradnju javne rasvjete, a kada govorimo o visini komunalne naknada namtram da Općina X ima jednu od najnižih cijena komunalne naknade gdje je vrijednost boda za obračun iste 0,30 kn/m², dok gledajući druge jedinice lokalne i regionalne samouprave, većina imaju cijenu od 1,50 do 2,00 kn/m².*

Smatramo da su mnoga od tih povećanja opravdana i kao takvo nije prekršeno zakonsko načelo zabrane neopravdanog povećanja cijena.

I visina komunalnog doprinosa bila je predmet javnih savjetovanja gradova i općina posljednjih mjeseci. Razlozi za donošenje kreću se od demografskih i socijalnih (obročna otpлата pojedinim skupinama građana, drukčija diferencijacija cijena i slično): *Novom Odlukom o komunalnom doprinosu predviđene su poticajne mjere za obitelji koji svoje stambeno pitanje namjeravaju riješiti izgradnjom obiteljske kuće.*

Razlozi mogu biti razvojni: *Sukladno novom prostornom planu nastaje potreba za intenzivnijim ulaganjem u komunalne*

*infrastrukturne projekte, od kojih će koristiti imati građani grada X, ali i obveznici plaćanja komunalnog doprinosa, te porast tržišnih cijena **inputa** gradnje u konačnici se odrazilo i na promjenu jedinične vrijednosti komunalnog doprinosa.*

Tu su i poznati razlozi opće ekonomske prirode: *Način i rokovi plaćanja komunalnog doprinosa su promijenjeni kako bi se osigurao stabilniji priljev sredstava, usklađen s planiranom realizacijom na projektima komunalne infrastrukture.*

Neovisno o općim ekonomskim prilikama, ponegdje se visinom komunalnog doprinosa u odlukama iz 2022. godine namjerava privući i investitore, tako da se, za razliku od boda komunalne naknade, ponegdje ne povećava visina komunalnog doprinosa:

Budući da su cijene materijala, sirovina, energenata u posljednje vrijeme znatno narasle te otežale poslovanje brojnim poduzetnicima te su ujedno otežana početna ulaganja investitora u razvoju njihovih poslovnih ideja i projekata, odredbom članka 2. predložene Odluke želi se u Grad X privući investitore i olakšati im početna ulaganja oslobođenjem od plaćanja jedinične vrijednosti komunalnog doprinosa za 50% i to u svim zonama na području grada X kako za gradnju tako i za rekonstrukciju građevina.

Nadalje, ciljem razvoja poljoprivredne proizvodnje na području grada X predlaže se također osloboditi obveznike plaćanja komunalnog doprinosa za gradnju/rekonstrukciju poljoprivredno-gospodarskih zgrada za 50 % jedinične vrijednosti komunalnog doprinosa isto u svim zonama. S ciljem jačanja turističkih kapaciteta, a zbog nedostatka smještajnih kapaciteta na području grada X, predlaže se obveznike plaćanja komunalnog doprinosa za gradnju/rekonstrukciju ugostiteljskih objekata iz skupine: hoteli, kampovi ili ostali ugostiteljski objekti za smještaj osloboditi plaćanja komunalnog doprinosa u svim zonama u visini od 50% jedinične vrijednosti komunalnog doprinosa.

Jedan od mogućih predmeta usklađenja s krajem 2022. godine je izmjena pojedinih odredaba odluke o lokalnim porezima.

Grad X donio je Odluku o lokalnim porezima u kojoj je izmijenio članak koji se odnosi na porez na korištenje javnih površina:

Razlozi pripreme Nacrta odluke kojim se predlaže izmjena važeće odluke su:

- *rast cijena energenata*
- *usklađenje cijena s cijenama na tržištu roba i usluga*
- *usklađivanje odredbe važeće Odluke u kojem su iznosi poreza izraženi u kunama s točkom II. stavkom 1. Odluke o objavi uvođenja eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj.*

I dalje se navodi: *Razlozi za izmjenu važeće odluke o lokalnim porezima objašnjavaju se novonastalom energetskom krizom odnosno poskupljenjem energenata tijekom godine. Posljedice pandemije i rata u Ukrajini globalno su se odrazili na ekonomska tržišta što je ubrzalo energetsku krizu i inflaciju u svim gospodarstvima. Slijedom toga potrebno je uspostaviti pravilan omjer cijena roba i usluga s kretanjima na tržištu kako ne bi došlo do prevelike razlike u poskupljenjima koji mogu ugroziti stabilnost gospodarstva.*

Temeljem stavka 2. članka 67. Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi

(“Narodne novine” broj 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15, 123/17,

98/19 i 144/20) jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, odnosno konkretno u ovom slučaju, Grad mora upravljati, koristiti se i raspolagati svojom imovinom pažnjom dobrog gospodara. Navedeno uključuje i financijsku imovinu odnosno racionalno i namjensko trošenje financijskih sredstava u skladu s planom i izvršenjem Proračuna, što zbog novonastale energetske krize iziskuje planiranje troškova prema kretanju cijena na tržištu.

Zbog rasta cijena svih energenata na tržištu predloženo je povećanje poreza na korištenje javnih površina 30% u slučajevima kada se oprema i uređaji zabavnih radnji ili reklame/reklamni predmeti priključuju na javnu rasvjetu koju plaća Grad.

Što se tiče visine spomeničke rente ili visine poreza za kuće za odmor, nismo utvrdili značajniju aktivnost, zbog toga što bi povećanje spomeničke rente uglavnom stimuliralo poslovne subjekte, a povećanjem priljeva poreznih sredstava ne bi ispunilo svrhu za izmjenu, dok je visina poreza na kuće za odmor kod mnogih gradova i općina već određena na maksimalnih 1,99 eura po četvornom metru, pa nema prostora za povećanje.

6. ZAKLJUČAK

Uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj nekoliko posljednjih tjedana u 2022. godini protječe relativno mirno, bez značajnijih problema i dvojbi. Tehničke se mjere i aktivnosti redovito provode, održavaju se radionice, priprema se *software*, sve se doima spremno za 1. siječnja 2023. godine.

Kako ni Zakon o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj nije odredio nekakav jasan rok za

prilagodbu zakona i podzakonskih akata, moguće je da će nas godinama poslije pojedini propisi nostalgичno podsjećati na 28 godina hrvatske kune, ovako kako danas važeći Zakon o prekršajima protiv javnog reda i mira podsjeća na vremena nestabilne valute jugoslavenskog dinara.

Osnovni je cilj ovog članka bio istražiti jesu li se gradovi i općine odlučili uskladiti svoje opće akte s eurom tako da se iznosi komunalne naknade, komunalnog doprinosa, poreza na kuće za odmor i slično, koji će od 1. siječnja 2023. godine biti izraženi u eurima, ujedno u sebi donose i povećanje zbog inflacije, rasta cijene energenata, rada, usluga i drugo odnosno postoji li ikakva zakonska zabrana takva povećanja.

Zaključak je da su se mnogi gradovi i općine odlučili na povećanje komunalne naknade, što je sasvim logično kad znamo da visina komunalne naknade pojedinih gradova i općina varira i do 20 puta unutar pojedine županije. Bit će zanimljivo napraviti analizu iz koje će biti vidljivo o kakvim je razlikama zapravo riječ.

Jedini još značajniji predmet povećanja iznosa uz uvođenje eura su komunalni doprinosi i porez na korištenje javnih površina, gdje su razlozi najčešće lokalne prirode.

U zaključku možemo reći da je vidljivo da socijalna komponenta uvijek ima značajnu ulogu korektora fiskalne politike gradova i općina i da se nikako ne može reći da je uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj razlog za možebitno povećanje cijena lokalnih usluga, već dodatni motiv da se pristupi analizi lokalne fiskalne politike upravo sada.

ZAŠTITA OSOBNIH PODATAKA

Nematerijalna (od)šteta na temelju GDPR-a

Marko ZORIČIĆ, univ. spec. dipl.

UDK 349.2

Na razini EU-a GDPR je prvi put donio mogućnost potraživanja naknade nematerijalne štete zbog povrede prava povezanih s osobnim podatcima. Međutim, još nije izgrađena sudska praksa, a u međuvremenu su se pojavile brojne dvojbe u pogledu toga što nematerijalna šteta jest, postoji li prag štete za dosuđivanje odštete i koju bi funkciju odšteta trebala imati. Autor analizira sudske prakse nekih europskih država, mjerodavnih odredaba GDPR-a i najnovije mišljenje nezavisnog odvjetnika na Europskom sudu koje bi, ako ga Europski sud usvoji u svojoj presudi, moglo odrediti smjernice za nacionalne sudove u predmetima povrede osobnih podataka.

1. UVODNO

Opća uredba o zaštiti podataka (eng. *General Data Protection Regulation*, GDPR)¹ od početka primjene 25. svibnja

2018. godine etablirala se kao jedan od glavnih zakonodavnih akata EU-a, s vrlo širokim dosegom u mnogim sektorima, jer u svima njima postoji neki oblik obrade osobnih podataka. Međutim, unatoč takvoj sveobuhvatnosti, ili možda baš zbog nje, mnoge se odredbe mogu tumačiti na različite načine. Između ostaloga, GDPR je omogućio pojedincima da traže odštetu za povredu prava povezanih s njihovim osobnim podatcima. Ono što je znakovitije, prvi je put pojedincima (ili skupinama pojedinaca) omogućeno traženje odštete za „nematerijalne gubitke“ koji proizlaze iz povrede njihovih osobnih podataka. Pod pojmom „nematerijalni gubitak“ ovdje se misli na gubitak koji nije gospodarske prirode: bol, patnja, neugodnosti i strah koji mogu proizići iz povrede, za razliku od čisto financijske štete. Drugim riječima, definicija je sve što krši pravne zaštite koje omogućava GDPR, kao što su negativni utjecaji na ugled, imidž ili životni stil, što pak posredno može dovesti i do materijalne štete, kao što je sposobnost ostvarivanja dohotka ili obavljanja rada. Potraživanje takve odštete u praksi se susrelo s nesigurnošću i dvojabama. Sada, četiri i pol godine nakon početka primjene GDPR-a, iščekuju se presude u nekoliko predmeta koje su nacionalni sudovi (prije svega u Njemačkoj i Austriji) uputili Europskom

¹ Službeni list Europske unije L, 4. svibnja 2016., str. 119.

sudu, a koji imaju potencijal postaviti buduće okvire za nematerijalne odštete na temelju GDPR-a.

2. MJERODAVNE ODREDBE U GDPR-U

Prije 2018. godine nacionalni sudovi diljem Europe uglavnom su zauzimali stajalište da tužitelj nema pravo na odštetu za povredu njegovih osobnih podataka ako ne može predočiti da je zbog te povrede pretrpio određen financijski ili gospodarski gubitak.² GDPR je u čl. 82. st. 1. donio novi okvir: *Svaka osoba koja je pretrpjela materijalnu ili nematerijalnu štetu zbog kršenja ove Uredbe ima pravo na naknadu od voditelja obrade ili izvršitelja obrade za pretrpljenu štetu.* Cijeli članak sadržava sve uvjete za takvo potraživanje, koje treba tumačiti u skladu sa zakonodavstvom EU-a. Samo voditelj ili izvršitelj obrade može biti tuženik, dok st. 2. sadržava dodatne zahtjeve ovisno o klasifikaciji. Do povrede osobnih podataka može doći zbog hakiranja ili zlonamjernog softvera (iskorištavanje slabih točaka u sigurnosti računalnog sustava), ljudske pogreške (primjerice slučajno slanje podataka trećoj osobi) ili nemara (propust u uspostavi prikladnih zaštitnih mehanizama). Do najviše povreda osobnih podataka dolazi upravo zbog ljudske pogreške. Preduvjeti za potraživanje odštete su povreda GDPR-a, možebitni delegirani i provedbeni akti EU-a te mjerodavno zakonodavstvo države članice. Kao drugo, mora doći do štete, koja može biti materijalna i nematerijalna. Kao treće, uzrok štete mora biti navedena povreda GDPR-a. Kao četvrto, strana koja je prouzročila štetu mora biti odgovorna za događaj koji je doveo do štete (vidjeti čl. 82. st. 3.). Naposljetku, potrebno je odrediti visinu odštete.

Prvi i najveći izazov jest definirati što točno čini nematerijalnu štetu na temelju GDPR-a. Iako ono što nematerijalna šteta jest ili bi mogla biti u kontekstu zaštite osobnih podataka nije definirano u samom GDPR-u, neke naznake daju se u uvodnoj izjavi 146.:

Ako se povreda osobnih podataka ne rješava na odgovarajući način i pravodobno, ona može prouzročiti fizičku, materijalnu ili nematerijalnu štetu pojedincima, kao što su gubitak nadzora nad osobnim podacima ili ograničavanje njihovih prava, diskriminacija, krađa identiteta ili prijevara, financijski gubici, neovlašteni obrnuti postupak pseudonimizacije, šteta za ugled, gubitak povjerljivosti osobnih podataka zaštićenih poslovnom tajnom ili bilo koju drugu ekonomsku ili društvenu štetu za dotičnog pojedinca (...)

i u uvodnoj izjavi 85.:

(...) Pojam štete trebalo bi široko tumačiti s obzirom na sudsku praksu Suda tako da se u potpunosti odražavaju ciljevi ove Uredbe. (...) Ispitanici bi trebali dobiti potpunu i učinkovitu naknadu za štetu koju su pretrpjeli (...).

Nadalje, Europska komisija donosi tumačenje navedenih odredaba u svom odgovoru³ na pitanje može li trgovačko društvo ili organizacija odgovarati za štetu:

Pojedinci mogu tražiti naknadu ako društvo ili organizacija krše odredbe Opće uredbe o zaštiti podataka (GDPR) te ako su pretrpjeli materijalnu, poput financijskog gubitka

ili nematerijalnu, poput gubitka ugleda ili psihološke nelagodje. [GDPR]-om se osigurava da će dobiti naknadu, neovisno o broju organizacija koje su uključene u obradu njihovih podataka. Naknada se može tražiti izravno od organizacije ili na nadležnim nacionalnim sudovima. Postupci se vode pred sudovima države članice EU-a u kojoj voditelj obrade ili izvršitelj obrade ima poslovni nastan ili u kojoj živi građanin koji traži naknadu (u kojoj ima uobičajeno boravište).

Može se reći da se nematerijalna šteta odnosno gospodarski gubitak odnosi na svaku smetnju koja utječe na osjećaje povrijeđene osobe i koja ne podliježe novčanoj procjeni.⁴ Diljem Europe taj koncept je poznat u odštetnom pravu s različitim metodama za procjenu visine odštete, pri čemu su neka od glavnih pitanja za što se sve može dosuditi novčana odšteta i koja je „poštena cijena“ ljudske patnje. Kao uredba, koja je vrsta sekundarnog zakonodavstva EU-a, GDPR je izravno primjenjiv na sve države članice pa stoga nije nužno da one donose dodatne mjere. Naprotiv, mjere u državama članicama koje nisu u skladu s GDPR-om ne smiju se primjenjivati. Međutim, GDPR je pomalo specifičan po tome što sadržava odredbe o potraživanja odštete, što je obično domena direktivâ u zakonodavstvu EU-a. Izričaj u čl. 82. st. 1. GDPR-a daje temelj za potraživanje naknade za štetu. Međutim, za razliku od drugih prava ispitnika utvrđenih u poglavlju III. GDPR-a, kao što je pravo na brisanje, pravo na pristup podatcima itd., a koje može omogućiti izravno voditelj obrade, za dodjelu prava na odštetu i određivanje njezine visine potrebna je intervencija suda ili barem izvansudske nagodbe.

3. PRAVNE DVOJBE

Koncept naknade štete u sudskom postupku nije suviše složen, no u različitim pravnim sustavima on se različito primjenjuje. Primjerice, odšteta se može dodijeliti za izravne ili neizravne gubitke, povredu ugovornih odredaba, povredu dužnosti ili pak zbog delikta. U određenim sustavima moguće je da odštete imaju i sankcijski karakter. Međutim, uz moguće izuzeće sankcijskih odšteta, zajednički čimbenik svim odštetama jest da se tužitelja vrati u položaj u kojemu bi bio da do povrede ili delikta nije došlo, odnosno one su u funkciji kompenzacije / naknade štete.⁵

Primjena čl. 82. st. 1. GDPR-a utoliko je složenija ukoliko se nastoji razumjeti koncept nematerijalne štete. Teško je kvantificirati gubitak koji je stvaran samoj žrtvi, no čija je novčana vrijednost trivijalna ili barem manja od iznosa koji je praktično potraživati sudskim putem. Primjerice, ako su podatci o nečijoj kreditnoj kartici kompromitirani zbog nepoštovanja sigurnosti osobnih podataka, no zbog pravodobne prijave nije došlo do otuđenja sredstava na računu, ima li ta osoba pravo na odštetu isključivo zbog određenih smetnji i tegoba prouzročenih velikom brigom i drugim emocionalnim stanjima? Možemo u misaonom eksperimentu napraviti korak dalje i upitati se ima li osoba pravo na odštetu ako su ta emocionalna stanja dovela do materijalnih gubitaka kao što je otkaz na poslu zbog neobavljanja radnih dužnosti. Već smo pokazali da koncept

² <https://www.matheson.com/insights/detail/is-mere-worry-enough-non-material-loss-claims-for-breach-of-data-rights-under-the-gdpr> (preuzeto 25. studenoga 2022.).

³ https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/rules-business-and-organisations/enforcement-and-sanctions/sanctions/can-my-company-my-organisation-be-liable-damages_hr (preuzeto 25. studenoga 2022.).

⁴ Knetsch, J. (2020.). *The Compensation of Non-Pecuniary Loss in GDPR Infringement Cases.* U: European Journal of Privacy Law and Technologies (2020.), str. 64.

⁵ Flint, D. (2021.). *Does Non-material Damage Under GDPR Need to Be Material or Is that Immaterial?* U: Business Law Review, vol. 42. br. 3., str. 159.

same štete nije dovoljno dobro definiran u odredbama GDPR-a. U uvodnoj izjavi 146. dodatno se navodi da bi *pojam štete trebalo [...] široko tumačiti s obzirom na sudsku praksu Suda*. Budući da takva sudska praksa gotovo da i ne postoji, države članice ne mogu se na nju oslanjati, a to negativno utječe na mogućnosti ispitanika da uspješno potražuju naknadu nematerijalne štete na temelju GDPR-a.⁶

4. VISINA I SVRHA ODŠTETE

U GDPR-u nema nikakvih naznaka odgovarajuće visine naknade za nematerijalnu, ali ni materijalnu štetu, osim u uvodnoj izjavi 146., gdje se spominje „puna i učinkovita naknada ispitaniku koji je pretrpio štetu“. „Puna“ ovdje znači da odšteta koja se dodjeljuje tužitelju treba pokrivati sve njegove gubitke i da ne smije biti ograničavanja odštete. Što se tiče riječi „učinkovita“, njezino je značenje nešto manje jasno i ostavlja izvjesnog prostora za prosudbu suda. Postoji rizik da će predmeti povrede GDPR-a dovesti do vrlo diferencirane sudske prakse s obzirom na procjenu nematerijalne štete. U nedostatku jedinstvenih smjernica za procjenu na europskoj razini, za očekivati je da će nacionalni sudovi slijediti vlastita pravila i uvriježenu sudsku praksu za postupanje u sličnim slučajevima. Nije za očekivati da će EU usvojiti takve jedinstvene smjernice jer razlike između visina odštete koje se dodjeljuju tužiteljima ujedno odražavaju različite troškove života i kupovnu moć u državama članicama.⁷ U tom je kontekstu poželjna određena osjetljivost suca u dodjeljivanju nematerijalne odštete koja je opravdana općenitom funkcijom odštete za bol i patnju, odnosno zadovoljština žrtvi i odvracanje od daljnjih povreda osobnih podataka. Općeniti je konsenzus da visina odštete mora odgovarati funkcijama potraživanja za naknadu nematerijalne štete – obeštećenje ispitanika i sprječavanje općenite štete, a ne kažnjavanje počinitelja.

Načelo *de minimis* posebno je osjetljivo kad je riječ o povredi osobnih podataka pojedinca. Treba li ispitanik koji traži naknadu nematerijalne štete dokazati da je došlo do ozbiljne povrede koja graniči s materijalnom štetom? Mnogi su slučajevi u kojima povreda osobnih podataka dovodi tek do manjih smetnji ili neugodnosti u svakodnevnom životu, kao što je to obasipanje neželjenim marketinškim elektroničkim porukama (*spam*). U mnogim državama članicama EU-a to se ne smatra dovoljno teškom posljedicom da bi se moglo okarakterizirati kao nematerijalna šteta. Naposljetku, Europski sud bit će taj koji će odlučiti je li potraživanje odštete za nematerijalnu štetu učinkovit način zaštite osobnih podataka ili će gospodarski učinak širokog sustava naknada imati odvracajući učinak na takvo tumačenje. Pitanje na koje će suci Europskog suda morati odgovoriti je u svojoj biti političke, a ne pravno-tehničke prirode.⁸

5. NJEMAČKA SUDSKA PRAKSA KAO PRIMJER

Pogledajmo kako se pitanje naknade nematerijalne štete rješava u Njemačkoj. Velik broj sudova zauzeo je stajalište da ispitanik nema automatski pravo na odštetu samo zbog činjenice da je došlo do povrede njihovih osobnih podataka, već treba dokazati postojanje stvarne štete. Ti

sudovi posebno objasnili da tužitelj mora obrazložiti da je povreda dovela do objektivno značajnih i primjetljivih socijalnih ili osobnih nepovoljnih posljedica, primjerice u obliku javnog poniženja i sl. Samo strah od tih posljedica zbog neovlaštenog otkrivanja osobnih podataka ili jednostavno osjećaj nelagode da bi osobne podatke mogle zloupotrijebiti treće strane ne smatraju se dovoljnim za dodjelu odštete na temelju GDPR-a. Međutim, unatoč navedenom općenito restriktivnom pristupu njemačkih sudova, situacija se može značajno promijeniti kada se potraživanja oštećene strane temelje na povredama prava ispitanika na temelju članaka od 15. do 22. GDPR-a. Radni sud u Düsseldorfu dosudio je ispitaniku pravo na naknadu štete od 5.000 eura na temelju čl. 82. st. 1. GDPR-a. U tom je predmetu trgovačko društvo odgovorilo na zahtjev ispitanika za pristupom podatcima pet mjeseci prekasno i neučinkovito. Sud je zaključio da ispitanik može pretrpjeti nematerijalnu štetu ako mu se pravodobno ne omogući pristup njegovim osobnim podatcima. Sud je također odlučio da se visina odštete može odrediti na temelju kriterija utvrđenih u čl. 82. st. 3. GDPR-a, koji inače služi za izračun visine kazne. U tom je predmetu sud razmotrio financijsku moć i visok stupanj krivice trgovačkog društva, značenje povrijeđenog prava i ozbiljnost povrede.⁹

Navedeno pokazuje da njemački sudovi (na kojima je bilo najviše predmeta povrede GDPR-a, posebno s obzirom na nematerijalnu štetu) vrlo restriktivno primjenjuju čl. 82. st. 1. GDPR-a i uglavnom se pridržavaju uvriježenog načela iz njemačke sudske prakse o pitanju odštete: tužitelj uvijek mora dokazati da je pretrpio štetu, posebno ako je ona nematerijalna. Uz dovoljno dokaza, odšteta može biti u visini od nekoliko tisuća eura. U nastavku ćemo razmotriti koliko je takav restriktivni pristup u skladu sa zakonodavstvom EU-a.

6. PREDMET 300/21 I MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA

Činjenice u predmetu *UI v. Österreichische Post AG* iz naslova nisu suviše složene. Austrijska pošta (*Österreichische Post*) prikupljala je informacije o političkom opredjeljenju stanovništva Austrije za potrebe oglašavanja tijekom predizborne kampanje. Tužitelj je jedan od pojedinaca obuhvaćen tim prikupljanjem podataka. Austrijska pošta koristila se računalnim algoritmom koji je izradio profil tužitelja, a u kojemu je tužitelju pridodan visok afinitet prema određenoj političkoj stranci. Tužitelj je u svom tužbenom zahtjevu tražio naknadu u visini od 1.000 eura za nematerijalnu štetu, odnosno unutarnji nemir. Tvrdio je da je političko opredjeljenje s kojim ga je Austrijska pošta asocijala uvredljivo i sramotno te da mu ozbiljno narušava ugled, zbog čega je pretrpio velike neugodnosti i gubitak samopouzdanja u javnosti. Njegova tražbina odbačena je na nižim austrijskim sudovima. U travnju 2021. godine u predmetu *UI v. Österreichische Post AG*¹⁰ austrijski je Vrhovni sud (njem. *Oberster Gerichtshof*) uputio neka ključna pitanja Europskom sudu o odgovarajućem načinu dodjele i kvantifikacije odštete za nematerijalnu štetu na temelju GDPR-a. Preciznije, od Europskog suda traži se da dade svoju presudu o sljedećim pitanjima:

⁶ Peijk, K., van der Voort, R. R., Wijsman., I. F. (2022.). *A Scratch on the Soul: to What Extent is the Uncertainty of Applying Article 82(1) for the Assessment of Immaterial Damage Detrimental to the Ability of Data Subjects to Successfully Claim Immaterial Damages under the GDPR?* U: The ELSA the Netherlands Law Review, vol. II., str. 69.

⁷ *Ibid.*, str. 68.

⁸ *Ibid.*, str. 70.

⁹ <https://www.engage.hoganlovells.com/knowledgeservices/news/germany-new-case-law-on-immaterial-damages-for-gdpr-infringements> (preuzeto 25. studenoga 2022.).

¹⁰ Predmet C-300/21, Službeni list Europske unije C 320, 9. kolovoza 2021., str. 25.

1. *Zahtijeva li se dodjelom naknade štete na temelju čl. 82. Opće uredbe o zaštiti podataka (Uredba (EU) 2016/679 da uz povredu odredaba Opće uredbe o zaštiti podataka treba biti riječ i o tome da je tužitelj pretrpio štetu ili je već povreda odredaba Opće uredbe o zaštiti podataka kao takva dovoljna za dosuđivanje naknade štete?*
2. *Postoje li uz načela djelotvornosti i ekvivalentnosti i drugi zahtjevi prava Unije u pogledu određivanja naknade štete?*
3. *Je li u skladu s pravom Unije stajalište prema kojemu je uvjet za dodjelu naknade nematerijalne štete taj da treba postojati posljedica ili rezultat povrede prava kojom se nanosi barem znatna šteta i koja premašuje samo nezadovoljstvo prouzročeno povredom prava?*

Nezavisni odvjetnik objavio je 6. listopada 2022. svoje mišljenje¹¹ prema kojemu bi se trebao zauzeti pristup *de minimis*:

[GDPR] treba tumačiti na način da: U svrhu priznavanja prava na naknadu štete koju je osoba pretrpjela zbog povrede navedene uredbe, obična povreda pravnog pravila sama po sebi nije dovoljna ako nije dovela do odgovarajuće materijalne ili nematerijalne štete. Naknada nematerijalne štete koja se uređuje Uredbom 2016/679 ne obuhvaća obično nezadovoljstvo koje dotična osoba može osjećati zbog povrede njezinih odredaba. Na nacionalnim sudovima je da utvrde kad se subjektivni osjećaj nezadovoljstva, zbog svojih obilježja, u svakom pojedinačnom slučaju može smatrati nematerijalnom štetom.

Kao prvo, povreda GDPR-a sama po sebi ne čini štetu koju treba naknaditi ako ona nije popraćena odgovarajućom materijalnom ili nematerijalnom štetom. Drugim riječima, obrada podataka koja predstavlja povredu GDPR-a sama po sebi ne čini „štetu“, već bi trebao postojati element materijalnoga ili emocionalnoga nepovoljnog položaja za pojedinca. Nezavisni odvjetnik ujedno odbacuje učestalo mišljenje da povreda GDPR-a automatski dovodi do gubitka kontrole nad podatcima i da to automatski znači štetu. Takvo nešto nije predviđeno u samom GDPR-u; naprotiv, predviđene su neke druge mjere za preuzimanje kontrole kao što je, primjerice, pravo na brisanje podataka, prema kojemu voditelj obrade na zahtjev ispitanika mora obrisati predmetne podatke bez nepotrebnog odgađanja. Kao drugo, odbacuje se mogućnost kaznene odštete na temelju GDPR-a, nasuprot određenim pogledima da bi odšteta trebala biti „potpuna i učinkovita“, ali i imati „odvraćajući učinak“ jer takve odredbe nisu sadržane u GDPR-u (to su, ujedno, svojstva kaznenih sankcija i upravnih novčanih kazni). Odredba u čl. 82. st. 1. GDPR-a u službi je građanskopravne odgovornosti, a njezina je svrha dovesti do nadoknade štete i sprječavanja počinjenja daljnje štete od strane istog počinitelja. To znači da, prema mišljenju nezavisnog odvjetnika, svrha odštete mora biti isključivo nadoknada štete ispitaniku, a ne kažnjavanje voditelja obrade. Naposljetku, nezavisni odvjetnik smatra da za štetu *de minimis* ne bi trebalo biti naknade. Spominje „osjećaj nezadovoljstva“ kao nešto što ne bi smio biti kriterij za naknadu nematerijalne štete. Prosudba o tome gdje točno takav osjećaj nezadovoljstva prelazi u istinsku

nematerijalnu štetu trebalo bi ostaviti nacionalnim sudovima, s implicitnim upozorenjem protiv prekomjernih zahtjeva za naknadu štete. Međutim, oštećenici nisu sasvim bez prava u tom pogledu – još uvijek zadržavaju pravo na brisanje podataka i na podnošenje prigovora mjerodavnom nadzornom tijelu.¹²

Takvo mišljenje nezavisnog odvjetnika „ide protiv struje“ na način da se suprotstavlja uobičajenim i uvriježenim tumačenjima relevantnih odredaba GDPR-a, uzimajući u obzir značenje i svrhu zaštite osobnih podataka te tekuće potrebe digitalnog društva. Prije svega, ispitanici moraju moći dokazati da su nakon povrede njihovih osobnih podataka pretrpjeli neku drugu nematerijalnu štetu osim samoga gubitka kontrole nad svojim osobnim podatcima. Budući da mišljenja nezavisnih odvjetnika nisu pravno obvezujuća, ostaje za vidjeti hoće li Europski sud usvojiti isto stajalište prilikom donošenja svoje presude, koju ćemo vjerojatno morati pričekati još nekoliko mjeseci. Prema svemu sudeći, Europski sud ima tendenciju slijediti dobro obrazložena mišljenja nezavisnih odvjetnika.

7. DRUGI PREDMETI

Na Europskom sudu u tijeku je još nekoliko postupaka koji se odnose na naknadu nematerijalne štete za povredu odredaba GDPR-a. Donosimo neke od njih:¹³

GP v Juris GmbH (predmet C-741/21): odnosi se na pojedinca koji je tražio da mu se ne šalju izravni oglasi. Unatoč tom zahtjevu, primio je još tri marketinška pisma naslovljena na njega. Iako pritom nije pretrpio nikakav financijski gubitak ni duševnu bol, smatra da ima pravo na naknadu štete. Europski sud mora razmotriti, među ostalima, ako je sama povreda GDPR-a dovoljna za dodjelu odštete i je li potonje podložno ikakvoj granici *de minimis*.

VB v Natsionalna agentsia za prihodite (predmet C-340/21): u fokusu je preliminarno pitanje jesu li brige, strahovi i anksioznost koje je ispitanik pretrpio zbog kibernetičkog napada dovoljni da opravdaju naknadu štete čak i ako nema dokaza da su osobni podatci ispitanika dobiveni putem kibernetičkog napada zloupotrijebljeni. Europski sud mora odgovoriti na pitanje može li voditelj obrade izbjeci odgovornost zbog neovlaštenog otkrivanja podataka ako je do potonjeg došlo hakiranjem od strane osoba koje nisu njegovi zaposlenici ili na drugi način pod njegovim nadzorom. Slična pitanja postavljaju se u predmetu C-182/22 (*Scalable Capital GmbH*) i predmetu C-189/22 (*Scalable Capital GmbH*).

BL v Saturn Electro (predmet C-687/21): ovdje se traži odgovor na pitanje ima li ispitanik pravo na naknadu štete nakon što je njegov kupoprodajni ugovor za kućanski uređaj slučajno poslan drugom kupcu, unatoč tome što je taj ugovor vraćen već nakon pola sata i što je ispitanik odbio ponudu besplatne dostave kao ispriku.

ZQ v Medizinischer Dienst der Krankenversicherung Nordrhein (predmet 667/21): Njemački sud koji je uputio preliminarno pitanje zauzeo je stajalište da sama povreda GDPR-a već uzrokuje nematerijalnu štetu za koju se može potraživati naknada, no traži odgovor na pitanje zahtijeva li procjena štete na temelju čl. 82. st. 1. GDPR-a od suda da razmotri preventivnu funkciju GDPR-a pored njegove kompenzatorne funkcije.

¹¹ Mišljenje nezavisnog odvjetnika Campos Sánchez-Bordona izneseno 06. listopada 2022., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:62021CC0300>

¹² <https://www.wolftheiss.com/insights/gdpr-damages/> (preuzeto 25. studenoga 2022.)

¹³ <https://www.linklaters.com/en/insights/blogs/digilinks/2022/october/eu--advocate-general-opinion-suggests-strict-limits-on-gdpr-compensation-claims> (preuzeto 25. studenoga 2022.)

JU v Scalable Capital GmbH (predmet 182/22) i *SO v Scalable Capital GmbH* (predmet 189/22): oba se predmeta tiču potraživanja za naknadu štete koja proizlazi iz hakiranja osobnih podataka, uključujući ime i prezime, datum rođenja, poštansku adresu, adresu e-pošte i presliku osobne iskaznice iz baze podataka aplikacije za trgovinu na internetu. Nacionalni sud pita treba li dosuđena odšteta imati samo kompenzatornu funkciju ili i sankcijsku. U odnosu na nematerijalnu odštetu, pitanje je treba li smetnji proizišoj iz povrede osobnih podataka dati manje težine od smetnji i povrede povezane s tjelesnom ozljedom te, ako je riječ o prvom, može li sud dosuditi tek simboličnu odštetu s obzirom na to da nema ozbiljnih posljedica. Na kraju, traži se i odgovor na to je li riječ o krađi identiteta, kako je navedeno u uvodnoj izjavi 75. GDPR-a, ako treća strana osobne podatke ispitanika zapravo nije (zlo)upotrijebila.

8. RIZICI ZA ORGANIZACIJE

S obzirom na sudske predmete u Europi koje smo naveli, moguće je izvući nekoliko zajedničkih značajki u kojima je došlo do povrede prava ispitanika, a slijedom toga i smjernice odakle sve dolaze najveći rizici za organizacije koje obrađuju osobne podatke svojih klijenata, bilo kao voditelji bilo kao izvršitelji obrade. Najbolji način za izbjegavanje potraživanja naknada za nematerijalnu štetu, novčanih kazni i drugih sankcija jest uspostaviti odgovarajući sustav zaštite osobnih podataka ispitanika. Ako ipak dođe do potraživanja, iscrpna dokumentacija o svim mjerama zaštite podataka koje je organizacija poduzela (čl. 5. st. 2. GDPR-a) vrijedno je sredstvo obrane na sudu. Nadalje, sljedeći aspekti sa sobom donose posebno visoke rizike s obzirom na takva potraživanja. Najviše je rizika u obradi podataka zaposlenika, što se odražava u činjenici da se u Njemačkoj velik broj takvih predmeta našao na radnim sudovima. Nadalje, ispitanici se često žale na manjkavosti u obradi osobnih podataka, što zatim dovodi do povrede njihovih prava i posljedično do znatnih potraživanja odštete. U slučaju sigurnosnih incidenata, organizacije se zbog prirode masovne obrade podataka potencijalno suočavaju s velikim brojem tužitelja. Organizacije koje se bave izravnim marketingom (primjerice putem elektroničke pošte ili personaliziranih oglasa na mrežnim stranicama) suočene su sa sličnim rizicima. Izravni marketing često je u fokusu zakonodavstva o zaštiti podataka i tradicionalno često podliježe sudskim postupcima te mjerama organizacija za zaštitu potrošača i tijela za zaštitu osobnih podataka. Slični

su rizici povezani s „kolačicama“ i drugim tehnologijama za praćenje preferencija i ponašanja korisnika na internetu. Naposljetku, sve je veći fokus zakonodavaca na međunarodni prijenos podataka. U slučaju povreda GDPR-a, svi ispitanici čiji su osobni podatci preneseni u inozemstvo potencijalno imaju pravo na naknadu štete.¹⁴

9. ZAKLJUČNO

Predmeti na nacionalnim sudovima u EU-u osvjetljavaju činjenicu da postoje određena neslaganja između primjene koncepta nematerijalne štete u nacionalnim zakonodavstvima (uključujući u sudskim praksama) i okvira koji je utvrđen GDPR-om.

Presude Europskog suda teško je predvidjeti. Iako njegovi suci u većini slučajeva slijede dobro obrazloženo mišljenje nezavisnog odvjetnika, to nije pravilo. Za pravni poredak EU-a često se govori da „puno laje, a malo grize“, odnosno da je zakonodavstvo zaštitnički nastrojeno prema građanima EU-a, no nedostaju mu učinkoviti provedbeni mehanizmi. Ako ga Europski sud usvoji u svojoj presudi, mišljenje nezavisnog odvjetnika o ograničenom tumačenju čl. 82. st. 1. GDPR-a samo će pojačati slične glasove.¹⁵ To bi ujedno okončalo rasprave o tome predstavlja li automatski sama povreda GDPR-a postojanje (nematerijalne) štete. Na europskoj razini prijeko je potrebno „vodstvo“ Europskog suda kad je riječ o naknadi štete na temelju GDPR-a. Stoga je optimistično što se diljem Europe pojavljuje čitav niz preliminarnih pitanja upravo na tu temu. Koristi od presuda Europskog suda bit će trojake: s jedne strane, to će značiti pomak prema uspostavi sveobuhvatnog okvira za naknadu nematerijalne štete na temelju GDPR-a. Kao drugo, voditelji obrade imat će jasniju sliku o tome kako postići potpunu usklađenost s odredbama GDPR-a. Naposljetku, smanjit će se nesigurnost ispitanika prilikom procjene mogu li potraživati naknadu za nematerijalnu štetu i pod kojim uvjetima. Međutim, nesigurnosti će i dalje biti s obzirom na to da je procjena „praga“ iznad kojeg se dodjeljuje odšteta za nematerijalnu štetu ostavljena nacionalnim sudovima. Stoga, čak i ako Europski sud usvoji mišljenje nezavisnog odvjetnika, put prema pravnoj sigurnosti s obzirom na odštete za povrede GDPR-a ostat će zavojit.

¹⁴ <https://www.engage.hoganlovells.com/knowledgeservices/news/germany-new-case-law-on-immaterial-damages-for-gdpr-infringements> (preuzeto 25. studenoga 2022.).

¹⁵ <https://verfassungsblog.de/gdpr-non-material/> (preuzeto 25. studenoga 2022.).

AKTUALNO

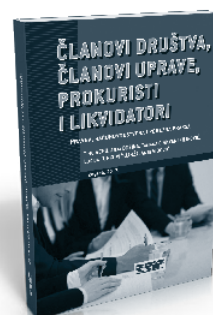
ČLANOVI DRUŠTVA, ČLANOVI UPRAVE, PROKURISTI I LIKVIDATORI

Pravna, računovodstvena i porezna praksa

Autori: Tino BEGO, dipl. iur.; mr. Anja BOŽINA, ovl. rač.;

dr. sc. Tamara CIRKVENI FILIPOVIĆ, ovl. rač.;

Lucija TURKOVIĆ JARŽA, dipl. oec.; Ante VIDOVIĆ, dipl. iur.

Ostvarivanje prava na dio obiteljske mirovine preminulog osiguranika

Lucija TURKOVIĆ-JARŽA, dipl. oec. i ovl rač.
UDK 368.4

Od 1. siječnja 2023. godine udovice odnosno udovci korisnici starosne, prijevremene starosne mirovine ili invalidske mirovine moći će koristiti dio obiteljske mirovine preminulog supružnika ako zadovoljavaju uvjete u skladu s odredbama Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju.

1. UVOD

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju¹ uvedene su neke nove odredbe Zakona o mirovinskom osiguranju (dalje: Zakon),² od kojih posebno treba istaknuti novu odredbu čl. 74 a. Zakona prema kojemu udovica odnosno udovac koji je **korisnik starosne, prijevremene starosne ili invalidske mirovine** može koristiti i dio obiteljske mirovine umrlog supružnika.

Uvjeti pod kojima navedeni korisnik mirovine može ostvariti i pravo na dio obiteljske mirovine su:

- da je **jedini korisnik obiteljske mirovine**
- da je **navršio 65 godina života**
- da mu **ukupna svota mirovina iz obveznoga mirovinskog osiguranja u RH ne prelazi svotu od 80 aktualnih vrijednosti mirovine.**

Dio obiteljske mirovine određuje se u svoti od 27 % od pripadajuće svote obiteljske mirovine određene za jednog člana obitelji.

2. KAKO SE ODREĐUJE PRIPADAJUĆI DIO OBITELJSKE MIROVINE

Jedan od navedenih uvjeta za ostvarivanje dijela obiteljske mirovine je da ukupna svota mirovine zajedno s propadajućim dijelom obiteljske mirovine nije veća od 80 aktualnih vrijednosti mirovine. Aktualna vrijednost mirovine određuje nakon isteka svakih 6 mjeseci radi usklađivanja mirovine s troškovima života.

Objavljena je **Odluka o aktualnoj vrijednosti mirovine od 1. srpnja 2022.**,³ koja se primjenjuje od toga datuma i koja sada iznosi 77,65 kn (10,31 EUR), što znači da 80 aktualnih vrijednosti mirovine sada **iznosi 6.212,00 kn (77,65 x 80)**. Napominjemo da se aktualna vrijednost mirovine mijenja nakon isteka svakih 6 mjeseci.

Prema st. 5. čl. 74.a Zakona, ako je ukupna svota mirovine (starosna, prijevremena ili invalidska mirovina) koju je korisnik ostvario na temelju svojega obveznog mirovinskog osiguranja zbrojena s 27 % mirovine koju je ostvario umrli korisnik, niža od 80 aktualnih vrijednosti mirovine, dio obiteljske mirovine iznosi 27 % obiteljske mirovine. Ako je zbroj mirovine korisnika i dijela obiteljske mirovine

od 27 % veći od 80 aktualnih vrijednosti mirovine, što sada iznosi 6.212,00 kn, dio obiteljske mirovine isplaćivat će se u visini razlike do 80 aktualnih vrijednosti mirovine.

Primjer 1. Utvrđivanje dijela obiteljske mirovine kada je zbroj mirovine osiguranika i pripadajućeg dijela obiteljske mirovine manja od 80 aktualnih vrijednosti mirovine

- Mirovina korisnika s osnove njegova obveznog osiguranja iznosi 4.000,00 kn.
- Mirovina preminulog supružnika iznosila je 6.000,00 kn.
- Pripadajući dio obiteljske mirovine je 1.620,00 kn (6.000,00 x 27 %)
- Ukupna svota mirovine korisnika i pripadajući dio obiteljske mirovine je 5.620,00 kn (4.000,00 + 1.620,00).

S obzirom na to da ukupna svota mirovine korisnika i pripadajućeg dijela obiteljske mirovine nije veća od 80 aktualnih vrijednosti mirovine koja prema sada važećoj Odluci u ovom slučaju iznosi 6.212,00 kn, korisnik ostvaruje pravo na dio obiteljske mirovine **u svoti od 1.620,00 kn.**

Primer 2. Utvrđivanje svote obiteljske mirovine kada je zbroj mirovine korisnika i pripadajući dio obiteljske mirovine veći od 80 aktualnih vrijednosti mirovine

- Mirovina korisnika mirovine s osnove njegova obveznog mirovinskog osiguranja iznosi 5.000,00 kn.
- Mirovina preminulog supružnika bila je 8.000,00 kn.
- 27 % od mirovine preminulog supružnika je 2.160,00 kn (8.000,00 x 27 %).

Ukupno mirovina korisnika i pripadajuća svota obiteljske mirovine je 7.160,00 kn (5.000,00 + 2.160,00).

S obzirom na to da je ukupna svota mirovine veća od 80 aktualnih vrijednosti mirovine odnosno 6.212,00 kn, korisnik ostvaruje pravo na pripadajući dio obiteljske mirovine od 1.212,00 kn (6.212,00 – 5.000,00).

Nadalje, u skladu sa st. 4. čl. 74. Zakona, ako je svota od 27 % pripadajuće svote obiteljske mirovine **niža od svote triju aktualnih vrijednosti mirovine**, isplaćivat će se svota od triju aktualnih vrijednosti mirovine, ali **ne više od 50 %** pripadajuće svote obiteljske mirovine. To su vrlo rijetki slučajevi te predlažemo konzultaciju s nadležnom službom Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje.

Kako je prethodno navedeno, jedan od uvjeta za ostvarivanje prava na dio obiteljske mirovine jest da je umirovljenik jedini korisnik obiteljske mirovine.

Prema st. 7. toga članka **pravo na korištenja dijela obiteljske mirovine iznimno mogu koristiti i osobe koji nisu jedini korisnici obiteljske mirovine** kada je ostalim članovima obitelji umrlog osiguranika obiteljska mirovina priznata zbog potpunoga gubitka radne sposobnosti odnosno opće nesposobnosti za rad ili djetetu sa statusom osobe s invaliditetom.

Čitajte najnovije financijske vijesti na
RRiF-ovim mrežnim stranicama
rrif.hr

¹ Nar. nov, br. 119/22.

² Nar. nov, br. 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18 – Odl. UsRH, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22.

³ Nar. nov, br. 99/22.

3. ISPLATA PRIPADAJUĆEG DIJELA OBITELJSKE MIROVINE

Prema čl. 74. b. Zakona korisniku koji je ostvario pravo na dio obiteljske mirovine isplata toga dijela obiteljske mirovine isplatit će se od prvog dana sljedećeg mjeseca nakon podnošenja zahtjeva, i to za šest mjeseci unatrag, ali najranije od dana ispunjenja uvjeta za stjecanje toga prava.

Korisniku obiteljske mirovine koji je zatečen na korištenju prava samo na obiteljsku mirovinu, jer do dana stupanja na snagu prethodno navedenih izmijenjenih odredaba Zakona nije ostvario pravo na starosnu ili prijevremenu starosnu mirovinu, **pravo na isplatu dijela obiteljske mirovine odredit će se nakon stjecanja prava na starosnu ili prijevremenu starosnu mirovinu, ali najranije od dana ispunjenja uvjeta.**

Pravo na pripadajući dio obiteljske mirovine imaju i ostali članovi obitelji umrlog osiguranika koji su stekli pravo na obiteljsku mirovinu zbog potpunoga gubitka radne sposobnosti, odnosno opće nesposobnosti te dijete umrlog radnika koje koristi obiteljsku mirovinu kao osoba s invaliditetom s preostalom radnom sposobnosti u skladu s čl. 69. st. 5. Zakona, utvrđenom prema propisima o

profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju neovisno o tome je li ga korisnik prava uzdržavao do svoje smrti.

Ostalim članovima obitelji određuje se obiteljska mirovina primjenom mirovinskog faktora iz čl. 87. st. 1. Zakona, t. 13. odnosno čl. 87. st. 2. i 3. Zakona, kako je pokazano u nastavku:

<i>13) obiteljsku mirovinu u slučaju ako mirovina pripada samo udovici, odnosno udovcu i djeci osiguranika, ili samo roditeljima, ili braći, sestrama i drugoj djeci bez roditelja uzetoj na uzdržavanje, i to ako mirovinu koristi:</i>	
– jedan član obitelji	0,77
– dva člana obitelji	0,88
– tri člana obitelji	1,0
– četiri i više članova obitelji	1,1

Ta se odredba **odgovarajuće primjenjuje i na korisnike obiteljske mirovine koja pravo na obiteljsku mirovinu ostvaruju prema propisu o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članova njihove obitelji** ako je to **za njih povoljnije.**

POREZNO PRAVO

Porezno motrište izvoza i uvoza dobara u drugim zemljama članicama EU-a

Dr. sc. Tamara CIRKVENI FILIPOVIĆ, prof. struč. stud. i ovl. rač.
UDK 336.1.

Osim na području Republike Hrvatske (dalje: RH) hrvatski porezni obveznici mogu obavljati izvoz dobara u treće zemlje te uvoz dobara iz trećih zemalja u drugim zemljama članicama EU-a. Autorica u članku obrazlaže porezno motrište izvoza i uvoza dobara hrvatskih poreznih obveznika u drugim zemljama članicama EU-a te daje tablične prikaze postupanja koja su vezana uz registraciju za potrebe PDV-a u drugim državama članicama EU-a pri obavljanju navedenih transakcija.

1. UVOD

Porezno motrište izvoza dobara s motrišta poreza na dodanu vrijednost (dalje: PDV) uređuje Direktiva Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost (dalje: Direktiva o PDV-u). Odredbe navedene Direktive ugrađene su u nacionalne zakone o oporezivanju PDV-om u svih 27 zemalja članica Europske unije (dalje: EU). Prema odredbi čl. 146. st. 1. Direktive o PDV-u države članice obvezne su od plaćanja PDV-a izuzeti sljedeće transakcije:

a) isporuku robe koju na odredište **izvan EU-a otprema ili prevozi prodavatelj ili netko drugi u njegovo ime**

- b) isporuku robe koju na odredište izvan EU-a otprema ili prevozi kupac ili netko drugi u njegovo ime tko nema poslovni nastan na teritoriju tih država članica, uz iznimku robe koju prevozi sam kupac u svrhu opremanja, opskrbe gorivom ili namirnicama izletničkih brodova i privatnih zrakoplova ili ostalih prijevoznih sredstava za osobnu upotrebu
- c) isporuku robe ovlaštenim tijelima koja ih izvoze izvan EU-a u okviru njihovih humanitarnih, dobrotvornih ili obrazovnih aktivnosti izvan EU-a
- d) isporuku usluga koje se sastoje od rada na pokretnoj imovini koja je stečena ili uvezena radi obavljanja tog rada unutar EU-a i koju izvan EU-a otprema ili prevozi dobavljač, kupac ako nema poslovni nastan na teritoriju država članica, ili netko drugi u ime jednoga od njih
- e) isporuku usluga, uključujući prijevoz i sporedne transakcije, ali isključujući isporuku usluga izuzetih u skladu s čl. 132. i 135. Direktive o PDV-u, kada su one izravno povezane s izvozom ili uvozom robe koja je obuhvaćena čl. 61. i čl. 157. st. 1. t. (a) Direktive o PDV-u.

Prema odredbi čl. 147. Direktive o PDV-u kao dokaz o izvozu može poslužiti račun ili neki drugi dokument, koji mora potvrditi carinarnica izvoza iz Zajednice. U skladu s navedenim odredbama Direktive o PDV-u, **izvoz dobara iz zemalja članica EU-a smatra se isporukom koja je oslobođena PDV-a ako su ispunjeni svi prethodno navedeni uvjeti.** Svaka od 27 zemalja članica ugradila je odredbe navedene Direktive o PDV-u u nacionalne propise o oporezivanju PDV-om.

Prema odredbama čl. 2. st. 1. t. d) Direktive o PDV-u **uvoz dobara smatra se predmetom oporezivanja PDV-om.** Prema odredbama čl. 30. Direktive o PDV-u **uvoz dobara znači ulazak u Zajednicu robe koja nije u slobodnom prometu** u smislu čl. 24. Ugovora o osnivanju Europske zajednice. Mjestom uvoza robe se prema čl. 60. Direktive o PDV-u smatra država članica na čijem se teritoriju nalazi roba prilikom ulaska u Zajednicu. U skladu s navedenim odredbama Direktive o PDV-u **uvoz dobara je predmet oporezivanja PDV-om u državi članici na čijem se području dobra nalaze pri unosu dobara u EU-a.** Odstupajući od odredaba čl. 60. Direktive o PDV-u, kada se pri ulasku u Zajednicu roba koja nije u slobodnom optjecaju stavlja u jedan od postupaka ili jednu od situacija iz čl. 156., ili u postupak privremenog uvoza uz potpuno izuzeće od uvoznih carina ili u postupak vanjskog provoza, **mjesto uvoza takve robe je država članica na čijem teritoriju roba prestaje biti obuhvaćena tim postupcima ili situacijama.** Jednako tako, kada se prilikom ulaska u Zajednicu roba koja je u slobodnom optjecaju stavlja u jedan od postupaka ili jednu od situacija iz čl. 276. i 277., mjesto uvoza robe je država članica na čijem teritoriju roba prestaje biti obuhvaćena tim postupcima ili situacijama.

U skladu s navedenim, **hrvatski porezni obveznici mogu izvoz i uvoz dobara osim u RH obavljati i u drugim državama članicama EU-a, prema propisima o oporezivanju PDV-om u drugoj zemlji članici EU-a.** U nastavku članka autorica obrazlaže porezno motrište izvoza i uvoza dobara hrvatskih poreznih obveznika u drugim zemljama članicama EU-a i daje tablične prikaze postupanja koja su vezana uz registraciju za potrebe PDV-a u drugim državama članicama EU-a.

2. REGISTRACIJA ZA POTREBE PDV-a STRANIH POREZNIH OBVEZNIKA PRI IZVOZU DOBARA IZ DRUGIH ZEMALJA ČLANICA EU-a

Poduzetnici koji nemaju sjedište ili stalnu poslovnu jedinicu na području neke države članice EU-a, a koji na području te države **planiraju obavljati izvozne isporuke dobara, trebaju prije obavljanja navedenih transakcija zatražiti informacije od poreznih vlasti tih zemalja imaju li obvezu registracije za potrebe PDV-a radi obavljanja izvoza iz drugih zemalja članica EU-a.** Pri tome je prema zahtjevima Direktive o PDV-u važno i utvrđivanje mjesta isporuke dobara.

Prema čl. 31. Direktive o PDV-u **mjestom isporuke dobara koja se ne otpremaju ili ne prevoze, smatra se mjesto gdje se dobra nalaze u vrijeme isporuke. Međutim, ako se isporučena dobra otpremaju ili prevoze isporučitelji, korisnici ili treće osobe, mjestom isporuke u skladu s čl. 32. Direktive o PDV-u smatra se mjesto gdje se dobra nalaze u vrijeme početka otpreme ili prijevoza dobara do kupca.**

Iznimno od odredaba čl. 32. Direktive o PDV-u, mjestom isporuke robe čiju otpremu ili prijevoz izvršava dobavljač ili netko drugi u njegovo ime iz države članice koja nije ona u kojoj završava otprema ili prijevoz robe, smatra se mjesto gdje je roba smještena u vrijeme kad otprema ili prijevoz robe kupcu završava, ako su ispunjeni sljedeći uvjeti:

- a) isporuka robe obavlja se za poreznog obveznika ili za pravnu osobu koja nije porezni obveznik, a čije stjecanje robe u Zajednici ne podliježe plaćanju PDV-a u skladu s čl. 3. st. 1. Direktive o PDV-u, ili za bilo koju drugu osobu koja nije porezni obveznik
- b) isporučena roba nije ni novo prijevozno sredstvo ni roba koju isporučuje dobavljač ili se isporučuje u ime dobavljača, nakon montaže ili instalacije, s ili bez pokusnog rada.

U skladu s navedenim, prodaja dobara na teritoriju jedne od država članica EU-a pri kojoj se dobra isporučuju i preuzimaju na području te iste zemlje članice, načelno se oporezuje u državi članici EU-a u kojoj se dobra isporučuju kupcu. **To znači da kada, primjerice, hrvatski porezni obveznik koji nema sjedište ili stalnu poslovnu jedinicu u drugoj zemlji članici EU-a (primjerice Francuskoj) kupuje dobra u toj zemlji, a mjesto isporuke je Francuska (mjesto gdje se dobra nalaze na početku prijevoza – ugovoren, primjerice, paritet EXW – franco tvornica), prodavatelj robe iz Francuske će na tu isporuku obračunati francuski PDV.** Dakle, hrvatski će se porezni obveznik u tom slučaju trebati registrirati za potrebe PDV-a u Francuskoj ako planira obavljati izvoz tih dobara iz Francuske u treću zemlju. Ako je hrvatski porezni obveznik kao mjesto isporuke ugovorio neko mjesto u trećoj zemlji (npr. paritet DDP – isporučeno ocarinjeno na određenu destinaciju u nekoj od trećih zemalja), pri čemu PDV pri uvozu u treću zemlju plaća naručitelj, to bi značilo da se hrvatski porezni obveznik neće registrirati za potrebe PDV-a u Francuskoj jer je izvoznik dobara prema tome paritetu francuski isporučitelj.

U tablici 1 dan je prikaz zemalja članica EU-a koje pod određenim uvjetima koji su propisani njihovim nacionalnim zakonodavstvima zahtijevaju registraciju za potrebe PDV-a poreznih obveznika iz drugih zemalja članica EU-a pri izvozu dobara iz tih zemalja.

Tablica 1. Registracija za potrebe PDV-a stranih poreznih obveznika pri izvozu dobara iz drugih zemalja članica EU-a¹

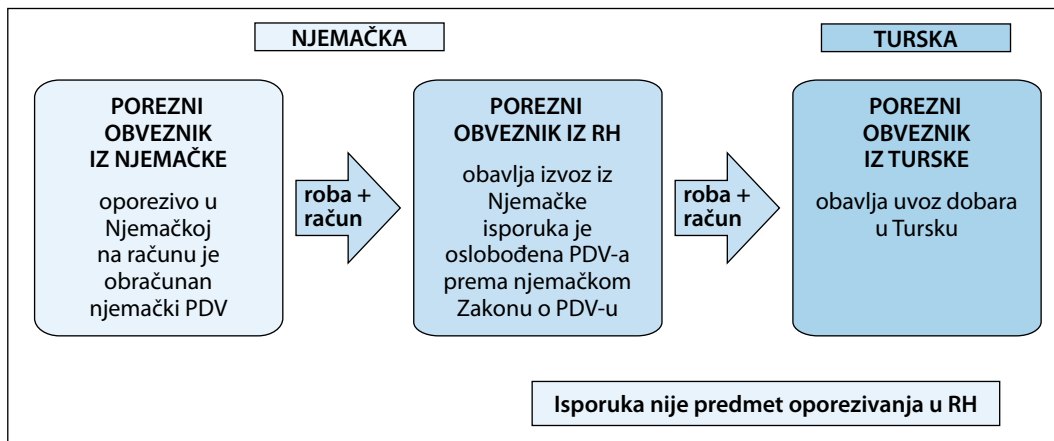
Red. br.	Država članica EU-a	Registracija za potrebe PDV-a pri izvozu dobara
1.	Austrija	DA
2.	Belgija	DA
3.	Bugarska	DA
4.	Cipar	DA
5.	Češka	DA
6.	Danska	DA
7.	Estonija	DA
8.	Finska	NE
9.	Francuska	DA
10.	Grčka	DA
11.	Hrvatska	NE
12.	Mađarska	DA
13.	Irska	DA
14.	Italija	DA

¹ Izvor: Deloitte (2018.) *European Vat Compliance*. Kluwer Law International.

Red. br.	Država članica EU-a	Registracija za potrebe PDV-a pri izvozu dobara
15.	Latvija	DA
16.	Litva	DA
17.	Luksemburg	DA
18.	Malta	DA
19.	Nizozemska	NE
20.	Njemačka	DA
21.	Poljska	DA
22.	Portugal	DA
23.	Rumunjska	NE
24.	Slovačka	NE
25.	Slovenija	DA
26.	Španjolska	NE
27.	Švedska	DA

Uz to, porezni obveznici koji namjeravaju obavljati izvoz dobara iz drugih zemalja članica EU-a koje nisu zemlje njihove rezidentnosti, trebaju se u tim zemljama informirati i o tome postoji li obveza imenovanja poreznog zastupnika. Naime, pri registriranju za potrebe PDV-a u drugim državama članicama EU-a, neke države zahtijevaju imenovanje poreznog zastupnika koji će u njihovo ime obavljati sve potrebne radnje vezane uz prijavu u sustav PDV-a, podnošenje prijave PDV-a vezanih uz izvoz dobara. Imenovanje poreznog zastupnika prema Direktivi o PDV-u, u pravilu, zahtijeva se samo za porezne obveznike iz trećih zemalja, tj. država koje nisu članice EU-a.

Slika 1. Izvoz robe iz Njemačke u Tursku

U skladu s navedenim, isporuka predmetne robe nije predmet oporezivanja u RH jer roba nije isporučena na područje RH te jednako tako nije isporučena s područja RH. Na izdanom računu koji se izdaje prema njemačkim propisima, prema kupcu iz Turske društvo More d.o.o treba se pozvati na oslobođenje za izvozne isporuke dobara prema njemačkom zakonu o PDV-u. To sve zato što navedena isporuka nije predmet oporezivanja hrvatskim PDV-om. Navedena izvozna isporuka prikazuje se u Obrascu PDV koji porezni obveznik More d.o.o. predaje u Njemačkoj jer je izvoz obavljen iz te zemlje u treću zemlju.

U nastavku se daje primjer u kojemu hrvatski porezni obveznik kupuje robu koju će izvezno ocariniti porezni obveznik iz druge zemlje članice (ugovoren paritet DDP – isporučeno ocarinjeno na destinaciju u trećoj zemlji) te

2.1. PRIMJERI POREZNOG MOTRIŠTA IZVOZA DOBARA U DRUGIM ZEMLJAMA ČLANICAMA EU-a

Kada su hrvatski porezni obveznici **izvoznici dobara u drugim zemljama članicama EU-a** (npr. Njemačkoj, Francuskoj, Austriji i dr.), tada ti porezni obveznici kod izvoza dobara iz tih zemalja članica EU-a u treće zemlje postupaju u skladu s odredbama nacionalnih propisa o oporezivanju PDV-om u zemlji članici izvoza.

U nastavku se daje primjer izvoza dobara hrvatskoga poreznog obveznika iz Njemačke u Tursku kada je hrvatski porezni obveznik bio u obvezi registrirati se za potrebe PDV-a u Njemačkoj.

Primjer 1. Hrvatski porezni obveznik izvozi dobra iz Njemačke u Tursku

Društvo More d.o.o. koji je porezni obveznik u RH primilo je račun od njemačkoga poreznog obveznika za robu u svoti od 200.000,00 eura. Od njemačkoga poreznog obveznika primljen je račun za prijevoz robe u svoti od 20.000,00 eura.

Roba je isporučena u Berlinu gdje je hrvatski porezni obveznik preuzeo raspolaganje navedenom robom. Društvo More d.o.o. obavlja izvoz navedene robe iz Njemačke u Tursku i za te se potrebe registriralo za potrebe PDV-a u Njemačkoj. Za izvoz navedene robe društvo More d.o.o. izdalo je račun poreznom obvezniku iz Turske u svoti od 350.000,00 eura. Navedena isporuka oslobođena je PDV-a prema odredbama njemačkog propisa o oporezivanju PDV-om.

Navedena prodaja prikazana je na slici 1.

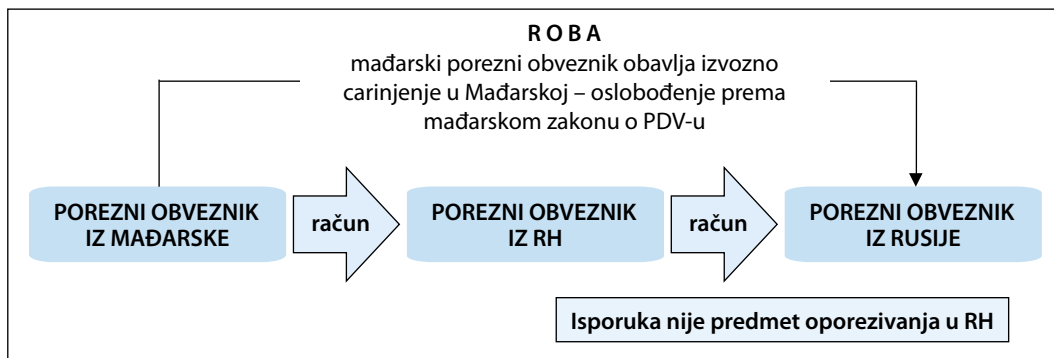
navedenu robu dalje prodaje poreznom obvezniku iz treće zemlje. U RH predmetna isporuka nije predmet oporezivanja hrvatskim PDV-om prema čl. 4. Zakona o PDV-u jer izvoz nije obavljen iz RH.

Primjer 2. Mađarski porezni obveznik izvozi dobra iz Mađarske u Rusiju

Društvo Toni d.o.o. koji je porezni obveznik u RH primilo je račun od poreznog obveznika Halz iz Mađarske za robu u svoti od 300.000,00 eura. Na računu nije obračunan mađarski PDV jer je pri kupnji ugovoreno da društvo Halz otprema dobra izravno u Rusiju prema nalogu hrvatskoga poreznog obveznika (ugovoren paritet DDP – isporučeno izvezno ocarinjeno u Rusiju). Društvo Toni d.o.o. izdalo je račun za prodaju navedene robe kupcu iz Rusije u svoti od 450.000,00 eura.

Navedena prodaja prikazana je na slici 2.

Slika 2. Mađarski porezni obveznik izvozi dobra iz Mađarske u Rusiju

U skladu s navedenim, isporuka predmetne robe nije predmet oporezivanja u RH jer roba nije isporučena na područje RH te jednako tako nije isporučena s područja RH.

Na izlaznom računu prema kupcu iz Rusije, društvo Toni d.o.o. treba staviti sljedeću napomenu: *Isporuka nije predmet oporezivanja prema čl. 4. Zakona o PDV-u.* Taj račun ne evidentira se u knjizi I-RA u RH te se ne uvrštava u Obrazac PDV koji se predaje u RH jer je riječ o transakciji koja nije predmet oporezivanja hrvatskim PDV-om.

3. REGISTRACIJA ZA POTREBE PDV-a STRANIH POREZNIH OBVEZNIKA PRI UVOZU DOBARA U DRUGIM ZEMLJAMA ČLANICAMA EU-a

Kada je riječ o otpremi ili prijevozu dobara koja započinje u trećoj zemlji, tada se u skladu s čl. 60. Direktive o PDV-u u mjestom uvoza dobara smatra država članica na čijem se teritoriju nalazi roba prilikom ulaska u EU. Primjerice, hrvatski porezni obveznik koji nema sjedište ili stalnu poslovnu jedinicu u Mađarskoj, uvozi dobra iz trećih zemalja u Mađarsku, mjestom uvoza robe smatra se Mađarska te se hrvatski porezni obveznik, u načelu, treba registrirati za potrebe PDV-a u Mađarskoj.

U tablici 2 dan je prikaz zemalja članica EU-a koje pod određenim uvjetima, koji su propisani njihovim nacionalnim zakonodavstvima, zahtijevaju registraciju za potrebe PDV-a poreznih obveznika iz drugih zemalja članica EU-a pri uvozu dobara u te zemlje.

Tablica 2. Registracija za potrebe PDV-a stranih poreznih obveznika pri uvozu dobara u drugim zemljama članicama EU-a²

Red. br.	Država članica EU-a	Registracija za potrebe PDV-a pri uvozu dobara
1.	Austrija	DA
2.	Belgija	DA
3.	Bugarska	NE
4.	Cipar	DA
5.	Češka	NE
6.	Danska	DA
7.	Estonija	DA
8.	Finska	NE
9.	Francuska	NE (ako se dobra nakon uvoza prodaju francuskim poreznim obveznicima koji preuzimaju obvezu obračuna PDV-a)

Red. br.	Država članica EU-a	Registracija za potrebe PDV-a pri uvozu dobara
10.	Grčka	DA
11.	Hrvatska	NE
12.	Mađarska	DA
13.	Irska	DA
14.	Italija	NE
15.	Latvija	DA
16.	Litva	DA
17.	Luksemburg	DA
18.	Malta	DA
19.	Nizozemska	DA
20.	Njemačka	DA
21.	Poljska	DA (postoje iznimni slučajevi kada se dopušta izuzeće)
22.	Portugal	DA
23.	Rumunjska	NE
24.	Slovačka	NE
25.	Slovenija	DA
26.	Španjolska	NE
27.	Švedska	NE

Uz to, porezni obveznici koji namjeravaju obavljati uvoz dobara u državama članicama EU-a koje nisu zemlje njihove rezidentnosti, trebaju se u tim zemljama **informirati i o tome postoji li obveza imenovanja poreznog zastupnika.** Naime, pri registriranju za potrebe PDV-a u drugim državama članicama EU-a neke države zahtijevaju imenovanje poreznog zastupnika koji će u njihovo ime obavljati sve potrebne radnje vezane uz prijavu u sustav PDV-a, podnošenje prijave PDV-a i plaćanje PDV-a pri uvozu. Imenovanje poreznog zastupnika prema Direktivi o PDV-u, u pravilu, zahtijeva se samo za porezne obveznike iz trećih zemalja, tj. država koje nisu članice EU-a. Tako je, primjerice, u Austriji imenovanje poreznog zastupnika obvezno samo ako porezni obveznik, osnovan izvan EU-a u državi s kojom Austrija nema ugovor o međusobnoj suradnji, obavlja isporuke osobama koje nisu porezni obveznici, ili isporuke dobara unutar EU-a ili stjecanje u Austriji. Za uvoz dobara poreznih obveznika iz EU-a to nije obvezno.

Prema odredbi čl. 70. Direktive o PDV-u **oporezivi događaj i obveza obračuna PDV-a nastaje prilikom uvoza robe.** Kada se roba prilikom ulaska u EU stavlja u jedan od postupaka iz čl. 156., 276. i 277. (privremeni uvoz i sl.) Direktive o PDV-u ili u postupak privremenog uvoza na koji se primjenjuje potpuno izuzeće od uvozne carine, ili u postupak vanjskog provoza, oporezivi događaj nastaje

² Izvor: Deloitte (2018.) *European Vat Compliance*. Kluwer Law International.

i nastupa obveza obračuna PDV-a tek kad roba prestane biti obuhvaćena tim postupcima ili situacijama. Međutim, kada uvezena roba podliježe carinskim davanjima, ili davanjima koja imaju sličan učinak i koji se primjenjuju u skladu sa zajedničkom politikom, nastaje oporezivi događaj, a obveza obračuna PDV-a nastupa kada nastupa oporezivi događaj koji se odnosi na ta davanja i kad nastupa obveza obračuna tih davanja.

U sljedećoj je tablici dan **pregled zemalja članica EU-a koje primjenjuju obračunski način plaćanja PDV-a pri uvozu dobara** (bez fizičkog plaćanja).

Tablica 3. Obračunsko plaćanje PDV-a pri uvozu dobara u zemljama članicama EU-a³

Red. br.	Država članica EU-a	Obračunsko plaćanje PDV-a pri uvozu dobara
1.	Austrija	DA
2.	Belgija	DA
3.	Bugarska	DA
4.	Cipar	NE
5.	Češka	DA
6.	Danska	DA
7.	Estonija	DA
8.	Finska	NE
9.	Francuska	NE
10.	Grčka	DA
11.	Mađarska	DA
12.	Irska	NE
13.	Italija	NE
14.	Latvija	DA
15.	Litva	DA
16.	Luksemburg	DA
17.	Malta	DA
18.	Nizozemska	DA
19.	Njemačka	NE
20.	Poljska	DA
21.	Portugal	NE
22.	Rumunjska	DA
23.	Slovačka	NE
24.	Slovenija	DA
25.	Španjolska	NE
26.	Švedska	NE

Prema odredbi čl. 85. Direktive o PDV-u poreznu osnovicu pri uvozu čini **carinska vrijednost robe koja se utvrđuje prema carinskim propisima EU-a**. Ako nisu uključeni u carinsku vrijednost, u poreznu osnovicu pri uvozu uključuju se:

- a) **porezi, carine i ostala davanja koja se plaćaju izvan države članice uvoza** te ona koja se plaćaju na uvoz, isključujući PDV koji će se obračunati

³ Value added tax committee (article 398 of Directive 2006/112/EC) Working paper No924. Dostupno na [https://circabc.europa.eu/webdav/CircaBC/Taxation%20%26%20Customs%20Union/-%20PDR%20-%20Public%20\(EC%20VAT\)%20Documents%20Repository%20-%20VATCom%2C%20VEG%2C%20GFV%20%26%20WP1/Library/z/108th%20MEETING%20of%2027%20%26%2028-03-2017/MINUTES/Minutes%20108%20meeting%20-%2027-28-03-2017-EN.pdf](https://circabc.europa.eu/webdav/CircaBC/Taxation%20%26%20Customs%20Union/-%20PDR%20-%20Public%20(EC%20VAT)%20Documents%20Repository%20-%20VATCom%2C%20VEG%2C%20GFV%20%26%20WP1/Library/z/108th%20MEETING%20of%2027%20%26%2028-03-2017/MINUTES/Minutes%20108%20meeting%20-%2027-28-03-2017-EN.pdf)

- b) **popratni rashodi, poput provizije, troškova pakiranja, prijevoza i osiguranja koji su nastali do prvog mjesta odredišta na teritoriju države članice uvoza** te oni koji proizlaze iz prijevoza do drugog mjesta odredišta unutar EU-a, ako je to drugo mjesto poznato u trenutku nastanka oporezivog događaja.

Pri tome prvo mjesto odredišta **označava mjesto navedeno na tovarnom listu ili bilo kojemu drugom dokumentu pod kojim se roba uvozi u državu članicu uvoza**. Ako nema takva navoda, prvim mjestom odredišta smatra se mjesto gdje se obavlja prvi prijenos tereta u državi članici uvoza.

3.1. PRIMJERI POREZNOG MOTRIŠTA UVOZA DOBARA U DRUGIM ZEMLJAMA ČLANICAMA EU-a

Ako su hrvatski porezni obveznici **uvoznici dobara u drugim zemljama članicama EU-a** (npr. Njemačkoj, Francuskoj, Austriji i dr.), tada ti porezni obveznici kod uvoza iz trećih zemalja postupaju u skladu s odredbama nacionalnih propisa o oporezivanju PDV-om u zemlji članici uvoza. Pri tome je najvažnije utvrditi treba li se hrvatski porezni obveznik u zemlji članici EU-a u kojoj obavlja uvoz registrirati za potrebe PDV-a (zatražiti PDV identifikacijski broj).

Kada, primjerice, hrvatski porezni obveznik koji nema sjedište ili stalnu poslovnu jedinicu u Mađarskoj uvozi robu iz Kine u Mađarsku, mjestom uvoza robe smatra se Mađarska i taj se porezni obveznik u skladu s mađarskim propisima o oporezivanju PDV-om **treba registrirati za potrebe PDV-a u Mađarskoj**.

Primjer 3. Hrvatski porezni obveznik koji je u Mađarskoj registriran za potrebe PDV-a uvozi dobra u Mađarskoj

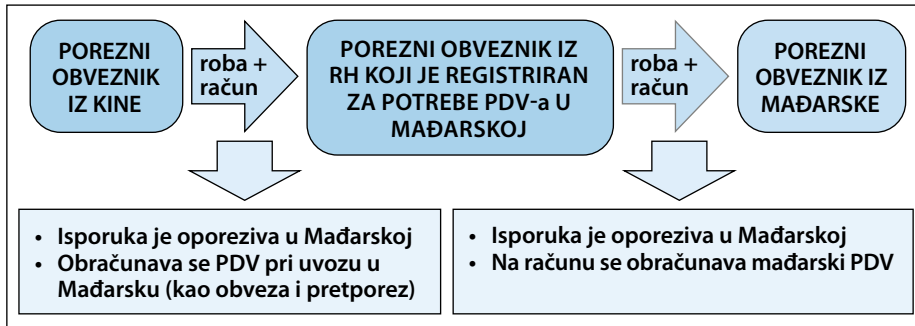
Hrvatski porezni obveznik More d.o.o. registrirao se za potrebe PDV-a u Mađarskoj kako bi u toj zemlji mogao obaviti uvoz robe iz Kine. Pri uvozu robe u Mađarskoj nastali su sljedeći troškovi:

1. Od društva Tain iz Kine primljen je račun za kupljenu robu u svoti od 500.000,00 eura. U navedenu su cijenu uključeni i prijevozni troškovi do prvog mjesta odredišta u Mađarskoj.
2. U Mađarskoj su plaćena i uvozna davanja te je obračunan i PDV pri uvozu. Uvoznik primjenjuje obračunski način plaćanja PDV-a pri uvozu te zadužuje obvezu PDV-a i pravo na pretporez.
3. Od špediterskog društva iz Mađarske koji je porezni obveznik primljen je račun za špediterske troškove s uračunanim mađarskim PDV-om po stopi od 27 % u svoti od 30.000,00 eura.
4. Navedena je roba nakon uvoza uskladištena u skladištu poreznog obveznika More d.o.o. u Budimpešti.
5. Nakon određenog vremena navedena je roba prodana poreznom obvezniku Molt iz Mađarske s uračunanim mađarskim PDV-om po stopi od 27 % u svoti od 800.000,00 eura.

Navedena je prodaja prikazana na slici 3.

Za narudžbe naših izdanja ili dokup minuta za savjete, molimo javiti se na broj (01)/4699-760 • mob.: 099/4699-760 ili e-pošta: rrif@rrif.hr

Slika 3. Uvoz robe iz Kine u Mađarsku i prodaja poreznom obvezniku u Mađarskoj

Društvo More d.o.o. iz RH registriralo se za potrebe PDV-a u Mađarskoj jer je u toj zemlji obavilo uvoz robe iz Kine. Na temelju toga društvo More d.o.o. obračunalo je PDV pri uvozu robe u Mađarskoj (kao obvezi i pretporez prema mađarskim poreznim propisima) te je platilo sva druga uvozna davanja koja su vezana uz uvoz te robe. Tako obračunani PDV društvo More d.o.o. iskazuje kao obvezu za PDV i pretporez u poreznim evidencijama i Obrascu PDV koji taj porezni obveznik predaje u Mađarskoj jer je navedeni uvoz predmet oporezivanja mađarskim PDV-om. To znači da se **tako obračunani i plaćeni PDV ne iskazuje u poreznim evidencijama i Obrascu PDV koji taj obveznik predaje u RH jer je mjesto oporezivanja Mađarska.**

Pri prodaji te robe društvo More d.o.o. obračunalo je mađarski PDV po stopi od 27 %, jer je mjesto oporezivanja Mađarska. Tako obračunani PDV iskazuje se kao obveza u poreznim evidencijama i Obrascu PDV koji taj porezni obveznik predaje u Mađarskoj, jer je navedena isporuka predmet oporezivanja mađarskim PDV-om. Račun za navedenu isporuku ne iskazuje se u poreznim evidencijama ni u Obrascu PDV koji porezni obveznik More d.o.o. predaje u RH jer je mjesto oporezivanja Mađarska.

Većina zemalja članica EU-a zahtijeva registraciju za potrebe PDV-a od poreznih obveznika koji nemaju sjedište ili stalnu poslovnu jedinicu na njihovom području u slučaju uvoza dobara u te zemlje. To sve zato što se mjestom uvoza dobara smatra država članica na čijem se teritoriju nalazi roba prilikom ulaska u EU. Manji broj zemalja ipak ne zahtijeva registraciju za potrebe PDV-a, kao što je Francuska (tablica 2). Primjerice, u Francuskoj porezni obveznik iz druge zemlje članice EU-a (npr. iz RH) koji

uvozi robu u Francusku iz treće zemlje i potom ju prodaje francuskom poreznom obvezniku, može samo za te potrebe u Francuskoj **imenovati poreznog zastupnika bez registracije za potrebe PDV-a i dobivanja francuskog PDV ID broja koji će za njega obaviti uvozno carinjenje.** Kod daljnje prodaje te robe na području Francuske obvezu obračuna francuskog PDV-a može preuzeti francuski kupac koji je porezni obveznik.

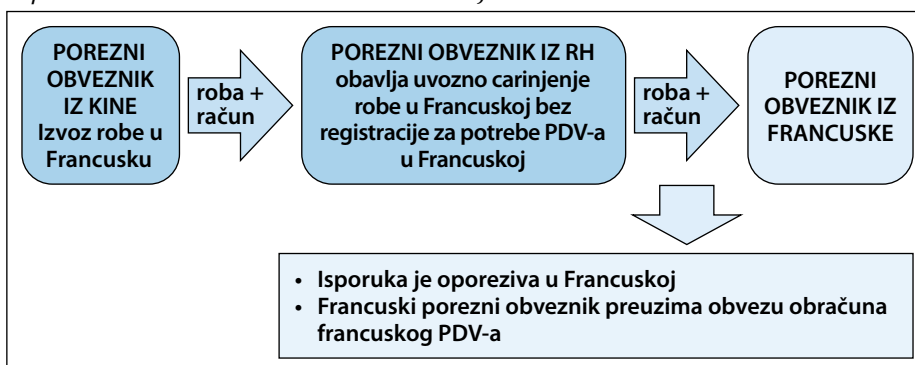
Primjer 4. Hrvatski porezni obveznik koji u Francuskoj nije registriran za potrebe PDV-a uvozi dobra u Francuskoj

Hrvatski porezni obveznik Vando d.o.o. koji ima hrvatski PDV ID broj kupio je robu od poreznog obveznika Kiono iz Kine i obavio uvozno carinjenje robe u Francuskoj. Društvo Vando d.o.o. nije se u Francuskoj registriralo za potrebe PDV-a, nego je za taj posao imenovalo poreznog zastupnika. Pri uvozu robe u Francuskoj nastali su sljedeći troškovi:

1. Od društva Kiono iz Kine primljen je račun za kupljenu robu u svoti od 500.000,00 eura. U tu su svotu uključeni i troškovi prijevoza do prvog mjesta odredišta u Francuskoj.
2. Primljen je obračun za uvozna davanja (carinu, osiguranje i sl.) i PDV u svoti od 200.000,00 eura. Navedena davanja podmirena su odmah s deviznog računa.
3. Roba je odmah nakon uvoza izravno otpremljena kupcu Fanoisis iz Francuske, za što je kupcu izdan račun u svoti od 800.000,00 eura prema hrvatskim poreznim propisima, a francuski porezni obveznik preuzima obvezu obračuna PDV-a.

Navedena prodaja prikazana je na slici 4.

Slika 4. Hrvatski porezni obveznik uvozi dobra u Francuskoj

Društvo Vando d.o.o. iz RH nije se u Francuskoj registriralo za potrebe PDV-a za uvoz dobara u tu zemlju, nego je za taj posao imenovalo poreznog zastupnika. Budući da društvo Vando d.o.o. nije u Francuskoj registrirano za potrebe

PDV-a (ne predaje u Francuskoj prijave PDV-a), plaćeni PDV pri uvozu uključen je u nabavnu vrijednost uvezene robe. Za taj PDV hrvatski porezni obveznik može zatražiti povrat putem elektroničkog portala u RH za povrat PDV-a iz

EU-a ako ispunjava uvjete za povrat PDV-a propisane hrvatskim Zakon o PDV-u i francuskim propisima o oporezivanju PDV-om. Pri prodaji uvezene robe francuskom kupcu koji je porezni obveznik taj je francuski porezni obveznik preuzeo obvezu obračuna francuskog PDV-a.

Taj račun društvo Vando d.o.o. ne evidentira u poreznim evidencijama i Obrascu PDV koji taj porezni obveznik predaje u RH, jer navedena isporuka nije predmet oporezivanja hrvatskim PDV-om prema čl. 4. Zakona o PDV-u (roba nije isporučena na području RH). Na taj bi se račun, prema hrvatskom Zakonu o PDV-u, trebala staviti napomena sljedećeg sadržaja: *Isporuka nije predmet oporezivanja prema čl. 4. Zakona o PDV-u.*

Prema odredbi čl. 143. t. d) Direktive o PDV-u države članice EU-a od plaćanja PDV-a pri uvozu **obvezne su izuzeti uvoz robe koja je otpremljena ili prevezena iz trećeg teritorija ili treće zemlje u državu članicu, osim one u kojoj otprema ili prijevoz robe završava**, ako je isporuka takve robe od strane uvoznika određenog ili priznatog u skladu s čl. 201. Direktive o PDV-u kao osobe odgovorne za plaćanje PDV-a izuzeta u skladu s čl. 138. Direktive o PDV-u.

U skladu s navedenim, države članice EU-a obvezne su primjenjivati oslobodjenja od plaćanja PDV-a pri uvozu dobara ako su uvezena dobra namijenjena poreznom obvezniku u drugoj državi članici EU-a ili ih porezni obveznik, uvoznik, odmah nakon uvoza premješta za svoje potrebe u drugu zemlju članicu EU-a. S motrišta carinskih propisa riječ je o carinskom postupku 42.

Uz postupak 42 predviđena je i mogućnost primjene postupka 63 kojim se također omogućuje oslobodjenje od plaćanja PDV-a pri uvozu dobara ako su predmetna dobra namijenjena za isporuku poreznom obvezniku u drugoj državi članici EU-a ili ih porezni obveznik premješta za svoje potrebe u drugu zemlju članicu EU-a, uz uvjet da je riječ o dobrima koja se ponovno uvoze u RH (roba za koju je prethodno obavljen privremeni izvoz ili roba koja je bila u postupku vanjske proizvodnje).

Pri primjeni carinskog postupka 42 u drugim zemljama članicama EU-a (uvoz dobara iz treće zemlje u neku zemlju članicu EU-a i izravna otprema u drugu zemlju članicu EU-a ili premještanje u RH), hrvatski porezni obveznici u nekim se zemljama trebaju

registrirati za potrebe PDV-a, a u nekim zemljama za primjenu tog postupka mogu imenovati poreznog zastupnika bez registracije za potrebe PDV-a. Takvo postupanje dopušteno je, primjerice, u Sloveniji, Nizozemskoj, Njemačkoj i nekim drugim zemljama, ali je uvijek prvo važno informirati se o tome kod poreznih vlasti zemlje članice u kojoj se obavlja uvoz.

Primjer 5. Carinski postupak 42 u Nizozemskoj – uvoznik u Nizozemskoj je hrvatski porezni obveznik koji u Nizozemskoj nije registriran za potrebe PDV-a

Hrvatski porezni obveznik Zondo d.o.o. koji ima hrvatski PDV ID broj kupio je robu od poreznog obveznika Tonis iz Kine i obavio uvozno carinjenje robe u Nizozemskoj. Na carinarnici u Nizozemskoj prijavljen je carinski postupak 42. Društvo Zondo d.o.o. nije se u Nizozemskoj registriralo za potrebe PDV-a, nego je za taj posao imenovalo poreznog zastupnika. Navedenu je robu odmah nakon uvoza društvo Zondo d.o.o. otpremilo u RH. Pri uvozu robe u Nizozemskoj nastali su sljedeći troškovi:

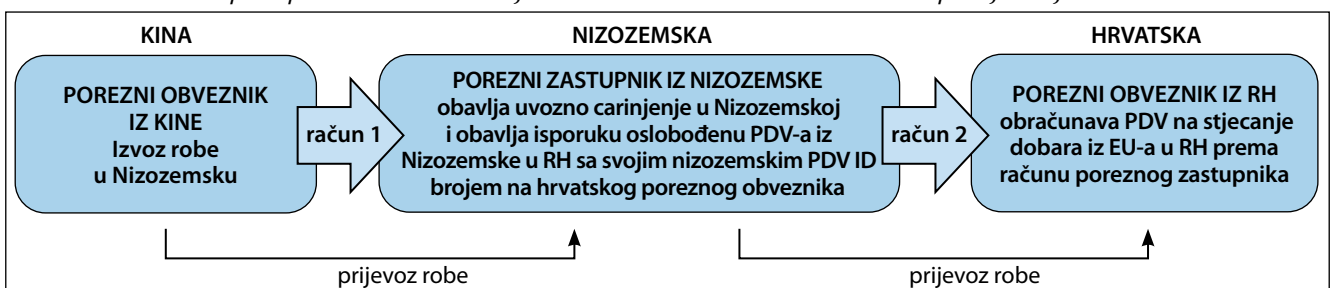
1. Od društva Tonis iz Kine primljen je račun za kupljenu robu u svoti od 200.000,00 eura.
2. Primljen je obračun za uvozna davanja (carinu, osiguranje i sl.) u svoti od 13.500,00 eura.

Napomena: Ako je zastupnik platio navedene troškove u ime uvoznika iz RH, tada zastupnik izdaje račun poreznom obvezniku iz RH za navedene troškove.

3. Društvo Zondo d.o.o. obračunalo je PDV na stjecanje robe iz Nizozemske u RH u svoti od 400.000,00 kn po stopi od 25 % (na poreznu osnovicu od 1.600.000,00 kn). *Napomena: Za te potrebe porezni zastupnik izdaje račun hrvatskom poreznom obvezniku kako bi hrvatski porezni obveznik mogao obračunati PDV na stjecanje iz druge zemlje članice EU-a.*
4. Od prijevoznika iz Nizozemske primljen je račun za prijevoz robe iz Nizozemske u RH u svoti od 11.500,00 eura (90.000,00 kn) uz prijenos porezne obveze. Društvo Zondo d.o.o. iz RH obračunalo je PDV na stjecanje tih usluga iz Nizozemske u svoti od 22.500,00 kn kao obvezu i pretporez.
5. Nabavna vrijednost kupljene robe utvrđena je u svoti od 1.690.000,00 kn. Nabavljena roba je zaprimljena u skladište u navedenoj svoti.

Navedena prodaja prikazana je na slici 5.

Slika 5. Carinski postupak 42 u Nizozemskoj – uvoz dobara u Nizozemsku iz Kine i premještanje u RH

Društvo Zondo d.o.o. iz RH nije se u Francuskoj registriralo za potrebe PDV-a za uvoz dobara u tu zemlju, nego je za taj posao imenovalo poreznog zastupnika. Budući da je u Nizozemskoj primijenjen carinski postupak 42, pri uvozu nije obračunan nizozemski PDV. S obzirom na to da je roba iz Nizozemske prevezena u RH, društvo Zondo d.o.o. prijavljuje stjecanje dobara iz Nizozemske prema računu poreznog zastupnika.

4. ZAKLJUČAK

Hrvatski porezni obveznici koji na području neke druge države članice EU-a (izvan RH) planiraju obavljati izvozne isporuke u treće zemlje, prije obavljanja navedenih transakcija trebaju zatražiti informacije od poreznih vlasti tih zemalja imaju li obvezu registracije za potrebe PDV-a radi obavljanja izvoza iz tih zemalja. Pritom je ključno utvrđivanje mjesta isporuke navedenih dobara. Hrvatski porezni

obveznici koji na području neke druge države članice EU-a (izvan RH) planiraju uvoziti dobra iz trećih zemalja, također trebaju prije obavljanja navedenih transakcija zatražiti informacije od poreznih vlasti tih zemalja imaju li obvezu registracije za potrebe PDV-a. Većina zemalja članica

EU-a zahtijeva registraciju za potrebe PDV-a od poreznih obveznika koji nemaju sjedište ili stalnu poslovnu jedinicu na njihovu području u slučaju uvoza dobara u te zemlje. To sve zato što se mjestom uvoza dobara smatra država članica na čijem se teritoriju nalazi roba prilikom ulaska u EU.

Oporezivanje ekstraprofita u Hrvatskoj

Domagoj PERANIĆ, dipl. iur.
Izv. prof. dr. sc. Ivan MILOTIĆ
UDK 336.221

Oporezivanje ekstraprofita (dodatni porez na dobit) potpuna je novina u RH. Riječ je o poreznom izričaju koji se u EU-u povezivao s energetsom krizom, a ondje su stoga kao njegovi adresati isprva zamišljene energetske kompanije. U RH on je uveden na drukčiji način zadržavši, doduše, obilježja kriznog poreza, međutim, njegovi su adresati drukčije postavljeni negoli je bilo zamišljeno u EU-u. U ovom članku autori ne komentiraju niti razlažu zakonska pravila, nego su se ograničili na neka konceptualno važna i načelna pitanja postojanja toga poreza u specifičnom pravno-poreznom kontekstu RH. Jedna od središnjih tema ovoga članka je retroaktivnost pravila kojima se porez uvodi (test retroaktivnosti), ali i njihovo vremensko važenje, tj. mogućnost primjene ne samo u 2022. godini nego i ubuduće.

1. UVOD

Premda ideja o oporezivanju ekstraprofita nije neka osobita novina, uvođenje takva poreza u RH (doduše, pod službenim nazivom *dodatni porez na dobit*) čini potpunu novinu, pa je poprilično snažno odjeknulo u ovdšnjem javnom prostoru. U hrvatskome poreznom sustavu riječ je o sasvim novom poreznom obliku, ali i pristupu oporezivanju, što otvara nekoliko važnih pitanja koja se do sada u RH nisu pojavljivala. U ovome članku, međutim, neće se ponajprije analizirati samo zakonska pravila o tome porezu kojim je on uveden u RH nego će se kudikamo u većoj mjeri razložiti koncept, logika i načelna pitanja koja prate tu vrstu oporezivanja. Posebno će se to učiniti s gledišta razloga uvođenja takva poreza, načina provođenja oporezivanja i njegovih posebnosti, cilja i svrhe koji se njime postiže, predmeta oporezivanja te, naposljetku, stvarnih (neposrednih) adresata, no obradit će se i druga načelno važna pitanja koja su tijesno s time povezana. Ovaj se članak u znatnoj mjeri snažno nadovezuje i oslanja na naš članak „Retroaktivnost u poreznom pravu“, objavljen u časopisu *Pravo i porezi* (br. 9, 2014., str. 63-72) koji je čitateljstvo iznimno dobro prihvatilo.

2. POREZ NA EKSTRAPROFIT KAO KRIZNI POREZ

Još otkada se na razini EU-a dalo nagovijestiti uvođenje oporezivanja ekstraprofita (tj. dodatnog oporezivanja dobitka), bilo je sasvim jasno da je riječ o porezu koji je zamišljen kao krizni. Tim više takve nagovještaje potvrđuje podatak da su njegove idejne premise u EU-u proizišle *ad hoc* – iz

aktualne energetske krize te da je prvotno bilo zamišljeno da se tim oblikom oporezivanja zahvaća povećani dobitak koji bi u doba energetske krize u odnosu na prijašnja (redovna) razdoblja ostvarivale energetske kompanije. Sagleđava li se povijest poreza, zamijetit će se da su po takvoj matrici nastajali svi krizni porezi te da su im svima jednake narav, funkcija i kontekst iz kojeg su proizišli. Međutim, od srednjega vijeka naovamo kriznim je porezima također zajedničko da, premda su koncipirani *ad hoc* i zamišljeni da se primjenjuju strogo vremenski ograničeno, tj. dok traje neka vrsta krize, oni su gotovo beziznimno postajali i ostajali ne samo trajni nego su vrlo brzi prerasli u redovne porezne oblike. Možda je najbolji takav primjer oporezivanje dohotka, koje je bilo posve nepoznato prije Prvoga svjetskoga rata. Međutim, u jeku Velikog rata i tijekom kriza nakon završetka neprijateljstava, države na Zapadu kojima su kronično nedostajali stabilni prihodi tragale su za prikladnim poreznim oblikom i predmetom oporezivanja koji bi bio opće raširen, tj. najviše moguće širokodohvatan i izdašan. Rješenje je pronađeno u dohotku kao predmetu oporezivanja. I taj je porez uveden *ad hoc* kao krizni, tobože da se primjenjuje u krizama povezanim s poraćem Velikog rata kako bi se one prevladale, no ispostavilo se da je prerastao u trajan i redovan te jedan od najraširenijih oblika oporezivanja koji se snažno i sveprisutno održao do suvremenosti. Iskustvo pokazuje da uvođenje dodatnog oporezivanja dobitka, neovisno o tome bude li učinjeno na razini EU-a ili država članica, ili i na razini EU-a i u državama članicama, ima neizbježan potencijal prerasti okvire nečega *ad hoc*, vremenitog i kriznog u redovan porezni oblik.

I u RH taj se porezni oblik opravdava **trenutačnim nepovoljnim gospodarskim okolnostima prouzročanima energetsom krizom** s ciljem njegovanja pravednosti, jednakosti i razmjernosti. S obzirom na to se tvrdi da bi oni subjekti koji u doba takve krize ostvaruju povećani dobitak trebali snažnije sudjelovati u podmirivanju javnih troškova.

Ipak, nomotehnika zakona kojim se u RH uređuje dodatno oporezivanje dobitka, a posebno podosta nejasna pravila o vremenskim granicama primjene toga akta, nagovješćuju da on uopće ne mora biti *ad hoc*, ograničen samo na krizu, nego da već gotovo samo na temelju toga Zakona (u njegovu postojećem izričaju) ima sve potrebnosti da bude **redovan porezni oblik u RH**.

3. RETROAKTIVNOST

Zakonska pravila kojima se u RH uvodi dodatno oporezivanje dobitka naočigled imaju povratno djelovanje (tj. retroaktivna su). **Riječ je o čistoj, potpunoj i pravoj – formalnoj retroaktivnosti.** Ta se zakonska pravila donose posljednjih dana 2022. godine, i to uistinu posljednjih dana zasjedanja

Hrvatskog sabora u toj godini (s 15. prosinca u njegovu radu nastupa stanka predviđena *Ustavom RH*) i u hitnoj zakonodavnoj proceduri. Međutim, ona se primjenjuju unatrag – na dobitak koji su porezni obveznici ostvarili za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2022. godine, tj. na pravne činjenice i njihove pravne učinke koji su nastali prije stupanja na snagu zakona. Postavlja se pitanje o zauzimanju shvaćanja glede takve retroaktivnosti u smislu čl. 90. st. 5. *Ustava RH*, kojim je propisano da zbog posebno opravdanih razloga samo pojedine odredbe zakona mogu imati povratno djelovanje.

Na razini EU-a na izražen se način tijekom energetske krize iznosila mogućnost oporezivanja ekstraprofita. Međutim, pritom se u tvrdnjama čelnika EU-a iščitavala namjera oporezivanja samo **kompanija u energetske sektoru**, i to u pogledu **povećanih dobiti** koje bi ostvarile u tome razdoblju zahvaljujući izrazito povećanoj cijeni energenata. Takve izjave stvorile su na razini Unije i određena opravdana (legitimna) očekivanja adresata, doduše, o mogućnosti uvođenja te vrste poreza, ali istodobno i njegova potencijalnog ograničenog uvođenja kojim će biti zahvaćeni sasvim specifični subjekti (kompanije u energetske sektoru) i sasvim specifičan predmet (dobitak tih kompanija koja bi prelazila okvire prethodno ostvarivanih dobitaka u redovnim prilikama prije energetske krize). Oporezivanjem ekstraprofita u RH se u pogledu adresata odstupilo od tih očekivanja time što se (barem formalno gledajući) zahvatilo sve kompanije, neovisno o djelatnosti, dok je predmet oporezivanja jednak najavama izraženima na unijskoj razini. U tom su smislu u RH donekle zanemarena očekivanja o tom porezu koja su se oblikovala na temelju proklamacija relevantnih čimbenika na nadnacionalnoj (unijskoj) razini.

Porez na ekstraprofit specifičan je porezni oblik čija se posebnost nužno ogleda u načinu kako se uvodi. Taj se porez nužno mora uvoditi **kao iznenađenje – odjednom (naglo) i neočekivano**, a učinkovitost oporezivanja podrazumijevat će izostanak svake mogućnosti za adresate da ga predvide ili osujete prilagodnom na pravno dopušten način vlastita ponašanja prije stupanja na snagu općeg akta kojim se uvodi. Takva njegova bit činit će posebno opravdan razlog zakonodavcu da njegovo uvođenje bude potpuno iznenađenje. To znači da od trenutka najave namjere za donošenje zakona ili objave zakonskog prijedloga pa do njegova izglasavanja kao zakona i stupanja na snagu mora proteći najkraće moguće vrijeme.

Osim potpunoga iznenađenja, želi li se suzbiti prilagodba ponašanja adresata kako bi umanjili stvarno ostvareni dobitak, uvođenje te vrste poreza **nužno će podrazumijevati snažno izraženu retroaktivnost**. Zapravo, bilo bi nesvrhovito i nezamislivo takav porez uvesti općim aktom koji bi djelovao isključivo *pro futuro*. Krizni porezi općenito, a na poseban način oporezivanje ekstraprofita barem u godini uvođenja podrazumijevat će da budu doneseni baš na samome kraju poreznog razdoblja s učinkom povratnog zahvaćanja čitava tog razdoblja od njegova početka, što se sada čini u RH. Retroaktivnost se stoga u takvim poreznim situacijama pokazuje mehanizmom koji onemogućuje osuđivanje cilja i svrhe donošenja poreznih mjera.

U određenom broju država to se smatra retroaktivnošću.¹ U drugoj skupini država riječ je o prihvaćenoj praksi jer postoji shvaćanje da porezna obveza glede

dohotka nastaje tek na kraju porezne godine pa da stoga, u biti, ovdje nema retroaktivnosti. U tome je slučaju mjerodavan trenutak za ocjenu važećega poreznog režima kraj porezne godine, tj. njezin zadnji dan, pa su stoga irelevantni svi drukčiji pravni režimi koji su prije, tijekom tekuće porezne godine bili na snazi u toj državi. Takvo uređenje primjenjuje se, u pravilu, samo na izravne (direktne) poreze.^{2, 3}

Hrvatski se zakonodavac načelno opredijelio za predvidiv i pravno siguran model oporezivanja prema kojemu se porezna pravila donose tijekom tekuće godine (u pravilu na njezinu kraju), a stupaju na snagu 1. siječnja naredne godine te se prema njima pojedinom subjektu određuje porezna obveza. Svaki drukčiji pristup načelno bi nagovještivao nedopuštenu retroaktivnost u smislu domaćih ustavnih pravila. Međutim, kod poreza koji se uvode *ad hoc* i u čijoj je samoj biti to da moraju biti doneseni iznenađa, neočekivano i na opće iznenađenje adresata (pa čak ih i zateći) naznačeni načelan pristup naprosto nije primjenjiv. **Takvi porezi, kakav je i dodatni porez na dobit, ali načelno i svaki krizni porez, uvode se pravnim pravilima koja su cjelovito retroaktivna.** To čini samu bit tih poreznih oblika i sve drukčije nezamislivo je ili gotovo nepojmljivo.

U različitim državama postoje različiti testovi kojima nadležni sud utvrđuje postojanje ili nepostojanje retroaktivnosti poreznog pravila te njezine dopuštenosti ili nedopuštenosti. U najkraćim crtama taj bi se test u RH trebao sastojati od procjene sljedećih odlučnih činjenica: (1) djeluje li zakonsko porezno pravilo retroaktivno, (2) postoji li za to posebno opravdani razlog kako je to propisano *Ustavom RH*, (3) zadire li se retroaktivnošću u vrednote, načela i garancije *Ustava RH*. Prilikom te procjene potrebno je uvažiti nekoliko činjenica i čimbenika.

Uvođenje toga poreza u RH, doduše na ponešto drukčiji način i drukčije s obzirom na očekivanja da će se uvesti isključivo za dobitak energetske kompanije, rezultat je procesa koji se događaju na nadnacionalnoj (europskoj) razini. Čak i kada bi njegovo uvođenje u RH bilo upitne ustavnosti u smislu čl. 90. st. 5. *Ustava RH*, znajući za supremaciju europskog nad nacionalnim pravom, pa faktički i nad nacionalnim ustavnim pravilima, takvo je rješenje potencijalno održivo. Nadalje, krizni porez, a dodatni porez na dobitak to zasigurno jest, ne može se uvesti drukčije negoli cjelovito retroaktivnim općim pravnim aktom, jer samo to jamči da bude potpuno iznenađenje. Uostalom, to čini samu bit i narav toga poreza. Drukčije nije zamislivo. Jednaku funkciju ima njegovo donošenje takva poreza na kraju kalendarske godine i u hitnoj proceduri s minimalnom vakacijom – da se najava toga zakona i mogućnost prilagodbe svede na minimum. Svejedno, premda je to više iluzija nego stvarnost, minimalna mogućnost prilagodbe ipak postoji – barem teorijski jer minimalni *spatium* od najave donošenja i početka zakonodavne procedure do stupanja na snagu ipak uvijek postoji.

¹ Danska, Finska, Mađarska, Nizozemska, Poljska, Švedska. O tome detaljno: Gribnau, H.; Pauwels, R. T. M., *EATLP 2010, Retroactivity of tax Legislation*, General Report, draft, str. 5.

² Belgija, Francuska, Njemačka, Italija, Luksemburg, Španjolska Turska. Gribnau, H.; Pauwels, R. *ibid.*, str. 5. Malherbe, J., Daenen, P., „Retroactivity of domestic tax laws and tax judgements of the European Court of Justice. The Belgian Perspective and the European context“, u: *Rivista di diritto tributario internazionale / International tax law review*, br. 3, 2009., 4-5.

³ O tome su autori ovih redaka iscrpno pisali u: Milotić, I., Peranić, D., „Retroaktivnost u poreznom pravu“, u: *Pravo i porezi*, br. 9, 2014., str. 66-67.

4. ADRESATI (POREZNI OBVEZNICI) I POREZNA OSNOVICA TE POREZNA STOPA

4.1. ADRESATI (POREZNI OBVEZNICI)

Još se u konceptualnim promišljanjima o uvođenju te vrste poreza na razini EU-a smatralo da on mora biti ciljano uveden tako da zahvati **uzak krug neposrednih adresata** – energetske kompanije. S obzirom na to da je riječ o dobu energetske krize, EU je polazila od toga da treba dodatno oporezivati dobitke čimbenika u energetskom sektoru koji baš u krizi ostvaruju povećani dobitak, dok istodobno svi ostali sektori otežano podnose njezine posljedice.

U RH oživotvorena je ideja da on zahvaća iznimno uzak krug neposrednih adresata, doduše, ne samo energetske kompanije (nego **sve vrste adresata koji u doba energetske krize i baš zbog nje ostvaruju dodatne profite**). S obzirom na njihovo uređenje, može se ustvrditi da je riječ o jednome od zakonskih općih akata u RH s najužim neposrednim normativnim dosegom s obzirom na adresate.

Oporezivanju ekstraprofita (dodatnom oporezivanju dobitka) u RH podliježu sve osobe koje su obveznici poreza na dobitak ako su u relevantnom poreznom razdoblju (tj. u 2022. godini) ostvarile prihode iznad 300 milijuna kuna.

Takvim kriterijem krug osoba čiji ekstraprofit ostvaren u 2022. godini podliježe oporezivanju faktički se suzuje na njih 200-tinjak. Uvijek će biti riječ o velikim (čak i najvećim) poslovnim subjektima u RH.

Opravdano se može postaviti pitanje jesu li time u RH zahvaćeni u stvarnosti svi adresati koji su se u doba energetske krize prometnuli u ekstraprofitere. Čini nam se da je za odgovor na to pitanje potrebno sagledavati stvari relativno kako bi se, osim onih subjekata koji na temelju zakonskih pravila podliježu oporezivanju ekstraprofita, objektivno utvrdilo tko su pravi ekstraprofiteri. U potonjemu smislu, uvođenjem isključivo prihodovnog kriterija kao temeljenoga identifikacijskog čimbenika od 300 milijuna kuna, RH je propustila oporezivanjem zahvatiti nizove subjekata koji su samo postojali prije energetske krize ili koji su osnovani u njoj i baš u povodu nje. Tu se misli na subjekte koji nisu imali ili su relativno gledajući imali male prihode (i dobitke), a onda su odjednom u doba energetske krize njihovi prihodi (i dobitak) trenutačno eksplodirali, međutim prihodi im ne prelaze 300 milijuna kuna. Riječ je o subjektima koji počesto ne djeluju ni u tržišnim ni u kakvim drugim tržišnim ili realnim kontekstima, nego su najčešće izniknuli kao rezultat zaštitništva ili povlašćivanja i relativno gledajući ostvarili su stvarne ekstraprofite.

4.2. POREZNA OSNOVICA I POREZNA STOPA

Porezna osnovica utvrđuje se uzimajući u obzir dobitak koji je subjekt ostvario u 2018., 2019., 2020. i 2021. godini. Dobitak iz tih godina se uprosječuje i zatim uvećava 20 %. Predmet oporezivanja je dobitak koja prelazi okvire prosječne dobiti iz navedenog četverogodišnjeg razdoblja (isključujući dakako 2022. godinu koja je porezno razdoblje) uvećane za 20 %.

Dakle, oporezivanju podliježe samo taj višak, a on se oporezuje po stopi od 33 %.

Oporeziv dobitak utvrđuje se u skladu s računovodstvenim propisima kao razlika prihoda i rashoda prije obračuna poreza na dobitak, a koja je uvećana i smanjena u skladu s propisima o oporezivanju dobitka te koja je u pozitivnom iznosu iskazana na rednom broju 36. ili 39. Prijave poreza na dobit.

5. NOMOTEHNIKA I VREMENSKA ODREDNICA VAŽENJA ZAKONSKIH PRAVILA

Nomotehnička pravila kojima se izražava važenje toga Zakona u vremenu nije izražena ni precizno ni jasno. Čitava normativna razrada odnosi se samo na 2022. godinu kao porezno razdoblje koje traje od njezina prvog do posljednjega dana. Stoga se isprva, donekle opravdano, stječe dojam da se taj Zakon primjenjuje samo za 2022. godinu.

Ipak, ne postoji završna odredba kojom bi se utvrđivao prestanak važenja toga Zakona, tj. da on prestaje biti na snazi konzumiranjem njegova normativnog sadržaja koji se odnosi na 2022. godinu kao porezno razdoblje. To znači da će on i *pro futuro* ostati dio pravnog poretka premda će u sadašnjem sadržaju biti konzumiran. Potonje nije nomotehnički opravdano jer će u postojećemu sadržaju i normativnim konstelacijama pravnih pravila on i dalje ostati prisutan u pravnom poretku, ali bez ikakve operativne svrhe.

Sasvim drukčije svjetlo na tu stvar baca normativna tvrdnja iz prijelaznih i završnih odredaba: ... **ovaj zakon primjenjuje se za porezna razdoblja započeta od 1. siječnja 2022. godine.** Izričaj u množini nagovještuje da je možda zakonodavčev plan bio uvesti najprije oporezivanje ekstraprofita ostvarenog u 2022. godini, a zatim na neki način to normativno protegnuti i na buduća porezna razdoblja, tj. na nadolazeće godine. Navedeno nije moguće postići sadašnjim normativnim sadržajem, ali razmjerno jednostavnim noveliranjem moguće ga je prilagoditi i za buduću primjenu. Postavlja se pitanje treba li u tome smislu tumačiti činjenicu da krajnji rok primjene toga zakonskog akta nije naveden.

Potonje je, uostalom, način kako krizni porezi kao nešto *ad hoc*, izvanredno, iznenadujuće, eksczesno i *una causa* postaje redovni porezni oblik. Tako nas uči i malo udaljenija, ali i bliža povijest poreznih sustava i iskustava s njima, ali i povijest nekih vrlo konkretnih poreznih oblika koji su danas uobičajeni, sveprisutni i samorazumljivi kao redovni – poput poreza na dohodak.

6. ZAKLJUČAK

Uvođenjem novog poreza i načina oporezivanja koji nužno podrazumijeva cjelovitu retroaktivnost pripadajućih zakonskih pravila u RH otvara pitanje ustavnog testa retroaktivnosti. Kod klasičnih poreznih oblika takva retroaktivnost sigurno ne bi bila dopuštena. Međutim, kod takvih (kriznih) poreznih oblika poput dodatnog poreza na dobitak, koji su – osim toga – potekli s razine EU-a, sigurno postoji potreba drukčijega pravnog i poreznog vrednovanja kako samog konteksta tako i naravi te obilježja te vrste poreza. Čini se da potonje u bitnome utječe na sasvim individualnu kvalifikaciju takva oblika oporezivanja, ali i na njegovo ipak prilagođeno ustavnosudsko testiranje u pogledu retroaktivnosti.

Registar zadužnica, pravne praznine, neusklađenost s europskim pravom i de lege ferenda

Marta HREN, mag. iur.

UDK 347.952.2

Izvorno hrvatski institut, zadužnica, predstavljen je našem pravnom sustavu prije 26 godina i od tada je prošao nekoliko izmjena, pri čemu se broj zakonskih odredaba koje ga uređuju i dalje može smatrati potpuno nedostatnim. Jedna od najznačajnijih promjena bila je uvođenje Registra zadužnica i bjanko zadužnica čija je primarna svrha, kao i kod većine registara, potaknuti pravnu sigurnost instituta na koji se odnosi. Vođenje Registra uređeno je sumarnim pravilnikom koji ostavlja znatan prostor za unaprjeđenje. Postojeće pravne praznine obuhvaćaju, između ostaloga, nemogućnost naknadnih upisa u registar, nejasna pravila o brisanju zadužnica iz registra u slučaju namirenja te nemogućnost subjekata pravnog posla da ishode izvatke iz Registra. Zadnje navedeno problematično je i s gledišta zaštite osobnih podataka. GDPR propisuje određena prava ispitanika čiji se osobni podatci obrađuju te uspostavlja obveze voditelja obrade, a čija se prava i obveze mogu translatirati na odnos subjekata pravnog posla kod zadužnice i Registra.

1. UVOD

Zadužnica je izvorno hrvatski institut, uveden u naš pravni sustav *Ovršnim zakonom* iz 1996. godine (dalje: OZ-96),¹ tako da ga zakonodavac nije modelirao po uzoru na komparativne pravne sustave. Drugim riječima, ne postoje komparativnopravni instituti koji bi odgovarali hrvatskim zadužnicama i bjanko-zadužnicama.² Tim više, zanimljivo je pratiti svrhu, razvoj i primjenu zadužnice, jer su hrvatski pravni okvir, gospodarske okolnosti i praksa daleko najznačajniji čimbenici koji su utjecali i utječu na razvoj instituta.

Pravno uređenje zadužnice / bjanko-zadužnice obuhvaća svega nekoliko zakonskih odredaba i tri podzakonska propisa te je u ovih nekoliko desetljeća od uvođenja mijenjan više puta. Možda najznačajnija novina bila je uvođenje *Registra zadužnica i bjanko zadužnica*³ (dalje: Registar)

¹ Nar. nov., br. 57/96, 29/99, 42/00, 173/03, 194/03, 151/04, 88/05, 121/05, 67/08, 139/10, 154/11, 70/12.

² Vukmir, B., „Kritički osvrt na zadužnicu“, u: *Pravo i porezi*, br. 4, 2010, str. 5-7.; Mihelčić, G., „Zadužnica i bjanko zadužnica u svjetlu novouvedenih pravila o registru zadužnica i bjanko zadužnica“, u: *Javni bilježnik*, sv. 17, br. 38, 2013., str. 4.; Uzelac, A., Brozović, J., „Zadužnica: evolucija, aktualno stanje i otvorena pitanja“, *Zbornik radova s II. međunarodnog savjetovanja „Aktualnosti građanskog procesnog prava – nacionalna i usporedna pravnoteorijska i praktična dostignuća“*, Split, 2016., str. 59.; Giunio, A. M., „Zadužnica – tri godine poslije“, u: *Hrvatska pravna revija*, br. 5, 2002.

³ *Pravilnik o registru zadužnica i bjanko zadužnica*, Nar. nov., br. 115/12, 125/14, 82/17, dalje: Pravilnik.

2012. godine. Namjera zakonodavca bila je izbjegavanje možebitnih manipulacija sustavom, u vidu krivotvorenja zadužnica ili dvostrukih naplata, pa je izvršeno „umrežavanje javnobilježničkih ureda i Financijske agencije“ ustanovljavanjem Registra. Teorija i praksa suglasne su da je uređenje Registra podnormirano, pogotovo kad se u obzir uzme važnost i raširenost zadužnica u praksi i javnopravni učinak koji Registar ima.

Članak uvodno analizira uređenje zadužnice i bjanko-zadužnice te određena osnovna pitanja od važnosti za pravni status instituta, ustroj Registra, registarska pravila i načela te pravne učinke upisa. Cilj je analize dati ocjenu trenutačnoga registarskog uređenja, uočiti možebitne pravne praznine i odgovoriti na pitanje mogu li i trebaju li podatci iz Registra biti javno dostupni. Pritom treba uzeti u obzir međudnos Registra i pravila o zaštiti osobnih podataka.

2. ZADUŽNICA I BJANKO-ZADUŽNICA – OPĆENITO O INSTITUTU

2.1. OPĆENITO O ZADUŽNICI I BJANKO-ZADUŽNICI

Zanimljivo je da je u dvadeset šest godina postojanja ovaj izvorno hrvatski institut prošao kroz minimalne izmjene, pa je tako danas na snazi tekst odredaba koji u većoj mjeri odgovara tekstu prvoga Ovršnog zakona. Ovršnim zakonom iz 2012. godine uspostavljen je Registar te je za provedbu naplate zadužnica ovlaštena Financijska agencija (dalje: FINA), pri čemu je ograničena samo na zadužnice pravilno upisane u Registar.

Riječ je o specifičnim pravnim instrumentima, čija je važnost priznata i prepoznata kako u teoriji tako i u praksi. Institut je u Republici Hrvatskoj vrlo popularan i raširen kao instrument osiguranja plaćanja, jer vjerovniku omogućuje bolji položaj i učinkovitiju realizaciju.⁴ Tome svakako pridonosi jednostavnost izdavanja, pri čemu nije potrebno nikakvo pokriće ni provjera kreditne sposobnosti izdavatelja zadužnice. Drugim riječima, zadužnicu može izdati svaka fizička i pravna osoba, bez obzira na njihovo stvarno stanje imovine. Nadalje, troškovi izdavanja zadužnice / bjanko-zadužnice nisu visoki, naplaćuje se samo potvrda kod javnog bilježnika prema javnobilježničkoj tarifi.⁵ Treći razlog raširenosti zadužnice je brzina i jednostavnost naplate. Zaduznica se naplaćuje u izvansudskom postupku izravne naplate u skladu s čl. 209. *Ovršnog zakona*.

⁴ Matković, B., „Zadužnica kao sredstvo osiguranja plaćanja“, u: *Porezni vjesnik*, br. 11, 2003., str. 48.

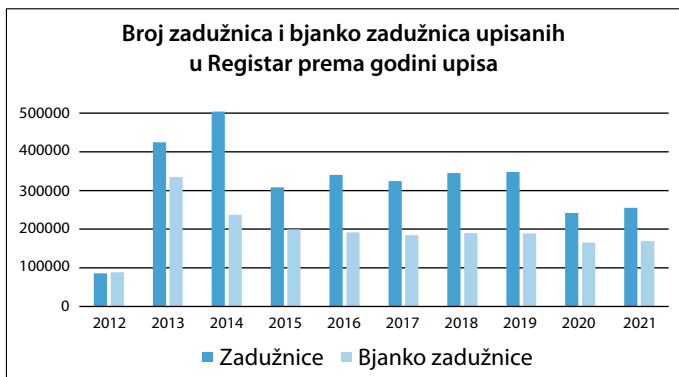
⁵ Prema članku 8. *Pravilnika o naknadi i nagradi javnih bilježnika u ovršnom postupku* (Nar. nov., br. 9/21), ovjera zadužnice i bjanko-zadužnice ovisi o visini iznosa na koju se zaduznica izdaje. Javnobilježnička nagrada može iznositi između 100,00 kuna i 500,00 kuna. Naknada za upis zadužnice ili bjanko-zadužnice u Registar iznosi 10,00 kuna, u skladu s čl. 5. st. 2. Pravilnika.

ZAKON O PARNIČNOM POSTUPKU

(Urednički pročišćeni tekst, rujan 2019.)

PRIPREMILI: izv. prof. dr. sc. Ivan MILOTIĆ i Ante VIDOVIĆ, dipl. iur.

Tablica 1. Broj zadužnica i bjanko-zadužnica upisanih u Registar prema godini upisa⁶

Zadužnica je zapravo suglasnost dužnika, potvrđena kod javnog bilježnika, da se, ako dužnik ne plati obvezu o dospjeću, zaplijene svi njegovi računi koje ima kod banaka te da se zaplijenjena sredstva prenesu na račun vjerovnika bez pokretanja ovršnog ili parničnog postupka.

Kao što je već navedeno, zadužnica je specifična za naš pravni sustav, komparativno pravo ne poznaje analogni pravni institut. Istina je da određeni strani dokumenti imaju neke sličnosti sa zadužnicom, ali nijedan u mjeri dovoljnoj da bi ga se moglo smatrati zamjenjivim institutom.

Ovršni zakon poznaje dva oblika zadužnica, tzv. „obična zadužnica“ i „bjanko zadužnica“, čiji su oblik i sadržaj strogo zadani i propisani Pravilnikom o obliku i sadržaju zadužnice⁷ i Pravilnikom o obliku i sadržaju bjanko-zadužnice.⁸ Navedeni su instrumenti gotovo istovjetni, a bitna razlika je u tome da je kod obične zadužnice potrebno pri izdavanju, između ostaloga, naznačiti određenu tražbinu i određeni vjerovnik, dok se kod izdavanja bjanko-zadužnice ti podatci mogu izostaviti. Zahtjev je samo da tražbina bude određena, pri čemu svota tražbine ničime nije ograničena, pa dužnik može izdati zadužnicu na proizvoljnu svotu, što je u skladu s obilježjem apstraktnosti zadužnice. U tome se krije još jedan razlog privlačnosti zadužnice kao instituta.⁹ Kod izdavanja bjanko-zadužnice potrebno je odrediti na koju svotu od točno propisanih iznosa će se dokumenti izdati, ovisno o svoti tražbine iz osnovnoga pravnog posla (npr. za tražbinu od 80.000,00 kn trebalo bi uzeti zadužnicu od 100.000,00 kn, ali moguće je izdati i jednu bjanko-zadužnicu od 50.000,00 kn i tri po 10.000,00 kn), s ciljem zaštite dužnika od pretjerane, neutemeljene izloženosti.

2.2. PRAVNA NARAV ZADUŽNICE

Prije svega, zadužnicu treba pravno kategorizirati. Zbog višedesetljetne prisutnosti instituta u našem pravnom sustavu, teorija je sada već suglasna da je riječ o jednostranom pravnom poslu, vrijednosnom papiru. Prema *Zakonu o obveznim odnosima*, vrijednosni papir je isprava kojom se njezin izdavalac obvezuje ispuniti obvezu upisanu u toj ispravi njezinu zakonitom imatelju.¹⁰ Vrijednosni papiri

su isprave koje u sebi sadržavaju prava koja bez same isprave ne bi postojala te koje se mogu slobodno prenositi, a pod pretpostavkom da sadržavaju sve bitne elemente propisane zakonom. Kao i drugi vrijednosni papiri, i zadužnice su prenosive na treće osobe, stjecatelji stječu prava koja je po toj ispravi imao prenositelj (vjerovnik), što svakako pridonosi privlačnosti instituta i volumenu njegova kolanja u pravnom prometu.

Zadužnica je privatna isprava za koju je propisan obavezan oblik solemnizacije, dakle, zadužnica ima snagu i ovršnost javnobilježničkog akta (čl. 59. st. 1. u vezi s čl. 53. i 54. *Zakona o javnom bilježništvu*). Ovo obilježje vrlo je važno za sveukupnu uvjerljivost zadužnice / bjanko-zadužnice kao instrumenta osiguranja plaćanja i pravnu sigurnost koju one pružaju.

Uz to, govorimo o apstraktnom instrumentu osiguranja plaćanja, iz kojeg nije vidljivo na kojem se pravnom poslu temelji. Apstraktnost obveza sadržanih u zadužnicama i bjanko-zadužnicama, s jedne strane, proizlazi iz njihove naravi vrijednosnih papira, a s druge strane iz propisanih obrazaca zadužnice i bjanko-zadužnice u kojima nije predviđeno unošenje informacija o osnovnom pravnom poslu.

Najznačajnija karakteristika zadužnice jest da je OZ-10 u čl. 183. st. 1. i 183.a st. 2., i običnoj i bjanko-zadužnici pripisao učinak pravomoćnog rješenja o ovrsi, a nakon izmjene OZ-12 iz 2017.,¹¹ učinak rješenja o ovrsi. Zbog gubitka statusa pravomoćnog rješenja o ovrsi, FINA sada po primljenoj zadužnici postupa kao u povodu rješenja o ovrsi koje je dostavio sud, pa je dužnik u mogućnosti od suda ishoditi odgodu naloga bankama za provedbu prijenosa.¹² Iz same definicije zadužnice vidljivo je da je izravna naplata redoviti put ostvarivanja naplate na temelju zadužnice. Tek podredno, ako sredstva dostupna na bankovnim računima nisu dostatna za namirenje tražbine, na temelju zadužnice moguće je pokrenuti ovrhu na ostaloj imovini dužnika. Iz tog je konteksta razvidno da zadužnica ima svojstvo ovršne isprave, ona je po učinku izjednačena s pravomoćnom sudskom odlukom.

2.3. NAPLATA PO ZADUŽNICI

Prema prijašnjem pravnom uređenju, kada su zadužnice bile izjednačene s pravomoćnim rješenjem o ovrsi, dužnici su se suočavali s ovrhama u odnosu na koje nisu imali učinkovito pravno sredstvo, kod likvidnih ovršenika nije bilo nikakve praktične mogućnosti korištenja izvanredne žalbe ili prijedloga za proglašenje ovrhe nedopuštenom u postupku izravne naplate.¹³ Danas je situacija ipak drukčija, jer je zadužnica izjednačena s rješenjem o ovrsi, odnosno s drugim ispravama podobnim za izravnu naplatu iz čl. 209. OZ-a, pa je FINA nakon zaplijene obvezna čekati 60 dana do prijenosa sredstava na račun vjerovnika (ovrhovoditelja). Bez obzira na to je li riječ o običnoj ili bjanko-zadužnici, „staroj“ zadužnici ili zadužnici upisanoj u Registar, postupak naplate po zadužnicama je jednak. Primjenjuju se odredbe čl. 209., 214. st. 3. i 215. st. 2. OZ-a te čl. 5. *Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima* (dalje: ZPONS).¹⁴

Zadužnica i bjanko-zadužnica su u ZPONS-u navedene kao jedne od osnova za plaćanje na temelju kojih je

⁶ Brojke prikazane u tablici uključuju i „stare“ zadužnice i bjanko-zadužnice upisane u Registar. U Republici Hrvatskoj je od osnivanja Registra u njega upisano ukupno 3.176.442 zadužnica (od čega je 173.902 „starih“ zadužnica) i 1.947.899 bjanko zadužnica (od čega je 106.611 „starih“ bjanko-zadužnica).

⁷ Nar. nov., br. 115/12, 82/17.

⁸ Nar. nov., br. 115/12, 82/17.

⁹ Kao primjer podatci dobiveni iz Registra; trenutačno najviša upisana tražbina po zadužnici, za tražbinu izraženu u kunama iznosi 47.282.000.000,00 kuna, a za tražbinu izraženu u eurima iznosi 25.000.000.000,00 eura.

¹⁰ Nar. nov., br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 26/21, 114/22, čl. 1135. st. 1.

¹¹ Nar. nov., br. 73/17.

¹² Članak 209. st. 6. i 7. OZ-a.

¹³ Uzelac, A., Brozović, J., op. cit. u bilj. 2, str. 87.

¹⁴ Nar. nov., br. 68/18, 2/20, 47/20, 46/20, 83/20, 133/20.

moгуće podnijeti zahtjev za izravnu naplatu.¹⁵ Prema čl. 209. OZ-a FINA će na temelju takva zahtjeva postupiti kao u povodu rješenja o ovrsi koje je dostavio sud, odnosno provesti naplatu vjerovnikove (ovrhovoditeljeve) tražbine prijenosom novčanih sredstava, s računa koje dužnik (ovršnik) ima kod banaka, na ovrhovoditeljev račun. Ovrhovoditelj uz osnovu za plaćanje za izravnu naplatu novčane tražbine prilaže i zahtjev za izravnu naplatu na propisanom obrascu s podatcima potrebnim za provedbu ovrhe prema odredbama ZPONS-a.¹⁶ Sve zaprimljene osnove za plaćanje evidentiraju se u *Očevidniku redosljedna osnova za plaćanje* (dalje: Očevidnik). Osnove za plaćanje izvršavaju se na (svim) računima i oročenim novčanim sredstvima dužnika (ovršnika) u svim bankama kod kojih dužnik ima otvorene račune ili oročena sredstva.¹⁷

Osim novčanih sredstava po računima, predmet ovrhe po zadužnici / bjanko-zadužnici može biti i ostala imovina dužnika. U tim slučajevima zadužnice imaju snagu ovršnih isprava, a prisilno namirenje provodi se u sudskom ovršnom postupku.

U praksi se postavilo pitanje može li vjerovnik kao ovrhovoditelj na temelju obične zadužnice ili bjanko-zadužnice tražiti ovrhu na drugom predmetu ovrhe radi naplate tražbine iz zadužnice, a da prije toga nije pokušao naplatu iz novčanih sredstava po računima. U početku je prevladavalo tumačenje da je vjerovnik obvezan prethodno tražiti ovrhu na računu, pa ako ne uspije, tek onda na drugim predmetima ovrhe.¹⁸ Međutim, poslije se ipak počelo smatrati da je vjerovnik slobodan prema svom izboru odlučiti kojim će se sredstvom, odnosno na kojem predmetu ovrhe namirivati. Potonje stajalište potvrđuje i sudska praksa koja navodi da zadužnica u isto vrijeme ima dva ravnopravna svojstva, a to su svojstvo ovršne isprave i svojstvo rješenja o ovrsi, pa vjerovnik (ovrhovoditelj) može tražiti ovrhu na drugim predmetima ovrhe, pri čemu za određivanje i dopustivost ovrhe nije nužno da je vjerovnik bez uspjeha prije toga pokušao ovrhu na tražbini po računu.¹⁹

3. REGISTAR ZADUŽNICA I BJANKO-ZADUŽNICA

3.1. OPĆENITO O REGISTRU

Registar zadužnica uveden je *Ovršnim zakonom* od 15. listopada 2012. (dalje: Registar).²⁰ Više od desetljeća od uvođenja instituta zadužnice i bjanko-zadužnice, zakonodavac ustrojava evidenciju (elektroničku bazu podataka) izdanih zadužnica i bjanko-zadužnica, i to jednom jedinom odredbom, čl. 216. *Ovršnog zakona*, a koja je dalje razrađena Pravilnikom. Zakonodavac u obrazloženju donošenja zakona kao razlog uvođenja Registra navodi izbjegavanje zlouporabe izdanih zadužnica, čime se ima pridonijeti pravnoj snazi i autentičnosti instituta.²¹ Istraživanje pro-

vedeno 2016. godine pokazalo je da su već tada zadužnice, koje su se podnosile na naplatu, u većoj mjeri bile zadužnice upisane u Registar.²²

Registar je osnovan i vodi se pri Hrvatskoj javnobilježničkoj komori (dalje: Komora) prema podatcima koje dostavljaju (upisuju) javni bilježnici (čl. 2. st. 1. Pravilnika). Svaki bilježnik koji potvrdi zadužnicu / bjanko-zadužnicu obvezan je, kako određuje čl. 216. st. 2. OZ-a, relevantne podatke (iz čl. 216. st. 1. OZ-a) odmah elektroničkim putem priopćiti službi Registra. Obveza upisa zadužnica i bjanko-zadužnica u Registar vrijedi za sve zadužnice potvrđene nakon stupanja na snagu OZ-a, od 15. listopada 2012. godine nadalje.

Prema prvoj verziji odredbe, javni bilježnici bili su obvezni na zahtjev vjerovnika u Registar upisati i tzv. „stare“ zadužnice i bjanko-zadužnice, ako su ih htjeli podnijeti na naplatu kod FINA-e. Stupanjem na snagu izmjena i dopuna Pravilnika 28. listopada 2014. godine²³ brisan je čl. 8. Pravilnika koji je propisivao obvezu upisa starih zadužnica u Registar, kao pretpostavku za podnošenje zadužnica i naplatu tražbina putem FINA-e. Prema tome, stare zadužnice nije više potrebno upisati u Registar zadužnica da bi se mogle izvršiti putem FINA-e u postupku izravne naplate.²⁴

3.2. PREDMET UPISA U REGISTAR I PROBLEM NAKNADNIH UPISA

Ovršni zakon, kao temeljni pravni propis kojim je uspostavljen Registar, u čl. 216. st. 1. propisuje koje podatke iz zadužnice / bjanko-zadužnice javni bilježnik upisuje u Registar: a) podatke o osobi koja je izdala zadužnicu / bjanko-zadužnicu, b) vrstu zadužnice (zadužnica ili bjanko-zadužnica), c) u čiju je korist zadužnica izdana (ako je riječ o „običnoj“ zadužnici), d) je li preuzeto jamstvo za obvezu iz zadužnice / bjanko-zadužnice i tko ga je preuzeo, e) za koju je svotu tražbine izdana zadužnica, odnosno najvišu svotu koja se može upisati u bjanko-zadužnicu te f) podatke o javnom bilježniku koji je potvrdio zadužnicu / bjanko-zadužnicu, datumu i poslovnom broju potvrde. Upis treba učiniti pažljivo i potpuno kako bi se izbjegle moguće pogreške jer se naknadna promjena podataka dostavljenih Registru može izvršiti samo radi ispravljanja očitih pogrešaka u pisanju, što treba naznačiti u Registru.²⁵

Iz navedenog je vidljiv prvi i najveći nedostatak Registra koji otvara prostor za unaprjeđenje zakonskog i podzakonskog teksta. Trenutačnim uređenjem zakonodavac ne predviđa i ne uređuje možebitne naknadne upise u Registar. Ipak, iz odredaba koje uređuju zadužnicu i bjanko-zadužnicu²⁶ jasno je da postoje određene situacije koje dovode do potrebe naknadnih upisa podataka. Takve situacije ni po čemu nisu izvanredne ni rijetke, a u nekim slučajevima su, dapače, nužne (npr. kod bjanko-zadužnica naknadni unos podataka o vjerovniku i svoti tražbine). Štoviše, podzakonskim aktima koji uređuju obrasce zadužnice i bjanko-zadužnice propisano je da se takve naknadne promjene moraju unijeti u papirnate zadužnice i bjanko-zadužnice.

¹⁵ Postupak izravne naplate je redoviti put namirenja na novčanim sredstvima. Prijedlog za ovrhu na novčanim sredstvima na računu dužnika vjerovnik može podnijeti tek podredno, ako nije uspjelo prethodno pokušano izvansudsko namirenje, odnosno kada tražbina nije namirena ili je namirena djelomično i pod pretpostavkom da to može dokazati potvrdom FINA-e. U protivnom će sud odbaciti prijedlog za ovrhu kao nedopušten, kako je propisano čl. 211. OZ-a.

¹⁶ Članak 5. st. 7. ZPONS-a.

¹⁷ Članak 8., ZPONS-a.

¹⁸ Mihelčić, G., *op. cit.* u bilj. 2, str. 20-21.

¹⁹ VSRH, Rev-1858/12-3 od 29. travnja 2015., Rev-2466/12-2 od 19. prosinca 2012., Rev-1811/12-3 od 25. studenoga 2015., Rev-1877/14-3 od 24. veljače 2015.

²⁰ Članak 368. st. 4. OZ-a.

²¹ Iz obrazloženja donošenja Ovršnog zakona, *Konačni prijedlog Ovršnog zakona*, drugo čitanje, P. Z. br. 128, str. 147., https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/080411/PZ_128.pdf; U cilju izbjegavanja eventualnih manipulacija sustavom, krivotvorinama ili dvostrukim nplatama izvršit će se umrežavanje

javnobilježničkih ureda i Financijske agencije te se propisuje ustanovljavanje i vodenje Registra za zadužnice.

²² Uzelac, A., Brozović, J., *op. cit.* u bilj. 2, str. 87.

²³ Nar. nov., br. 125/14.

²⁴ Mihelčić, G., „Zapljena računa na temelju zadužnice i bjanko zadužnice i zapljena po pristanku dužnika“, u: *Bankovni i financijski ugovori*, Zagreb, 2017., str. 274.

²⁵ Članak 2. st. 2. Pravilnika.

²⁶ Članak 214. i čl. 215. OZ-a.

1. Obvezu iz zadužnice i bjanko-zadužnice može istodobno s dužnikom ili naknadno preuzeti i **jamac platac**.²⁷ Upis naknadno preuzetog jamstva u papirnatu zadužnicu / bjanko-zadužnicu, uređuju pravilničke odredbe.²⁸
2. Kao što je prije obrazloženo, zadužnice i bjanko-zadužnice su vrijednosni papiri što ih čini prenosivim instrumentima. Vjerovnik svoja prava iz zadužnice / bjanko-zadužnice može **prenijeti na drugog vjerovnika**, koji u tom slučaju stječe prava koja je po zadužnici imao stari vjerovnik.²⁹ Registarskim pravilima nije predviđen upis činjenice prijenosa prava iz zadužnice / bjanko-zadužnice, ali obrasci zadužnice i bjanko-zadužnice obvezuju na evidentiranje ovog podatka u fizičkim dokumentima.³⁰
3. Nadalje, specifično za oblik i funkciju **bjanko-zadužnice** je da u trenutku registracije bjanko-zadužnice u Registar, u dokument nije potrebno unijeti **podatke o vjerovniku ni svotu tražbine** koja se po bjanko-zadužnici može naplatiti.³¹ Iako je u trenutku potvrđivanja bjanko-zadužnice kod javnog bilježnika jasno da ona ne sadrži sve podatke koje će u trenutku naplate sadržavati,³² registarska pravila ne predviđaju naknadan upis tih podataka u Registar.
4. Konačno, relevantne zakonske i podzakonske odredbe ne uređuju do kraja evidenciju **podataka o namirenju tražbine** koja se zadužnicom / bjanko-zadužnicom osigurava. Istina je da čl. 3. Pravilnika propisuje obvezu FINA-e da nakon izvršene (prisilne) naplate, u cijelosti ili djelomično, dostavi Registru podatke o naplati izvršenoj po zadužnici / bjanko-zadužnici.³³ Međutim, zakonodavac propušta urediti situaciju dragovoljnog namirenja tražbine, odnosno ne propisuje obvezu upisa u Registar činjenice da je tražbina (nekada nakon izdavanja, a po dospijeću) dragovoljno namirena djelomično ili u cijelosti. S druge strane, takvo bi namirenje svakako bilo vidljivo iz papirnate zadužnice / bjanko-zadužnice. Kad je riječ o fizičkim dokumentima, pravilnici predviđaju da se na prazno mjesto na četvrtoj stranici zadužnice upišu naknadne zabilježbe o naplaćenim svotama troškova, kamata i glavnice.³⁴ To znači da će se podatci o namirenju vidjeti iz papirnatih zadužnica nakon što je vjerovnik pokušao namirenje putem izravne naplate.
5. S tim u vezi, zakonom i pravilnicima nisu predviđena pravila o brisanju zadužnice / bjanko-zadužnice iz Registra, a što bi svakako trebalo učiniti jednom kada je zadužnica / bjanko-zadužnica namirena u cijelosti. Naime, osim što se čl. 9. st. 1. Pravilnika predviđa da se jednom upisana zadužnica / bjanko-zadužnica ne može ponovo upisati u Registar, ne govori se ništa o brisanju upisanih zadužnica nakon što tražbina njima utvrđena bude u cijelosti namirena.

²⁷ Članak 214. st. 2. i čl. 215. st. 3. OZ-a.

²⁸ Članak 7. Pravilnika o obliku i sadržaju zadužnice i čl. 8. Pravilnika o obliku i sadržaju bjanko zadužnice

²⁹ Članak 214. st. 4. i čl. 215. st. 3. OZ-a.

³⁰ Članak 6. st. 1. Pravilnika o obliku i sadržaju zadužnice i čl. 7. st. 1. Pravilnika o obliku i sadržaju bjanko zadužnice.

³¹ Članak 215. st. 1. u vezi sa st. 5. OZ-a.

³² Članak 5. Pravilnika o obliku i sadržaju bjanko zadužnice.

³³ Prema podacima dobivenim od HJK-a, Registar sadržava polje naziva *Izvršenje*, za svaki zapis zadužnice u kojemu se evidentira je li FINA postupila po toj zadužnici, a koju oznaku mogu postaviti samo službenici FINA-e. Trenutačno je 491 zadužnica označeno kao „izvršeno“.

³⁴ Članak 6. st. 1. Pravilnika o obliku i sadržaju zadužnice i čl. 7. st. 1. Pravilnika o obliku i sadržaju bjanko zadužnice.

Sve navedeno upućuje na zaključak da u Registru neće biti vidljivi podatci iz zadužnica i bjanko-zadužnica koji su naknadno upisani, nakon potvrde i upisa zadužnice u Registar, a koji će, s druge strane, biti sadržani u fizičkim primjercima papirnatih zadužnica / bjanko-zadužnica. Takva je diskrepancija prepreka pravnoj sigurnosti i ugrožava uvjerljivost zadužnica i svrhu Registra kao evidencije kojom se imaju suzbiti možebitne malverzacije. Smatramo da je tu pravnu prazninu relativno jednostavno popuniti odgovarajućom odredbom kojom se obveza upisa proteže i na sve naknadne promjene, a kod bjanko-zadužnice i na (naknadno) inicijalno unošenje podataka.

3.3. PRAVNI UČINCI UPISA

Teorija nije suglasna oko učinka upisa zadužnice u Registar; neki autori smatraju da je upis deklaratorne naravi,³⁵ dok drugi tvrde da upis ima određene pseudokonstitutivne učinke.³⁶ Priklanjamo se autorima koji tvrde da upis zadužnica u Registar ima pseudokonstitutivni učinak, a koji bi bio u potpunosti konstitutivan kada bi *Ovršnim zakonom* ili Pravilnikom bila izričito propisana obveza upisa u Registar kao materijalnopravna pretpostavka nastanka, promjene ili prestanka prava.

S jedne strane, upis u Registar nije potreban za nastupanje pravih učinaka zadužnice kao jednostranoga pravnog posla jer vjerovnikova prava, koja proizlaze iz zadužnice, nastupaju već u trenutku potvrde kod javnog bilježnika, neovisno o činjenici upisa zadužnice / bjanko-zadužnice u Registar.

Međutim, ako se uzme u obzir svrha zadužnice, mogućnost izvansudskoga prisilnog namirenja dospjele tražbine, dolazimo do nešto drukčijeg odgovora. Naime, podatci iz Registra relevantni su za dopuštenost zapljene novčanih sredstava. Upis u Registar pretpostavka je za upis zadužnice / bjanko-zadužnice u Očevidnik neizvršenih osnova za plaćanje (čl. 216. st. 8. Ovršnog zakona), a upis u Očevidnik pretpostavka je za prisilno namirenje tražbine na temelju zadužnice / bjanko-zadužnice na novčanim sredstvima ovršenika. Slijedom navedenoga, ako zadužnica nije upisana u Registar, FINA neće upisati zadužnicu u Očevidnik neizvršenih osnova za plaćanje niti će po njoj učiniti daljnje ovršne radnje.

Prijašnja verzija Ovršnog zakona išla je još dalje i izričito propisivala da FINA neće upisati zadužnice u Očevidnik ako se podatci iz zadužnice ne podudaraju s podacima iz Registra.³⁷ Prema tom režimu FINA je bila obvezna prije daljnjeg postupanja dodatno provjeriti zadužnice odnosno bjanko-zadužnice kod javnog bilježnika, pa ostanu li podatci nakon provjere različiti, na temelju takve isprave nije mogla postupiti.³⁸ Izmjenama Ovršnog zakona iz 2017. godine ta je odredba izbrisana uz obrazloženje: *Navedeno stoga što je zaštita ovršenika u slučaju da ako se podaci iz zaprimljene zadužnice odnosno bjanko zadužnice ne podudaraju s podacima iz registra zadužnica osigurana odgodom prijenosa sredstva na rok od šezdeset dana u kojem vremenu ovršenik može iskoristiti pravna sredstva koja su mu na raspolaganju.*³⁹ Iz obrazloženja proizlazi da namjera

³⁵ Uzelać, A., Brozović, J., *op. cit.* u bilj. 2, str. 72.

³⁶ Mihelčić, G., Mihelčić, G., *op. cit.* u bilj. 2, str. 20.

³⁷ Članak 216. st. 6., Nar. nov., br. 93/14.

³⁸ Članak 2. st. 5. Pravilnika, Nar. nov., br. 115/12.

³⁹ Iz mišljenja Vlade RH o Konačnom prijedlogu Ovršnog zakona, str. 22-23: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//2016/Sjednice/2017/07%20srpanj/45%20sjednica%20Vlade%20Republike%20Hrvatske//45%20-%20209.6..pdf>

zakonodavca nije bila osnažiti zadužnice čiji podatci nisu u skladu s podacima upisanim u Registar, već je zakonodavac smatrao redundantnim pružati dužnicima dodatnu zaštitu u vidu osiguravanja podudarnosti papirnatih zadužnica i elektroničke evidencije, kada pravni okvir već nudi mehanizam odgode prijenosa zaplijenjenih sredstava. Iz svega se može zaključiti da zakonodavac i dalje očekuje da podatci u Registru odražavaju podatke unesene u zadužnicama, u skladu sa zakonskom obvezom.

Sve upućuje na to da je uredan upis zadužnice / bjanko-zadužnice u Registar pretpostavka za ostvarenje namirenja tražbine utvrđene zadužnicom / bjanko-zadužnicom na novčanim sredstvima dužnika kao predmetu ovrhe. Slična obveza upisa zadužnice u Registar nije predviđena u slučaju ovrhe na drugim predmetima ovrhe, što bi se moglo tumačiti tako da je namjera zakonodavca bila da se takav uredan upis ne traži kada je riječ o ovrsi radi namirenja tražbine utvrđene zadužnicom / bjanko-zadužnicom na drugim predmetima ovrhe.⁴⁰ U ovom slučaju skloniji smo ekstenzivnom tumačenju norme te sagledavanju instituta u njegovoj ukupnosti. Smatramo da je relevantne odredbe potrebno tumačiti tako da je zahtjev za urednim upisom zadužnica potreban u svakom slučaju, a ono što dolazi nakon upisa, odnosno vrsta namirenja po zadužnici (u postupku izravne naplate ili u sudskom ovršnom postupku), ne bi trebalo ni na koji način utjecati na potrebu upisa zadužnica u Registar.

Zaključno, primarni razlog uvođenja zadužnice / bjanko-zadužnice je osiguranje plaćanja, tako da se vjerovnicima u datom trenutku omogućiti učinkovito izvansudsko namirenje dospjele tražbine na novčanim sredstvima (računu) dužnika. Uzimajući u obzir činjenicu da je upis zadužnice / bjanko zadužnice u Registar pretpostavka namirenja vjerovnikove osigurane tražbine, jasno je da instrumenti gube svoju primarnu funkciju i najznačajnije obilježje ako takav upis nije proveden. Smatramo da ovaj argument preteže pred činjenicom da pravi učinci po zadužnici nastaju samom potvrdom te da upis zadužnica u Registar ima konstitutivni učinak.

3.4. REDOSLIJED UPISA

Što se tiče redoslijeda upisa zadužnica u Registar, u skladu s čl. 5. Pravilnika, zadužnice / bjanko-zadužnice registriraju se redoslijedom kojim ih bilježnici upisuju u Registar. Upisom u Registar ne osniva se prvenstveni red upisanih, odnosno registriranih zadužnica / bjanko-zadužnica u smislu da bi se na temelju upisa zadužnice / bjanko-zadužnice za vjerovnika ustrojio prvenstveni red namirenja s naslova tražbine po zadužnici / bjanko-zadužnici.

3.5. OBILJEŽJA REGISTRA

Javni registri su sustavno ustrojene, vođene i uredene evidencije o određenim pravno relevantnim podacima, činjenicama ili pravima čije vođenje, sastav, predmet i pravne učinke upisa te postupak upisivanja uređuju posebni zakoni i podzakonski akti (pravilnici, poslovnici i sl.). Neovisno o podacima koji se upisuju u javne registre, svi javni registri imaju istu primarnu funkciju, a to je ostvarivanje određenog stupnja pravne sigurnosti u pravnom prometu i zaštite pravnih interesa sudionika, ali

i različitih javnopravnih interesa. Iz ove funkcije javnih registara proizlazi i jedno od njihovih glavnih obilježja, a to je javnost registra.

Registre je moguće podijeliti po opsegu javnosti koji omogućuju na registre neograničene i ograničene javnosti; ovisno o tome tko i uz koje pretpostavke može ostvariti uvid, u koje dijelove registra, kako se uvid ostvaruje. Registar zadužnica i bjanko-zadužnica je elektronička baza podataka ograničene javnosti. Podacima iz Registra mogu se koristiti samo FINA odnosno sudovi i druga nadležna tijela radi provjere istinitosti zadužnica / bjanko-zadužnica kada se na temelju tih isprava traži prisilno namirenje, dakle u vezi s postupcima koji se pred njima vode i javni bilježnici u odnosu na zadužnice koje su oni potvrdili.⁴¹ Pristup cjelokupnoj bazi podataka o svim upisanim / registriranim zadužnicama ima Komora kao voditelj Registra, odnosno ovlaštene osobe koje rade na obradi podataka u Registru, a koje su navedene podatke obvezne čuvati kao poslovnu tajnu (čl. 6. Pravilnika).

Iz kruga osoba koje imaju pravo uvida u podatke iz Registra isključene su osobe koje imaju neosporiv pravni interes u odnosu na izdane i registrirane zadužnice, a to su: a) dužnici koji su izdali zadužnice i b) vjerovnici kojima su zadužnice izdane, posljedično, pristup podacima nemaju ni osobe koje svoja prava i obveze izvode iz prava i obveza osnovnih strana pravog posla, a to su c) tzv. jamci – osobe koje jamče za obvezu iz zadužnice / bjanko-zadužnice i d) cesionari na koje su prenesena prava iz zadužnice / bjanko-zadužnice.

3.6. PRISTUP PODATCIMA IZ REGISTRA

Pojedini javni bilježnik ima pravo pristupa samo onim podacima koje je sam unio u Registar, dakle javni bilježnici kao korisnici Registra imaju izravan pristup, ali ograničen na određene zadužnice (one koje je taj javni bilježnik potvrdio).

Članak 10. Pravilnika uređuje pristup FINA-e podacima o zadužnicama / bjanko-zadužnicama te propisuje da FINA pretražuje podatke o zadužnicama odnosno bjanko-zadužnicama upisane u Registar na temelju podataka o javnom bilježniku koji je na zadužnici odnosno bjanko-zadužnici ovjerio potpis, odnosno koji je potvrdio ispravu. Ako konkretna zadužnica nije evidentirana u Registru, ispis će glasniti: *nisu pronađeni odgovarajući podatci*. FINA također ima mogućnost izravnog uvida u Registar, i to pristup podacima o svim zadužnicama, uz ograničenje u odnosu na parametre prema kojima podatke mogu pretraživati (pretraživanje samo prema podacima o javnom bilježniku). Potrebno je skrenuti pozornost na mogući problem odnosno rizik od nedosljednosti u primjeni važećih odredaba i zakonske obveze provjere upisanih zadužnica u Registru. Naime, s obzirom na to da službenici FINA-e imaju izravan pristup podacima iz Registra, oni nisu ni o kome ovisni kada je riječ o ishodu potrebnih podataka, odnosno, nitko ne može potvrditi je li FINA uistinu provjerila određenu zadužnicu prije upisa iste u Očevidnik, što otvara prostor zlouporabama i zanemarivanju zakonske obveze.⁴²

⁴¹ Članak 216. st. 4. OZ-a i čl. 2. st. 5. Pravilnika.

⁴² Za potrebe ovog članka obavljani su razgovori sa službenicima FINA-e iz nekoliko područnih službi. Neki su nas FINA-ine službenici informirali da se podatci iz Registra već nekoliko godina uopće ne provjeravaju prije upisa zadužnica / bjanko-zadužnica u Očevidnik. S obzirom na to da je riječ o neslužbenim informacijama, nije moguće utvrditi njihovu točnost ni možebitnu raširenost ove prakse. Također, ne

⁴⁰ Mihelčić, G., *op. cit.* u bilj. 2, str. 21.

Nadalje, pravo na pristup podacima iz Registra imaju i sudovi ili druga nadležna tijela u vezi s postupcima koji se pred njima vode, sukladno čl. 5. st. 4. Pravilnika. Ovršni zakon ne propisuje formu tog zahtjeva za pristup podacima, ali zato čl. 7. Pravilnika nalaže podnošenje pisanog zahtjeva suda ili nadležnog tijela.⁴³ Također, OZ ne određuje ništa ni o sadržaju i formi obavijesti kojom Komora sud/nadležna tijela izvješćuje o podacima iz Registra niti o tome ima li takva obavijest dokaznu snagu i značenje javne isprave. Sudu i drugim nadležnim tijelima, kao ovlaštenim subjektima pristupa, omogućen je neizravan pristup podacima posredstvom slanja zahtjeva Komori. Pravo na uvid u podatke nije ograničeno ni na određene zadužnice niti prema pristupnim parametrima (podatke je moguće tražiti npr. za određeni vremenski period, prema subjektima zadužnice i sl.).

3.7. USPOREDBA S DRUGIM REGISTRIMA

Općenito govoreći, javnost registra je nužna pretpostavka za ostvarivanje njegove glavne funkcije u pravnom prometu, za postizanje pravne sigurnosti. Ograničenje javnosti samo po sebi nije problem i u praksi vrlo dobro funkcionira, međutim potrebno je dobro promisliti u odnosu na koga i na koje podatke će ta javnost biti ograničena.

Kao primjer upućujemo na *Hrvatski upisnik oporuka* (dalje: HUU) u kojemu su navedeni obvezni podatci koji se dostavljaju HUU-u; prezime, ime, datum rođenja oporučitelja, datum pohranjivanja (ako se datum pohranjivanja ne može ustanoviti, onda datum sastavljanja) oporuke, vrsta oporuke i mjesto čuvanja oporuke, spol i OIB oporučitelja, adresa ili prebivalište. Vidimo da su opseg i vrsta podataka vrlo slični onima koji se upisuju u Registar.

HUU je također registar ograničene javnosti, podatke o evidentiranim oporukama osim oporučitelja mogu tražiti samo osobe koje je oporučitelj na to posebno ovlastio, a nakon oporučiteljeve smrti i javni bilježnici, odvjetnici, općinski sudovi, diplomatsko-konzularna predstavništva i osobe koje su napravile oporuku, kao i sve navedene osobe i tijela iz drugih država članica Europske unije. Dakle, mogućnost uvida je ograničena na osobe koje imaju pravni interes.⁴⁴

Drugi primjer je registar koncesija, uvid u registar je ograničen na subjekte upisa, davatelja i korisnika koncesije, mjerodavna ministarstva i izvršna tijela županija odnosno gradova, ponovno, navedeni ovlaštenici su osobe s izravnim i neupitnim pravim interesom.⁴⁵

Iz svega zaključujemo da je najveći problem ograničenja pristupa, što ni zakon ni Pravilnik ne predviđaju, izdavanje isprava s podacima iz Registra koje bi izdavale dužnicima, vjerovnicima i drugim osobama s pravnim interesom, kako je navedeno u prethodnom odjeljku. Navedeni primjeri pokazuju da u našem pravnom sustavu

postoje registri koji dopuštaju uvid samo osobama s pravnim interesom, što je u potpunosti opravdano razlozima zaštite subjekata određenoga pravnog posla, čuvanjem određenih poslovnih tajni i sl.

S druge strane, ograničavanje pristupa Registru tako da ni subjekti pravnog posla, osobe koje nesporno imaju pravni interes, nemaju pravo uvida u Registar u najmanju je ruku neuobičajeno. Ne vidimo potrebu tog stupnja tajnosti podataka ni svrhu onemogućavanja subjektima pravnog posla (dužnicima, vjerovnicima i jamcima platcima) da pristupe podacima koji se u Registru vode na temelju zadužnica koje su te iste osobe izdale ili iz kojih izvode svoja prava.

3.8. PRIMJENA UREDBE O ZAŠTITI OSOBNIH PODATAKA (GDPR)

Podatci registrirani u Registru najvećim su dijelom osobni podatci koji se samim time ne mogu neograničeno upotrebljavati i koristiti izvan granica određenih funkcijama određenog registra i svrhe koja se treba ostvariti prikupljanjem i registriranjem određenih podataka. Štoviše, pitanje zaštite i načina obrade osobnih podataka posebno je i detaljno uređeno Uredbom (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (dalje: Uredba ili GDPR) koja se izravno primjenjuje u svim članicama Europske unije, pa tako i u Hrvatskoj.

Člankom 2. st. 1. Uredbe određeno je područje primjene: *Ova se Uredba primjenjuje na obradu osobnih podataka koja se u cijelosti obavlja automatizirano te na neautomatiziranu obradu osobnih podataka koji čine dio sustava pohrane ili su namijenjeni biti dio sustava pohrane.*

Uredbom su osobni podatci definirani kao *svi podaci koji se odnose na pojedinca čiji je identitet utvrđen ili se može utvrditi, a pojedinac čiji se identitet može utvrditi jest osoba koja se može identificirati izravno ili neizravno, osobito uz pomoć identifikatora kao što su ime, identifikacijski broj, podaci o lokaciji, mrežni identifikator ili uz pomoć jednog ili čimbenika svojstvenih za fizički, fiziološki, genetski, mentalni, ekonomski, kulturni ili socijalni identitet tog pojedinca.*⁴⁶ Obrada (podataka) je *svaki postupak ili skup postupaka koji se obavljaju na osobnim podacima ili na skupovima osobnih podataka, bilo automatiziranim bilo neautomatiziranim sredstvima kao što su prikupljanje, bilježenje, organizacija, strukturiranje, pohrana, prilagodba ili izmjena, pronalaženje, obavljanje uvida, uporaba, otkrivanje prijenosom, širenjem ili stavljanjem na raspolaganje na drugi način, usklađivanje ili kombiniranje, ograničavanje, brisanje ili uništavanje.*⁴⁷

Kada definicije osobnih podataka i obrade prenesemo u okvir zadužnica i Registra, nesporno je da su podatci koji se unose u Registar (podatci o dužniku, vjerovniku, jamcu platcu, vrsti zadužnice, svoti tražbine na koju je izdana zadužnica, odnosno najvišoj svoti koja se može upisati u bjanko-zadužnicu te podatci o javnom bilježniku koji je potvrdio zadužnicu / bjanko-zadužnicu, datumu i poslovnom broju potvrde) osobni podatci koji se odnose na pojedinca čiji se identitet može utvrditi (u Registru se navode ime i prezime, OIB i adresa dužnika, vjerovnika, jamca platca), a da funkcija i aktivnosti Registra konstituiraju obradu

možemo sa sigurnošću znati ni razdoblje u kojemu se zakonska obveza provjere registriranih zadužnica ne provodi, pa tako nije isključeno da su neke službe u potpunosti prestale provjeravati podatke iz Registra 1. siječnja 2015. godine kada je iz Ovršnog zakona obrisana obveza upisa (i posljedično provjere) „starih“ zadužnica u Registar.

⁴³ Primjer nadležnog tijela koje ima pravo uvida u podatke iz Registra je državno odvjetništvo. Državno odvjetništvo je ovlašteno podnijeti pisani zahtjev za pristup podacima iz Registra u svrhu provođenja istraživanja ili istrage, npr. podnesena je kaznena prijava protiv direktora društva za kazneno djelo prouzročenja stečaja i tvrdi se da je direktor svojim radnjama oštetio društvo, između ostaloga izdavanjem zadužnica. DO može od Registra tražiti informaciju o tome je li određeno društvo, u razdoblju kada je osumnjičenik bio direktor, izdalo zadužnice.

⁴⁴ Dika, M. et al., *Hrvatsko registarsko pravo: registri pravnih osoba, nekretnina, pokretnina i prava*, Zagreb, 2006., str. 245 - 253.

⁴⁵ Članak 10. *Pravilnika o Registru koncesija*, Nar. nov., br. 1/18.

⁴⁶ Članak 4. t. 1. Uredbe.

⁴⁷ Članak 4. t. 2. Uredbe.

podataka (elektronička baza podataka, pohrana podataka koja se obavlja pomoću informatičkog sustava u Hrvatskoj javnobilježničkoj komori). Izvodimo zaključak da obrada osobnih podataka u okviru Registra ulazi u područje primjene Uredbe. S obzirom na to da se Uredba odnosi i štiti prava samo pojedinaca, fizičkih osoba, analiza je u ovom dijelu rada ograničena samo na zadužnice koje su izdale fizičke osobe.

Nakon što smo utvrdili primjenjivost Uredbe, treba navesti i konkretne obveze koje Uredba nameće voditeljima obrada⁴⁸ te prava koja pojedinci, čiji se osobi podatci obrađuju, imaju u skladu s Uredbom;

1. Jedno od načela obrade osobnih podataka je da osobni podatci moraju biti: *točni i prema potrebi ažurni; mora se poduzeti svaka razumna mjera radi osiguravanja da se osobni podaci koji nisu točni, uzimajući u obzir svrhe u koje se obrađuju, bez odlaganja izbrišu ili isprave („točnost“)*.⁴⁹ Ovdje se vraćamo ne nedostatak naveden u odjeljku 3.1. ovog rada, zakonodavac ne predviđa i ne uređuje možebitne naknadne upise u Registar, što znači da s prvom izmjenom u odnosu na zadužnicu / bjanko-zadužnicu podatci u Registru postaju „netočni“. S tim u vezi, Uredba ispitanicima daje pravo da od voditelja obrade ishode ispravak netočnih osobnih podataka koji se na njega odnose, bez nepotrebnog odgađanja. Uzimajući u obzir svrhe obrade, ispitanik ima pravo dopuniti nepotpune osobne podatke, među ostalima i davanjem dodatne izjave.⁵⁰
2. Druga značajna obveza voditelja obrade proizlazi iz prava ispitanika na pristup podacima koji se obrađuju.⁵¹ To znači pravo dobiti od voditelja obrade potvrdu obrađuju li se osobni podatci koji se odnose na njega te, ako se takvi osobni podatci obrađuju, pristupiti osobnim podacima. Ispitanicima se pristup mora omogućiti u sažetom, transparentnom, razumljivom i lako dostupnom obliku, uz uporabu jasnog i jednostavnog jezika, i to u pisanom obliku ili, ako je prikladno, elektroničkim putem.⁵² Ponavljamo da Ovršni zakon i Pravilnik ne predviđaju mogućnost ishodjenja izvadaka iz Registra, a pristup podacima je strogo ograničen na FINA-u, sudove i druga nadležna tijela radi provjere istinitosti zadužnica / bjanko-zadužnica kada se na temelju tih isprava traži prisilno namirenje. Ovakvo ograničenje javnosti Registra nije u skladu s obvezama koje za voditelje obrade propisuje Uredbe te su relevantne odredbe domaćeg prava u izravnoj koliziji s europskim normama.
3. Ispitanici imaju „pravo na zaborav“, imaju pravo od voditelja obrade ishoditi brisanje osobnih podataka koji se na njih odnose, bez nepotrebnog odgađanja, a voditelj obrade ima obvezu obrisati osobne podatke, između ostaloga, i ako osobni podatci više nisu nužni u odnosu na svrhe za koje su prikupljeni ili na drugi način obrađeni.⁵³ U kontekstu Registra, podsjećamo

da zakonom i pravilnicima nisu predviđena pravila o brisanju zadužnice / bjanko-zadužnice iz Registra, čak ni kada je zadužnica / bjanko-zadužnica namirena u cijelosti. Drugim riječima, u Registru prema trenutnom uređenju osobni podatci dužnika, vjerovnika i jamaca plata ostaju upisani i nakon što više apsolutno nisu nužni u odnosu na svrhu za koju su prikupljeni, što je u suprotnosti s odredbama Uredbe.

Uredba propisuje određena prava ispitanika (dužnik, vjerovnik i jamac plata), iz kojih ujedno proizlaze obveze voditelja obrade (Registar). Trenutačno uređenje Registra, ili bolje rečeno izostanak adekvatnog uređenja, u izravnoj je koliziji sa zahtjevima Uredbe. Uredba je norma europskog prava koja se neposredno primjenjuje u našem pravnom sustavu,⁵⁴ što znači da nacionalne odredbe, bez obzira na to kako su formulirane, ne mogu imati prvenstvo nad pravom koje proizlazi iz uredbe, sve u skladu s načelom nadređenosti europskog prava prema kojemu u slučaju izravnog sukoba europsko pravo prevladava nad odredbama nacionalnog zakona. Zaključujemo da bi registarska pravila trebala izmijeniti i nadopuniti tako da omogućuju ispitanicima izvršavanje subjektivnih prava iz režima zaštite osobnih podataka.

Nabrojana prava odnose se samo na fizičke osobe, pa bi u odnosu na njih pravni okvir koji uređuje Registar svakako trebao biti usklađen s Uredbom. Ipak, nikako nije oportuno imati dva različita registarska uređenja, u odnosu na različite subjekte upisa (fizičke i prave osobe), pa smatramo da bi se predložene promjene trebale implementirati i u odnosu na prave osobe.⁵⁵ Štoviše, zahtjevi i obveze propisane Uredbom smislene su i u skladu s već iznesenom pravom argumentacijom vezanom za popunjavanje postojećih pravih praznina u registarskim normama, pa ni s te strane nema prepreka usvajanju predloženih izmjena.

3.9. PROBLEMI REGISTRA ZADUŽNICA

Zadužnica i bjanko-zadužnica su zbog svojih jedinstvenih obilježja; jednostavnosti izdavanja, mogućnosti izvan-sudske naplate te niskih troškova izdavanja i naplate po zadužnici, vrlo rasprostranjene u praksi. Smatramo da raširenost zadužnice zahtijeva da se institutu posveti posebna zakonodavna pozornost.

Općenito govoreći, zakonodavac je u uređenju zadužnice bio relativno neaktivan. Jedan od značajnijih noviteta, uveden 2012. godine, je Registar zadužnica i bjanko-zadužnica. Kao ni širi pravni okvir zadužnice, tako ni funkcioniranje Registra nije u većoj mjeri mijenjano tijekom proteklog desetljeća.

Analizom je uočeno nekoliko nedostataka relevantnih zakonskih i podzakonskih odredaba koje uređuju Registar; (1) postoje dvojbe oko učinka upisa zadužnica u Registar, je li riječ o deklaratornom ili konstitutivnom upisu, (2) nije propisana obveza upisa u Registar naknadnih podataka, (3) nedosljednosti u uređenju evidentiranja podataka o namirenju zadužnice, (4) pristup Registru je ograničen i isključuje osobe s neupitnim pravim interesom, subjekte zadužnice, (5) nisu propisani sadržaj i forma obavijesti Komore kojom sud / nadležna tijela izvješćuje o podacima iz

⁴⁸ Članak 4. t. 7. Uredbe; „voditelj obrade“ znači fizička ili pravna osoba, tijelo javne vlasti, agencija ili drugo tijelo koje samo ili zajedno s drugima određuje svrhe i sredstva obrade osobnih podataka; kada su svrhe i sredstva takve obrade utvrđeni pravom Unije ili pravom države članice, voditelj obrade ili posebni kriteriji za njegovo imenovanje mogu se predviđati pravom Unije ili pravom države članice;

⁴⁹ Članak 5. st. 1. Uredbe.

⁵⁰ Članak 16. Uredbe.

⁵¹ Članak 15. st. 1. Uredbe.

⁵² Članak 12. st. 1. Uredbe.

⁵³ Članak 17. Uredbe.

⁵⁴ Članak 288. Ugovora o funkcioniranju Europske unije, Službeni list C 202 od 7 lipnja 2016.: Uredba ima opću primjenu. Obvezujuća je u cijelosti i izravno se primjenjuje u svim državama članicama.

⁵⁵ Napominjemo da se u Registar trenutno ne upisuje svojstvo fizička / pravna osoba, odnosno da Registar trenutno ne poznaje tu varijablu.

Registra, (6) nema više obveze upisa „starih“ zadužnica u Registar, (7) neusklađenost s odredbama europskog prava o zaštiti osobnih podataka, (8) problem nadzora nad radom FINA-e, postupanje u skladu s obvezom provjere istinitosti zadužnica u Registru.

Sve manjkavosti i nejasnoće u uređenju registarskih pravila prijete dovesti (ako već nisu dovele) do toga da se obveze propisane Ovršim zakonom i Pravilnikom uopće ne primjenjuju u praksi. U sljedećem poglavlju predložena su rješenja navedenih problema.

4. DE LEGE FERENDA

Olakotna okolnost podnormiranosti pravnog instituta zadužnice je činjenica da je pravne praznine moguće popuniti te ukloniti nedostatke u uređenju minimalnim zadiranjem u zakonski tekst. U Ovršnom zakonu bilo bi dovoljno izmijeniti čl. 216. st. 4. koji propisuje da se podacima iz Registra može koristiti samo FINA radi provjere istinitosti zadužnica te sudovi ili druga nadležna tijela u vezi s postupcima koji se pred njima vode. Odredbu bi trebalo izmijeniti tako da predviđa pristup dužnika, vjerovnika i jamaca plataca, kao osoba s pravim interesom Registru. Gledajući operativno, vođenje Registra i pristup podacima uređeni su Pravilnikom pa bi, u skladu s tim, Pravilnik trebalo materijalno izmijeniti i dopuniti.

Prva dvojba koju treba razjasniti je učinak upisa zadužnice u Registar. Teorija je razmatrala ovo pitanje, ali nije uspjela doći do konsenzusa. Učinak upisa je bitan za samu svrhu Registra, a ima posredan utjecaj i na njegovo funkcioniranje i prihvaćenost u praksi, a rješenje ovog pitanja utjecat će i na rješavanje nekih drugih istaknutih problema, kao što je postupanje u skladu s obvezom provjere istinitosti zadužnica u Registru.

Smatramo da bi trebalo izričito propisati da upis zadužnica u Registar ima konstitutivan učinak. Teorija je već sada djelomično na tom tragu, međutim kompleksnost pravnog instituta zadužnice onemogućuje da se o ovom pitanju postigne konsenzus. Utvrđivanje da je upis u Registar konstitutivan pridonijelo bi uvjerenosti Registra, ostvarivanju njegove svrhe – sprječavanju zlouporaba zadužnica i postizanje pravne sigurnosti. Time funkcionalnost Registra može i treba biti proširena i na publikacijsku funkciju s ciljem osiguravanja zadovoljavajuće razine pravne sigurnosti i usklađivanja s odredbama europskog prava. Takvi zahtjevi nisu novost u hrvatskom registarskom pravu. Za usporedbu, u obzir treba uzeti druge instrumente osiguranja plaćanja, založna prava, koja se publiciraju upisom u zemljišne knjige, za založno pravo na nekretninama i pravima građenja i FINA Upisnikom založnih prava, za založno pravo na pokretninama i potraživanjima.

Izmjenom zakona iz 2014. godine ukinuta je obveza upisa „starih“ zadužnica u Registar, čime je zapravo ponovo uspostavljeno stanje kakvo je bilo prije uspostave Registra, jer je vjerovnicima omogućeno podnijeti na naplatu „stare“ zadužnice bez ikakve kontrole istinitosti zadužnica i u njima upisanih podataka. To je svakako bio korak unazad u sveukupnom pravnom razvoju instituta jer je doveo do dva različita režima kod naplate zadužnica, pa se sada kod naplate „starih“ zadužnica osigurava manji stupanj prave sigurnosti od onoga koji se traži kod naplate zadužnica upisanih u Registar. Navedeno dovodi do još veće izloženosti zlouporabama kod „starih“ zadužnica s obzirom na

protek vremena od izdavanja zadužnice do njezine naplate. Naše je stajalište da je potrebno vratiti odredbe kojima je bilo uređeno upisivanje „starih“ zadužnica u Registar prije njihova namirenja. Istina je da je takvih zadužnica razmjerno malo u opticaju, ali zakonodavac si ne može dopustiti propuštanje uređenja naplate po takvim dokumentima jer i rizik od malverzacija (koji je ovdje zbog protoka vremena još veći) kod „starih“ zadužnica utječe na sveukupnu pravnu sigurnost instituta.

Nadalje, činjenica da nije propisana obveza upisa naknadnih podataka u Registar dovela je do nesklada između upisanih registarskih podataka i podataka koji proizlaze iz papirnatih zadužnica i bjanko-zadužnica, a da pri tome takav nesklad uopće nije rijedak (npr. prijenos zadužnice na novog vjerovnika), a ponekad je i neizbježan (npr. unošenje podataka o vjerovniku i svoti tražbine u bjanko-zadužnicu). Među naknadne podatke ulaze i podatci o namirenju zadužnice / bjanko-zadužnice, koji svakako trebaju biti evidentirani u Registru, i to bez razlike kako i u kojem je postupku vjerovnikova tražbina namirena; dobrovoljno, u izvansudskom postupku izravne naplate ili u sudskom ovršnom postupku. Da bi Registar mogao u potpunosti ispuniti svoju svrhu, biti evidencija o izdanim zadužnicama, osiguranje od mogućih zlouporaba i kontrola istinitosti zadužnica, nužna je potpuna usklađenost podataka u evidenciji i podataka u zadužnicama. Sadržaj zadužnice, uključujući sve naknadne promjene, moraju biti evidentirani u registru. Pravilnikom treba propisati obvezu naknadnih upisa podataka iz zadužnice odnosno bjanko-zadužnice. Usklađivanjem registarskog i stvarnog stanja ujedno se odgovara i na pitanje problema primjene načela točnosti iz Uredbe. Naime, Uredba nameće obvezu točnosti i potpunosti podataka u bazama podataka i ovlašćuje ispitanike da od voditelja obrade ishode ispravak netočnih osobnih podataka koji se na njega odnose, bez nepotrebnog odgađanja, a ima pravo i dopuniti nepotpune osobne podatke, među ostalima i davanjem dodatne izjave. To bi ujedno bila pretpostavka i za izdavanje izvadaka iz Registra, kako bi takvi izvadci bili istiniti i potpuni i kako bi se njima mogla dokazivati odnosno utvrđivati dužnikova financijska izloženost, odnosno, koliko je zadužnica izdao, na koje iznose, jesu li još na snazi ili su namirene / vraćene dužniku.

Još jedna mjera u smjeru osiguravanja potpunosti i točnosti podataka u Registru je uređenje brisanja zadužnica iz Registra. Nužno je propisati u kojim se situacijama i pod kojim uvjetima zadužnice brišu iz Registra jer se u protivnom, a kako je postavljen aktualni zakonodavni okvir, može s pravom tumačiti da jednom upisane zadužnice ostaju u Registru *in perpetuum*. Propisivanjem pretpostavki za brisanje zadužnica iz Registra ujedno bi se odgovorilo i na zahtjev iz Uredbe, omogućavanje ispitanicima da se pozovu i koriste svoje „pravo na zaborav“.

Nadalje, radi ostvarenja publikacijske funkcije javnog registra, trebalo bi proširiti krug osoba koje imaju pristup Registru, a to je na prvom mjestu sam izdavatelj zadužnice, čija prava i interesi mogu u najvećoj mjeri biti oštećeni nekontroliranim kolanjem tog instrumenta, zatim njegovi suobveznici jamci platci i konačno vjerovnici, kako izvorni tako i oni na koje je zadužnica prenesena cesijom. Nabrojane su osobe koje imaju nesporn pravni interes i od kojih se podatci koji se u Registru vode ne bi trebali držati u tajnosti. Nejasno je zašto je zakonodavac uopće propisao takvo ograničenje pristupa Registru, pogotovo jer slični javni

Registri nisu u toj mjeri restriktivni, osobito ne u odnosu na osobe koje imaju jasan pravni interes za pristup podacima. Od presudne je važnosti da se subjektima zadužnice omogući pristup podacima, a što bi se moglo učiniti izdavanjem izvadaka iz Registra. Posredno bi se tako riješilo i pitanje nadzora nad radom FINA-e, odnosno kontrole pridržavanja zakonske upute da se istinitost svake zadužnice provjeri u Registru prije nego li se krene u postupak izravne naplate. Jednom kada dužnici budu imali mogućost uvida u Registar, moći će sami kontrolirati jesu li zadužnice predane na naplatu valjane i na snazi i jesu li podatci upisani u zadužnici i zahtjevu za izravnu naplatu točni. Još jedan benefit koji će se ostvariti uvođenjem izvadaka iz Registra je usklađivanje s Uredbom, konkretno zahtjevom da se ispitanicima omogući pravo na pristup njihovim osobnim podacima koji su predmet obrade u Registru.

Konačno, potrebno je jasno propisati oblik i sadržaj dokumenata povezanih s poslovanjem Registra, a to su: zahtjev za pristup podacima, koji upute državna tijela ili subjekti zadužnice i obavijest o podacima iz Registra odnosno izvadak kojim se daje pregled podataka o upisanim zadužnicama. Kada bi se točno propisao oblik obavijesti iz Registra, kao i predloženih izvadaka, moglo bi se govoriti o tome da takva obavijest / izvadak imaju dokaznu snagu i značenje javne isprave.

Osim pravnih argumenata, smatramo da bi predložene izmjene i dopune imale i određene praktične prednosti. Gospodarsko poslovanje, ali i neki vidovi djelovanja fizičkih osoba u pravnom prometu, imali bi koristi od mogućnosti uvida u dužnikovu financijsku situaciju, odnosno opterećenost njegove imovine (kroz izdane zadužnice), a sve u svrhu procjene njegove ekonomske situacije i kreditne sposobnosti. Takva bi informacija bila korisna za potrebe kako korporativnog tako i potrošačkog financiranja, u interesu je vjerovnika i pomaže transparentnosti i sprječavanju zlouporaba i prezaduživanja. Lako je argumentirati da se trenutnim uređenjem i tajnošću podataka o izdanim zadužnicama zapravo omogućuje dužnicima izdavanje zadužnica u svotama koje višestruko premašuju njihovu likvidnost, što posredno dovodi do toga da se zadužnice olako izdaju, a što potiče prezaduživanje.

Osim toga, i dužnicima bi bilo svrsishodno kada bi iz Registra mogli dobiti potvrdu o izdanim zadužnicama, jer bi, *a contrario*, posredno mogli dokazati činjenicu da nisu izdali ni jednu zadužnicu, dobiti svojevrsnu negativnu potvrdu (eng. *negative certificate*) koja bi onda mogla služiti kao potvrda njihove kreditne sposobnosti, svojevrsna indicija financijske (ne)opterećenosti.

OBVEZNO PRAVO

Pravo na kaparu u slučaju raskida ugovora

Mr. sc. Nevenka ŠERNHORST, dipl. iur.*

UDK 347.4

Kapara je jedno od takvih ugovornih uglavaka koji je karakterističan najviše za kupoprodajne ugovore. Nužno ju je razlikovati od predujma (avansa, akontacije), ugovornog sastojka s vrlo sličnom svrhom kod određenih ugovornih odnosa.

U ovom će članku biti riječi o pravnom uređenju kapare i njezinim obveznopравnim učincima na prava i obveze ugovornih strana, osobito u slučaju neispunjenja ili raskida ugovora, što se najbolje ogleda u sudskoj praksi.

1. UVOD

U interesu je pravne sigurnosti da se ugovorni odnosi zasnivaju iz legalnih i dopuštenih pobuda¹ te suglasno volji ugovornih strana, svjesno preuzimajući prava, obveze i odgovornosti koje pravni promet u tom slučaju

podrazumijeva. Unatoč relativnoj slobodi uređivanja ugovornih odnosa i dispozitivnom karakteru odredaba [Zakona o obveznim odnosima](#),² od ugovornih se strana očekuje postupanje u skladu s makar osnovnim obveznopравnim načelima kao što su načelo savjesnosti i poštenja,³ dužnost ispunjenja ugovornih obveza, zabrana zlouporabe prava ili prouzročenja štete itd.⁴

Ugovorni obveznopравni odnosi uređeni su *Zakonom o obveznim odnosima* (dalje: ZOO).⁵

Uz usuglašavanja volje ugovornih strana da u zajedničkom interesu i pod određenim uvjetima zasnuju i ostvare neki ugovorni odnos, često se za to traže i daju različita jamstva ili osiguranja. Kapara je jedno od takvih ugovornih uglavaka, karakterističan najviše za kupoprodajne ugovore. Kaparu treba razlikovati od predujma (avansa, akontacije), ugovornog sastojka s vrlo sličnom svrhom kod određenih ugovornih odnosa.

² Sloboda uređivanja obveznih odnosa propisana je u čl. 2. Zakona o obveznim odnosima, prema kojemu sudionici u prometu slobodno uređuju obvezne odnose, a ne mogu ih uređivati suprotno Ustavu RH, prisilnim propisima i moralu društva, dok prema čl. 11. Zakona o obveznim odnosima sudionici mogu svoj obvezni odnos urediti drukčije nego što je tim Zakonom određeno, osim ako iz pojedine njegove odredbe ili iz njezina smisla ne proizlazi što drugo.

³ Suprotno je načelu savjesnosti i poštenja ako jedna strana uđe u pregovore s drugom stranom bez prave namjere da s tom stranom sklopi ugovor (čl. 251. st. 3. Zakona o obveznim odnosima).

⁴ Osnovna načela obveznopравnih odnosa, zabrane, dužnosti i pravila ponašanja sudionika obveznih odnosa propisana su u Glavi I. Zakona o obveznim odnosima.

⁵ Nar. nov., br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22.

* Sutkinja Ustavnog suda RH u mirovini

¹ Prema odredbama čl. 273. st. 1., 2. i 4. Zakona o obveznim odnosima, pobude iz kojih je ugovor sklopljen ne utječu na njegovu valjanost; ako je nedopuštena pobuda bitno utjecala na odluku jednog ugovaratelja da sklopi ugovor i ako je to drugi ugovaratelj znao ili morao znati, ugovor će biti bez učinka; odredba o nedopuštenosti činidbe primjenjuje se i na pobude za sklapanje ugovora. Naime, kad je činidba nemoguća, nedopuštena, neodređena ili neodrediva, ugovor je ništetan (čl. 270. st. 1. Zakona o obveznim odnosima). Činidba (objekt ugovorne obveze) je nedopuštena ako je protivna Ustavu, prisilnim propisima ili moralu društva (čl. 269. i čl. 271. Zakona o obveznim odnosima).

2. PRAVNO UREĐENJE KAPARE

Uobičajeno je da sklapanju ugovora prethode pregovori, koji često rezultiraju sklapanjem predugovora⁶ i davanjem kapare u svrhu osiguranja da će se finalni ugovor potpisati s namjerom da se pravni posao realizira prema dogovorenim uvjetima.

Prema odredbama ZOO-a (čl. 303. – 307.), kapara je novčani iznos koji jedna ugovorna strana daje drugoj kao znak da je ugovor sklopljen. Sudbina kapare ovisi o ispunjenju ili neispunjenju ugovora. Naime, u slučaju ispunjenja ugovora kapara se mora vratiti ili uračunati u ispunjenje obveze. Pravilo je da strana koja je dala kaparu ne može odustati od ugovora ostavljajući kaparu drugoj strani, niti to može učiniti druga strana vraćanjem dvostruke kapare.

U slučaju neispunjenja ugovora, situacija je složenija, jer ako je za neispunjenje ugovora odgovorna strana koja je dala kaparu, druga strana može zahtijevati ispunjenje ugovora (ako je moguće) ili tražiti naknadu štete i kaparu uračunati, a može ju i vratiti ili zadržati. No, ako je za neispunjenje ugovora odgovorna strana koja je primila kaparu, druga strana može također tražiti ili ispunjenje ugovora ili naknadu štete i vraćanje kapare ili tražiti vraćanje dvostruke kapare. Uz ispunjenje ugovora, oštećena strana može tražiti i naknadu štete.

Kod djelomičnog ispunjenja ugovora ZOO propisuje da se kapara ne može zadržati već se zahtijeva ispunjenje ostatka obveze i naknada štete, a u slučaju raskida ugovora vjerovnik ima prava na zahtjeve kao u slučaju neispunjenja ugovora za koji je kriva druga strana.

Posebno je uređena situacija kada kapara ima učinak odustatnine u smislu da ugovorne strane mogu sporazumno odustati od ugovora davanjem odustatnine bez obveze ispunjenja ugovora. U tom slučaju, ako odustane strana koja je dala kaparu, gubi ju, a ako odustane strana koja je kaparu primila, vraća ju u dvostrukom iznosu.

3. RAZLIKOVANJE KAPARE I PREDUJMA

Kapara i predujam često se uzimaju kao isti pojmovi s obzirom na određene sličnosti, prije svega kao novčani iznos koji ima jamstvenu zadaću u sklapanju pravnog posla, ali postoje i bitne razlike. U obama slučajevima svrha im je ista – osigurati sklapanje pravnog posla i ojačati ugovorne odnose, osobito obveze. Visina kapare⁷ i predujma nije propisana, već ju određuju same stranke ovisno o npr. vrsti, složenosti, vrijednosti ili drugim okolnostima pravnog posla.

Prema već navedenom, kapara je uobičajeno novčani iznos koji se daje unaprijed kao osiguranje (jamstvo) da će se ugovor sklopiti i realizirati dogovoreni pravni posao, najčešće kupoprodaja.

Predujam (avans, akontacija), s druge strane, je novčani iznos koji jedna ugovorna strana (naručitelj) daje drugoj ugovornoj strani (izvršitelju) prilikom ili nakon sklapanja ugovora radi ubrzanja uredne i pravodobne realizacije ugovorena pravnog posla. Predujam se redovito uračunava u ispunjenje ugovorne obveze naručitelja posla, odnosno, za iznos predujma smanjuje se obveza davatelja predujma.

U praksi se predujam ili avans realizira tzv. avansnim plaćanjem po predračunu, tj. plaćanjem koje se obavlja nakon potpisivanja ugovora, a prije početka određenoga

proizvodnog procesa ili prije isporuke naručene robe ili radi narudžbe stvari potrebnih za izvršenje ugovorene usluge itd. Prema odredbama ZOO-a, predujam se javlja kod ugovora o kupoprodaji u slučaju uzastopnih isporuka (čl. 440.), ugovora o djelu (čl. 597.) te ugovora o osiguranju (čl. 979.).

4. RASKID UGOVORA ZBOG NEISPUNJENJA

Zbog činjenice da pravo na kaparu, zadržavanjem ili vraćanjem iznosa isplaćenog na ime kapare, ovisi o ispunjenju ili neispunjenju ugovornih obveza, u nastavku će se skrenuti pozornost na bitne zakonske odredbe o tome. U cjelini, riječ je o odredbama ZOO-a u dijelu u kojemu se uređuju učinci dvostranoobveznih ugovora, posebno u slučaju raskida ugovora zbog neispunjenja (čl. 360. – 368.).⁸

U dvostranoobveznim ugovorima kad jedna strana ne ispunji svoju obvezu, druga strana može zahtijevati ispunjenje obveze ili raskinuti ugovor jednostavnim izjavom, ako raskid ugovora ne nastupa po samom zakonu, a u svakom slučaju ima pravo na naknadu štete (čl. 360.).

Učinci raskida ugovora su sljedeći: raskidom ugovora obje su strane oslobođene svojih obveza, osim obveze na naknadu štete; ako je jedna strana ispunila ugovor potpuno ili djelomično, ima pravo na povrat onoga što je dala; ako obje strane imaju pravo zahtijevati vraćanje danog, uzajamna vraćanja obavljaju se prema pravilima za ispunjenje dvostranoobveznih ugovora; svaka strana duguje drugoj naknadu za koristi koje je u međuvremenu imala od onoga što je dužna vratiti, odnosno nadoknaditi; strana koja vraća novac dužna je platiti zatezne kamate od dana kad je isplatu primila (čl. 368.).

5. PRESUDA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

U predmetu *Cvetković protiv Hrvatske*,⁹ Europski sud za ljudska prava u Strasbourgu (dalje: Europski sud) utvrdio je povredu prava na pravično suđenje, propisano u čl. 6. st. 1. *Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* (dalje: Konvencija),¹⁰ prema čijim odredbama svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj.

Europski je sud uvodno u presudi utvrdio da je predmet spora pravičnost parničnog postupka između privatnih stranaka radi plaćanja određenog iznosa novca. Riječ je o sklapanju predugovora o prodaji stana u kojemu je navedena ukupna cijena, kapara i rokovi isplate kupoprodajne cijene. Kupac je dao kaparu pri potpisivanju predugovora. Od domaćeg prava za Europski sud bile su relevantne odredbe ZOO-a o kapari, neispunjenju i raskidu ugovora.

Nakon potpisivanja predugovora (u roku od tjedan dana) kupac je obavijestio prodavateljicu da stan ima nedostatke jer nije imao dovoljnu izolaciju pa kako je riječ o skrivenom nedostatku, odbio je potpisati glavni ugovor te je zatražio povrat kapare. Prodavateljica je to odbila zahtijevajući izvršenje predugovora.

⁶ Tim su odredbama ZOO-a uređena sljedeća pitanja: prava jedne strane kad druga strana ne ispunji svoju obvezu, kad je ispunjenje u roku bitan sastojak ugovora, kad ispunjenje u roku nije bitan sastojak ugovora, raskid ugovora bez ostavljanja naknadnog roka, raskid ugovora prije isteka roka, raskid ugovora s uzastopnim obvezama, dužnost obavješćivanja, kad se ugovor ne može raskinuti te učinak raskida.

⁹ Zahtjev br. 28539/16; presuda od 22. rujna 2022. godine.

¹⁰ Nar. nov. – MU br. 18/97 – 2/10.

⁶ Prema odredbama čl. 268. ZOO-a, predugovor je ugovor kojim se preuzima obveza da se poslije sklopi drugi, glavni ugovor (st. 1.); predugovor obvezuje ako sadržava bitne sastojke glavnog ugovora (st. 3.).

⁷ Prema sudskoj praksi, uobičajena kapara smatra se najviše do 10 % ugovorene cijene (posl. br. Rev-1853/16).

Kupac je podnio tužbu tražeći povrat plaćenog iznosa i navodeći da raskida ugovor. Iako je u predugovoru navedeno da kupac plaća kaparu, kupac smatra da je stvarno bila riječ o plaćanju dijela kupoprodajne cijene, tj. plaćanju predujma, dok je ostatak cijene trebao biti plaćen u roku od tri mjeseca. Stoga je zatražio povrat novca, odnosno da mu prodavateljica plati dvostruki iznos kapare jer njezinom krivnjom glavni ugovor nikada nije potpisan, što je ona odbila.

Prvostupanjski je sud u cijelosti odbio tužbeni zahtjev kupca pozivom na čl.304. ZOO-a jer da ugovor nije sadržavao zahtjev za posebnom izolacijom, pa sud nije našao nikakve skrivene nedostatke u stanu koji bi opravdali raskid ugovora. Drugostupanjski je sud preinačio prvostupanjsku presudu i naložio prodavateljici da isplati kupcu ono što je dao pri potpisivanju predugovora, smatrajući da je došlo do raskida navedenog predugovora u smislu odredbe čl.360. ZOO-a s posljedicama propisanim u čl. 368. st. 2. ZOO-a, odnosno da u situaciji kada je jedna strana ispunila ugovor potpuno ili djelomično ona u slučaju raskida ima pravo na povrat onoga što je dala. Prodavateljica je podnijela ustavnu tužbu, koju je Ustavni sud Republike Hrvatske odbio kao neosnovanu.

U zahtjevu Europskom sudu podnositeljica (prodavateljica) se pozvala na čl. 6. st. 1. Konvencije navodeći da presuda drugostupanjskog suda nije imala odgovarajuće obrazloženje i da je bila u suprotnosti sa sudsom praksom Vrhovnog suda Republike Hrvatske o tom pitanju.

Europski je sud proglasio zahtjev podnositeljice dopuštenim, dok je u odnosu na osnovanost zahtjeva bilo potrebno utvrditi pravnu prirodu novčanog iznosa koji je kupac dao pri potpisivanju predugovora, odnosno je li riječ o kapari u smislu čl. 303. st.1. ZOO-a ili predujmu kao dijelu ugovorene cijene.

Europski je sud primijetio da je prvostupanjski sud presudio u korist podnositeljice zahtjeva (odbio tužbeni zahtjev kupca), dok je drugostupanjski sud preinačio tu presudu i sudio u korist kupca (usvojio tužbeni zahtjev). No, Europski sud smatra da je drugostupanjski sud zanemario jasne i precizne tvrdnje podnositeljice zahtjeva iznesene tijekom cijelog postupka i sadržane u spisu predmeta, kao i odredbe predugovora, te nije dao odgovor o pravnoj prirodi spornog iznosa.

Stoga je, prema mišljenju Europskog suda, drugostupanjski sud pogrešno zaključio da odlučne činjenice u predmetu nisu bile sporne među strankama, odnosno, bilo je nemoguće utvrditi je li isti sud jednostavno zanemario razmotriti tvrdnje podnositeljice o prirodi predmetnog iznosa ili ih je namjeravao odbiti i, ako jest, koji su bili razlozi za tu odluku.

Završno je navedeno da nije zadaća Europskog suda ispitati je li plaćanje o kojemu je riječ u tom predmetu doista bilo kapara ili samo predujam, već je na nacionalnim sudovima da odluče o tome. Međutim, u tim okolnostima Europski sud ne može nego zaključiti da je drugostupanjski sud iznio tvrdnje koje su bile očito netočne, bez davanja odgovora na glavno pravno pitanje u predmetu, zbog čega sporni postupak nije ispunio zahtjev poštenog postupka. Stoga je utvrđena povreda čl. 6. st.1. Konvencije.

PROPISI I STAJALIŠTA
Besplatan pristup na RRiF-ovoj mrežnoj stranici

6. IZ PRAKSE VRHOVNOG SUDA REPUBLIKE HRVATSKE

(Revizija odbijena):¹¹ Predmet spora u ovoj parnici je vraćanje dvostruke kapare koju tužitelj potražuje od tuženika nakon što je raskinut predugovor o kupoprodaji nekretnina sklopljen između tužitelja kao prodavatelja i tuženika kao kupca. Sporne su bile posljedice raskida ugovora te ima li tužitelj pravo tražiti vraćanje dvostruke kapare u smislu odredbe čl. 304. st. 2. ZOO-a.

Nesporne činjenice predmeta su sljedeće: stranke su ugovorile kupoprodajnu cijenu, kupac je dao kaparu, kupoprodajna cijena nije isplaćena niti je sklopljen glavni ugovor, među strankama nije bilo sporno da je predugovor raskinut. U postupku pred nižestupanjskim sudovima sporni su bili razlozi i krivnja za raskid ugovora.

Prvostupanjski je sud zaključio da je tuženik kao prodavatelj kriv za raskid ugovora te je primjenom odredbe čl. 304. st. 2. ZOO-a naloženo tuženiku vratiti tužitelju dvostruku kaparu. Drugostupanjski je sud zaključio da su obje strane krive za raskid ugovora pa je svaka strana dužna vratiti ono što je primila, odnosno da je tuženik dužan vratiti kaparu u primljenom iznosu, a ne dvostruku kaparu kako je sudio prvostupanjski sud. Stoga je djelomično preinačena prvostupanjska presuda.

Revizijski je sud odbio reviziju smatrajući da je drugostupanjski sud pravilno primijenio materijalno pravo te završno naveo: *Kapara je po svojoj prirodi i obveznopravnim učincima sredstvo osiguranja ugovora. Iz sadržaja odredbe čl. 304. st. 1. i 2. ZOO slijedi da je za njenu primjenu nužna pretpostavka da je samo jedna od ugovornih strana odgovorna za neispunjenje ugovora. U slučaju ako ni jedna od ugovornih strana nije odgovorna za neispunjenje ugovornih obveza, ili ako su obje ugovorne strane odgovorne za neispunjenje ugovornih obveza, pa je to dovelo do raskida ugovora, pravila kapare kao sredstva osiguranja ugovora se neće primijeniti. U tom slučaju se među strankama primjenjuju opća pravila o učincima raskida ugovora iz odredbe čl. 368. ZOO (...). Imajući na umu utvrđenje da su u ovom slučaju obje ugovorne strane odgovorne za neispunjenje ugovora i u konačnici za raskid ugovora, a tuženik je primio kaparu, dužan je po čl.368. st.2. ZOO samo vratiti kaparu, a ne i dvostruku kaparu kako u reviziji tvrdi tužitelj.*

(Revizija odbijena):¹² Sporno je bilo pravo tužitelja na povrat novca koji je uplatio tuženoj na osnovi predugovora, odnosno kakve su pravne posljedice raskida predmetnog predugovora o kupoprodaji. S tim u vezi je sporna pravilna primjena odredaba čl. 304. i 305. ZOO-a glede prava ugovornih stranaka u slučaju neispunjenja obveza iz ugovora o kupoprodaji kod kojega je pri sklapanju ugovora dana kapara te općih odredaba o pravnim posljedicama raskida ugovora.

Prvostupanjski sud je zaključio da je između stranaka ugovorena kapara, da kupac nije ispunio obveze u roku te se ugovor raskida, pri čemu prodavatelj ima pravo zadržati kaparu, pa je prvostupanjski sud primjenom odredbe čl. 304. ZOO-a odbio tužbeni zahtjev tužitelja da mu tužena vrati kaparu.

¹¹ Vrhovni sud RH, posl. br. Rev-1491/12, od 4. travnja 2017. godine.

¹² Vrhovni sud RH, posl. br. Rev-1853/16, od 29. siječnja 2019. godine.

Drugostupanjski je sud zaključio da se na rješenje spora ima primijeniti odredba čl. 305. st. 4. ZOO-a jer je tužitelj djelomično ispunio svoje obveze iz predugovora, a od strane tužene njezinim nesavjesnim i nepoštenim ponašanjem u obveznom odnosu spriječen je da svoje preuzete obveze do kraja ispuni, uz nespornu okolnost da je tužena predmetnu nekretninu ubrzo nakon jednostranog raskida ugovora prodala trećoj osobi, a da nije vratila ono što je primila od tužitelja na ime djelomičnog ispunjenja. Stoga je drugostupanjski sud prihvatio tužbeni zahtjev i naložio tuženoj vratiti tužitelju primljeni iznos zajedno s pripadajućim zateznim kamatama.

U revizijskom stupnju postupka sporno je pitanje ima li tužena pravo zadržati iznos koji je primila na osnovi kapare te iznos koji je prema utvrđenju drugostupanjskog suda primila na osnovi djelomičnog ispunjenja obveze.

Prije odlučivanja o reviziji, Vrhovni je sud naveo sljedeće: *Svrha kapare u smislu navedenih odredaba je trojaka: kapara prvenstveno predstavlja znak da je ugovor sklopljen, ona ujedno služi za pojačanje ugovora, odnosno osigurava ispunjenje ugovornih obveza, te jednim dijelom predstavlja i izvršenje ugovorne obveze strane koja je dala kaparu, pa se ono što je dano na ime kapare uračunava u izvršenje.*

Revizijski sud smatra da je, s obzirom na okolnosti konkretnog slučaja, za rješenje spora mjerodavna odredba čl. 305. ZOO-a, jer je tužena mogla zahtijevati ispunjenje ostatka obveze i naknadu štete zbog zakašnjenja ili tražiti naknadu štete zbog nepotpunog ispunjenja, pa se u oba slučaja kapara uračunava u naknadu, no nije se koristila tim pravom. Stoga, bez obzira na to tko jer odgovoran za raskid ugovora, revizijski sud smatra da tužiteljica u konkretnom slučaju nema pravo zadržati kaparu.

(Revizija odbijena):¹³ Predmet spora je zahtjev tužitelja na isplatu na osnovi vraćanja dvostrukog iznosa ugovorne kapare kao odustatnine. Nižestupanjski sudovi prihvatili su zahtjev tužitelja nakon što su utvrdili da je između tužitelja kao kupca te tužene kao prodavatelja sklopljen predugovor o kupoprodaji nekretnine, da je tužitelj isplatio kaparu kao odustatninu te da je tužena odustala od ovog ugovora.

Revizijski sud smatra da su nižestupanjski sudovi pravilno primijenili materijalno pravo kada su prihvatili

zahtjev tužitelja primjenom odredaba čl. 307. st.1. ZOO-a te presudili da je tužena dužna vratiti kaparu u dvostrukoj svoti, a što je bilo u skladu s **pravnim shvaćanjem** toga Suda zauzetom u predmetu br. **Rev-x-806/13, od 21. svibnja 2014.** godine.

7. ZAKLJUČNO

Pravna regulativa ugovornih odnosa daje sudionicima pravnog prometa široku slobodu u odlučivanju hoće li ili ne i pod kojim uvjetima sklopiti neki ugovor (stranačka autonomija). Međutim, kada ga sklope, tj. kada se usuglase oko bitnih sastojaka ugovora, što ovisi o vrsti i karakteristikama svakog ugovora, riječ je o pravnom poslu za čiji su nastanak, ispunjenje, raskid ili valjanost mjerodavne odredbe ZOO-a.

U realnom svijetu sklapanju ugovora, u pravilu, prethode pregovori zainteresiranih strana, koji mogu uključivati sklapanje predugovora i davanje kapare prije zaključenja konačnog ugovora. Kaparom se želi potvrditi ozbiljna i stvarna volja da se realizira određeni pravni posao.

Pravna sigurnost u prometu dobara i usluga nameće sudionicima određenu ugovornu disciplinu, koja se prepoznaje i u normativnom uređenju kapare s obzirom na to da ZOO ne dopušta stranci koja je kaparu dala da jednostrano odustane od ugovora i kaparu prepusti protustranci (osim ugovaranja kapare – odustatnine) ili da druga strana u istom slučaju vrati dvostruku kaparu. ZOO također uređuje pravnu zaštitu¹⁴ i odgovornost u slučaju nesklapanja¹⁵ ili raskida ugovora s kaparom.

U svakom slučaju, davanje kapare ima svoje opravdanje i svrhu jer potvrđuje i učvršćuje namjeru (volju) ugovornih strana te u normalnim okolnostima osigurava (jamči) sklapanje ugovora kao dvostrano-obvezujućega pravnog posla polazeći od odredbe čl. 336. st. 1. ZOO-a, prema kojoj ugovor stvara prava i obveze za ugovorne strane.

Stoga je propisivanje prava, obveza i odgovornosti stranaka svakog ugovora, pa tako i ugovora s kaparom, osobito u slučaju raskida ugovora i spora, važno za samo ugovorno pravo kao i za djelotvornost ukupnoga obveznog pravnog uređenja.

¹⁴ Prema odredbi čl. 15. st. 1. ZOO-a, osoba koja smatra da je neko njezino pravo povrijeđeno, ovlaštena ga je štiti i ostvarivati putem suda, ako zakonom odlučivanje nije povjereno nekom drugom nadležnom tijelu.

¹⁵ Primjerice, prema odredbi čl. 1083. ZOO-a, osoba koja je prema zakonu obvezna sklopiti neki ugovor, dužna je naknaditi štetu ako na zahtjev zainteresirane osobe ne sklopi taj ugovor.

¹³ Vrhovni sud RH, posl. br. **Rev-2910/19, od 25. rujna 2019.** godine.

AKTUALNO

ZAKON O OBVEZNYM ODNOSIMA

urednički pročišćeni tekst sa stvarnim kazalom

Dana 1. siječnja 2022. godine stupile su na snagu zadnje izmjene i dopune Zakona o obveznim odnosima. Razlog donošenja tih izmjena i dopuna je usklađenje našega obveznog prava s propisima EU-a u okviru područja materijalnih nedostataka stvari te se njima uvodi novi institut *komercijalno jamstvo*.

Ovaj Priručnik sadržava pročišćeni tekst Zakona o obveznim odnosima te radi lakšeg pronalaženja opsežne zakonske građe i Stvarno kazalo, u koji su uneseni i novi pojmovi iz zadnjih zakonskih izmjena i dopuna. S obzirom na to da Zakon o obveznim odnosima uređuje ugovorne (ugovor o prodaji, ugovor o zajmu, ugovor o građenju i dr.) i izvanugovorne odnose te institute iznimno zastupljene u praksi (primjerice obračunska plaćanja, zastara, pobijanje dužnikovih pravnih radnji, nagodba, kompenzacija i ostali načini prestanka obveza i dr.), ovaj je Priručnik nužan svakom poduzetniku, bez obzira na to bio on fizička osoba (obrtnik, nositelj slobodnog zanimanja) ili pravna osoba, odnosno trgovačko društvo i drugi odgovarajući oblik te osobe.

Pregovori i ponuda kod ugovora o građenju; njihov doseg i utjecaj prema pravilima ZOO-a i Posebnih uzanci o građenju

Izv. prof. dr. sc. Ivan MILOTIĆ

UDK 347.47

Ugovor nastaje prihvatom ponude, što u biti označava sporazum o njegovim bitnim sastojcima. Većini ugovora koji se sklapaju u poslovanju prethode pregovori, koji se najčešće odvijaju s obzirom na jednu ili više ponuda. Premda ne obvezuju na sklapanje ugovora, pregovori sami po sebi u toj (predugovornoj) fazi stvaraju obveze među subjektima. Međutim, predugovorna faza može imati određenu relevantnost i za tumačenje ugovora koji će naknadno biti sklopljen u pogledu njegovih nedefiniranih i neodređenih odredaba. Ponuda vezuje ponuditelja i stvara za njega određene učinke. Međutim, kod ugovora o građenju na temelju Posebnih uzanci o građenju (br. 19) kod izmjene cijena ponuda može imati i dalekosežnije značenje. Davanje ponude prema toj se uzanci smatra mjerodavnim trenutkom od kada izmjene cijene mogu biti relevantne i samim time davati izvođaču pravo postavljati zahtjeve prema naručitelju za povećanjem cijene. Članci 626. i 627. ZOO-a kao ni opći koncept te osnovna načela ZOO-a ne otvaraju mogućnost poput uzance br. 19. Ipak, članci 626. i 627. ZOO-a u pogledu izmjene cijena sadržavaju određene nepovoljnosti za naručitelja, što je – sve skupa uzeto – predmet analize u ovome članku.

1. UVOD

S obzirom na tehniku sklapanja, ugovori se mogu podijeliti u dvije skupine. Jednu čine takvi kod kojih subjekti ugovornog odnosa **sporazumom određuju ugovorni sadržaj**, dok drugoj skupini pripadaju oni ugovori koji nastaju **pristupanjem (adhezijski)**, tj. kod kojih jedna strana unaprijed određuje ugovorni sadržaj i nudi ga drugoj, dok druga strana pristupa takvom sadržaju prihvaćajući ga, većinom bez mogućnosti pregovaranja o pojedinim odredbama (*uzmi ili ostavi!*) ili s mogućnošću ograničenoga ili minimalnoga paritetnog pregovaranja o pojedinačnim ugovornim odredbama.¹ Predmet ovoga članka su **konsenzualni ugovori** koji su rezultat pregovora među dvjema stranama razmjerno paritetnih pozicija, i to najčešće takvih strana koje će se u konkretnom odnosu pojavljivati kao trgovci.² Riječ je o ugovorima kod kojih pregovori traju, gdje postoji zamjetno vrijeme između davanja ponude i sporazuma suugovaratelja i koji su pregovori, osim toga, razmjerno složeni i zahtjevni.

Proces koji prethodi sklapanju (perfekciji) ugovora može biti složen i može potrajati, pogotovo kod složenijih oblika poslovanja te, dodatno, ako taj čitav proces nije usko uvjetovan samo pravilima obveznoga prava, nego i kakvim javnopravnim zadanostima – od kojih se danas kod određenih vrsta poslovanja u prvom planu zasigurno nalaze pravila o **javnonabavnim procedurama**. U složenijim oblicima poslovanja i u stvarima veće vrijednosti, pa i onda kada trajanje pravnoga odnosa nije stvar trenutnosti, ponekad ni samo sklapanje (potpisivanje) ugovora neće biti toliko odlučno, jer će učinci svega dogovorenog i perfektuiranog te operativnost toga odnosa ovisiti o naknadnom ispunjenju niza ugovorno utvrđenih uvjeta koji će se verificirati u određenom roku nakon sklapanja, pa tek ako oni budu kumulativno ispunjeni i to bude verificirano od obiju strana, nastupit će učinci. U potonjim stvarima također u RH donekle prodiru i zrcale se prakse iz međunarodnoga trgovačkog poslovanja. U slučaju zavisnosti ugovora o odgovornim (suspenzivnim) uvjetima, učinak sklopljenoga (perfektuiranog) ugovora uopće ne mora nastati, ili može nastati djelomično, ili će učinci nastati s određenom (pa i znatnom) odgodom u odnosu na trenutak njegova sklapanja.

Premda ugovor nastaje sporazumom o njegovim bitnim sastojcima i premda je to, u načelu, odlučan trenutak za ugovorni odnos, **pravni odnosi među tim subjektima nastaju prije (u tzv. predugovornoj fazi)**. Brojnošću odredaba i institucijskih rješenja (čl. 26. – 45.) već je i *Zakon o obveznim odnosima* iz 1978. godine (dalje: ZOO-78)³ nagovješćivao da proces pregovaranja, davanje ponude, vezanost ponudom, njezin prihvata, potencijalno sklapanje predugovora i dr. može otvoriti niz pitanja, da može biti složen i trajan, ali i da od sudionika u pregovorima traži određeni standard ponašanja. Jednako je i s pravilima čl. 247. – 267. *Zakona o obveznim odnosima* iz 2005. godine (dalje: ZOO).⁴ Taj predugovorni odnos nije, doduše, ugovorne provenijencije, ali je relevantan sam po sebi neovisno o tome bude li dovršen uspješno (sklapanjem ugovora) ili bez uspjeha.

U pojedinim i sasvim specifičnim ugovornim situacijama i konstelacijama te s obzirom na neke specifične izvore prava nije nemoguće da ta predugovorna faza ima i dodatnu težinu, kako pravnu tako i gospodarsku te s obzirom na to da se njezine zadanosti i određenja na neki sasvim specifičan način protegnu i odraze u ugovornoj fazi. Među potonjim ugovorima posebno je zanimljiv **ugovor o građenju**, ne samo stoga što je sada u svim svojim segmentima posvuda aktualan, nego i zbog toga što kod takva ugovora pregovarački proces traje, a i složen je s obzirom na složenost graditeljskog pothvata, opsežnu dokumentaciju koja ga pati i prožetost pravnog odnosa rizicima i kazualnostima. Kod ugovora o građenju, u kojemu je pregovarački

¹ Milotić, I., „Perfekcija ugovora i njezini učinci“, u: *Pravo i porezi*, br. 2, 2016., str. 37.

² U poretku RH postoje ugovori koji, doduše, nastaju sporazumom, ali nisu usmjereni na zasnivanje obveze, nego ugovorne strane sklapajući ih na neki način raspoložu svojim pravom (primjerice ugovor o cesiji) ili su takvi ugovori koncipirani „za gotovo“ jer im je cilj izmjena činidbe i protučinidbe (primjerice realna kupoprodaja), a ne zasnivanje obveze kao takvo. *Pravni leksikon*, Pezo, V. (ur.), Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007., str. 1649-1650; *ibid.*

³ Sl. I. SFRJ br.29/78, 39/85, 46/85, 57/89, Nar. nov., br. 53/91, 73/91, 3/94, 111/93, 107/95, 7/96, 91/96, 112/99, 88/01.

⁴ Nar. nov., br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 26/21, 114/22.

proces nužan i, u pravilu, potraje, u postojećim se okolnostima nameće pitanje **što ako od početka pregovaranja ili, primjerice, od davanja ponude pa do trenutka samoga čina sklapanja ugovora nastupe snažne promjene u pozicijama subjekata**, zbog velike izmjene cijena elemenata koje nužno utječu na ukupnu cijenu radova – što je baš sada najaktualnije. Kako se graditeljski pothvati, posebno infrastrukturni te oni veći počesto financiraju iz javnih sredstava i kako su im nositelji javni naručitelji, zakonska je obveza u naznačenim stvarima provoditi javno-nabavne procedure koje imaju svoj tijek, napose vrijeme, ali i vlastitu logiku, mogućnost podnošenja pravnih lijekova i dr., što trenutak davanja ponude vremenski ponekada snažno odvaja i udaljava od trenutka sklapanja ugovora.

Konceptualno jednako pitanje, samo sagledano drukčije, može se u praksi postaviti o **obvezama izvođača** koje bi za njega proizlazile iz načela savjesnosti i poštenja prije nastanka ugovora. Riječ je o situaciji kada izvođač razmjerno jednostavno ili sigurno može anticipirati izmjene cijene elemenata koje će naručitelja tijekom trajanja ugovornog odnosa dovesti u ekonomski nepovoljniji položaj. Opravdano se u praksi postavilo pitanje **zahtjeva li se i u toj (predugovornoj) fazi određena izvođačeva savjesnost i lojalnost** da u takvim specifičnim prilikama pribavi građevinske elemente (inpute) po nižim cijenama i da zatim, tijekom trajanja ugovornog odnosa, to ne prevalljuje na naručitelja.

Imajući u vidu uređenje zakonskim pravilima obveznog prava, ali i u **Posebnim uzancama o građenju**,⁵ posebno uzancu br. 19, u ovome će se članku kratko razložiti pitanje o tome može li nešto što izlazi izvan okvira ugovornog odnosa, poput, primjerice, davanja ponude ili kakve druge situacije ili dužne pažnje, ipak biti odlučno za ugovorni odnos dviju strana.

2. PREGOVORI I PONUDA

2.1. PREGOVORI

Načelno gledajući, pregovori sa sobom **ne povlače nikakve pravne posljedice glede ugovora**. Oni nemaju obvezujući karakter u smislu da postoji imperativ sklapanja ugovora ili da postoji obveza njegova sklapanja u određenom sadržaju. Ipak, pregovori među pregovarateljima stvaraju jednu sasvim specifičnu poveznicu i drukčiju (izvanugovornu) vrstu obveza među njima, koje se prvotno odnose na određena očekivanja glede standarda ponašanja i držanja subjekata tijekom i nakon pregovora. Pri tome se zakonski proklamira to da se pregovori moraju voditi s namjerom sklapanja ugovora i da nijedan subjekt ne smije naknadno odustati od te namjere bez opravdanog razloga.⁶ Pregovori ponajprije predstavljaju dijalog subjekata (potencijalnih sugovaratelja) o bitnim i uzgrednim utanačenjima budućega ugovora. Oni se u čisto privatno-pravnom kontekstu mogu shvatiti i kao međusobno izmjenjivanje stanovišta i mišljenja pregovarača ili njihovih zastupnika o budućem namjeravanom obveznom ugovoru koji se želi sklopiti.⁷ U kontekstu, pak, sklapanja ugovora uvjetovanog javnonabavnom procedurom, konstelacija odnosa u toj fazi umnogome je drukčija.

Pregovori, dakako, **nisu nužni**, odnosno oni se ne smatraju općom obveznom fazom sklapanja ugovora. Dapače, kod nekih vrsta ugovora, koji nisu predmet ovoga članka, pregovori se nikada ne podrazumijevaju, čak su i protivni naravi nekih vrsta ugovora i obveznih situacija – primjerice formularnim ugovorima ili adhezijskima, posebno potonjima koji funkcioniraju prema načelu *take it or leave it*.⁸ Treba naglasiti i da pri sklapanju ugovora u situacijama kada postoje veliki dispariteti među ekonomskom snagom, veličinom, utjecajem, profesionalnom djelatnošću ugovornih strana (primjerice trgovac – potrošač) i sl., najčešće pregovora ili nema ili su oni puka formalnost i samo privid.

2.2. PONUDA

Međutim, u poslovanju, a posebno u graditeljskom poslovanju, **pregovori su najčešće neizbježna stvarnost**. U poslovanju početak pregovora i njihovo težište u većini slučajeva činit će ponuda jednog subjekta (ponuditelja) učinjena drugome (ponudeniku) pod pretpostavkom da je određena i da u skladu s pravilima obveznog prava sadržava sve bitne sastojke pravnog posla čije se sklapanje ponuduje.⁹ U mnogim slučajevima ona će biti polazište za drugog subjekta da u vlastitu očitovanju na nju zapravo u pravnom smislu dade vlastitu ponudu i da se u dijalogu koji će uslijediti, najčešće razmjenom ponuda, postigne određena ravnoteža glede bitnih i uzgrednih sastojaka koja će rezultirati sporazumom o njima, odnosno sklapanjem ugovora. Naime, ako ponudenik na primljenu ponudu reagira tako da zahtijeva određene promjene u njoj, pogotovo bitnih sastojaka, time on zapravo stvara novu ponudu i daje ju onome prvom subjektu.

Glede ponude posebno je važan **čl. 253. st. 2. ZOO-a**.¹⁰

Ako su ugovorne strane nakon postignute suglasnosti o bitnim sastojcima ugovora ostavile neke sporedne točke za kasnije, ugovor se smatra sklopljenim, a sporedne točke, ako ugovaratelji ne postignu suglasnost o njima, utvrdit će sud vodeći računa o vodenim pregovorima, utvrđenoj praksi između ugovaratelja i običajima.

Posebno u kontekstu graditeljskog pothvata, u kojemu će se počesto uzgrednosti glede ugovornog odnosa utvrditi u njegovu tijeku, jer će se i neka pitanja otvarati i pojavljivati baš tada, ovu odredbu treba sagledavati i vrednovati u široj perspektivi. Navedeno zakonsko rješenje potrebno je shvatiti kao takav sporazum ugovornih strana prema kojemu će se, nakon valjanog sklapanja ugovora, one same sporazumjeti glede preostalih spornih ili u trenutku sklapanja ugovora nedefiniranih ili odredivih pitanja, koje su za njih, iako nemaju karakter bitnih sastojaka ugovora, od izražene važnosti.¹¹ Takvo je ugovaranje općenito, pa i u graditeljskom pothvatu poprilično rizično jer ne postignu li sugovaratelji naknadi dogovor o tim uzgrednostima, uslijedit će parnica – što uostalom prepoznaje navedena odredba. I općenito, ali i u graditeljskim

⁵ Nar. nov., br. 137/21.

⁶ O tome v. čl. 251. ZOO-a.

⁷ Vizner, B., *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, I, Zagreb, 1978., str. 167.

⁸ O pravnoj kvalifikaciji takvih ugovora i pristupu njima u slučajevima kada bi se u njima pojavile nejasne odredbe, iscrpno vidi: Gorenc, V. et al., *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, Zagreb, 2014., str. 511.

⁹ V. čl. 253. st. 1. ZOO-a.

¹⁰ U ZOO-78 to je bilo uređeno u čl. 32. st. 2.: *Ako su ugovorne strane nakon postignute suglasnosti o bitnim sastojcima ugovora ostavile neke sporedne točke za kasnije, ugovor se smatra sklopljenim, a sporedne točke, ako sami ugovaratelji ne postignu suglasnost o njima, uredit će sud vodeći računa o prethodnim pregovorima, utvrđenoj praksi između ugovaratelja i običajima.*

¹¹ Vizner, B., *op. cit.* u bilj. 7, str. 177.

pothvatima, pokazuje se da apriorne nedefiniranosti, dvojbe i nejasnoće (posebno ako se odnose na cijenu) često dovode do nepovoljnih pozicija koje se poslije ne mogu prevladati dogovorima, što stavlja u izgled parnicu i sve otegotnosti koje ona sa sobom nosi. Uostalom, čl. 253. st. 2. ZOO-a to izriječno predviđa premda, u načelu, njeguje shvaćanje da uvijek treba ići *in favorem* ugovora.

Teleologija ove odredbe, međutim, puno je šira i znakovitija za kvalifikaciju pregovaračkog procesa – posebno u dijelu koji se tiče ponude i svega što se na nju nadovezuje – i njegove učinke na ugovorni odnos poslije. Premda pregovori ne obvezuju na sklapanje ugovora i ne utječu na stranačke odnose i konstelacije jednom kada je sklopljen, sadržaj pregovaračkog procesa može imati itekakvu relevantnost. I to ne samo usko u smislu čl. 253. st. 2., ZOO-a, nego općenitije i šire – jer ono što se događa i dokumentacija (pravna, ekonomska, projektna, graditeljska i sl.) koja se razmjenjuje u pregovaračkom procesu, ali i pismena koja se u njegovu tijeku produciraju, mogu biti kriterij tumačenja prave volje ugovornih strana, njihovih htjenja i ciljeva, pa čak i za definiranje (konkretizaciju) takvih odredivih uzgrednih utanačenja. Dakako, oni nisu pravotvorni, ne stvaraju obvezu, u njima nema konstitutivnosti, međutim kao dokazna sredstva relevantni su za dokazivanje odlučnih činjenica i utvrđivanje prave (stvarne) volje suugovaratelja. Posebno u graditeljskom pothvatu to, dakako, neće biti jedini kriterij niti će to biti samo dokumentacija koja nastaje u predugovornoj fazi, jer posebno kod onih složenijih, u samom njegovu tijeku nastat će brojna dokumentacija koja će također imati značenje kakvo je prethodno razloženo.

Citirani članak i stavak spominju samo sud – što je očekivano i logično, međutim, u kontekstu širih i općenitijih kvalifikacija pregovaračkoga procesa u obzir treba uzimati i činjenicu sve češćeg ugovaranja arbitraže (institucionalne) za slučaj pojave sporova među izvođačem i naručiteljem. Dapače, istaknutiji pravnici praktičari (koji se time specijaliziranije ili opsežnije bave) preporučivat će upravo arbitražno rješavanje građevinskih sporova, pod pretpostavkom da postoje kvalificirane arbitraže i arbitri (poput poznatih građevinskih tehničkih arbitraža u nekim pravnim sustavima gdje se kao arbitri ne pojavljuju pravnici nego stručnjaci iz ekonomsko-graditeljskog područja). Poznaajući narav arbitraže i njezin neformalniji, cjelovitiji dublji, iscrpniji, stručniji, individualniji i specijaliziraniji pristup, u tome kontekstu pregovarački proces i sve što sa sobom nosi čini se još važnijim u slučaju pojave spora i potrebe za tumačenjem prave volje ugovornih strana i razjašnjavanje nedefiniranih uzgrednosti.

2.3. VIŠESTRUKOST PONUDA

Članak 264. ZOO-a navodi da ako ponudnik izjavi da prihvaća ponudu i istodobno predloži da se ona u nečemu izmijeni ili dopuni, smatra se da je ponudu odbio i da je sa svoje strane stavio novu ponudu svome prijašnjem ponuditelju. Sklapanje ugovora podrazumijeva da sadržaj prihvaćanja ponude u cijelosti odgovara sadržaju ponude. Prema tome, zakonski izričaj je strog, ali semantički i teleološki sasvim jasan i precizan, a podrazumijeva da bilo kakve izmjene ili dopune koje učini ponudnik na danu ponudu zapravo znače njezino odbijanje i davanje druge (nove) ponude. To znači da se takve izmjene i dopune ne

ograničavaju samo na bitne sastojke, nego i na sve ostalo. Cilj takva uređenja je zaštita ponuditelja kako bi se onemogućilo da se sadržaj njegove ponude samovoljno mijenja bez njegova pristanka.¹² S obzirom na izloženo, protuprijedlozi i protuponude su zapravo nove ponude.

Mjerodavna ponuda je ona koja bude prihvaćena bez ijedne zadržke.

3. VEZANOST I UČINAK PONUDE PREMA ZOO-u I POTENCIJALNI ŠIRI DOSEG PONUDE U SMISLU POSEBNIH UZANCI O GRAĐENJU

3.1. OPĆENITO O VEZANOSTI PONUDOM I UČINCIMA PONUDE PREMA ZOO-u

Ponuda je jednostrani pravni posao koji sadržava očitovanje volje isključivo ponuditelja o bitnim sastojcima pravnog posla čije se sklapanje nudi. Usporedno s time ona sadržava i inicijativu upućenu ponudniku za sklapanje baš toga i takva pravnog posla. **Ponuda stvara učinke, ali samo za ponuditelja i u okvirima pregovaračkog procesa**, ali se ni njezini učinci ni sadržaj ne protežu izvan tih okvira. Ponuda je jednostrani akt očitovanja volje, zbog čega se njezino pravno djelovanje može odnositi samo na ponuditelja, a ne i na ponudnik, koji se o ponudi još nije izjasnio. Danom ponudom ponuditelj ne obvezuje ponudnog na izvršenje sadržaja ponude jer ta obveza može nastati tek ako njegova ponuda bude prihvaćena od strane ponudnog. Prema tome, ponudom se jedino ponuditelj obvezuje sklopiti predloženi obvezni ugovor.¹³ Ako ponuda bude prihvaćena, ona postaje sastavnim dijelom ugovora između dviju strana, pa zapravo od toga trenutka (perfekcije) više ne govorimo o ponudi nego o ugovoru.

Vezanost ponuditelja ponudom proizlazi iz čl. 257. ZOO-a:

(1) *Ponuditelj je vezan ponudom osim ako je svoju obvezu da održi ponudu isključio ili ako to isključenje proizlazi iz okolnosti posla.*

(2) *Ponuda se može povući samo ako je ponudnik primio izjavu o povlačenju prije primitka ponude ili istodobno s njom.*

Taj je **učinak ponude u vremenskom smislu ograničen** čl. 258. ZOO-a koji daje odgovor na pitanje dokada ponuda obvezuje (navodeći i mogućnost isključenja obvezatnosti ponude):

(1) *Ponuda u kojoj je određen rok za njezin prihvrat obvezuje ponuditelja do isteka toga roka.*

(2) *Ako je ponuditelj u pismu ili brzojavu odredio rok za prihvrat, smatrat će se da je taj rok počeo teći od nadnevak naznačenog u pismu, odnosno od dana kad je brzojav predan pošti.*

(3) *Ako pismo nije datirano, rok za prihvrat ponude teče od dana kad je pismo predano pošti.*

(4) *Ponuda učinjena odsutnoj osobi u kojoj nije određen rok za prihvrat obvezuje ponuditelja za vrijeme koje je redovito potrebno da ponuda stigne ponudniku, da je on razmotri, o njoj odluči i da odgovor o prihvaćanju stigne ponuditelju.*

¹² *Ibid.*, str. 196.

¹³ *Ibid.*, str. 181.

3.2. UZANCA BR. 19 – VAŽNOST PONUDE KOD IZMJENE CIJENA

Sva navedena (i krajnje pregledna) izlaganja o ponudi u ovome su članku učinjena da bi se mogla pravilno sagledati uzanca br. 19 iz *Posebni uzanci o građenju* (dalje: *Uzance*) koje su u RH donesene 2021. godine. Ta uzanca ne sadržava opće pravno rješenje koje bi zahvaćalo čitav odnos koji nastaje u povodu sklapanja ugovora o građenju, nego takvo koje se isključivo odnosi na izmjene cijena prilikom poduzimanja graditeljskog pothvata među trgovcima:

19.

(1) Izvođač može zahtijevati povećanje jedinične cijene izvođenja pojedinih radova, u slučaju da je izveo radove u roku predviđenom ugovorom, **ako su se u vremenu između davanja ponude i ispunjenja ugovora, a bez njegova utjecaja, povećale cijene pojedinih elemenata na temelju kojih je određena jedinična cijena pojedine stavke troškovnika, tako da bi ta cijena trebala biti veća za više od dva postotka.**

(2) Promjena cijene građevnih proizvoda/opreme/usluga utvrđuje se prema službenim podacima Državnog zavoda za statistiku ili analizi HGK uspoređujući podatke o cijenama (indekse) za razdoblje između datuma podnošenja ponude ili ako nije podnesena ponuda datuma sklapanja ugovora u odnosu na podatke koji se odnose na vrijeme izvođenja radova.

(3) Pravo na izmjenu ugovorene cijene može se ostvarivati samo za radove koje je potrebno izvesti ili su izvedeni nakon povećanja cijena preko utvrđenih postotaka.

Za razliku od očekivanog i preciznog ZOO-ovog pristupa, koji dosljedno i u čitavu sadržaju njeguje oštru i preciznu razliku između ugovornog odnosa i onoga što je dovelo do sklapanja ugovora (predugovorne faze koja se uglavnom kreće oko ponude), Uzance u dijelu koji se odnosi na **izmjene cijena i samo glede materije izmjene cijena** to sagledava u bitnome drukčije.

U biti uzanca br. 19 širi doseg ponude protežući u slučaju izmjene cijena granice obveznog odnosa na početni trenutak **davanja ponude**. Prema tome, u slučaju izmjene cijena u smislu te uzance, granice obveznog odnosa ne protežu se od prihvata ponude (= sklapanja ugovora o građenju) kako bi bilo za očekivati, nego već od davanja ponude. Krajnji trenutak trajanja tog odnosa određen je ispunjenjem ugovora.

Da bi se ova materija bolje shvatila, pružit će se usporedni osvrt na uzancu br. 19 i relevantna pravila ZOO-a sadržana u člancima 626. i 627. I ta uzanca i navedeni zakonski članci odnose se isključivo na izmjenu cijena kod ugovora o građenju.

4. ZAŠTO JE FORMULIRANA UZANCA BR. 19 I JE LI TO RJEŠENJE ODRŽIVO

Navedena formulacija o relevantnoj izmjeni cijena **u vremenu između davanja ponude i ispunjenja ugovora** nije praksa ni običaj niti je ikad bila praksa ili običaj, i to po svojem sadržaju nije uzanca. To je *ad hoc* formulirano pravno rješenje koje tvorca uzance identificira ne kao kodifikatora trgovačkog običaja, nego u pravom smislu te riječi kao tvorca hipotetskog pravnog pravila – čime se on približava zakonodavcu. Taj je konkretan izričaj, kojim se granica ugovornog odnosa kod izmjena cijena zapravo

pomiče na trenutak davanja ponude, potpuno protivan svakoj elementarnoj logici obveznog prava, i to je činjenica.

Međutim, pribjegavanje subjekata koji su utvrdili i objavili takvu „uzancu“, i to baš glede materije izmjene cijena kod ugovora o građenju, otkriva **dalekosežan problem s kojim se susreću izvođači**, a taj je problem i ozbiljan i objektivno te ga ne treba podcjenjivati. Riječ je također o problemu koji je, čini se, manje uvjetovan samim pravilima obveznog prava koliko javnonabavnim procedurama i njihovim trajanjem (posebno kod nadovezivanja žalbenih procesa)¹⁴ ako se kakav graditeljski pothvat financira iz javnih sredstava i ako se u tome pojavljuje javni naručitelj. Proces sklapanja ugovora koji započinje javnonabavnom procedurom, a zatim se dovršava prema pravilima obveznog prava može potrajati – i nerijetko dosta traje. U tome se vremenu, čemu posljednjih više od godinu dana svakodnevno svjedočimo, snažno mijenjaju cijene graditeljskih elemenata koje u konkretnom slučaju snažno utječu na povećanje ukupne cijene građenja. Izvođač koji se upušta u takav proces sklapanja ugovora o građenju u navedenoj je situaciji u nezavidnom položaju iz kojega zapravo ne postoji izlaz, ili barem nije postojao 2021. godine kada su Uzance utvrđene i objavljene. On je izložen potpunoj kazualnosti i uistinu može bez zamjetnih mehanizama vlastite zaštite pretrpjeti štetu, pa čitav njegov položaj kao izvođača u nekom konkretnom odnosu može postati nepovoljan i potpuno nerenabilan. Sasvim je iz njihove perspektive logično stoga da su cehovske (interesne) organizacije koje su utvrdile i objavile Uzance tom konkretnom uzancu br. 19 tome pokušale doskočiti zaštićujući ih i pravno i ekonomski.

Osim toga što to sadržajno nije uzanca, ono što je problem je to da je takvo oportunitetno uređenje posve protivno logici obveznog prava, pa i ZOO-u. Također, takvo uređenje ne smije se donositi u Uzancama jer one nisu pravni akt, ali općenito nisu ni takav izvor prava koji bi ikako bio prikladan da se jedna tako dalekosežna novina, svojevrtni kopernikanski obrat, uvodi u područje obveznog prava. Ne tvrdimo da takvo rješenje možda nije potrebno, jer potencijalno i jest, no to treba učiniti na drugi način i u nekom drugom izvoru prava, da zahvaća usku i točno određenu materiju te, naposljetku, tako da zbog svoje ekscenosti i iznimnosti ipak prođe zakonodavni test u odgovarajućoj proceduri. Sasvim je upitno i može li se jedna takva pravna intervencija i diskrepancija uvoditi samo glede ugovora o građenju, i to ne čitavog nego samo u situacijama izmjene cijene.

Pitanje od praktične pravne vrijednosti glede uzance br. 19 sastoji se u identifikaciji mjerodavne ponude. Dakako, apriorno se i na općenitoj razini može ustvrditi da je to ponuda koja je prihvaćena, ali pod pretpostavkom da je ona relevantna od trenutka kada je dana drugoj osobi. Međutim, tu se opravdano može postaviti pitanje vremena davanja te ponude i višestrukosti ponuda. Što, primjerice, ako je netko dao ponudu koja je, u načelu, kasnije prihvaćena, ali su se višestruko i sukcesivno u vremenu mijenjale njezine odredbe, pa postoji situacija da su neke odredbe jednake prvoj ponudi, dok su druge naknadno utvrđene. Ako pregovarački proces traje, a cijene se mijenjaju, i sadržaj ponude je tijekom pregovora promjenjiv, postavlja se pitanje što je mjerodavno – ili čak i to hoće li se na

¹⁴ Dijelom se to pokušava sanirati novelom *Zakona o javnoj nabavi* iz 2022. godine (Nar. nov., br. 114/22), za čiju iscrpnu analizu upućujemo na izvrstan članak M. Kuhar, predsjednice DKOM-a: „Bitne novine u noveli Zakona o javnoj nabavi iz 2022. godine i razlozi novih rješenja“, u: *Pravo i porezi*, br. 11, 2022., str. 7 ff.

neke dijelove ponude glede njihova davanja uzimati jedan trenutak, a za ostale odredbe neki drugi. Teško je u tome smislu utvrditi kada je ponuda dana. Tim više je to otegotno jer će zasigurno upravo cijena gradnje biti u središtu pregovaranja, promjena u pregovaračkom procesu i pronalaženja točke potpunoga međusobnog razumijevanja. Osim ponude – koja je pravni akt, često se u poslovanju pojavljuju i različiti oblici pravno-poslovne komunikacije poput **promemorija, pisama namjere i dr.**, čije će značenje biti teško identificirati i ponekada jasno te precizno razlikovati od ponude. Nadalje, u tome se procesu može pojaviti i **predugovor** koji mora sadržavati bitne sastojke glavnog ugovora, i u tome smislu pokazuje određene sadržajne analogije s ponudom.

Nadalje, davanje ponude je činjenica i nije stvar dogovaranja, međutim, kao jedini izlaz iz ove neizvjesnosti čini se deklaracija ponuditelja i ponuđenika (kasnijih suugovaratelja) da precizno deklariraju trenutak davanja ponude kako bi uzanca br. 19 mogla biti precizno primijenjena. Ta deklaracija je upravo to – deklaracija – i mora odgovarati stvarnosti.

Snažno je neizvjesno bi li navedena odredba uzance br. 19 mogla proći sudski test valjanosti, jer ona ne smije biti protivna kogentnim propisima, a ona ne samo da je njima protivna nego je protivna svakoj logici i načelima ZOO-a.

Sagledava li se usporedno – u kontekstu članaka 626. i 627. ZOO-a, tj. zakonske materije koja uređuju jednaku stvar – sadržaj uzance br. 19 čini se dodatno problematičnim. U uzanci br. 19 vremenski okvir mjerodavan za promjenu cijene više se rasteže u odnosu na ZOO-ova pravila i postavlja od trenutka davanja ponude do trenutka ispunjenja ugovora, čim se u odnosu na pravila ZOO-a (koja su zbog svoje mehaničnosti za naručitelja ionako nepovoljna) još više (pretjerano) favorizira izvođača. Premda pravno-ekonomski iz perspektive izvođača to donekle može naići na razumijevanje, ako se zna da postoji i druga ugovorna strana koja time biva snažno dovedena u puno neizvjesniju situaciju, upitna je održivost takvog rješenja. Naime, ugovorna ravnoteža potencijalno se dodatno poremećuje te ugovorne strane čini izraženije i pravno i faktički neravnopravnima. Osim toga, što je još problematičnije, i to se opetovano naglašava, razdoblje mjerodavno za povećanje cijena i mogućnost izvođačeva postavljanja zahtjeva prema naručitelju u uzanci obuhvaća i vrijeme prije sklapanja ugovora (od trenutka davanja ponude do trenutka sklapanja ugovora). Potonje razdoblje nije ugovorna faza i ne obvezuje jer ne stvara svezu među njima koja bi se temeljila na suglasnosti volja. Doduše, ponuda za sklapanje ugovora koju daje izvođač je obvezujuća, ali kako je riječ o jednostranom pravnom poslu, obvezujuća je samo za njega – izvođača (v. čl. 257. i 258. ZOO-a) jer se on pojavljuje u svojstvu ponuditelja.

5. UREĐENJE U čl. 626. I 627. ZOO-a

Na razini koncepta ZOO opetovano i na mnogim mjestima proklamira to da ugovor nastaje prihvatom ponude, da pregovori ne obvezuju na sklapanje ugovora i da ponuda postaje ugovorno relevantna tek kad ju ponuđenik prihvati. Premda je nomotehnički to moglo biti izraženo bolje i dosljednije, jednako shvaćanje iščitava se i u čl. 626. i 627. ZOO-a kojima se uređuje izmjena cijena kod različitih situacija ugovora o građenju.

Članak 626. ZOO-a na temelju njegove odredbe u st. 1. primjenjuje se na povećanje cijene radova u razdoblju **između sklapanja ugovora i njegova ispunjenja**. Kao i ostale odredbe toga članka, tako je i ova dispozitivne naravi. Navedeni članak uređuje primjenu zakonskog mehanizma u situacijama kada među stranama (izvođačem i naručiteljem) ne postoji dogovor o tome.

Ugovarajući fiksnu cijenu građevinskih radova u smislu čl. 627. ZOO-a ugovorne su strane svjesno isključile utjecaj promjene cijene elemenata. Odredbe čl. 627. ZOO-a su kogentni korektiv tome jer silom zakona (*ex lege*) daju pravo izvođaču neovisno, čak i protivno ugovornoj odredbi, zahtijevati povećanje cijene ako su cijene elemenata nakon sklapanja ugovora, a do trenutka izvedbe, porasli za više od 10 %. Podrazumijeva se da naznačeno povećanje cijene mora biti rezultat izvanjskih objektivnih okolnosti. Povećanje cijena prema čl. 627. st. 1. ZOO-a mora nastupiti **nakon sklapanja ugovora**. Gorenc *et al.* izložili su pretpostavke koje moraju kumulativno biti ispunjene za primjenu odredaba čl. 627. ZOO-a:¹⁵ povećanje mora biti veće od 10 %, povećanje ne smije nastupiti nakon zakašnjenja izvođača, do povećanja cijene ne smije doći pod utjecajem izvođača, izvođač ima pravo na razliku one cijene koja je iznad 10 % povećanja.

Mehaničnost pristupa ZOO-a znači da je mjerodavna izmjena ukupne cijene radova koja nastupi kao posljedica izmjene cijene građevinskih elemenata i pod pretpostavkom da se to dogodi u vrijeme trajanja ugovornog odnosa. Pritom kao vremenski kriterij mjerodavno je samo da sve navedeno bude ispunjeno od sklapanja do izvršenja ugovora, a sasvim je nevažno kada je točno izvođač pribavio navedene elemente i po kojoj je cijeni učinio te je jednako tako nevažno kada je taj element koji je utjecao na ukupnu cijenu radova uistinu ugrađen. Za ZOO mjerodavno je jedino to da se sve navedeno dogodilo tijekom trajanja ugovora. Kako su veći graditeljski projekti višegodišnji i odvijaju se u fazama te se svi građevinski inputi ne ugrađuju ni približno u jednako vrijeme, a cijene se elemenata snažno mijenjaju u kratkim razdobljima, faktički gledajući mjerodavan trenutak za vrednovanje utjecaja cijene elementa na ukupnu cijenu trebao bi biti ili trenutak kada ga je izvođač pribavio ili najkasnije kada ga je uistinu ugradio. Međutim, citirana pravila ZOO-a to ne uređuju na taj način, tj. to ne čine poštujući objektivnu stvarnost, nego sve sagledavajući i vrednujući u kontekstu postojanja ugovornog odnosa. Prema tome, ako bi neki element koji ima određenu cijenu bio ugrađen u nekoj početnoj graditeljskoj situaciji, ali bi nakon ugradnje cijena tog elementa znatno porasla tijekom izvođenja radova (tj. tijekom trajanja ugovora o građenju), izvođač bi, držeći se logike i semantike navedenih pravila ZOO-a, povećanje cijene mogao bez i najmanje zadržke prevaliti na naručitelja, daka pod pretpostavkom da takvo povećanje utječe na povećanje ukupne cijene (što će, u pravilu, biti slučaj). Premda je takvo uređenje važeći zakonski režim, ono je neživotno i nepravedno te zapravo promiče neosnovano izvođačevo stjecanje imovinske koristi

Ako bi se prihvatio sadržaj uzance br. 19 s uvođenjem davanja ponude kao mjerodavnog trenutka uz istodobnu primjenu izložene logike čl. 626. i 627. ZOO-a u pogledu izmjene cijena, naručitelj se time stavlja u neizdrživ položaj.

¹⁵ Gorenc, V. *et al.*, *op. cit.* u bilj. 8, str. 1000.

Osim što je za naručitelja takva konstelacija pravno i ekonomski izrazito nepovoljna, taj odnos ne može proći test ravnopravnosti ugovornih strana ni njihove ravnopravnosti. Osim toga, takav je odnos iz perspektive naručitelja potpuno izvan kontrole i potpuno kazualan.

Ako se sagledava uzanca br. 19 i navedeni članci ZOO-a u kontekstu pravno-ekonomskih stvarnosti u području graditeljstva, očigledno je da tu postoje znatni izazovi. Dakako, o njima se do sada nije razmišljalo jer su problemi glede izmjene cijena bili minimalni, a kada su i postojala, bili su očekivani, neekscesni i razmjerno lako rješivi. Postojeća situacija u RH pokazuje da u specifičnim situacijama koje su izraženije postojeći pravni okvir u dovoljnoj mjeri ne uvažava stvarnosti ni pozicije strana. To posebno ne uvažava imajući u vidu da će, ako se pojavi kakva proturječnost među njima zbog neodređenosti pozicija, često prijetiti sudski spor i obustava radova od strane izvođača. U tom smislu sadržaj uzance br. 19 samo komplicira stvari. Opisani koloplet nejasnoća, neodređenosti, pa i nepravедnosti te pravno-ekonomskih neodrživosti zahtijeva umnogome dublje, sustavnije i dalekosežnije normativno promišljanje kako ih normativno razriješiti.

6. OBVEZE LOJALNOG IZVOĐAČA U PROCESU SKLAPANJA UGOVORA I NA POČETKU UGOVORNOG ODNOSA

Konceptualno svaki bi obvezni odnos trebao polaziti od međusobne dobre vjere, lojalnosti, savjesnosti i zaštite interesa druge strane. U uvjetima snažne izmjene cijena u kratkim razdobljima, posebno kada se one mogu s velikom vjerojatnošću anticipirati (kao sada u uvjetima inflacije i prijeteće stagflacije), izvođač bi trebao imati obzir prema poziciji naručitelja. To bi u optimalnim uvjetima značilo da bi trebao zaštititi interes naručitelja kada bi znao ili mogao pretpostaviti da će doći do porasta cijena elemenata kada budu ugrađivani, i to tako da on te elemente pribavi prije po nižim cijenama ili barem da predugovori takvo njihovo pribavljanje, posebno ako bi anticipirana izražena povećanja cijena ugrozila poziciju naručitelja, a time i čitav pravni odnos. Koliko je ovo realno očekivanje u postojećim hrvatskim prilikama, ostavljamo za odgovoriti čitatelju ovog članka.

Pravila iz čl. 626. i 627. ZOO-a, ali i Uzance, idu u savsim drugom smjeru – da se baš sve, čak i neopravdano, prevladuje na naručitelja u smislu ne samo izmjene cijena koja je faktički utjecala na taj odnos.

7. TUMAČENJE UGOVORNIH ODREDBA

Kod ugovora o građenju, a posebno kod izmjene cijena, nedorečenosti tog ugovora pokazuju se u praksi izrazito nepovoljnima. Nedorečenosti koje se ne bi mogle prevladati tako da izvođač prihvati njihovo razrješavanje, u pravilu će završiti prestankom radova. To je snažan faktički, ekonomski i psihološki mehanizam koji njegovu poziciju čini izrazito snažnom u čisto privatnim odnosima, pa čak i donekle neovisno o preciznom uređenju čl. 626. i 627. ZOO-a namijenjenima baš takvim situacijama. Jer prestane li izvoditi radove i povuče li se s gradilišta, naručitelj je u podosta faktički nepovoljnoj, dapače čak i u bezizlaznoj situaciji.

Ako je, pak, ugovor o građenju sklopljen kao rezultat javnonabavne procedure, situacija će biti bitno drukčija, posebno nakon donošenja *Zaključka Vlade RH od 21. lipnja 2022. o ublažavanju posljedica globalnog poremećaja na*

*tržištima građevinskih materijala i proizvoda*¹⁶ koji snažno potencira primjenu čl. 626. i 627. ZOO-a, i to iz obvezno-pravne perspektive bez potrebe za promjenom ugovora. Tu će posebno važan biti čl. 627. ZOO-a (ugovor o građenju s odredbom o nepromjenjivosti cijena) koji fiksiranjem cijene odgovara snažnoj zadanosti (i načelnoj nepromjenjivosti) ugovora o građenju koji se sklapa kao posljedica provedbe javnonabavne procedure (to je odgovaralo i na tome su inzistirali javni naručitelji, želeći posredstvom fiksности cijene svoju poziciju učiniti potpuno izvjesnom). Do unazad tek nekoliko godina odredbe o nepromjenjivosti cijena kod ugovora o građenju favorizirali su javni naručitelji, no one se sada pokazuju ekonomski duboko problematičnima za izvođače.

Poseban problem kod izmjene cijena bit će kvantifikacija izmjene. Ona je, pak, važna zbog ukupne cijene, ali i zbog toga kako bi se utvrdilo prelazi li zbog izmjene cijene elementa ukupna cijena radova postotke iz čl. 626. i 627. ZOO-a iznad kojih izvođač ima pravo postavljati zahtjeve naručitelju za njezinim povećanjem. Kao odlučno pitanje postavlja se prema kojem kriteriju i prema kojim te čijim podacima će se to utvrđivati, pod pretpostavkom da među stranama ništa nije ugovoreno (a u pravilu do sada to nije počesto bilo tako). U RH, činjenica je, ne postoji nitko tko bi cjelovito i pouzdano vodio te objavljuvao podatke o promjenama (indeksima) cijena relevantnih građevinskih elemenata. Prema svojoj naravi i funkciji to bi trebao biti Državni zavod za statistiku, međutim, on ne vodi cjelovite (i opsežne) podatke o svim takvim elementima, što je donekle i razumljivo s obzirom na omalenost RH i ovdašnjega graditeljskog sektora u odnosu na veće i velike države. Hrvatska gospodarska komora pokušava si faktički i posredovanjem Uzanci i drugim inicijativama, sasvim razumljivo, priskrbiti takvo svojstvo, no ona to ne može biti ni nepristrano ni kredibilitetno (kao cehovska organizacija) ni sveobuhvatno (s obzirom na omalenost tog tržišta u RH), pa i stoga jer nije upravna organizacija specijalizirana za takvu djelatnost. Glede toga, stoga, ne preostaje drugo nego usmjeriti pozornost na neke organizacije iz inozemstva koje na većim graditeljskim tržištima ili na razini EU-a sveobuhvatno i ažurno bilježe takve indekse, a izmjene cijena koje oni bilježe i trendom, ali često i kvantifikacijom, podudarni su sa stanjem u RH. Osim toga, tržište većine glavnih elemenata zajedničko je, pa su i takvi podatci na europskoj, pa čak i široj međunarodnoj razini pouzdani i za kretanja u RH.

Izvođačima je veliki problem 10 % iz čl. 627. ZOO-a jer ga opravdano smatraju iznimno (čak i ekscesno previsokim). To je, dakako, ekonomski sasvim opravdano. Uzance u jednakoj situaciji taj postotak spuštaju na 3 %, što je tri i pol puta manje pa sada postoji ekscesni nerazmjer među tim dvjema kvantifikacijama. Ako je riječ o javnim sredstvima kojima bi se financirao neki graditeljski pothvat, što bi nužno podrazumijevalo javnonabavne procedure, ta diskrepancija može biti poprilično „sklizak teren“, jer ako bi se pribjegli rješenju od 3 % iz Uzanci, opravdano bi se moglo postaviti pitanje o tome što je zapravo ta razlika od tri i pol puta. Koliko god da je 10 % iz čl. 627. ZOO-a ekscesno, prema postojećemu zakonskom okviru, koji je k tome potvrđen *Zaključkom Vlade RH od 21. lipnja 2022. o ublažavanju posljedica globalnog poremećaja na tržištima građevinskih materijala i proizvoda*, to je pod tim pretpostavkama ipak važeće zakonsko rješenje.

¹⁶ Nar. nov., br. 71/22.

Članci 319. – 321. ZOO sadržavaju pravila o tumačenju ugovornih odredaba, pa i takvih odredaba koje su sporne. Te zakonske odredbe ne treba precjenjivati u slučaju pojave dvojbi, jer će se one, objektivno gledajući, iznimno teško razriješiti materijalno-pravno i među suugovarateljima, pa tako i među izvođačem i naručiteljem. Neposredni adresat tih pravila, osim čl. 321. ZOO-a, više će biti sud u slučaju sudskog spora, nego same strane u kakvu izvan-sudskom raspletu događaja kojim se pokušava dokinuti neizvjesnost ili spornost među njima. Potonje se u stvarnom životu i poslovanju pokazuje nemogućim.

Ipak, nekoliko je pravila koje ovdje valja naglasiti. Odredbe ugovora koje su u svojemu izričaju i semantički sasvim jasne treba primjenjivati kako glase, što uređuje čl. 319. st. 1. ZOO-a. Nedopustivo je preciznom i jasnom ugovornom izričaju interpretacijskim izvrđavanjem davati neko drugo značenje.^{17, 18} Ako se takav izričaj ne želi, pravilno je aneksom (izmjenama i dopunama) formulirati drukčiji izričaj. Stavak 2. toga članka u tom slučaju, u biti, daje prednost teleologiji pred semantikom, međutim, ako se pojavi takvo pitanje – a ono će se otvoriti samo ako ugovorne strane imaju drukčija shvaćanja – teško će one same pronaći taj cilj koji se stvarno željelo postići. Za potonje će biti potrebno prizvati neki mehanizam rješavanja spora, bilo sudski bilo neki drugi. Međutim, u svakoj od navedenih situacija tumačenje je situacijsko, tj. odnosi se na konkretan slučaj – njegov činjenični supstrat, dokumentaciju, konkretne ugovorne strane i dr. Potonje tumačenje nije tumačenje hipotetskoga pravnog pravila. Prema B. Vizneru: *Prema tome, do tumačenja ugovora od strane suda će doći tek onda, ukoliko se između izjavljenih volja ugovornih strana u pogledu značenja sadržaja ugovora ili samo nekih njegovih odredaba ukaže postojanje nesuglasnosti, jer jedna strana pridaje izjavljenim izrazima jedno značenje, a druga strana oprečno drugo*¹⁹ ... interpretacijom ugovora za pronalženjem prave volje ugovornih strana, a da pri potonjem treba nastojati da se ugovor, usprkos postojećih suprotnosti volja sukontrahenata, što je moguće održi na snazi (*pacta sunt servanda*).²⁰

8. UMJESTO ZAKLJUČKA – VAŽNOST PONUDE I PREDUGOVORNE FAZE

Kada se analizira ugovor, zapravo se analizira zadanost koja je rezultat pregovora i glede koje, u načelu, ali vrlo strogo vrijedi *pacta sunt servanda*. Takva zadanost djeluje

pro futuro. Premda suugovaratelji zbog slobode ugovaranja mogu doseg učinaka ugovora u vremenu naknadno drukčije odrediti vlastitim sporazumom, ili formulirati različita razjašnjenja ugovornih odredaba te naknadno odrediti ono što je neodređeno (ali je ipak barem određivo), to se općenito, ali i kod ugovora o građenju (posebno kod složenijih oblika ugovaranja prate složenije graditeljske pothvate) najčešće pokazuje gotovo nemogućim. Tim više se ta gotovo apsolutna nemogućnost potencira glede takvih pravnih odnosa nastalih u povodu javnonabavnih procedura. U potonjoj situaciji ne preostaje drugo nego li držati se *pacta sunt servanda* uz mogućnost korekcija načela toga samo na temelju snage zakonske norme (ZOO-a) ako su ispunjene sve pretpostavke za njezinu primjenu. Dakako, u središtu interesa u tome smislu za ugovor o građenju su članci 626. i 627. ZOO-a.

Premda je načelno i hipotetski moguće, ali samo kao posljedica naknadnog sporazuma suugovaratelja, indeksacija, primjena klizne skale i sl., može se primijeniti s povratnim učinkom, primjerice od sklapanja ugovora ili od nekog trenutka postojanja ugovora (primjerice od trenutka snažne izmjene u cijenama elemenata), takvi će se dogovori postizati u praksi teško ili nikako, pa čak i u čisto privatnopravnim situacijama. Da bi bili valjani, osim toga, ti dogovori ne smiju biti protivni kogentnim odredbama ZOO-a.

Premda je ugovor o građenju prožet rizicima, izložen kazualnostima i potencijalu raznih promjena, ipak se pokazuje odlučnim u predugovornoj fazi definirati njegova pravila tako da ne ostavljaju prostor tumačenju, nesigurnosti, proturječju, ali ni neodređenosti (pa čak i ako je takva situacija *pro futuro* određiva uz interpolaciju volje suugovaratelja ili nekoga trećega).

Za razliku od većine drugih ugovora, osim čisto pravne dokumentacije, kod ugovora o građenju već će u predugovornoj fazi biti zastupljena tehnička i druga nepravna dokumentacija, koja će u tijeku ugovorne faze nastavljati nastajati i bitno utjecati dinamiku pravnih odnosa te njihovo razjašnjavanje, ali i potencijalno tumačenje u slučaju nejasnoća i neodređenosti, posebno prijedu li okvire mogućnosti stranačkih dogovora i rezultiraju li posljedično tome sudskim ili izvan-sudskim rješavanjem spora. Stoga ponuda, pregovori i čitava predugovorna faza za ugovor o građenju imaju posebnu važnost imaju li se u vidu njegova bitna obilježja koja su umnogome drukčija od svih ostalih ugovora.

Uzanca br. 19 dodatno potencira važnost ponude i čitave predugovorne faze. Opravdano se može postaviti pitanje je li to pravno održivo u kontekstu zakonskih pravila obveznog prava. Pobuda i motiv za njezino formuliranje može se razumjeti s nepravdnoga gledišta, no uvođenje takva koncepta bio bi ozbiljan presedan u sustavu obveznog prava, ali i u sustavu ugovora o građenju. Naime, ta bi se uzanca primjenjivala glede ponude samo za slučaj izmjenne cijena, ali ne i u drugim situacijama, što je podosta nekoherentno i nedosljedno. Osim toga, ionako nepovoljan status naručitelja u smislu izložene tehničnosti izričaja i primjene čl. 626. i 627. ZOO-a, dodatno bi se potencirao i činio još nepovoljnijim.

¹⁷ To vrijedi za opće, ali i pojedinačne pravne akte. Ova je samorazumljiva tvrdnja potrebna, jer se danas u RH prečesto susreću situacije kada je neki pravni izričaj jasan i precizan te potpun i zaokružen, ali mu se interpretacijskim vratolomijama pokušava pridati neko sasvim drugo značenje. S vremenom stvaranje takvih situacija u kojima je sve moguće stvara posvemašnju pravnu nesigurnost u onim zakonskim i ugovornim odredbama koje su potpuno jasne i precizne. Uostalom, premda su čl. 626. i 627. ZOO-a potpuno precizni i jasni i premda je samorazumljivo da se silom zakona primjenjuju automatizmom, ta je činjenica postala općeprihvaćenom tek donošenjem *Zaključka Vlade RH od 21. lipnja 2022. o ublažavanju posljedica globalnog poremećaja na tržištima građevinskih materijala i proizvoda*.

¹⁸ ... proizlazi – da do njihove interpretacije uopće neće doći u svim onim slučajevima kad su odredbe ugovora o njegovom sadržaju jasne i među ugovornim stranama nesporne, jer će se tada primijeniti onako kako glase, tj. u smislu značenja izraza kojima je sadržaj ugovora formuliran. Vizner, B., op. cit. u bilj. 7, str. 437.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid., str. 438.

JESTE SE PRETPLATILI NA ČASOPIS PRAVO I POREZI ZA 2023. GODINU?

više na: rrif.hr

O raspolaganju poslovnim udjelom

Antonio MAREČIĆ, mag. iur.

UDK 347.71

Poslovnim se udjelom može raspolagati tako da time dolazi do izvedenoga (derivativnog) stjecanja članstva u društvo s ograničenom odgovornošću. Uz to, raspolagati poslovnim udjelom može se i pravnim poslom kojemu učinak nije stjecanje članstva u društvu.

O raspolaganju poslovnim udjelom, odnosno kako i pod kojim se pretpostavkama može valjano raspolagati poslovnim udjelom u društvu s ograničenom odgovornošću, autor piše u ovom članku, uz osvrt na sudsku praksu.

1. UVOD

Društvo s ograničenom odgovornošću je trgovačko društvo u koje jedna ili više pravnih ili fizičkih osoba unese uloge u unaprijed dogovoreni temeljni kapital. Temeljni kapital mora biti izražen u novcu i ne može biti manji od 20.000,00 kn, a iznimka je jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću u kojemu temeljni kapital ne može biti manji od 10,00 kn (dakako, ove su vrijednosti izražene u kunama do uvođenja eura prema posebnom propisu i u rokovima za usklađenje iz tog propisa). Temeljni kapital je podijeljen na poslovne udjele, čiji zbroj mora odgovarati svoti temeljnog kapitala društva.

Da bismo mogli govoriti o raspolaganju poslovnim udjelom, prethodno je potrebno definirati pojam poslovnog udjela. Kao što kod dioničkih društva poznajemo pojam dionica koji označava dio temeljnog kapitala te skup prava i obveza koji određuju članstvo u dioničkom društvu i njegov sadržaj, tako kod društva s ograničenom odgovornošću poznajemo pojam poslovni udio. *Zakon o trgovačkim društvima*¹ (dalje: ZTD) ne definira pojam poslovnog udjela, već je to ostavljeno pravnoj teoriji.

Za potrebe ovog članka iznosimo sljedeće definiciju poslovnog udjela: *Poslovni udio stoga je ukupnost članskih prava i obveza uzetih kao cjelina i samostalni je predmet prava.*² Dakle, poslovni udjel je pojam kojim se označava skup svih prava i obveza koja pripadaju jednom članu društva s ograničenom odgovornošću kao jedinstvene cjeline. Drugim riječima, onaj koji stekne poslovni udio ne stječe pojedinačno pravo ili obvezu s obzirom na članstvo u društvu, nego odjednom ukupna sva članska prava i obveze kao jedinstvenu cjelinu. Jednake definicije poslovnog udjela možemo naći u mnogobrojnoj sudskoj praksi, od kojih izdvajamo sljedeće:

Poslovnim udjelom smatra se ukupnost prava i obveza kao jedinstvene cjeline koji pripadaju određenom članu društva pri čemu sadržaj poslovnih udjela čini skup prava i obveza člana društva, odnosno, s jedne strane članska prava koja se klasificiraju na upravljačka i imovinska

*prava te članske obveze. Pojedini poslovni udjeli su jedinstvena cjelina pa odluka suda da su stranke imatelji svaki u pola predmetnih poslovnih udjela i da se nalaže tuženiku da poslovne udjele podijeli na pola je nerazumljiva i proturječna.*³

*Poslovnim udjelom smatra se ukupnost prava i obveza kao jedinstvene cjeline koji pripadaju određenom članu društva pri čemu sadržaj poslovnog udjela čini skup prava i obveze člana društva odnosno s jedne strane članska prava koja se klasificiraju na upravljačka i imovinska prava te članske obveze. U tom smislu, pojedini poslovni udjel kao jedinstvena cjelina, a ne određeni udio poslovnog udjela, može biti npr. predmetom osiguranja i ovrhe, u kojem slučaju se radi o vanjskom odnosu između članova društva i trećih osoba. Prema odredbi čl. 4. st. 2. OZ-a predmet ovrhe i osiguranja su stvari i prava na kojima se po zakonu može provesti ovrha radi ostvarenja tražbine ili njezina osiguranja. Stoga, pogrešno je prvostupanjski sud primijenio materijalno pravo određivši mjeru osiguranja u odnosu na 50% poslovnog udjela.*⁴

2. RASPOLAGANJE POSLOVNIM UDJELOM – OPĆENITO

Polazeći od definicije poslovnog udjela kao ukupnost prava i obveza kao jedinstvene cjeline koji pripadaju određenom članu društva, to je primjereno govoriti o pripadaju poslovnog udjela ili imatelju poslovnog udjela, a izbjegavati terminologiju stvarnog prava kao što je vlasništvo na poslovnom udjelu ili posjedovanje poslovnog udjela, što je čest slučaj u praksi.

Član društva može imati više poslovnih udjela te u tom slučaju svaki od njih zadržava svoju samostalnost, odnosno ne dolazi do njihova spajanja.⁵ Prema tome, ako jedan član društva s ograničenom odgovornošću naknadno stekne novi poslovni udio ili više njih, do čega može doći ili preuzimanjem temeljnih uloga pri osnivanju društva ili naknadnim stjecanjem novih poslovnih udjela pravnim poslom ili sljedništvom, svaki od tih poslovnih udjela zadržava samostalnost, odnosno oni postoje kao odvojeni poslovni udjeli. Takvo zakonsko uređenje omogućuje imatelju poslovnog udjela da raspolaze samo jednim ili više poslovnih udjela, ali ne svima. Primjerice, od više poslovnih udjela, njihov imatelj može kao osiguranje tražbine dati vjerovniku u залог samo jedan poslovni udio ili taj jedan poslovni udio prodati trećoj osobi, a da on i dalje ostane član društva.

Tako i **sudska praksa**: *Tužbom se ne može tražiti udio koji predstavlja 50% temeljnog kapitala, odnosno vlasništvo na djelu poslovnog udjela tuženika s obzirom da njegov poslovni udio prethodno nije podijeljen, a tek nakon podjele poslovnog udjela svaki njegov udio dobiva samostalnost i može se njima slobodno raspolagati.*⁶

¹ Nar. nov., br. 111/93, 34/99, 52/00. – Odl. USRH, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22, 114/22.

² Barbić J.: *Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala*, Svezak II., Društvo s ograničenom odgovornošću, Društvo za uzajamno osiguranje, Kreditna unija, Europsko društvo – Societas Europea (SE), Zagreb, 2013., str. 80.

³ Visoki trgovački sud Republike Hrvatske (dalje: VTS), posl. br. Pž-929/2015, od 6. studenoga 2018.

⁴ VTS, posl. br. Pž-3111/2016, od 1. rujna 2016.

⁵ Članak 409. st. 2. i čl. 412. st. 2. ZTD-a.

⁶ VTS, p-osl. br. Pž-7346/2008, od 22. svibnja 2012.

Poslovnim se udjelom može raspolagati:

- prijenosom poslovnog udjela, odnosno pravnim poslom kojemu je učinak stjecanje članstva u društvu (npr. darovanje ili kupoprodaja)
- nasljeđivanjem⁷
- pravnim poslom kojemu učinak nije stjecanje članstva u društvu⁸ (zasnivanje plodouživanja na poslovnom udjelu u nečiju korist, davanje poslovnog udjela u zalog, -fiducijarni prijenos poslovnog udjela u svrhu osiguranja tražbine, sudjelovanje treće osobe u poslovnom udjelu člana društva koje se temelji na ugovoru o ortaštvu između člana društva i te treće osobe).

Spoje li se raspolaganjem poslovnim udjelima po bilo kojoj osnovi svi udjeli kod jedne osobe tako da nastane društvo jedne osobe, zbog toga se ne mijenja društveni ugovor niti je potrebna izjava o osnivanju društva. Ako je društvo osnovano na temelju izjave o osnivanju društva pa ono nakon toga postane društvo s više od jednog člana, članovi društva moraju sklopiti društveni ugovor.⁹

Stjecatelj poslovnog udjela preuzima sva prava i obveze koje proizlaze iz toga poslovnog udjela. Prema stjecatelju poslovnog udjela glede odnosa u društvu vrijede pravne radnje poduzete prema onome tko je taj udio prenio i radnje koje je on poduzeo prije nego što je društvu prijavljen prijenos poslovnog udjela. Za ispunjenje činidbi koje se na temelju poslovnoga udjela moraju ispuniti društvu po obvezi koja postoji u vrijeme kada je društvu podnesena prijava za upis prijenosa toga udjela u knjigu poslovnih udjela, solidarno odgovaraju stjecatelj poslovnog udjela i njegov pravni prednik, s time da zahtjevi za ispunjenje prema pravnome predniku stjecatelja zastarijevaju u roku od pet godina od podnošenja prijave za upis prijenosa poslovnog udjela.¹⁰

3. PRIJENOS POSLOVNOG UDJELA

Prijenosom poslovnog udjela ostvaruje se prijenos članstva u društvu s ograničenom odgovornošću. Načelno, prijenos poslovnog udjela je slobodan, ali za prijenos poslovnog udjela mogu postojati neka ograničenja predviđena ZTD-om ili društvenim ugovorom, sve radi zaštite društva, primjerice od neželjenog članstva, neprijateljskog preuzimanja i itd.

Tako je ZTD-om propisano sljedeće:

- poslovni se udjeli ne mogu izraziti u vrijednosnim papirima, zbog čega se njima ne može trgovati na burzi¹¹
- za prijenos poslovnog udjela potreban je poseban oblik¹²
- poslovni udio uz kojeg je vezana obveza ispunjenja dodatnih činidbi može se prenositi samo uz suglasnost društva¹³
- članovi društva koji su stavili prijedlog da se imenuju revizori radi pregleda posljednjih godišnjih financijskih izvješća ne mogu za trajanja revizije prenositi svoje poslovne udjele bez suglasnosti društva¹⁴
- članovi društva na čije poslovne udjele otpada najmanje deseti dio temeljnoga kapitala koji su podnijeli

tužbu za naknadu štete, kojega društvo ima prema članovima uprave i nadzornog odbora (*actio pro socio*), za vrijeme trajanja spora ne mogu raspolagati svojim poslovnim udjelima bez suglasnosti društva.¹⁵

Uz ZTD, i posebnim zakonom mogu biti propisana ograničenja glede stjecanja poslovnog udjela. Tako su ograničenja propisana za stjecanje kvalificiranog udjela *Zakonom o tržištu kapitala*¹⁶ glede investicijskog društva, a *Zakonom o leasingu*¹⁷ glede leasing-društva.

S druge strane, društvenim ugovorom mogu se predvidjeti razna ograničenja, kao npr. da bi se prijenos poslovnog udjela mogao zabraniti na određeno vrijeme ili potpuno isključiti, postaviti posebne uvjete glede osobe stjecatelja poslovnog udjela, ustanoviti pravo prvokupa i pravo prvenstva za stjecanje poslovnog udjela i propisati potrebu suglasnosti društva, svih članova, određenog člana ili članova društva, uprave ili nadzornog odbora i sl. No, i kada je društvenim ugovorom predviđeno da se poslovni udio može prenijeti na drugu osobu samo uz suglasnost društva, a društvo takvu suglasnost ne daje za poslovni udio za koji je u cjelini uplaćen ulog, ZTD-om je predviđena mogućnost člana društva koji želi prenijeti taj udio da traži od nadležnog suda da mu dopusti prijenos toga udjela. Sud će dopustiti prijenos poslovnog udjela ako nema valjanih razloga za to da uskrati davanje dozvole za prijenos, a prijenos se može obaviti bez štete za društvo, njegove članove i vjerovnike, s time da prije donošenja odluke sud mora saslušati upravu i člana društva koji traži dozvolu za prijenos poslovnog udjela. Međutim, i kada sud daje suglasnost za prijenos poslovnog udjela, član društva ne može taj udio prenijeti osobi kojoj to želi ako društvo u roku od mjesec dana nakon pravomoćnosti odluke suda preporučenim pismom ne obavijesti člana društva da dopušta da se poslovni udio uz iste uvjete prenese nekome drugome. Nadalje, ZTD predviđa i situaciju ako se poslovni udio koji se može prenijeti samo uz suglasnost društva treba prodati u sudskom ovršnom postupku, u kojem slučaju ovršni sud mora procijeniti vrijednost toga udjela i o odobrenju prodaje obavijestiti društvo i sve vjerovnike te im priopćiti procijenjenu vrijednost udjela. Procjena nije potrebna ako se između založnog vjerovnika, dužnika i društva postigne sporazum o cijeni uz koju se poslovni udio preuzima. Ako kupac kojega odredi društvo ne preuzme poslovni udio u roku od četrnaest dana i za to u novcu ne plati procijenjenu vrijednost poslovnog udjela, udio će se prodati prema propisima ovršnog postupka, a da za to nije potrebna suglasnost društva.¹⁸

Iz sudske prakse izdvajamo: *Vinkulacija poslovnog udjela znači da je za posao prijenosa poslovnog udjela potrebno dobiti suglasnost društva. Prema tome, nije riječ o suglasnosti na obveznopravni posao u čijem se ispunjenju sklapa posao prijenosa poslovnog udjela (drugim riječima, na preuzimanje obveze da će se prenijeti poslovni udio) već na sam prijenos poslovnog udjela. To iz razloga jer se obveznopravni ugovor o prijenosu poslovnih udjela ne tiče trećih, jer djeluje inter partes (između ugovornih strana) pa, budući da tek prijenos poslovnog udjela djeluje erga omnes (prema svima), logično je da se suglasnost*

⁷ Članak 412. st. 1. ZTD-a.

⁸ Članak 412. st. 6. ZTD-a.

⁹ Članak 412. st. 5. ZTD-a.

¹⁰ Članak 415. ZTD-a.

¹¹ Članak 385. st. 1. ZTD-a.

¹² Članak 412. st. 3. ZTD-a.

¹³ Članak 412. st. 4. ZTD-a.

¹⁴ Članak 450. st. 2. ZTD-a.

¹⁵ Članak 453. st. 3. ZTD-a.

¹⁶ Nar. nov., br. 65/18, 17/20, 83/21.

¹⁷ Nar. nov., br. 141/13.

¹⁸ Članak 413. ZTD-a.

društva (ako je društvenim ugovorom predviđena), u pravilu, treba tražiti tek za sam prijenos poslovnih udjela. Imajući u vidu navedeno, pravilno prvostupanjski sud ocjenjuje, a suprotno žalbenim navodima, neosnovanim prigovore protustranke koji se u bitnom odnose na ništavost Predugovora o prijenosu i preuzimanju poslovnog udjela sklopljenog između predlagatelja kao prenositelja poslovnog udjela i A. A. kao stjecatelja poslovnog udjela. Suprotno žalbenim navodima, ocjena je ovog suda da visina i način isplate cijene iz obveznog pravnog (pred) ugovora o prijenosu poslovnih udjela, čak i da je protivna određenim zakonskim propisima, sama za sebe, nije valjani razlog za to da sud uskrati predlagatelju davanje dozvole za prijenos poslovnog udjela. Kako je već naprijed navedeno, sud ne daje suglasnost na obveznog pravnog posao koji djeluje *inter partes*, stoga nije niti dužan ispitivati njegovu valjanost, štoviše, zaključenje samog obveznog pravnog posla ne bi nužno značilo da će takav ugovor doista biti i ispunjen, odnosno da će poslovni udjeli biti i preneseni, kao i da bi neispunjenje ugovora proizvelo posljedice samo na odnos između člana društva – prenositelja poslovnog udjela i trećeg, a ne i na odnos između člana društva i društva.¹⁹

Međutim, osnovani su tužiteljevi žalbeni navodi u kojima ističe da prvostupanjski sud nije postupio u skladu s odredbom čl. 413. st. 1. ZTD-a, odnosno da nije izveo dokaz saslušanjem parničnih stranaka. Naime, odredbom čl. 413. st. 1. ZTD-a, propisano je da sud prije donošenja odluke o prijenosu poslovnog udjela mora saslušati upravu i člana društva koji traži dozvolu za prijenos poslovnog udjela. U konkretnom slučaju radi se o kogentnoj normi prema kojoj je sud dužan postupiti u postupku odlučivanja o prijenosu poslovnog udjela (neovisno o tome je li tužitelj predložio saslušanje uprave i člana društva) kako bi utvrdio postoje li valjani razlozi za to da uskrati davanje dozvole za prijenos, odnosno može li se prijenos obaviti bez štete za društvo, njegove članove i vjerovnike (čl. 413. st. 1. ZTD-a).²⁰

Na ugovor o prijenosu poslovnog udjela istodobno će se primijeniti dvije vrste propisa. Na njegove učinke će se svakako primijeniti relevantne odredbe ZTD-a i društvenog ugovora, koje uređuju oblik ugovora, pravni položaj članova društva prema društvu i uvjete prijenosa. Nadalje, na taj ugovor i međusobni odnos prenositelja i stjecatelja istodobno će se primijeniti i relevantne odredbe Zakona o obveznim odnosima²¹ (dalje: ZOO) koje nisu u koliziji s odredbama ZTD-a. S tim uvezi, primjenjuju se odredbe općeg dijela o suglasnosti volja stranaka, o manama volje, o rokovima, uvjetima, ništetnosti, pobožnosti i slično, a zatim i odredbe posebnog djela ZOO-a koje se tiču svake pojedine vrste ugovora kojim se prenosi poslovni udio, kao npr. odredbe ZOO-a o ugovoru o kupoprodaji, darovanju i sl. Odredbe ZOO-a primijenit će se ponajprije na međusobna prava i obveze ugovornih strana, a odredbe ZTD-a biti će ponajprije mjerodavne za pravni položaj prenositelja i stjecatelja u društvu i prema društvu.

Slijedom navedenoga, kada govorimo o prijenosu poslovnog udjela, treba razlikovati dva pravna posla:

obveznog pravnog posao kojim se preuzima obveza na prijenos poslovnog udjela i pravni posao kojim se prenosi poslovni udio. Obveznog pravnog posao kojim se preuzima obveza na prijenos poslovnog udjela djeluje *inter partes* (između ugovornih strana), dok pravni posao kojim se prenosi poslovni udio djeluje *erga omnes* (prema svima).

Iz sudske prakse izdvajamo: Prijenos poslovnog udjela (članak 412. ZTD-a raspolaganje poslovnim udjelom) pravnim poslom *inter vivos* moguć je samo dvostranim pravnim poslom, dakle, ugovorom između dotadašnjeg imatelja (prenositelja) i novog imatelja (stjecatelja) poslovnog udjela, a ne jednostranim pravnim poslom, za čiju valjanost nije potrebna suglasnost obje strane. Nemogućnost prijenosa jednostranim pravnim poslom je rezultat okolnost da imatelj poslovnog udjela nema samo prava, već može imati i obveze prema društvu. S obzirom da u ugovornom pravu nikoga nije moguće obvezati bez njegove suglasnosti, raspolaganje poslovnim udjelom na temelju jednostranog pravnog posla *inter vivos* tj. bez suglasnosti stjecatelja poslovnog udjela neće biti moguće.²²

S obzirom na pravnu narav tog Ugovora, na ugovor o prijenosu poslovnog udjela istovremeno se primjenjuju dvije vrste propisa. Na njegove učinke će se svakako primijeniti relevantne odredbe ZTD-a i društvenog ugovora. Te odredbe uređuju oblik ugovora, pravni položaj – članova društva prema društvu i posebice uvjete prijenosa. Osobito su važne odredbe čl. 415. ZTD-a o pravnom položaju stjecatelja poslovnog udjela i odredbe čl. 411. ZTD-a o upisu u knjigu poslovnih udjela. Međutim, na taj ugovor i međusobni odnos prenositelja i stjecatelja – istodobno će se primijeniti i relevantne odredbe ZOO-a koje nisu u koliziji s odredbama ZTD-a. Primijenit će se odredbe općeg dijela o suglasnosti volja stranaka, o manama volje, o rokovima, uvjetima, ništetnosti, pobožnosti i slično, a zatim i odredbe koje se tiču kupoprodaje s obzirom da je naplatni prijenos udjela kupnja prava. Te odredbe ZOO-a primijenit će se prvenstveno na međusobna prava i obveze stranaka tog ugovora, a odredbe ZTD-a će biti prvenstveno mjerodavne za pravni položaj prenositelja i stjecatelja u društvu i prema društvu.

Prema mišljenju ovog suda, prvostupanjski je sud pogrešno primijenio materijalno pravo no i pravilnom primjenom materijalnog prava trebalo je jednako odlučiti o tužbenom zahtjevu. Ovo iz razloga što poslovni udjel nije stvar u materijalnom smislu, pa se u odnosu na njega ne mogu primjenjivati odredbe ZOO-a o materijalnim nedostacima stvari. Naime, poslovni udio je skup članskih prava i obveza koji se stječu unošenjem temeljnog uloga u društvo (ili njegovim prijenosom) te se, ako u društvenom ugovoru nije drugačije riješeno, određuje prema veličini preuzetog temeljnog kapitala, sukladno čl. 409. ZTD-a. Dakle, prijenosom poslovnog udjela (-na temelju ugovora o kupoprodaji ili kojeg drugog ugovora) prenose se prava i obveza koje u svojoj ukupnosti predstavljaju taj poslovni udjel. Slijedom navedenog, za eventualne nedostatke na odgovarajući se način primjenjuju odredbe čl. 430. st. 2. ZOO-a koja regulira pitanje prodavateljeve odgovornosti za postojanje pravnih nedostataka.²³

¹⁹ VTS, posl. br. Pž-8832/2011, od 28. ožujka 2012.

²⁰ VTS, posl. br. Pž-4366/2006, od 26. kolovoza 2009.

²¹ Nar. nov., br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21, 114/22.

²² VTS, posl. br. Pž-7475/2004, od 6. veljače 2007.

²³ VTS, posl. br. Pž-6411/2014, od 23. svibnja 2017.

Za razumijevanje uvjeta za raskid ugovora o prijenosu poslovnih udjela u društvu s ograničenom odgovornošću i posljedica raskida ugovora potrebno je ukazati na neke odredbe o stjecanju vlasništva na poslovnim udjelima. Za stjecanje vlasništva na poslovnim udjelima na temelju pravnog posla moraju biti ispunjene pretpostavke iz Zakona o trgovačkim društvima kao posebnog zakona, ali podredno i Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima kao općeg propisa koji uređuje pravnu osnovu i način stjecanja vlasništva. Stjecanje je valjano ako su kumulativno ispunjeni sljedeći uvjeti: valjani pravni posao upravljen na prijenos prava vlasništva s otuđivatelja na stjecatelja, da se radi o pravnom poslu osobe koja je vlasnik poslovnog udjela, ovlašten da tako raspolože svojim pravom i da je vlasništvo preneseno na stjecatelja na zakonodavno propisani način...Navedena pravila ne isključuju mogućnost raskida ugovora o prijenosu poslovnog udjela u skladu s odredbama ZOO-a niti su s njima u koliziji... Jedina specifičnost raskida ugovora o prijenosu poslovnog udjela nakon prijenosa udjela stjecatelju, kao u konkretnom slučaju, sastoji se u tomu što je vraćanje onoga što je po osnovi ugovora primljeno podvrgnuto istim pravilima koja vrijede i za stjecanje. To znači da mora postojati izjava stjecatelja da dopušta vraćanje udjela ili odgovarajuća sudska odluka te u zapisu prijenosa poslovnog udjela nazad na bivšeg vlasnika (imatelja) u knjizi poslovnih udjela društva. Raskidom ugovora prestala je samo pravna osnova na temelju koje je izvršen prijenos. Vraćanje onoga što je dano moguće je samo na način na koji je inače po Zakonu o trgovačkim društvima moguće izvršiti prijenos poslovnog udjela. Stoga otuđitelj poslovnog udjela mora postaviti prema stjecatelju i zahtjev da mu stjecatelj vrati poslovni udio što znači da mora tražiti od stjecatelja da u zakonom propisanom obliku dade izjavu o prijenosu poslovnog udjela. Stoga tužitelj može podnijeti tužbu s tužbenim zahtjevom da sud naloži tuženiku davanje izjave o prijenosu (vraćanju) poslovnog udjela na tužitelja, jer da će u protivnim presuda zamijeniti izjavu o prijenosu. Na temelju takve izjave ili odgovarajuće presude tužitelj može zahtijevati zapis prijenosa poslovnog udjela u knjizi poslovnih udjela sa stjecatelja na svoje ime.

Za prijenos poslovnog udjela potreban je ugovor sklopljen u obliku javnobilježničkog akta ili privatne isprave koju potvrdi javni bilježnik ili sudska odluka koja zamjenjuje takav ugovor. Takav je ugovor potreban i za preuzimanje obveze da će se prenijeti poslovni udio. Za prijenos poslovnog udjela nije potrebna promjena društvenog ugovora.

Dakle, ugovor kojim se preuzima obveza da će se prenijeti poslovni udio i ugovor o prijenosu poslovnog ugovora su strogo formalni ugovori s obzirom na to da je propisano kako moraju biti sklopljeni u obliku javnobilježničkog akta ili privatne isprave koju potvrdi javni bilježnik. Ako bi ti ugovori bili sklopljeni u tom obliku, oni bi bili ništetni, odnosno ne bi proizveli pravne učinke. Naime, prema odredbi čl. 290. st. 1. ZOO-a, ugovor koji nije sklopljen u propisanom obliku nema pravni učinak, osim ako iz cilja propisa kojim je određen oblik ne proizlazi što drugo, dok prema odredbi čl. 322. st. 1. ZOO-a ugovor koji je protivan Ustavu Republike Hrvatske, prisilnim propisima ili moralu društva ništetan je, osim ako cilj povrijeđenog pravila ne upućuje na neku drugu pravnu posljedici ili

ako zakon u određenom slučaju ne propisuje što drugo. Pravilo o ništetnosti beziznimno vrijedi za ugovor o prijenosu poslovnog ugovora. Drugim riječima, ugovor o prijenosu poslovnog udjela koji nije sklopljen u propisanom obliku ne može konvalidirati. S druge strane, ugovor kojim se preuzima obveza da će se prenijeti poslovni udio, a koji nije sklopljen u propisanom obliku, može pak konvalidirati. Naime, nedostatak propisanog oblika ugovora kojim se preuzima obveza da će se prenijeti poslovni udio otklanja se sklapanjem ugovora o prijenosu poslovnog udjela u obliku javnobilježničkog akta ili privatne isprave koju potvrdi javni bilježnik. Ako neku od ugovornih strana pri sklapanju ugovora zastupa opunomoćenik, punomoć mora biti dana u tom istom obliku.²⁴ Jednak se oblik zahtijeva i za sve izmjene i dopune ugovora poslije, osim ako je riječ o sporednim točkama koje objašnjavaju stvari i ne mijenjaju njegov sadržaj²⁵ te za bilo koji pravni posao koji neposredno obvezuje na prijenos poslovnog udjela (ugovaranje prava prvootkupa poslovnog udjela, obveze člana da će prenijeti poslovni udio na trećega, obvezivanje nekoga da će pod određenim uvjetima preuzeti poslovni udio i sl.).

Iz sudske prakse izdvajamo: *Ugovor o prijenosu poslovnog udjela mora biti sklopljen u obliku javnobilježničkog akta ili privatne isprave koju potvrdi javni bilježnik. Ako ugovor o prijenosu poslovnog udjela nije sklopljen u tom obliku, uprava društva s ograničenom odgovornošću ne smije stjecatelja upisati u knjigu poslovnih udjela. U tom slučaju, ako uprava društva s ograničenom odgovornošću odbije zahtjev stjecatelja za upis u knjigu poslovnih udjela, time niti ona niti društvo s ograničenom odgovornošću stjecatelju ne odgovaraju za naknadu eventualne štete.²⁶ Sud pri tome pogrešno primjenjuje odredbu članka 314. ZOO-a koja je jasna i nedvosmislena i glasi da se oblik propisan zakonom za neki ugovor ili koji drugi pravni posao odnosi na punomoć za sklapanje tog ugovora odnosno za poduzimanje toga posla. Konkretno u slučaju ugovora o prijenosu poslovnih udjela u društvu s ograničenom odgovornošću odredbom članka 412. stavka 3. ZTD-a je propisano da je za prijenos poslovnog udjela potreban ugovor sklopljen u obliku javnobilježničkog akta ili privatne isprave koju potvrdi javni bilježnik ili sudska odluka koja zamjenjuje takav ugovor. S obzirom na zakonom zahtijevanu formu javnobilježničkog akta ili privatne isprave potvrđene po javnom bilježniku, ta se forma zahtjeva sukladno odredbi članka 314. ZOO-a i za punomoć kojom se netko opunomoćuje za sklapanje ugovora o prijenosu poslovnog udjela, pa je pogrešno shvaćanje prvostupanjskog suda da je dostatan pisani oblik punomoći, jer to ne proizlazi iz citirane odredbe članka 412. stavka 3. ZTD-a. Drugim riječima nedostatak zakonom zahtijevane forme javnobilježničkog akta ili solemnizirane privatne isprave znači da nedostaje uvjet za nastanak i valjanost pravnog posla koji se odnosi na prijenos poslovnih udjela. Po shvaćanju ovog suda punomoć na temelju koje bi se valjano mogao prenijeti poslovni udjel trebala bi sadržavati odredbe ugovora o prijenosu konkretnog poslovnog udjela te bi takvu ispravu valjalo podnijeti ako se*

²⁴ Članak 314. st. 1. ZOO-a.

²⁵ Članak 286. st. 2. i 3. ZOO-a.

²⁶ Izbor odluka Visokoga trgovačkog suda, br. 15., Zagreb, 2009., str. 142.

radi o privatnoj ispravi na solemnizaciju javnom bilježniku odnosno sastaviti je u obliku javnobilježničkog akta.²⁷

Prokurist nije trebao posebno ovlaštenje društva (specijalnu punomoć) za sklapanje ugovora o prijenosu udjela. Odredbom čl. 47. ZTD-a je propisano da prokurist može sklapati sve ugovore i poduzimati sve pravne radnje u ime i za račun trgovačkoga društva i zastupati ga u postupcima pred upravnim i drugim državnim organima, ustanovama s javnopravnim ovlastima, te državnim i izbranim sudovima. Prvostupajski sud je pravilno utvrdio da su ugovori o prijenosu poslovnih udjela sklopljeni u obliku javnobilježničkog akta i da je društvo bilo uredno zastupano od strane direktora, odnosno od strane prokurista toga društva. Neosnovan je tužitelj žalbenu navod da su tuženici morali ponuditi stjecanje poslovnih udjela tužitelju jer ni u Zakonu o trgovačkim društvima, niti u društvenom ugovoru nije propisano da je društvo (odnosno uprava društva) dužna ponuditi stjecanje poslovnih udjela društva tužitelju.²⁸

Što se tiče sadržaja ugovora o prijenosu poslovnog udjela, poslovni udjel kao predmet ugovora o prijenosu poslovnog udjela mora biti određen u skladu s općim pravilima ugovornog prava o određenosti predmeta ugovora. To dalje znači da mora biti određeno društvo i da to društvo mora postojati u trenutku sklapanja ugovora, jer ako ono ne bi postojalo, onda ne bi postojao ni predmet ugovora. Osim društva, mora postojati i biti određen udjel koji se prenosi, a to znači da mora biti opisan na takav način da je moguća njegova individualizacija u odnosu na ostale poslovne udjele u tom društvu. Uz navedeno, ako se poslovni udio prenosi naplatno, kupoprodajom, tada i cijena za prijenos poslovnog udjela mora biti određena ili određiva, a ako se prenosi besplatno, darovanjem, u ugovoru mora biti navedeno da se poslovni udio prenosi bez naknade.

Iz sudske prakse izdvajamo: Za prijenos poslovnog udjela mjerodavne su odredbe Zakona o trgovačkim društvima i društvenog ugovora, ali i odredbe Zakona o obveznim odnosima koje nisu u koliziji s odredbama Zakona o trgovačkim društvima. Tako na primjer poslovni udjel koji se prenosi u ugovoru o prijenosu mora biti točno određen odnosno individualiziran u odnosu na ostale poslovne udjele u određenom društvu s ograničenom odgovornošću jer bi u protivnom ugovor o prijenosu poslovnog udjela bio ništav.²⁹

Naime, sukladno odredbi članka 388. točka 4. Zakona o trgovačkim društvima izjava o osnivanju društva mora sadržavati broj i nominalne iznose poslovnih udjela koje uz obvezu uplate uloga preuzima osnivač, a i prema članku 409. stavak 2. istog Zakona član društva može imati više poslovnih udjela dok je odredbom članka 412. stavak 2. Zakona o trgovačkim društvima propisano ako član društva stekne nove poslovne udjele, svaki od udjela tog člana zadržava svoju samostalnost. Prema tome, neovisno od činjenice što je prvotuzenik jedini član društva drugotuzenika (ovo je vidljivo iz izvotka iz sudskog registra za drugotuzenika sa str. 5-7. spisa kojeg je sudu dostavila upravo tužiteljica uz tužbu), prvotuzenik je mogao imati više poslovnih udjela pa se zbog toga (jednako kao i

u situaciji kada društvo s ograničenom odgovornošću ima više članova koji su imatelji svaki svog poslovnog udjela ili više njih) svaki poslovni udjel društva mora točno odrediti. To se čini tako da se navede njegov nominalni iznos, a ako je pojedini član društva imatelj više poslovnih udjela koji glase na isti nominalni iznos, potrebno je da se (na primjer, u slučaju prijenosa samo jednog od tih udjela) navede i redni broj pod kojim je taj poslovni udjel upisan u knjizi poslovnih udjela kako bi se moglo utvrditi o kojem je točno poslovnom udjelu riječ.³⁰

4. NASLJEDIVANJE POSLOVNOG UDJELA

U slučaju smrti člana društva s ograničenom odgovornošću, poslovni udio stječu njegovi nasljednici prema pravilima iz Zakona o nasljeđivanju³¹ (dalje: ZN). To znači da nasljednik stječe poslovni udio otvaranjem nasljedstva, a to će, u pravilu, biti dan smrti ostavitelja, dok rjeđe dan kada rješenje kojim je nestala osoba proglašena umrlom postane pravomoćnim (osim ako u samom rješenju nije kao dan smrti određen neki drugi dan).³² Kada iza ostavitelja ima više nasljednika, oni svi postaju ovlaštenici (imatelji) na naslijeđenom poslovnom udjelu te kao takvi oni mogu prava iz udjela ostvarivati samo zajedno, dok za obveze koje na njega otpadaju odgovaraju solidarno.³³ „Ono što je pripadalo umrlom članu od trenutka njegove smrti po sili zakona pripada nasljednicima, tako da za njih ne vrijedi pravilo da se prema društvu članom društva smatra onaj tko je upisan u knjigu poslovnih udjela.“³⁴

U društvenom ugovoru može se za slučaj nasljeđivanja poslovnog udjela odrediti da ga je nasljednik obvezan prenijeti nekome drugome članu društva ili osobi koju odredi društvo, ako se nasljednik i takva osoba drukčije ne dogovore, po cijeni koja odgovara vrijednosti poslovnog udjela iskazanoj u posljednjim financijskim izvješćima društva. Navedeno pravilo omogućuje društvu s ograničenom odgovornošću da spriječi, odnosno da se zaštiti od toga da mu članom postane neželjena osoba.

5. RASPOLAGANJE KOJE NEMA ZA UČINAK STJECANJE ČLANSTVA U DRUŠTVU

Član društva može založiti svoj poslovni udio, što je izričito propisano ZTD-om,³⁵ ali proizlazi iz odredaba Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima³⁶ (dalje: ZVDS).³⁷ Založno pravo može se osnovati na temelju pravnog posla osobe čiji je zalog (dobrovoljno založno pravo), sudske odluke (sudsko založno pravo) ili zakona (zakonsko založno pravo), a na način određen zakonom, s time da je ono osnovano kada su ispunjene sve zakonske pretpostavke.³⁸ Ugovor o davanju u zalog sklapa se u obliku javnobilježničkog akta ili privatne isprave koju potvrdi javni bilježnik, jednako kao i pravni posao kojim

²⁷ VTS, posl. br. PŽ-6739/2016, od 11. prosinca 2019.

²⁸ Nar. nov., br. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19.

²⁹ Članak 122. i čl. 123. st. 1. u vezi s čl. 129. ZN-a.

³⁰ Članak 417. st. 1. ZTD-a.

³¹ Gorenc V., Česić Z., Buljan V., Brkanić V.: Komentar Zakona o trgovačkim društvima, Zagreb, 2008., str. 978

³² Članak 412. st. 6. ZTD-a.

³³ Nar. nov., br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 90/10, 143/12, 152/14, 81/15, 94/17.

³⁴ Članak 298. st. 2. ZVDS-a: Jednako kao stvar, založnim pravom može biti opterećeno pojedinačno određeno imovinsko pravo koje je prikladno da vjerovnik iz njega namiri svoju tražbinu, ako zakonom nije drukčije određeno.

³⁵ Članak 305. st. 1. ZTD-a.

²⁷ VTS, posl. br. PŽ-6739/2016, od 11. prosinca 2019.

²⁸ VTS, posl. br. PŽ-6651/2014, od 12. srpnja 2017.

²⁹ Izbor odluka Visokoga trgovačkog suda, br. 13., Zagreb, 2007.

se preuzima obveza na prijenos poslovnog udjela i kojim se prenosi poslovni udio. Javni bilježnik koji je sudjelovao u sklapanju toga ugovora obavezan je bez odgađanja umjesto članova uprave sastaviti popis članova društva u kojemu će se navesti koji je poslovni udio založen i dostaviti jedan primjerak registarskom sudu, a jedan primjerak društvu.³⁹ Na zalaganje udjela ne primjenjuje se odredba čl. 415. st. 1. ZTD-a kojom je propisano da prema stjecatelju poslovnog udjela vrijede glede odnosa u društvu pravne radnje poduzete prema onome tko je taj udio prenio i radnje koje je on poduzeo prije nego što je društvu prijavljen prijenos poslovnog udjela.

Kao osiguranje neke tražbine, osim davanja poslovnog udjela u zalog, moguć je i fiducijarni prijenos poslovnog udjela. Do fiducijarnog prijenosa poslovnog udjela dolazi sklapanjem sporazuma na zapisnik kod suda ili javnog bilježnika da se radi osiguranja određene novčane tražbine predlagatelja osiguranja prenese na predlagatelja osiguranja poslovni udio, s time da se u sporazum treba unijeti odredba o tome kad će osigurana tražbina dospjeti, odnosno kako će se njezino dospijevanje odrediti. O svakom prijenosu sud će bez odgode obavijestiti trgovačko društvo radi provedbe prijenosa u knjizi poslovnih udjela, uz zaobilježbu da je prijenos obavljen radi osiguranja. Prijenosom poslovnog udjela radi osiguranja, sve dok predlagatelj osiguranja ne postane punopravnim imateljem poslovnog udjela, odnosno dok oni ne budu prodani ili drukčije otuđeni, prenositelj ne gubi pravo glasa niti pravo sudjelovanja u dobiti, ako sporazumom o fiducijarnom prijenosu poslovnog udjela nije drukčije određeno.⁴⁰

Nadalje, na poslovnom udjelu može se osnovati pravo plodouživanja koje predstavlja osobnu služnost (ograničeno stvarno pravo) koja svojeg nositelja (plodouživatelja) ovlašćuje da se u svakom pogledu služi nečijom stvari, odnosno pravu (poslužna stvar) u skladu s njezinom namjenom, čuvajući njezino sućanstvo.⁴¹ S obzirom na to da ZVDSP ne propisuje u kojem obliku mora biti sklopljen pravni posao kojim se zasniva služnost na pravu, tada bi ugovor kojim se zasniva pravo plodouživanja na poslovnom udjelu trebao biti sklopljen u obliku javnobilježničkog akta ili privatne isprave koju potvrdi javni bilježnik.

Posljednje, treba spomenuti sudjelovanje treće osobe u poslovnom udjelu člana društva koje se temelji na ugovoru o ortaštvu između člana društva i te treće osobe. Ugovorom o ortaštvu uzajamno se obavezuju dvije ili više osoba uložiti svoj rad i/ili imovinu radi postizanja zajedničkog cilja.⁴² „U pravilu je riječ o tome da ortak članu daje sredstva potrebna za uplatu poslovnog udjela (uloga na temelju njega), a za uzvrat stječe pravo sudjelovanja u udjelu dobiti društva s ograničenom odgovornošću koji se isplaćuje članu društva s ograničenom odgovornošću na ime dividende.“⁴³ Tim se, u biti, ostvaruje prikriveno sudjelovanje u društvu s ograničenom odgovornošću, s time da onaj ortak koji je ujedno i član društva koji je imatelj poslovnog udjela, ostvaruje sva članska prava u društvu te može raspolagati poslovnim udjelom u skladu s ugovorom o ortaštvu.

6. STJECANJE I UZIMANJE U ZALOG VLASTITIH POSLOVNIH UDJELA

Vlastiti poslovni udio je poslovni udio društva koji samo ono drži, a to može učiniti samo u određenim slučajevima i pod uvjetima propisanim ZTD-om. Osnovno je pravilo da društvo ne može stjecati ni uzimati u zalog vlastite poslovne udjele za koje nije u cjelini uplaćen ulog.⁴⁴ „Ova zakonska zabrana je logična jer bi se stjecanjem ili uzimanjem u zalog udjela za koji nije u cjelini uplaćen temeljni ulog oštetio temeljni kapital s obzirom na nestaje dužnik neuplaćenog dijela temeljnog uloga, a društvo postaje vjerovnik i dužnik obveze iz istog udjela, zbog čega tražbina za uplatu utrnjuje.“⁴⁵

Postoje i daljnji uvjeti za stjecanje vlastita poslovnog udjela. Naime, društvo može stjecati vlastite poslovne udjele za koje je u cjelini uplaćen ulog ako to čini imovinom koja prelazi svotu temeljnog kapitala društva i ako društvo može prema zakonu stvoriti propisane rezerve za stjecanje vlastitih udjela, a da time ne smanjuje temeljni kapital društva ni rezerve koje mora stvarati na temelju društvenog ugovora koje ne smije upotrijebiti za isplate članovima društva. Stjecanje vlastitih poslovnih udjela dopušteno je i kada se to čini radi davanja otpremnine članovima društva zbog provedene statusne promjene društva, ako se poslovni udio stekne u roku od šest mjeseci od provedene promjene ili pravomoćnosti sudske odluke, a društvo može stvoriti propisane rezerve za vlastite poslovne udjele tako da se time ne smanji temeljni kapital društva ni rezerve predviđene društvenim ugovorom koje društvo ne smije koristiti za isplate svojim članovima.⁴⁶ Posljedica stjecanja vlastita poslovnog udjela je da, nakon što poslovni udio prestane pripadati njegovu dotadašnjem imatelju, prava i obveze iz vlastita poslovnog udjela miruju.⁴⁷

Što se tiče uzimanja u zalog vlastitih poslovnih udjela, do čega dolazi kada član društva daje društvu svoj poslovni udio u zalog radi osiguranja ispunjenja neke tražbine koje društvo ima prema njemu, propisano je da društvo može uzeti u zalog poslovne udjele samo ako je ukupna svota tražbina osiguranih zalogom poslovnih udjela niža od vrijednosti udjela ili ako je vrijednost poslovnih udjela koji se uzimaju u zalog niža od toga, da svota tražbina nije veća od one imovine društva čija vrijednost prelazi svotu njegova temeljnog kapitala.⁴⁸ No, potrebno je istaknuti kako je propisano da stjecanje ili zalaganje vlastita poslovnog udjela protivno tim pravilima jest valjano.

7. ZAKLJUČAK

Društvo s ograničenom odgovornošću je trgovačko društvo u koje jedna ili više pravnih ili fizičkih osoba unose uloge u unaprijed dogovoreni temeljni kapital, a koji je podijeljen na poslovne udjele čiji zbroj mora odgovarati svoti temeljnog kapitala društva. Član društva s ograničenom odgovornošću, odnosno imatelj poslovnog udjela, može poslovnim udjelom raspolagati tako da ga prenese pravnim poslom kojemu je učinak stjecanje članstva u društvu (npr. darovanje ili kupoprodaja) ili pravnim poslom kojemu nije učinak stjecanje članstva u društvu (zasnivanje

³⁹ Članak 412. st. 6. ZTD-a.

⁴⁰ Članak 310. st. 1. i 2. u vezi s čl. 326. i 327. *Ovršnog zakona* (Nar. nov., 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22., dalje: OZ).

⁴¹ Članak 203. st. 1. i 3. ZVDSP-a.

⁴² Članak 637. st. 1. ZOO-a.

⁴³ Barbić J., *op. cit.*, str. 144.

⁴⁴ Članak 418. st. 1. ZTD-a.

⁴⁵ Gorenc V., Česić Z., Buljan V., Brkanić V.: *Komentar Zakona o trgovačkim društvima*, Zagreb, 2008., str. 987.

⁴⁶ Članak 418. st. 2. i 5. ZTD-a.

⁴⁷ Članak 418. st. 3. ZTD-a.

⁴⁸ Članak 418. st. 4. ZTD-a.

plodouživanja na poslovnom udjelu u nečiju korist, davanje poslovnog udjela u залог, fiducijarni prijenos poslovnog udjela u svrhu osiguranja tražbine, sudjelovanje treće osobe u poslovnom udjelu člana društva koje se temelji na ugovoru o ortaštvu između člana društva i te treće osobe).

Također, poslovni udio može se i naslijediti. Cilj je ovog članka bilo prikazati kako i pod kojim se pretpostavkama može valjano raspolagati poslovnim udjelom u društvu s ograničenom odgovornošću.

STEČAJNO PRAVO

Odgovornost stečajnog upravitelja

Doc. dr. sc. Jelena ČUVELJAK

UDK 347.736

Tijekom stečajnog postupka stečajni upravitelj ima višestruku funkciju. Već u prethodnom postupku, koji prethodi otvaranju stečajnog postupka, sud može imenovati privremenoga stečajnog upravitelja kao jednu od mjera osiguranja. Po otvaranju stečajnog postupka on je zastupnik dužnika po zakonu i jedno od tijela stečajnog postupka, koje operativno provodi stečajni postupak pod nadzorom i uz suradnju drugih tijela stečajnog postupka. Kako ima brojne dužnosti, stečajni upravitelj odgovara za izvršavanje tih obveza, stoga se u ovom radu ukratko analiziraju pravila vezane uz odgovornosti stečajnog upravitelja te se napominju praktični problemi uočeni tijekom vođenja stečajnih postupaka.

1. UVODNE NAPOMENE

Stečajni upravitelj je tijelo stečajnog postupka koje, pod nadzorom stečajnog suda i vjerovnika, obavlja poslove tijela stečajnog dužnika, prikuplja i unovčuje imovinu stečajnog dužnika i provodi namirenje vjerovnika.¹ Uz to on je i zakonski zastupnik dužnika te je u odnosu na stečajnu masu u obvezi voditi trgovačko-pravne i porezno-pravne knjige i polagati račune. Specifičnost stečajnih upravitelja je u tome da oni istodobno moraju biti u poslovnom smislu sposobni i uspješni, zatim moraju dobro poznavati kako odredbe *Stečajnog zakona* (dalje: SZ)² tako i drugih propisa koji su vezani uz gospodarsko poslovanje te bi trebali imati dobre komunikacijske sposobnosti i vještine.

Tijekom stečajnog postupka, obveze stečajnog upravitelja su brojne, a o kvaliteti njegova rada ovisi i tijekom stečajnog postupka. Naime, on je najbolje upoznat s radom stečajnog dužnika i od njegovih preporuka i prijedloga vjerovnicima se rijetko odstupa, pogotovo što vjerovnici ne raspolažu informacijama o gospodarskom stanju i položaju dužnika. Stoga vjerovnici svoje odluke, u pravilu,³ donose na temelju izvješća stečajnih upravitelja.

2. TKO MOŽE BITI STEČAJNI UPRAVITELJ

S obzirom na to od znanja i sposobnosti stečajnih upravitelja ovisi i kvaliteta stečajnih postupaka, odredbe o

uvjetima za imenovanje stečajnih upravitelja često su se mijenjale. Iako je cilj tih izmjena uvjeta bilo poboljšanje kvalitete rada stečajnih upravitelja, one mogu dovesti i do problema glede stalnosti i stručnosti u obavljanju poslova. Sada je propisano da se za stečajnog upravitelja može imenovati osoba upisana na listi stečajnih upravitelja za područje nadležnog suda, a to može biti fizička osoba koja ima poslovnu sposobnost i zdravstvenu sposobnost za obavljanje poslova stečajnog upravitelja, zatim koja ima položen stručni ispit za stečajnog upravitelja, potom koja je nakon položenoga stručnog ispita obavila stručnu obuku u trajanju od najmanje jedne godine te koja ima sklopljenu policu osiguranja od profesionalne odgovornosti odgovarajućom primjenom odredaba o osiguranju od profesionalne odgovornosti za odvjetnike i koja je dostojna za obavljanje poslova stečajnoga upravitelja. Smatrat će se da ne ispunjava pretpostavku dostojnosti osoba protiv koje je pokrenut kazneni postupak za kazneno djelo za koje se postupak pokreće po službenoj dužnosti, zatim osoba koja je osuđena za kazneno djelo za koje se postupak pokreće po službenoj dužnosti odnosno osoba koja je brisana s liste stečajnih upravitelja zbog nepostupanja prema rješenju suda iz čl. 91. st. 6. SZ-a, dok ne prođu 3 godine od dana brisanja,⁴ potom osoba koja je razriješena dužnosti stečajnog upravitelja zbog neurednog obavljanja dužnosti iz čl. 91. st. 2. SZ-a u više od dva stečajna postupka tijekom 3 godine, dok ne prođu 3 godine od dana brisanja i ponovno ne položi ispit za stečajnog upravitelja te osoba koja je nesposobna za plaćanje.

Dodatno su propisani i uvjeti koje osoba mora ispuniti da bi mogla pristupiti polaganju stručnog ispita. Tako je propisano da polaganju može pristupiti osoba koja ima završeni diplomski sveučilišni studij pravne ili ekonomske struke odnosno završeno visoko obrazovanje s najmanje 300 ECTS bodova pravne ili ekonomske struke, potom koja ima najmanje tri godine radnog iskustava u pravnoj i/ili ekonomskoj struci i koja je pohađala obvezne pripreme za polaganje stručnog ispita za stečajnog upravitelja u

⁴ Zbog izmjena zakona došlo je do nejasne situacije, jer od 2022. godine taj st. 6. glasi: *Rješenjem o razrješenju stečajnoga upravitelja sud će donijeti odluku o imenovanju novoga stečajnog upravitelja odgovarajućom primjenom odredbe članka 84. ovoga Zakona. Na sljedećem ili kojem kasnijem ročištu skupština vjerovnika može izabrati neku drugu osobu za stečajnoga upravitelja odgovarajućom primjenom odredbe članka 87. ovoga Zakona.* No, ranije je taj stavak glasio: *Sud može razriješenom stečajnom upravitelju rješenjem naložiti vraćanje onoga što je tijekom postupka primio, osobito ako odbije ispuniti nalog suda u svezi s predajom dužnosti, ako odbije ili nepotrebno odgađa predaju dokumentacije ili ako ne postupi prema nalogu suda za dostavu izvješća o određenim pitanjima.* Novela SZ-a iz 2022. je taj prijašnji st. 6 premjestila u st. 4., ali nije predmetnu izmjenu uskladila s ostalim odredbama u kojima se taj stavak navodi, što bi moglo dovesti do značajnih problema u praktičnoj primjeni, jer je posljedica nepostupanja prema predmetnoj odredbi kaznenog karaktera, tj. dovodi i do brisanja stečajnog upravitelja s liste.

* Visoki trgovački sud RH

¹ Dika, M.: *Insolventijsko pravo*, Zagreb, 1998., str. 34.

² Nar. nov., br. 71/15, 104/17, 36/22.

³ Te preporuke nisu obvezujuće, ali su rijetki slučajevi da vjerovnici donesu odluke drukčije od onih koje su predložili stečajni upravitelji.

organizaciji ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa. Dakle, od 2022. godine propisano je da stečajni upravitelji moraju biti pravne ili ekonomske struke.

Jednom upisana osoba na listu stečajnih upravitelja brisat će se s te liste na osobni zahtjev ili po službenoj dužnosti ako se utvrdi da nisu postojali odnosno da su prestali postojati uvjeti na temelju kojih je osoba upisana na listu zatim ako je pravomoćno osuđena zbog kaznenog djela za koje se postupak pokreće po službenoj dužnosti, potom ako je razriješana dužnosti stečajnoga upravitelja zbog neurednog obavljanja dužnosti u više od dva stečajna postupka u posljednje tri godine, zatim ako nije postupila prema rješenju suda iz čl. 91. st. 6. SZ-a, ako ne dostavi dokaz da ima sklopljenu policu osiguranja od profesionalne odgovornosti odgovarajućom primjenom odredaba o osiguranju od profesionalne odgovornosti za odvjetnike odnosno ako svake dvije godine od dana upisa ne dostavi dokaz o provedenom stručnom usavršavanju potom kad navršši 70 godina života te smrću. No, iznimno, stečajni upravitelji koji će navršiti 70 godina života bit će izuzeti od dodjeljivanja novih predmeta, a brisat će se s liste nakon dovršetka svih postupaka u kojima su imenovani do trenutka navršavanja 70 godina života.

Neovisno o tome što je određena osoba na listi stečajnih upravitelja, kada postoje određene zapreke za njezino imenovanje, ona u određenom slučaju ne može biti stečajni upravitelj. Tako ne može biti imenovana osoba koja bi morala biti izuzeta kao sudac u stečajnom postupku, potom osoba koja je bila zaposlena kod stečajnog dužnika ili je bila član nekoga njegovog tijela, a osobito osoba koja je bliski srodnik stečajnoga suca, osoba odgovornih za obveze u stečaju, članova uprave i drugih tijela dužnika, vjerovnika te osoba koje su u odnosu suparništva s dužnikom. Nadalje, ne može biti imenovana osoba koja ne bi mogla biti imenovana za člana uprave dužnika, upravnoga odbora, nadzornoga odbora ili sličnoga tijela.

Zakonodavac je uveo i listu visoko kvalificiranih stečajnih upravitelja za područje nadležnosti svih sudova. Na tu listu može biti upisana osoba koja je upisana na listu stečajnih upravitelja najmanje sedam godina i koja je imenovana za stečajnog upravitelja u najmanje dvama stečajnim postupcima u kojima se stečajni dužnici mogu označiti kao srednji i veliki poduzetnici u smislu računovodstvenih propisa te koja je uspješno dovršila najmanje dva stečajna postupka potvrdom stečajnog plana. Osim što su navedeni ti dodatni uvjeti, sam zakon ne objašnjava zašto se ta lista formira niti u kojim bi se slučajevima s te liste izabirali stečajni upravitelji, koji bi onda morali preuzimati u rad stečajne postupke u cijeloj državi. No, za sada ta lista stvarno ne postoji.

3. IZBOR STEČAJNOG UPRAVITELJA

Sam izbor stečajnog upravitelja obavlja se metodom slučajnoga odabira s liste stečajnih upravitelja za područje nadležnoga suda, a iznimno ako sud smatra da stečajni upravitelj, izabran metodom slučajnoga odabira, ne raspolaže potrebnom stručnošću ili poslovnim iskustvom potrebnim za vođenje stečajnoga postupka, za stečajnog upravitelja može izabrati drugu osobu s liste stečajnih upravitelja za područje nadležnoga suda. Osim toga, ako je u predstečajnom postupku koji je prethodio stečajnom postupku imenovan povjerenik ili je u stečajnom postupku imenovan privremeni stečajni upravitelj, sud će povjerenika odnosno privremenoga stečajnog upravitelja imenovati

stečajnim upraviteljem. No, na prvom ili kojem ročištu poslije, nakon imenovanja stečajnog upravitelja skupština vjerovnika može umjesto stečajnog upravitelja kojeg je imenovao sud izabrati drugoga stečajnog upravitelja.

Nakon što je stečajni upravitelj imenovan odnosno izabran, prije prihvaćanja dužnosti on će pred sudom dati izjavu da će savjesno, držeći se Ustava, zakona i pravnog poretka RH, obavljati svoju dužnost.⁵ Tek nakon davanja te izjave sud će stečajnom upravitelju predati potvrdu o imenovanju u kojoj je navedeno da je rješenjem o otvaranju stečajnog postupka imenovan za stečajnog upravitelja određenoga stečajnog dužnika. Ta je potvrda dokaz prema trećim osobama da je on stečajni upravitelj, stoga ju je obavezan odmah nakon prestanka obavljanja dužnosti vratiti sudu.

4. OVLASTI I DUŽNOSTI STEČAJNOG UPRAVITELJA

Stečajni upravitelj ima prava i obveze tijela dužnika pravne osobe te zastupa dužnika, a ako stečajni dužnik nastavlja poslovati tijekom stečajnog postupka, poslovanje vodi stečajni upravitelj.⁶ Ako se stečajni postupak vodi nad pravnom osobom, onda on zastupa dužnika, ali stečajni upravitelj vodi samo one poslove dužnika pojedinca koji se odnose na stečajnu masu i zastupa ga kao stečajnog dužnika s ovlastima zakonskog zastupnika.

Odmah nakon otvaranja stečajnog postupka, stečajni upravitelj je obavezan cjelokupnu imovinu dužnika koja ulazi u stečajnu masu uzeti u posjed i njome upravljati.

Pritom je obavezan **postupati savjesno i uredno**, a osobito:

1. dovesti u red očevidnik knjigovodstvenih podataka do dana otvaranja stečajnoga postupka te sklopiti ugovor s ovlaštenom fizičkom ili pravnom osobom za vođenje knjigovodstveno-računovodstvenih usluga – dakle mora preuzeti knjigovodstvenu dokumentaciju dužnika (kada je to moguće) i dovesti ju u red ako postoje neke nepravilnosti u vođenju dokumentacije prije otvaranja stečajnog postupka, s time da je sada izričito propisano kako mora sklopiti ugovor s osobom koja je ovlaštena za vođenje usluga. Ovu obvezu ima samo ako je stečajni postupak otvoren i vodi se. No u slučajevima u kojima se otvoreni stečajni postupak ne provodi, izričito je propisano da stečajni upravitelj nema obvezu dostavljanja godišnjih financijskih izvješća i dodatnih podataka Financijskoj agenciji (dalje: FINA) radi javne objave i za nadzorne, statističke i druge potrebe te podnošenja prijave poreza na dobitak nadležnoj ispostavi porezne uprave.⁷
2. sastaviti predračun troškova stečajnoga postupka i dostaviti na odobrenje odboru vjerovnika – taj je predračun troškova stečajnog postupka bitan kako bi vjerovnici mogli znati koliko iznose predvidivi troškovi stečajnog postupka. No, ako nema još odbora vjerovnika, bilo bi dobro da stečajni upravitelj taj predračun troškova istakne u svojem izvješću koji podnosi vjerovnicima na izvještajnom ročištu.

⁵ U praksi sudovi znaju „preskočiti“ ovu obvezu te tek naknadno dati stečajnom upravitelju ovu izjavu radi potpisa, ali iako postoji velika opterećenost sudova s pojedinim stečajnim postupcima, ovo je vrlo važna izjava jer njome stečajni upravitelj preuzima dužnost te je upravo tada obavezan i obavijestiti sud o postojanju možebitnih zapreka u obavljanju dužnosti.

⁶ Članak 88. SZ-a.

⁷ Ovo je izričito uvršteno u SZ s novelom iz 2022. godine, jer su postojale dvojbe i različito postupanje prema stečajnim upraviteljima.

3. odrediti povjerenstvo za popis imovine – ovo se povjerenstvo mora odrediti odmah na početku postupka kako bi se utvrdilo koja se imovina zatekla kod dužnika i koja sačinjava stečajnu masu.
4. sastaviti početno stanje imovine dužnika – na temelju popisa imovine sastavlja se ovo početno stanje imovine dužnika odnosno popis predmeta stečajne mase. Ovo početno stanje obuhvaća kako nekretnine tako i pokretnine i prava.
5. kao dobar gospodar brinuti se o završetku započetih, a neobavljenih poslova dužnika i poslova potrebnih da bi se spriječio nastupanje štete nad sredstvima dužnika – nakon otvaranja stečajnog postupka stečajni upravitelj mora prvo utvrditi koji su započeti poslovi kod dužnika u tijeku i koji se moraju obaviti kako bi se spriječio nastanak štete na sredstvima dužnika. Naime, tek će nakon izvještajnog ročišta stečajni upravitelj znati koje poslove vjerovnici žele da se nastave, stoga do tog dana stečajni upravitelj mora održati započeto stanje da ne nastane šteta, a i da se vjerovnici mogu izjasniti o poslovanju određenog dužnika. No, pritom stečajni upravitelj mora voditi računa i o interesima osoba s kojima dužnik ima zaključene ugovore u trenutku otvaranja stečajnog postupka. Naime, kako je ukinuta mogućnost naknadnog prijavljivanja i ispitivanja tražbina, sada će do ispitnog ročišta stečajni upravitelj morati dati izjavu hoće li postojeće ugovore izvršavati ili ne, pa će često trebati osnivati i odbor vjerovnika prije ispitnog i izvještajnog ročišta kako bi se vjerovnici mogli izjasniti i prije samoga izvještajnog ročišta.
6. brinuti se o ostvarivanju tražbine dužnika – da bi se mogao brinuti o ostvarivanju tražbina, potrebno je da se što prije nakon otvaranja stečajnog postupka utvrdi koje su tražbine prema dužniku te utvrdi što je sve potrebno da bi se određene tražbine i ostvarile odnosno mogu li se ostvariti. Iako je dužnost stečajnog upravitelja brinuti se o ostvarivanju tražbina dužnika, bilo bi dobro da se o svim zaprekama i problemima uočenima kod ostvarivanja određenih tražbina obavijeste stečajni vjerovnici i da oni donesu odluku o pojedinim tražbinama.⁸
7. savjesno voditi poslovanje dužnika ako su vjerovnici odlučili da se nastavi poslovanje – stoga stečajni upravitelj mora voditi računa o svim elementima poslovanja stečajnog dužnika, uvažavajući sve specifičnosti određene djelatnosti. Naime, stečajni dužnici mogu se baviti različitim djelatnostima (od proizvodnje kože, alkohola, plastičnih masa, namještaja zatim različitim uslugama i dr.) pa stečajni upravitelj mora u kratkom roku naučiti specifičnosti djelatnosti kojom se bavi stečajni dužnik i poštovati ta pravila.
8. ostaviti Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje i Hrvatskom zavodu za zdravstveno osiguranje isprave koje se odnose na radnopravni status osiguranika – ova je obveza dana stečajnim upraviteljima jer je uočeno da se ažurno ne vode evidencije o radnopravnim statusima osiguranika mirovinskog osiguranja. Ova je obveza za Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (dalje: HZMO) uvedena još 2012. godine, a potvrdila je dotadašnju praksu jer su stečajni upravitelji dostavljali predmetne podatke, iako su često traženi podatci i za desetljeća prije otvaranja stečajnog postupka.⁹ No od 2022. godine moraju se dostaviti podatci i HZZO-u.
9. unovčiti, odnosno naplatiti s pažnjom dobroga gospodara stvari i prava dužnika koja ulaze u stečajnu masu – ovo je obveza koja je u osnovi istovjetna obvezi navedenoj u t. 6., a samo unovčenje imovine stečajni upravitelj smije obavljati samo u skladu s prisilnim zakonskim propisima te odlukama vjerovnika.¹⁰
10. dostaviti FINA-i zahtjeve za prodaju nekretnina, pokretnina, prava i imovine stečajnog dužnika elektroničkom javnom dražbom i zahtjeve za upis nekretnina, pokretnina, prava i imovine stečajnog dužnika u Očevidnik nekretnina i pokretnina koje se prodaju u ovršnom postupku – dakle sve podatke potrebne za izvršavanje prodaje imovine dužnika putem FINA-e dostavlja stečajni upravitelj.
11. uplatiti predujam troškova provedbe prodaje elektroničkom javnom dražbom i troškova upisa podataka u Očevidnik nekretnina i pokretnina koje se prodaju u ovršnom postupku FINA-i, što predstavlja trošak postupka – SZ ističe ovo kao obavezu, ali ne objašnjava kako bi trebao postupiti stečajni upravitelj ako u stečajnoj masi nema novca za uplatu tog predujma. Ovo i nije tako rijetka situacija kada stečajni dužnik ima samo jednu nekretninu koja je opterećena razlučnim pravom.
12. pripremiti isplatu vjerovnika i nakon odobrenja izvršiti isplatu – diobe obavlja stečajni upravitelj, ali prethodno mora imati odobrenje suda i odobrenje odbora vjerovnika.
13. dostaviti odboru vjerovnika završni račun – taj se završni račun dostavlja na propisanom obrascu koji sadržava račun prihoda i rashoda (izračun ostatka), potom kao fakultativni dio završnu bilancu te završni izvještaj stečajnog upravitelja i završni (diobni) popis. Račun prihoda i rashoda treba izraditi na temelju tekućeg knjigovodstva, pri čemu treba obuhvatiti sve financijske promjene u formi prihoda i rashoda tijekom stečajnog postupka prema kronološkom redu te razvrstati ih prema stvarnim kriterijima (vrstama prihoda i rashoda). Treba priložiti sve potrebne potvrde, dokaze, bankovne izvjatke, kako bi se osigurala mogućnost ispitivanja navedenih podataka i urednog vođenja financija. Fakultativna završna bilanca treba biti izrađena u usporedbi s pregledom imovine i obveza te predstavlja računski, brojčani rezultat cjelokupne aktivnosti stečajnog upravitelja u upravljanju i unovčenju predmeta stečajne mase, odnosno, u slučaju nastavka poslovanja treba sadržavati prikaz postojeće imovine u trenutku polaganja

⁸ Primjerice, ako su male mogućnosti naplate određene tražbine, treba procijeniti svrsishodnost pokretanja postupka prisilne naplate, nadalje ako su sporne tražbine, a postoji mogućnost sklapanja nagodbe i sl.

⁹ Praksa je pokazala da HZMO često nema podataka o ispravama koje se odnose na radnopravne statuse osiguranika iako postoji zakonska obveza da se predmetni podatci uredno dostavljaju tom Zavodu. Stoga stečajni upravitelji imaju dodatnu obvezu koju nije uvijek lako i moguće izvršiti s obzirom na to da je upitna vjerodostojnost podataka koji su mu na raspolaganju, a pri čemu se ne postavlja pitanje odgovornosti osoba koje su te podatke morale dostavljati HZMO-u, ni odgovornosti osoba koje su morale u tom Zavodu kontrolirati urednost i potpunost dostavljene dokumentacije.

¹⁰ Imovina opterećena razlučnim pravom prodaje se primjenom prisilnih propisa elektroničkom javnom dražbom, dok se ostala imovina prodaje u skladu s odlukom vjerovnika.

završnog računa. Treba biti vidljivo kakvo je stanje mase zatečeno na početku stečajnog postupka, kako je ono procijenjeno, koja su izlučna i razlučna prava istaknuta te koji su predmeti na kraju stečajnog postupka unovčeni, koja su izlučna i razlučna prava realizirana, s kakvim je uspjehom stečajni upravitelj riješio pravne poslove koje nije u potpunosti ispunila nijedna ugovorna strana, kako je vodio sudske postupke i što se vratilo masi kroz pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika. Osim toga, tu se mora dati informacija o obvezama stečajne mase, o možebitno još neunovčivim predmetima stečajne mase, dok bi rezultati nastavka poslovanja poduzeća morali biti posebno prikazani. U završnom izvještaju stečajni upravitelj treba prikazati i obrazložiti (razjasniti) čitav tijek stečajnog postupka u obliku navođenja svojih djelatnosti. Treba prikazati i razjasniti računске prikaze završnog računa (račun prihoda i rashoda, završnu bilancu, završni popis), primjerice bitna odstupanja u odnosu na izrađen pregled imovine i obveza na početku stečajnoga postupka, bitno nižu ili višu postignutu svotu pri unovčavanju pojedinih predmeta stečajne mase nego što se to procijenilo, zatim imovina koja nije unovčena odnosno koja nije unovčiva, rezultati nastavljanja poslovanja stečajnoga dužnika, koji su dvostranoobvezni pravni poslovi koje nije ispunila nijedna strana u potpunosti realizirani, u kojoj su mjeri stečajnoj masi vraćeni predmeti zbog uspješnog pobijanja radnji stečajnog dužnika itd. Završni (diobni) popis pak predstavlja listu svih tražbina s naznakom njihovih vjerovnika koje će se pri završnoj diobi uzeti u obzir te je popraćen prijedlogom stečajnog upravitelja za podjelu iznosa stečajne mase, koji će preostati nakon ispunjenja obveza stečajne mase radi namirenja ukupne sume prema listi (tablici) utvrđenih tražbina u stečajnoj kvoti.

14. izvršiti naknadne isplate vjerovnika – ako dođe do nastavka stečajnog postupka zbog naknadno pronađene imovine, onda isplate tijekom tog postupka obavlja stečajni upravitelj.
15. nakon zaključenja stečajnoga postupka zastupati stečajnu masu – dakle neovisno o zaključenju stečajnog postupka stečajni upravitelj ima i dalje obavezu zastupati stečajnu masu i to je moguća obveza praktično do kraja života. Naime, u podacima o dužniku koji su dostupni ostaje navedeno ime stečajnog upravitelja i sve osobe koje imaju neki interes vezano uz dužnika prvo kontaktiraju sa stečajnim upraviteljem.

Prethodno navedene dužnosti nisu taksativno navedene, već stečajni upravitelj ima i druge brojne obveze tijekom stečajnog postupka, stoga je znanje i iskustvo iznimno važno osobito kada u trenutku otvaranja stečajnog postupka dužnik i dalje obavlja poslovanje. Naime, tada stečajni upravitelj vodi to poslovanje i mora poštovati kako pravila o zaštiti na radu tako i druge prisilne propise koji su povezani s obavljanjem određenih djelatnosti.

Nakon otvaranja stečajnog postupka stečajni upravitelj u ime dužnika poslodavca i radnik mogu otkazati ugovor o radu, a otkazni rok je mjesec dana ako zakonom nije predviđen kraći rok. Kako se radni odnosi i prava i obveze iz tog odnosa ne mijenjaju samim otvaranjem stečajnog postupka, stečajni upravitelj je taj koji mora odlučiti u trenutku otvaranja stečajnog postupka te kako će postupiti,

jer još nije razvidno hoće li se poslovanje nastaviti ili obustaviti.¹¹ No, kako se bez donošenja odluke o otkazu ugovora ne zna točan iznos tražbine prema radnicima, u praksi stečajni upravitelji, u pravilu, otkazuju sve ugovore o radu s otkaznim rokom od mjesec dana, a na temelju odobrenja suda zaključuju ugovore o radu na određeno vrijeme s potrebnim brojem radnika radi završetka započetih poslova i otklanjanja moguće štete.

Stečajni vjerovnici prijavljuju tražbine stečajnom upravitelju, a popis tražbina radnika i prijašnjih radnika dužnika dospjelih do otvaranja stečajnog postupka sastavit će stečajni upravitelj te će prijavu tražbina predočiti radnicima na supotpis, s tim da oni mogu prijaviti razliku svojih tražbina ako smatraju da u tom popisu njihove tražbine nisu u cijelosti obuhvaćene.

Iako nije izričito navedeno, obveza je stečajnog upravitelja da na sudu zatraže podatke o svim postupcima koje vodi ili je vodio stečajni dužnik u Republici Hrvatskoj. Naime, ti se podatci mogu dobiti uvidom u aplikaciju eSpis prema OIB-u stranke., a nužni su da bi se utvrdilo koliko i koje postupke ima dužnik te da bi stečajni upravitelj saznao za sve parnice koje se vode vezano uz prava radnika, jer ima obvezu sastaviti sve prijave tražbina radnika. Naime, Europski sud za ljudska prava je u predmetu *Ismeta Bačić protiv Hrvatske* (Zahtjev br. 43595/06) dosudio naknadu tužiteljici u svoti od 5.000,00 eura zbog povrede prava na pristup sudu jer je stečajna upraviteljica trebala znati za građanski postupak financijske naravi što ga je podnositeljica zahtjeva prethodno pokrenula protiv stečajnog dužnika te izvršiti prijavu navedene tražbine u stečajnom postupku.

Nadalje, stečajni upravitelji moraju pisano obavijestiti o otvaranju stečajnog postupka sve vjerovnike tog dužnika iz drugih država članica Europske unije, i to u skladu s Uredbom 2015/848, a ta se obavijest šalje na standardnom obrascu koji je dostupan i putem portala *e-justice*.¹²

Stečajni upravitelj je obavezan sastaviti popis svih dužnikovih vjerovnika za koje je saznao iz knjiga i poslovne dokumentacije dužnika, iz drugih podataka dužnika, prijava njihovih tražbina ili na koji drugi način. U popisu se odvojeno vode vjerovnici s pravom odvojenog namirenja i stečajni vjerovnici razvrstani po pojedinim isplatnim redovima. Za različne vjerovnike potrebno je dodatno označiti i predmet na kojemu postoji razlučno pravo i vjerojatnu visinu svote za koju vjerovnik neće biti odvojeno namiren. U tom će se popisu navesti koje su mogućnosti za prijeboj. Potrebno je procijeniti i visinu obveza stečajne mase za slučaj uzastopnog i neprekinutog unovčenja imovine dužnika.¹³

Prijave tražbina stižu stečajnom upravitelju koji ih evidentira prema rednom broju prijave, a nakon obrade svaku prijavljenu tražbinu upisuje u tablicu ispitanih tražbina, s tim da je u slučaju osporavanja tražbine obavezan navesti i razloge osporavanja. Prije ispitnog ročišta stečajni je upravitelj obavezan sastaviti i posebnu tablicu o razlučnim pravima koja su upisana u javnim knjigama, o kojima su ga obavijestili različni vjerovnici i o kojima je saznao na drugi način, u koju upisuje i svotu i osnovu tražbine te dio imovine dužnika na koji se odnosi razlučno pravo. Jednako tako, obavezan je sastaviti i tablicu izlučnih prava. Predmetne će

¹¹ Budući da to ovisi od odluke vjerovnika poslije tijekom stečajnog postupka.

¹² <https://e-justice.europa.eu/447/HR/insolvencybankruptcy>

¹³ Članak 222. SZ-a.

se tablice objaviti na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova nakon isteka roka za prijavu tražbina, a najkasnije osam dana prije održavanja ispitnog ročišta. Prijave tražbina i isprave izložiti će se u pisarnici suda na uvid sudionicima nakon isteka roka za prijavu tražbina, a najkasnije osam dana prije održavanja ispitnog ročišta.

Osim toga, stečajni je upravitelj obavezan cjelokupnu imovinu koja ulazi u stečajnu masu uzeti u posjed i njome upravljati te mora sastaviti popis pojedinih predmeta stečajne mase. Za svaki predmet potrebno je navesti njegovu vrijednost, a ako je to potrebno, procjena pojedinih dijelova imovine može se povjeriti vještacima. Nadalje, stečajni je upravitelj obavezan s obzirom na vrijeme otvaranja stečajnoga postupka sastaviti sustavan pregled u kojemu će navesti i usporediti predmete stečajne mase i dužnikove obveze i njihova procjena. Popis predmeta stečajne mase, popis vjerovnika i pregled imovine i obveza moraju se izložiti u pisarnici suda najkasnije osam dana prije izvještajnog ročišta.

Daljnja obveza stečajnog upravitelja je i da najkasnije 15 dana prije izvještajnog ročišta dostavi sudu izvješće o gospodarskom položaju dužnika i njegovim uzrocima. To će se izvješće objaviti na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova najkasnije osam dana prije izvještajnog ročišta. On u tom izvješću upoznaje vjerovnike s gospodarskim položajem stečajnog dužnika i njegovim uzrocima te obrazlaže zatečeno stanje kod dužnika, upoznaje vjerovnike s poslovanjem dužnika, njegovim organizacijskim promjenama od osnutka do otvaranja stečajnog postupka te razlozima koji su utjecali da se nad njim otvori stečajni postupak. Nakon tog dijela izvještaja, iznosi činjenice na temelju kojih bi vjerovnici mogli donijeti odluke o daljnjem tijeku stečajnog postupka. Uz navedeno, stečajni je upravitelj obavezan obrazložiti sve radnje koje je poduzeo od otvaranja postupka pa do sastavljanja izvješća.

Ispitno ročište vodi sud, a obavezno sudjeluje i stečajni upravitelj, koji je obavezan izjasniti se određeno priznaje li ili osporava svaku tražbinu prijavljenu u roku za prijavljivanje tražbina.¹⁴ Na ročištu sudjeluju i svi vjerovnici, no ono se može održati i ako nije nazočan niti jedan vjerovnik. Tražbina se smatra utvrđenom ako ju na ispitnom ročištu prizna stečajni upravitelj, a ne ospori ju koji od stečajnih vjerovnika, odnosno ako izjavljeno osporavanje bude otklonjeno.

Nakon ispitnog ročišta provodi se izvještajno ročište na kojemu sudjeluju i imaju pravo glasa oni vjerovnici čije su tražbine utvrđene na ispitnom ročištu. Stečajni je upravitelj obavezan nazočan tom ročištu te podnosi izvještaj o gospodarskom položaju dužnika i njegovim uzrocima. Na tom ročištu vjerovnici donose odluke o daljnjem tijeku postupka kao što su odluka o tome hoće li se poslovanje nastaviti (ako dužnik još posluje) potom o načinu i uvjetima unovčenja imovine na kojoj nema razlučnog prava, može se osnovati odbor vjerovnika, potom oni mogu imenovati drugoga stečajnog upravitelja itd.

Nakon izvještajnog ročišta stečajni je upravitelj obavezan bez odgode unovčiti imovinu koja ulazi u stečajnu masu, a nije opterećena razlučnim pravom, i to u skladu s odlukom vjerovnika. U pogledu nekretnina na kojima postoji razlučno pravo, stečajni upravitelj zastupa dužnika kao ovršenika te je u obvezi dostaviti podatke FINA-i ako

se prodaja vrši u stečajnom postupku, a ako se prodaja vrši u ovršnom postupku, onda samo zastupa dužnika. Naime, ako se prodaja vrši u ovršnom postupku onda je vjerovnik u obvezi platiti predujam za prodaju elektroničkom javnom dražbom, a podatke o predmetu prodaje FINA-i dostavlja sud službenim putem. Nakon izvršene prodaje imovine opterećene razlučnim pravom, stečajni upravitelj mora dostaviti podatke o troškovima koji opterećuju taj predmet, a ti će troškovi biti podmireni iz postignute kupoprodajne cijene.

S namirenjem stečajnih vjerovnika može se započeti tek nakon održanoga općeg ispitnog ročišta, a provodi se prema pritjecanju gotovinskih sredstava i u skladu s isplatnim redom. Stečajni vjerovnici namiruju se kroz diobe, kojih tijekom postupka može biti više, ovisno o pritjecanju gotovinskih sredstava i o veličini stečajne mase koju treba unovčiti. Diobe provodi stečajni upravitelj, a tijekom stečajnog postupka može postojati više djelomičnih dioba, završna dioba te naknadne diobe.¹⁵

Trgovačkopravne i poreznopravne obveze dužnika da vodi knjige i polaže račune ne mijenjaju se otvaranjem stečajnoga postupka. U odnosu na stečajnu masu, te dužnosti mora ispunjavati stečajni upravitelj. Otvaranjem stečajnoga postupka započinje nova poslovna godina. Vrijeme do izvještajnog ročišta ne uračunava se u zakonske rokove za sastavljanje i objavljivanje završnog računa. No ta se pravila ne primjenjuju ako se stečajni postupak odmah zaključi zbog nedostatnosti stečajne mase ili nakon provedenoga skraćenog stečajnog postupka. Ali, ako se nakon zaključenja stečajnog postupka zbog nedostatnosti stečajne mase nastavi stečajni postupak prema pravilima za naknadnu diobu, stečajni je upravitelj obavezan ispunjavati trgovačkopravne i poreznopravne obveze dužnika. Postavljanje revizora završnog računa u stečajnom postupku uređuje se posebnim propisima, s time da revizora postavlja isključivo upisni sud, na prijedlog upravitelja. No, ako je za poslovnu godinu prije otvaranja postupka već izabran revizor, otvaranje stečajnoga postupka ne utječe na pravnu valjanost takva postavljenja.

Nakon unovčenja imovine, a prije završne diobe stečajni upravitelj mora sastaviti završno izvješće, o kojemu vjerovnici raspravljaju na završnom ročištu. No, i nakon izvršene završne diobe pa do završetka rada tijekom stečajnog postupka stečajni upravitelj mora još obaviti veći broj radnji, kao što su predaja arhivskoga gradiva, gašenje žiroračuna, podnošenje završnoga financijskog izvješća te mora vratiti potvrdu o imenovanju i pohraniti žigove stečajnog dužnika.

S obzirom na brojne obveze, propisana je obveza da stečajni upravitelj mora na propisanom obrascu pisana podnositi izvješća tijekom stečajnoga postupka i o stanju stečajne mase, i to najmanje jedanput u tri mjeseca. Ta se izvješća podnose na propisanom obrascu i objavljuju na mrežnoj stranici e-Oglasna ploča sudova bez odgode. U tom se izvješću navode radnje koje su poduzete radi prikupljanja stečajne mase, zatim popis postupaka pred sudovima i drugim tijelima u kojima je sudjelovao, popis radnika koji su nastavili s radom, potom treba dati podatak ima li dužnik izgleda za nastavak poslovanja i mogućnost za izradu stečajnoga plana te mora dati mišljenje o

¹⁴ Ako stečajni upravitelj ne bi bio u mogućnosti izjasniti se o prijavljenim tražbinama, to bi bio opravdani razlog za njegovo razrješenje.

¹⁵ Hoće li u konkretnom stečajnom postupku postojati sve te diobe, ovisi ponajprije o imovini stečajnog dužnika koja nije opterećena razlučnim pravima.

moćnosti zaključenja stečajnog postupka, odnosno što sprječava zaključenje stečajnog postupka. Nadalje, mora podnijeti izvješće o stanju stečajne mase te koje će radnje poduzeti u narednom razdoblju.

Slijedom navedenoga, stečajni upravitelj mora dobro poznavati i prisilne propise koji se tiču poreznih propisa, knjigovodstvenih obaveza za određene vrste pravnih osoba te sve propise koji uređuju poslovanje tog subjekta.

4.1. OBVEZNE SUGLASNOSTI ILI MIŠLJENJA

Stečajni je upravitelj obavezan pribaviti suglasnost odbora vjerovnika odnosno skupštine vjerovnika ako odbor nije osnovan za pravne radnje koje su od posebne važnosti za stečajni postupak. Ova je **suglasnost potrebna** osobito ako:

- namjerava se otuđiti poduzeće ili neki pogon, robno skladište u cjelini, nekretnina, udio dužnika u nekom drugom poduzeću koje treba služiti uspostavljanju trajne veze s tim poduzećem ili pravo na povremena primanja
- namjerava se uzeti zajam kojim bi stečajna masa bila znatno opterećena
- namjerava se pokrenuti ili preuzeti parnica znatne vrijednosti predmeta spora, ako se preuzimanje takve parnice namjerava odbiti ili se radi rješavanja ili izbjegavanja takve parnice namjerava sklopiti nagodba ili ugovor o izabranom sudu
- namjerava se izdati odvjetniku punomoć za zastupanje u upravnom ili sudskom postupku
- stečajni upravitelj namjerava sklopiti ili nastaviti ugovor o zakupu na rok dulji od 6 mjeseci.

Nadalje, stečajni upravitelj mora imati posebnu suglasnost za otuđenje poduzeća ili pogona ako stjecatelj ili osoba koja ima udjela u njegovu kapitalu u svoti od najmanje jedne petine pripada krugu osoba koje su dužniku bliske odnosno pripada vjerovnicima s pravom odvojenog namjerenja ili stečajnim vjerovnicima koji nisu nižega isplasnog reda, a čija razlučna prava i tražbine na temelju ocjene suda zajedno dosežu petinu svote koja se dobije zbrajanjem vrijednosti svih razlučnih prava i svota tražbina svih stečajnih vjerovnika koji nisu nižega isplasnog reda.

Ako stečajni upravitelj otuđi imovinu bez suglasnosti, onda je takvo otuđenje imovine valjano, no može se pobijati prema općim pravilima za pobijanje pravnih radnji, a za stečajnog upravitelja to je razlog za razrješenje zbog neurednog obnašanja dužnosti.¹⁶

Odbor vjerovnika može odrediti gdje će se i pod kojim uvjetima pohraniti ili uložiti novac, vrijednosni papiri ili dragocjenosti. Ako je odbor vjerovnika osnovan, stečajni upravitelj ima pravo pohranjeni ili uloženi novac, vrijednosne papire ili dragocjenosti preuzeti samo ako priznaniću supotpíše i jedan od članova odbora vjerovnika.¹⁷

5. NADZOR NAD RADOM

Rad stečajnog upravitelja nadziru sud, odbor vjerovnika i skupština vjerovnika, koji su ovlašteni u svako doba zatražiti obavijesti ili izvješća o stanju stvari i vođenju poslova. Ta je izvješća stečajni upravitelj obavezan dostaviti uz redovna izvješća.

Stečajnog upravitelja imenuje i razrješava **sud** te nadzire njegov rad i daje mu obvezatne upute. Ako stečajni

upravitelj ne postupi prema nalogu suda za poduzimanje neke od radnji, može ga se novčano kazniti. Svota pojedine novčane kazne ne može biti veća od 10.000,00 kn, a osim toga, sud ga može razriješiti i naložiti vraćanje onoga što je primio tijekom postupka.

Vjerovnici također nadziru rad stečajnog upravitelja, i to putem skupština vjerovnika, ali i putem odbora vjerovnika. Skupština vjerovnika je tijelo stečajnog postupka u kojemu sudjeluju svi vjerovnici stečajnog dužnika, stečajni sudac i stečajni upravitelj, a ima pravo zatražiti od stečajnog upravitelja obavijesti i izvješćaje o stanju stvari i vođenju poslova te može imenovati novoga stečajnog upravitelja. Skupština, u pravilu, obavlja nadzor na temelju izvješća stečajnog upravitelja, ali operativni nadzor nad radom stečajnog upravitelja je putem odbora vjerovnika.

Odbor vjerovnika obavezan je nadzirati stečajnog upravitelja i pomagati mu u vođenju poslova, pratiti tijek poslovanja, pregledavati knjige i poslovnu dokumentaciju i naložiti provjeru prometa i svota gotovine, s tim da je za određene pravne radnje stečajni upravitelj obavezan zatražiti suglasnost odbora. Za obavljanje pojedinih poslova iz svoga djelokruga odbor vjerovnika može ovlastiti pojedine svoje članove. U obavljanju tih svojih dužnosti odbor razmatra izvješća stečajnog upravitelja o tijeku stečajnog postupka i o stanju stečajne mase, pregledava poslovne knjige i cjelokupnu dokumentaciju koju je preuzeo stečajni upravitelj te podnosi prigovor stečajnom sudu na rad stečajnog upravitelja.

Odbor vjerovnika može zahtijevati od suda da razriješiti stečajnog upravitelja ako on ne obavlja svoju dužnost uspješno ili zbog drugih važnih razloga, npr. u slučaju da nije tražio potrebne suglasnosti ili ako ne podnosi pisana izvješća tijekom stečajnog postupka te zbog drugih važnih razloga.

Novina je i da nadzor nad radom vrši i ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa, i to kroz postupak koji se provodi radi povrede etičkog kodeksa.

6. ETIČKI KODEKS STEČAJNIH UPRAVITELJA

Etički kodeks stečajnih upravitelja (dalje: Kodeks)¹⁸ utvrđuje etička načela i pravila ponašanja stečajnih upravitelja radi čuvanja dostojanstva i ugleda dužnosti stečajnog upravitelja, a donijelo ga je ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa, uz prethodno mišljenje strukovne udruge. Kako bi se taj kodeks razvijao, popisano je i da prijedlog za izmjene i dopune može dati strukovna udruga i najmanje 10 stečajnih upravitelja.

Svrha Kodeksa je očuvanje i promicanje osobnog i profesionalnog integriteta stečajnih upravitelja te učvršćivanje svijesti o njihovoj osobnoj i profesionalnoj odgovornosti radi osiguranja savjesnog i učinkovitog obavljanja poslova stečajnih upravitelja i jačanja javnog povjerenja u rad stečajnih upravitelja. Stoga su stečajni upravitelji obvezni poštovati Kodeks.

Osnovna načela kojih se moraju pridržavati stečajni upravitelji u obavljanju svoje dužnosti su načela zakonitosti, savjesnosti i profesionalnosti, stručnosti i marljivosti te povjerljivosti. U skladu s načelom zakonitosti, obvezni su postupati u skladu s Ustavom RH, pravnom stečevinom EU-a, međunarodnim ugovorima, zakonima i drugim na zakonu utemeljenim propisima.

¹⁶ Članak 234. SZ

¹⁷ V. čl. 220. SZ.

¹⁸ Nar. nov., br. 121/22.

Nadalje je propisano da je stečajni upravitelj obavezan svoju dužnost obnašati savjesno, profesionalno i uredno, ne dopuštajući neprimjerene vanjske utjecaje, izbjegavajući svaku mogućnost sukoba interesa i diskriminacije te poštujući dostojanstvo drugih, a u izvršavanju svojih obveza ne smije zlorabiti ovlasti i položaj u svrhu ostvarivanja nepripadajuće materijalne ili druge koristi za sebe ili drugu pravnu i fizičku osobu.

Jednako je tako propisano da je stečajni upravitelj obavezan svoju dužnost obnašati pozorno i brižljivo s visokom razinom poznavanja mjerodavnog prava i pravila struke te odluke donositi vodeći računa o interesima sudionika postupaka i zadanim rokovima te je obavezan prihvaćati i obavljati poslove stečajnog upravitelja na način koji nije protivan javnom interesu te poštovati povjerenje javnosti.

Načelo povjerljivosti ističe da je stečajni upravitelj obavezan u obnašanju svoje dužnosti poštovati povjerljivost informacija stečenih tijekom stečajnog postupka te ne smije koristiti niti drugima činiti dostupnim saznanja iz postupaka, osim kada je drukčije propisano, a obavezan je pridržavati se načela povjerljivosti i nakon završetka stečajnog postupka.

U Kodeksu su propisana i opća načela te je naglašeno da se stečajni upravitelj, u obavljanju i izvan obavljanja dužnosti, mora pridržavati načela poštenja, dostojanstva i povjerenja. To znači da se on ne smije, radi stjecanja nepripadajuće koristi, pozivati na svoj službeni položaj te treba izbjegavati primanje darova i besplatnih usluga ako bi se time mogli dovesti u pitanje njegova profesionalnost i objektivnost. Nadalje, on je obavezan ponašati se dostojanstveno, čuvajući vlastitu čast i ugled te ugled dužnosti stečajnog upravitelja. i suzdržati se od aktivnosti i postupanja koja mogu naštetiti njegovu dostojanstvu te ugledu dužnosti stečajnog upravitelja. Uz to, obavezan je suzdržati se od izražavanja svih ocjena, mišljenja ili stajališta koje u javnosti mogu pobuditi sumnju u profesionalnost i objektivnost obnašanja dužnosti stečajnog upravitelja.

U obavljanju dužnosti obavezan je obavljati poslove stečajnog upravitelja pravilno i u skladu s važećim propisima koji se primjenjuju u stečajnim postupcima te u drugim postupcima koji proizlaze iz stečajnog postupka dužnika. Radi postupanja u skladu s načelom savjesnosti i profesionalnosti, obavezan je izvršavati dužnost stečajnog upravitelja pravodobno, učinkovito i djelotvorno, u svojim nastupima, podnescima, drugim službenim radnjama te općenito društvenim javnim ili privatnim nastupima voditi računa o zahtjevima profesionalne i opće kulture, zatim u svim oblicima javnih i privatnih nastupa, koji uključuju izražavanje svojih stajališta u sredstvima javnog priopćavanja i društvenim mrežama, biti svjestan svoje društvene odgovornosti te postupati u skladu s najvišim etičkim i profesionalnim standardima, dok je prema svim sudionicima stečajnog postupka obavezan odnositi se profesionalno i s uzajamnim poštovanjem te uvijek postupati čuvajući dostojanstvo i ugled stečajnih upravitelja. Nadalje, obavezan je održavati i poticati suradnju u profesionalnim odnosima sudionika stečajnog postupka te izvještaje o tijeku stečajnog postupka i stanju stečajne mase davati što je moguće potpunije s obzirom na okolnosti slučaja, na transparentan način i razumljivo, a pri izvršavanju dužnosti ne davati ni prihvaćati bilo kakve povlastice i povlašteni pristup na temelju bilo kojega posebnog odnosa kojim bi mogao ostvariti nepripadajuću materijalnu ili drugu korist za sebe ili drugu pravnu odnosno fizičku osobu. Stečajni upravitelj

ne smije svoj položaj koristiti u privatne svrhe i mora izbjeci odnose koji uključuju rizik korupcije ili koji mogu izazvati sumnju u njegovu profesionalnost i objektivnost.

Radi postupanja u skladu s načelom stručnosti i marljivosti, stečajni upravitelj ima obvezu kontinuirano se stručno usavršavati te stjecati znanja i vještine na razini suvremenih dostignuća prakse i zakonodavstva kojima će osigurati potrebnu stručnost i kompetencije za vođenje stečajnog postupka i zastupanje stečajnog dužnika u drugim postupcima pred sudovima i upravnim tijelima. Ovo se osigurava i obaveznim kontinuiranim educiranjem, koje je uvjet da bi ostao upisan na listu stečajnih upravitelja.

Radi postupanja u skladu s načelom povjerljivosti, obavezan je oprezno postupati prilikom korištenja podataka i informacija s kojima je upoznat tijekom stečajnog postupka, a u slučaju utvrđenih nepravilnosti ili sumnji na kažnjiva djela, postupati u skladu s odredbama propisa kojima je uređen način postupanja i izvještavanja o nepravilnostima. Dobivene informacije tijekom stečajnog postupka ne smije koristiti za osobnu korist te ne smije trećim osobama otkrivati bilo kakve informacije tijekom stečajnog postupka, osim ako je drukčije propisano odnosno ako postoji obveza njihove objave.

U pogledu općih pravila ponašanja, propisano je da mora dosljedno primjenjivati opće etičke standarde i načela u obavljanju svoga rada. Stoga je obavezan obnašanjem dužnosti stečajnog upravitelja i aktivnostima izvan obavljanja te dužnosti razvijati standarde ponašanja koji pridonose očuvanju ugleda i dostojanstva dužnosti stečajnih upravitelja te mora izbjegavati svako ponašanje koje je nedostojno i koje stvara dojam nedoličnosti stečajnog upravitelja, dok radi primjene načela povjerenja mora poduzeti razumne korake za utvrđivanje okolnosti koje bi mogle predstavljati sukob interesa osobito postojanje profesionalnog i osobnog odnosa koji bi mogli dovesti u pitanje odnos povjerenja.

Odnosi između stečajnih upravitelja i ostalih sudionika stečajnog postupka moraju se temeljiti na uzajamnom poštovanju, suradnji, razmjeni informacija i znanja te djelovanju u duhu zajedničkog cilja, a stečajni upravitelj obavezan je pomagati kandidatima za stečajne upravitelje tijekom obavljanja stručne obuke te ih poticati u njihovu stručnom usavršavanju i razvijanju svijesti o važnosti ponašanja u skladu s Kodeksom.

U pogledu odnosa prema drugima, propisano je da je obavezan poštovati neovisnost, nepristranost i ugled pravosudnih tijela te pravosudnih dužnosnika. Prema strankama i svim sudionicima postupka obavezan je postupati profesionalno, uljudno i objektivno, poštujući njihova prava, dostojanstvo i integritet te je obavezan profesionalno i uljudno odnositi se prema svim zaposlenicima dužnika. Nadalje je obavezan na primjeren i profesionalan način suradivati s državnim tijelima i osobama javnog prava, čuvajući svoj profesionalni integritet i objektivnost. No, stečajni upravitelj može u slučaju opravdanog interesa javnosti, u okviru zakona, davati objektivne informacije u vezi sa stečajnim postupkom, pritom uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja, a osobito prohibicije stečajnog postupka te prava sudionika postupka.

rrif.hr

Profesionalan savjet traži od profesionalca, a ne od prijatelja.

6.1. PRAĆENJE PROVEDBE I NADZOR NAD PRIMJENOM KODEKSA

Sva tijela stečajnog postupka ovlaštena su, svako u okvirima svoje nadležnosti, brinuti se za ostvarenje i unaprjeđenje etičkih standarda i provedbu Kodeksa. Nadalje, sva tijela stečajnog postupka ovlaštena u konkretnim slučajevima ili u vezi s načelnim pitanjima tumačenja i primjene Kodeksa od ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa i Etičkog vijeća, zatražiti mišljenje i preporuke o usklađenosti ponašanja stečajnih upravitelja s Kodeksom. No sam nadzor nad primjenom Kodeksa provode ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa i Etičko vijeće. Etičko vijeće ima tri člana koji se biraju iz reda ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa, stečajnih upravitelja i suda.¹⁹

Naime, poštovanje Kodeksa obveza je stečajnih upravitelja, a svatko ima pravo skrenuti pozornost na ponašanje, radnju ili propust stečajnog upravitelja kojima se povređuje Kodeks, s time da se postupak ispitivanja osnovanosti pritužbe provodi i na temelju anonimne pritužbe.

O povredama Kodeksa odlučuje ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa²⁰ (dalje: Ministarstvo) u roku od 30 dana od zaprimanja pritužbe. Ministarstvo razmatra podnesenu pritužbu te omogućuje stečajnom upravitelju da se očituje o pritužbi, a nakon toga donosi odluku o postojanju povrede Kodeksa. Protiv odluka Ministarstva o povredi Ko-

¹⁹ Predsjednika Vijeća biraju članovi Vijeća između sebe, na razdoblje od 2 godine.

²⁰ Pravilnik o postupku po povredi etičkog kodeksa stečajnih upravitelja i izboru predsjednika etičkog vijeća (Nar. nov., br. 121/22).

deksa stečajni upravitelj i podnositelj pritužbe imaju pravo prigovora u roku od osam dana od dana dostave odluke. Taj se prigovor dostavlja Ministarstvu, a o njemu odlučuje Etičko vijeće u roku od 60 dana od zaprimanja, i to većinom glasova. Odluka Vijeća dostavlja se stečajnom upravitelju i podnositelju pritužbe te se objavljuju na mrežnoj stranici Ministarstva u skladu s propisima o zaštiti osobnih podataka. Na temelju donesenih odluka Ministarstvo i Vijeće mogu donositi smjernice za tumačenje Kodeksa te davati mišljenja i preporuke o usklađenosti ponašanja stečajnih upravitelja s Kodeksom.

Dakle, u ovom se postupku može utvrditi da je određeni stečajni upravitelj povrijedio Etički kodeks, ali to utvrđenje nema propisanih daljnjih neposrednih posljedica. Ipak, propisano je da se stečajni upravitelj može udaljiti od obavljanja dužnosti stečajnog upravitelja ako je protiv njega pokrenut postupak za povredu Etičkog kodeksa i to udaljenje traje do pravomoćnog okončanja postupka za povredu Etičkog kodeksa. Kako je riječ o novom institutu, gdje se postupak pokreće i na temelju anonimne prijave, a taj postupak ne može dovesti do prestanka obnašanja dužnosti stečajnog upravitelja, postavlja se pitanje zašto je zakonodavac odlučio da samo pokretanje predmetnog postupka bude razlog za udaljenje stečajnog upravitelja od obavljanja njegovih dužnosti.

Nadamo se da će primjena ove odredbe o udaljenju od obavljanja dužnosti biti rijetka, jer je moguće i da dovede do postupka za naknadu štete protiv RH ako se utvrdi da za vođenje postupka nije bilo razloga, odnosno da se ta ovlast nekonzistentno primjenjuje.

MEĐUNARODNO PRIVATNO PRAVO

Izbor mjerodavnog prava prema Uredbi o nasljeđivanju

Doc. dr. sc. Tena HOŠKO
Katarina MEĐUGORAC, mag. iur.
UDK 341.6

U radu autorice razmatraju izbor mjerodavnog prava prema Uredbi o nasljeđivanju kojom je uvedena mogućnost ostaviteljeve autonomije. Dopušteno mu je odabrati pravo državljanstva u vrijeme izbora ili u vrijeme smrti za nasljeđivanje s međunarodnim obilježjem. Nakon kratkih uvodnih razmatranja o samoj Uredbi, autorice detaljno prikazuju odredbe Uredbe koje se tiču izbora prava. Pritom se dotiču oblika izbora, materijalne valjanosti izbora, promjene i opoziva izbora, njegova utjecaja na nadležnost sudova te konačno prednosti i nedostataka izbora.

1. UVOD

Sve veća mobilnost pojedinaca, a i cijelih obitelji, na području Europske unije (dalje: EU), a i šire, dovela je do potrebe uređivanja sve većeg broja međunarodno-privatnopravnih

pitanja na razini EU-a. Ta povećana mobilnost prouzročila je i sve veći broj nasljednih stvari s međunarodnim obilježjem. Radi potrebe uklanjanja prepreka koje građani mogu imati u rješavanju svojih nasljednopravnih pitanja, a u skladu s pravilnim funkcioniranjem unutarnjeg tržišta, europski je zakonodavac donio *Uredbu (EU) br. 650/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 4. srpnja 2012. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršavanju odluka i prihvaćanju i izvršavanju javnih isprava u nasljednim stvarima i o uspostavi Europske potvrde o nasljeđivanju* (dalje: Uredba o nasljeđivanju).¹ prvi unificirajući pravni akt koji objedinjuje sva relevantna pitanja nasljeđivanja s međunarodnim obilježjem.

Uredbom je uobičajeno boravište predviđeno kao opća poveznica za određivanje mjerodavnog prava, ali i kriterij međunarodne nadležnosti, međutim ona se neće primijeniti ako ostavitelj iskoristi mogućnost autonomije propisane u čl. 22. Uredbe. Glavni razlog za dopuštanje izbora prava ostavitelja je olakšati preliminarno planiranje

¹ Sl. list EU-a, L 201, 27. srpnja 2012., str. 107-134, Službeno izdanje na hrvatskom, Poglavlje 19, vol. 10, str. 296-323.

nasljeđivanja koje, paralelno sa sadržanim načelom jedinstva ostavine, afirmira pravnu sigurnost. No, stranačka autonomija predstavlja svojevrsnu opasnost legitimnim očekivanjima ostaviteljevih nasljednika, stoga je, radi potrebe njihove zaštite, ostaviteljevo pravo izbora mjerodavnog prava ograničeno na stabilan kriterij stvarnoga ili očekivanoga domovinskog prava.

U nastavku članka, kroz strukturni i sustavni prikaz čl. 22. Uredbe o nasljeđivanju, pokušat će se, s jedne strane, objasniti zašto ostaviteljev izbor mjerodavnog prava predstavlja jednu od najznačajnijih novina koja donose kolizijska pravila u nasljednim stvarima, a s druge strane, skrenuti pozornost na njegovu praktičnu važnost te probleme koji mogu nastati prilikom izbora prava mjerodavnog za nasljeđivanje.

2. OPĆENITO O UREDBI O NASLJEĐIVANJU

Uredba o nasljeđivanju respektabilno je pravno dostignuće u povijesti europskoga međunarodnog privatnog prava, s obzirom na to da je prvi unificirajući pravni akt koji sveobuhvatno uređuje pitanja nasljeđivanja s međunarodnim obilježjem – od određivanja nadležnosti, mjerodavnog prava sve do priznanja i ovrhe odluka u tim stvarima te uspostave Europske potvrde o nasljeđivanju. Uredba o nasljeđivanju omogućuje pojedincu da unaprijed zna tijelo koje države članice će biti nadležno za vođenje ostavinskog postupka, ali i koje će se pravo primijeniti na nasljeđivanje njegove imovine te mu omogućuje izbor mjerodavnog prava kako bi uredio nasljeđivanje u cijelosti, u skladu sa svojim željama.

Prema vremenu od kojeg se primjenjuje, Uredba o nasljeđivanju primjenjuje se na nasljeđivanje osoba koje su umrle 17. kolovoza 2015. ili nakon toga. Ipak, ako je izbor mjerodavnog prava (na temelju čl. 22. Uredbe o nasljeđivanju) napravljen prije 17. kolovoza 2015., ali je nasljedstvo otvoreno na taj datum ili kasnije, izbor će biti valjan.² U suprotnom, ako je nasljedstvo otvoreno prije relevantnog datuma, valjanost izbora mjerodavnog prava ovisit će o domaćim odredbama međunarodnog privatnog prava određene države članice, te moguće dovesti do nevaljanosti izbora.

Primjer 1.

Ostavitelj hrvatskog i slovenskog državljanstva je u oporuci kao mjerodavno za nasljeđivanje izabrao slovensko pravo, dok je na snazi bio Zakon o rješavanju sukoba zakona. Taj će se izbor smatrati valjanim ako je on umro na dan ili nakon 17. kolovoza 2015. godine, jer će se primijeniti Uredba o nasljeđivanju, ali nevaljanim ako je umro prije, jer će se primijeniti navedeni Zakon prema kojemu pravo izbora nije postojalo. U tom će slučaju biti mjerodavno pravo državljanstva, ali hrvatskog kojemu se daje prednost.

S teritorijalno motrišta, polje primjene obuhvaća dvadeset pet država članica EU-a, s tim da se ne primjenjuje u Danskoj i Irskoj (za potrebe Uredbe o nasljeđivanju, te dvije države smatraju se trećim državama).³ No, to ne znači da se Uredba ne može primjenjivati na nasljeđivanje državljanina jedne od tih zemalja ili kada je ostavitelj imao uobičajeno boravište ili posjedovao imovinu u jednoj od tih

zemalja s obzirom na univerzalnost njezine primjene propisane čl. 20. Uredbe.

Konačno, u objektivnom smislu (*ratione materie*) Uredba se primjenjuje na nasljeđivanje imovine umrle fizičke osobe („ostavitelja“ u hrvatskoj nasljednopravnoj terminologiji⁴) s međunarodnim obilježjem. Nasljeđivanje, u smislu te Uredbe prema čl. 3. st. 1. (a), obuhvaća sve oblike prijenosa imovine, prava i obaveza zbog smrti, bilo dobrovoljnim prijenosom raspolaganjem imovinom zbog smrti bilo prijenosom zakonskim nasljeđivanjem. Negativnom enumeracijom Uredba se ne primjenjuje na porezne, carinske ili upravne stvari, a popis se nastavlja u čl. 1. st. 2. O međunarodnom obilježju u kontekstu nasljeđivanja možemo govoriti u slučaju postojanja npr. stranog državljanstva ili uobičajenog boravišta ostavitelja ili ostavine koja se nalazi u inozemstvu.

3. OPĆENITO O ODREĐIVANJU MJERODAVNOG PRAVA

3.1. NAČELA NA KOJIMA POČIVA UREDBA

Uredba počiva ne nekoliko ključnih načela: načelu jedinstva ostavine, načelu *Gleichlaufa* (jedinstva suda i prava) i načelu univerzalnosti.

Uredba slijedi ideju jedinstvene sheme koja u većini slučajeva omogućuje da nasljeđivanje bude podvrgnuto jednom pravu koji će ga cjelokupno uređivati, ne dijeleći pritom pokretnu i nepokretnu imovinu, kako je prije bio slučaj u pojedinim zakonodavstvima država članica.⁵ Takav monistički pristup sadržan je u t. 37. Preambule Uredbe koja navodi da bi pravo koje je usko povezano s nasljeđivanjem trebalo urediti nasljeđivanje u cijelosti, dakle „svu imovinu koja čini ostavinu, bez obzira na to nalazi li se imovina u drugoj državi članici ili u trećoj državi“, zbog pravne sigurnosti i radi izbjegavanja fragmentacije nasljeđivanja.

Točka 27. Preambule upućuje na to da su pravila Uredbe zamišljena tako da će tijelo, koje vodi postupak, u većini slučajeva primijeniti svoje pravo (*lex fori*). Time se ostvaruje tzv. *Gleichlauf*, jednakost foruma i prava propisivanjem istih poveznica i kriterija određivanja nadležnosti (uobičajeno boravište u čl. 4. i 21. Uredbe te izbor prava i suda u čl. 5. i 22. Uredbe). Predviđene su i iznimke od tog načela, primjenom izbjegavajuće klauzule (čl. 21. st. 2. Uredbe), supsidijarnom nadležnosti (čl. 10. Uredbe) i nužnom nadležnosti (čl. 11. Uredbe).

Načelo univerzalne primjene, sadržano u čl. 20. Uredbe o nasljeđivanju, određuje da će se pravo mjerodavno na temelju njezinih odredaba primijeniti bez obzira na spoznaju je li to pravo države članice ili treće države. Ta se odredba, u biti, pojavljuje u svakoj uredbi međunarodnoga privatnog prava, kao i u svakoj Haškoj konvenciji od 1960.⁶ godine. Tako iskazana univerzalna primjena Uredbe upućuje na njezino djelovanje *erga omnes*. To načelo, osim što se temelji na ravnopravnosti državljanstava, u konkretnoj situaciji sadržava ideju da odredbe Uredbe o nasljeđivanju u okviru svoga polja primjene zamjenjuju sva autonomna

² Članak 83. st. 2. Uredbe o nasljeđivanju, uz daljnje propisivanje retroaktivnosti u čl. 83. st. 3. – 4.

³ T. 82. i 83. Preambule Uredbe o nasljeđivanju. Vidi i Fuchs, A., „The new EU Succession Regulation in a nutshell“, u: *ERA Forum*, vol. 16, 2015., str. 122.

⁴ Članak 4. st. 1. *Zakona o nasljeđivanju*, Nar. nov., br. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19.

⁵ Knol Radoja, K., „Odstupanja od načela jedinstva nasljeđivanja u Uredbi EU-a o nasljeđivanju“, u: *Pravni vjesnik*, god. 35 br. 2, 2019., str. 52; Szilagyi, F., „The option to choose the law applicable to succession under the EU Succession Regulation“, u: *Iustum Aequum Salutare*, vol. 17, br. 1. 2021., str. 149-150.

⁶ Bergquist U. et al., *EU regulation on succession and wills: commentary*, Köln, 2015., str. 119.

nacionalna kolizijska pravila koja su na snazi u državama članicama EU-a.⁷ Stoga, ako, u skladu s članku 22. Uredbe, ostavitelj izabere kao mjerodavno pravo za nasljeđivanje pravo države čiji je državljanin, a državljanin je treće države, na nasljeđivanje će se u cijelosti primjenjivati pravo te treće države. U tom pogledu, treba naglasiti jedan važan učinak izbora prava treće države, a to je isključenje *renvoi* prema čl. 34. st. 2., kojim se isključenjem kolizijskih pravila treće države štiti načelo pravne sigurnosti i predvidljivosti mjerodavnog prava te onemogućuje ostavitelja da se manipuliranjem stranačkom autonomijom posredno koristi pravom neke druge države na koja upućuju pravila međunarodnoga privatnog prava treće države.

3.2. UOBIČAJENO BORAVIŠTE KAO OPĆE PRAVILO

Opća odredba nasljednog statuta sadržana je u čl. 21. st. 1. Uredbe, koja određuje da je pravo mjerodavno za nasljeđivanje u cijelosti pravo države u kojoj je ostavitelj imao svoje uobičajeno boravište u trenutku smrti. Tom je odredbom, kao opće pravilo za određivanje mjerodavnog prava, utvrđeno pravo uobičajenog boravišta ostavitelja.⁸ Iznimno, ako se npr. ostavitelj neposredno prije smrti radi posla preselio u državu svoga uobičajenog boravišta, a sve okolnosti (poput obitelji, imovine) upućuju da je imao očito užu vezu s drugom državom u kojoj je prethodno živio,⁹ prema izbjegavajućoj klauzuli propisanoj u čl. 21. st. 2. Uredbe, mjerodavno pravo za nasljeđivanje bit će pravo te druge države.

U skladu s načelom *Gleichlaufa*, opći kriterij međunarodne nadležnosti u skladu s čl. 4. Uredbe također je uobičajeno boravište ostavitelja u trenutku smrti. To znači da će, u nedostatku izbora mjerodavnog prava (ili okolnosti koje upućuju na primjenu drugog prava s kojim postoji očito uža veza), za nasljeđivanje stranaca s uobičajenim boravištem u RH biti nadležni sudovi (javni bilježnici) u RH te mjerodavno pravo RH, neovisno o tome je li riječ o državljanima države članice ili treće države. Na jednak će se način za hrvatske državljane zasnivati nadležnost i određivati mjerodavno pravo u državama članicama EU-a u kojima se Uredba primjenjuje.

4. IZBOR PRAVA PREMA UREDBI O NASLJEĐIVANJU

Odredbama čl. 22. Uredbe kodificirano je načelo stranačke autonomije u određivanju mjerodavnog prava za nasljeđivanje, tj. ostaviteljeve autonomije. Stoga se mjerodavno pravo određeno na temelju navedenih objektivnih poveznica uobičajenog boravišta i očito uže veze neće primijeniti ako je ostavitelj iskoristio mogućnost izbora mjerodavnog prava. Prema čl. 22. st. 1.: „Osoba može za pravo koje će urediti u cijelosti njezino nasljeđivanje izabrati pravo države čiji je državljanin u trenutku izbora ili u trenutku smrti.“ Za većinu država članica Europske unije to je nedvojbeno jedna od najznačajnijih novina koje donose nova kolizijska pravila u nasljednim stvarima.¹⁰

U Uredbi je očigledno da je izbor sužen samo na mogućnost podvrgavanja svog nasljeđivanja u cijelosti na pravo države čiji je ostavitelj državljanin u trenutku izbora ili u trenutku smrti. Dakle, nema mjesta apsolutnom pravu izbora bilo kojeg prava, nego nasuprot, riječ je o veoma ograničenoj stranačkoj ili, bolje rečeno, ostaviteljevoj autonomiji prilikom izbora mjerodavnog prava. Takova autonomija nudi jedno rješenje, čak i u slučaju višestrukog državljanstva, izabrati jedno pravo koje će urediti nasljeđivanje u cjelini, bez obzira na prirodu imovine i bez obzira na to nalazi li se u drugoj državi članici ili u trećoj državi.

Iz zajedničkog čitanja čl. 22. st. 1. te čl. 23. st. 1. Uredbe proizlazi i da djelomičan izbor prava nije dopušten. Dakle, ako ostavitelj izabere pravo države čiji je državljanin u trenutku izbora ili u trenutku smrti za pravo koje će urediti djelomično njegovo nasljeđivanje, onda se ne može primjenjivati to pravo, stoga nema mjesta za *dépeçage lex hereditatis*, čak ni u korist prava primjenjivog u skladu s općim pravilom sadržanim u čl. 21. st. 1. – objektivne poveznice uobičajenog boravišta.¹¹ U skladu s time, nasljeđivanje se ne može podvrgnuti cijepanju, npr. da je za utvrđivanje nasljednika mjerodavno pravo jedne države, a za odgovornost za dugove iz nasljedstva pravo druge države.

4.1. DOMOVINSKO PRAVO OSTAVITELJA

Prema već citiranom čl. 22. st. 1. Uredbe, ostaviteljev izbor za uređenje njegova nasljeđivanja ograničen je na pravo njegova državljanstva ili jednog od državljanstava u slučaju njegova višestrukog državljanstva. Za pitanje kada se osoba smatra državljaninom određene države, isključivo su mjerodavni unutrašnji propisi te države (*lex cause*),¹² stoga pitanje utvrđivanja državljanstva ne ulazi u područje primjene Uredbe o nasljeđivanju pa bi se utvrđivanje državljanstva ili višestrukog državljanstva osobe trebalo riješiti kao prethodno pitanje, kako i upućuje t. 41. Preambule Uredbe o nasljeđivanju.

S vremenskog motrišta državljanstva (ili višestrukog državljanstva) koje posjeduje ostavitelj, on zapravo ima dvije mogućnosti: izabrati pravo države čiji je državljanin u trenutku izbora ili u trenutku smrti. Treba naglasiti da je izrazito važno naznačiti koje je od te dvije mogućnosti ostavitelj izabrao, jer u slučaju da se promjena državljanstva dogodi između trenutka izbora i trenutka smrti, identificiranje namjere ostavitelja bilo bi nemoguće, a pravna posljedica bila bi nevaljanost izbora mjerodavnog prava i primjena općeg pravila – prava ostaviteljeva uobičajenog boravišta.¹³

Prva mogućnost ostavitelja, odnosno, upućivanje na mjerodavno domovinsko pravo u trenutku izbora, prilično je jasno. Ako osoba odabere pravo države čiji je državljanin u trenutku izbora, taj se izbor ne mijenja, niti se smatra nevaljanim, čak i zbog naknadnog gubitka toga (izabranog) državljanstva ili stjecanja novog državljanstva.¹⁴ Drugim riječima, samim trenutkom izbora i ispunjavanjem uvjeta posjedovanja izabranog državljanstva u trenutku izbora, ostaviteljev izbor nema se razloga ispitivati, bez obzira na

⁷ Bouček, V., „Uredba o nasljeđivanju iz 2012. – lex hereditatis i izabrana pitanja“, u: *Hrvatska pravna revija*, vol. 20, br. 7-8, 2020., str. 63.

⁸ O određivanju uobičajenog boravišta ostavitelja iscrpno u: Zgrabljic Rotar D., Hoško, T., „Uobičajeno boravište ostavitelja prema Uredbi o nasljeđivanju“, u: *Zagrebačka pravna revija*, vol. 9, br. 3, 2020., str. 208-229.

⁹ T. 25. Preambule Uredbe o nasljeđivanju.

¹⁰ Calvo Caravaca, A.-L., Davi, A., Mansel, H.-P. (ur.), *The EU Succession Regulation: A Commentary*, Cambridge, 2016., str. 324.

¹¹ Vassilakakis, E., „The choice of the law applicable to the succession under Regulation 650/2012 – an outline“, u: *Anali Pravnog fakulteta u Zenici*, vol. 9., br. 18., 2016., str. 223. Vidi i Bergquist *et al.*, *op. cit.* u bilj. 6, str. 128; Calvo Caravaca *et al.*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 325.

¹² Sajko, K., *Međunarodno privatno pravo*, 5. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2009., str. 112-113, vidi i čl. 3. st. 12. *Zakona o međunarodnom privatnom pravu* (dalje: ZMPP), Nar. nov., br. 101/17.

¹³ Calvo Caravaca *et al.*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 335.

¹⁴ *Ibid.*, str. 334.

to što bi i takvo rješenje propisano Uredbom moglo dovesti do primjene prava države s kojom ostavitelj npr. nema veze (ili ima ograničenu vezu) u trenutku svoje smrti.

Druga je mogućnost ostavitelja upućivanje na mjerodavno domovinsko pravo u trenutku smrti. Ostavitelj, dakle, može izabrati pravo državljanstva koje ima u trenutku učinjenog izbora, pretpostavljajući da će ga imati i u trenutku smrti. S druge strane, Uredba ostavlja mogućnost izbora prava države tzv. očekivanog državljanstva.¹⁵ To znači da ostavitelj ima mogućnost izabrati pravo države čije državljanstvo još nema. U obama navedenim slučajevima, ako ostavitelj u trenutku smrti nema državljanstvo države prava koje je odabrao, izbor neće biti valjan, te će se opet primijeniti opće pravilo – pravo države uobičajena boravišta ostavitelja. Problem bi mogao biti riješen da ostavitelj odredi izbor mjerodavnog prava na sljedeći način: „Moje će nasljeđivanje u cijelosti urediti pravo države čiji sam državljanin u trenutku smrti“, dakle bez izričitog određivanja posebno primjenjivog prava, npr. hrvatskog prava. Međutim, ni takva opća referencija ne rješava moguće pitanje – koje je pravo mjerodavno u slučaju ostaviteljeva višestrukog državljanstva u trenutku smrti, npr. ako je ostavitelj nakon izbora mjerodavnog prava stekao državljanstvo druge države bez gubitka svoga prvog državljanstva.¹⁶

U slučaju ostaviteljeve polipatridije, prema čl. 22. st. 1. podst. 2. osoba s više državljanstva može izabrati pravo bilo koje od tih država. „Bilo koje“ upućuje na to da su sva državljanstva pravno izjednačena (kako je i zajamčeno Ugovorom o funkcioniranju Europske unije¹⁷), odnosno da Uredba ne propisuje klasifikaciju državljanstva u smislu koje bi državljanstvo bilo poželjnije za izbor, npr. državljanstvo s kojim je ostavitelj imao užu vezu. Dapače, ostavitelju je dopušteno izabrati pravo države s kojom nije usko povezan, važna je samo činjenica da je državljanin te države. Nadalje, tako propisanom odredbom uklanja se i rizik prioriteta primjene domovinskog prava u državi foruma kada je to propisano autonomnim pravilima te države.¹⁸ Osim liberalnosti takve odredbe, treba se prisjetiti načela univerzalne primjene u slučaju da ostavitelj ima državljanstvo države članice i državljanstvo treće države, državljanstvo države članice ne prevladava nad državljanstvom treće države.

Primjer 2.

Ako je ostavitelj koji ima hrvatsko i bosansko-hercegovačko državljanstvo te živi i radi u Republici Hrvatskoj, izabrao bosansko-hercegovačko državljanstvo za uređivanje nasljeđivanja, hrvatski sud mora primijeniti bosansko-hercegovačko pravo kao mjerodavno unatoč ostaviteljevu hrvatskom državljanstvu. Pritom je nevažno što hrvatsko državljanstvo inače ima prednost, što je moguće s njim ostavitelj uže povezan te što izabrano državljanstvo nije državljanstvo države članice.

Također, s obzirom na prethodno navedeno, ostavitelj može imati očekivano višestruko državljanstvo, odnosno ostavitelj koji već ima državljanstvo neke države može

izabrati da je za njegovo nasljeđivanje u cijelosti mjerodavno pravo druge države prije nego što postane državljaninom te druge države. Uz egzaktno artikuliranje svoje namjere i, naravno, uz činjenicu da je stekao državljanstvo te druge države, ostavitelj je izbor valjan. Drugim riječima, prvotno stvarno državljanstvo nema prednost pred budućim, tzv. očekivanim državljanstvom.¹⁹ Može se zaključiti da čl. 22. st. 1. podst. 2. europski zakonodavac jača prava višestrukog državljanstva. S druge strane, može se primijetiti da apatridima nije dana mogućnost izbora prava. Naime, osobe bez državljanstva ne mogu konzumirati pravo izbora mjerodavnog prava za svoje nasljeđivanje. Pravo kojim se uređuju pitanja povezana s osobnim statusom tih osoba, koje određuju kolizijska pravila država članica, je pravo države prebivališta ili uobičajenog boravišta, tako da su se potonje poveznice (prebivalište u trenutku izbora ili smrti i uobičajeno boravišta u trenutku izbora) možebitno mogle naći kao primjereno dopunsko rješenje pri izboru mjerodavnog prava ostavitelja bez državljanstva ili čije se državljanstvo ne može utvrditi.²⁰

U pogledu država s više od jednoga pravnog sustava, bilo da je riječ o teritorijalnom sukobu zakona ili interpersonalnom sukobu zakona, Uredba nudi rješenja odredbama čl. 36. – 37. Kod teritorijalno nejedinstvenih pravnih poredata, odnosno države koja se sastoji od nekoliko teritorijalnih jedinica od kojih svaka ima svoja pravna pravila (npr. Španjolska, SAD), unutarnja kolizijska pravila te države (interteritorijalna pravila) određuju onu teritorijalnu jedinicu čija pravna pravila treba primijeniti, a u nedostatku takvih pravila, mjerodavno će biti pravo teritorijalne jedinice s kojom je ostavitelj imao najbližu vezu.²¹ Drugim riječima, ako ostavitelj odabere pravo cijele države čiji je državljanin (npr. SAD), rješenje bi trebalo biti dano primjenom čl. 36. Uredbe. Ako izabere pravo određene teritorijalne jedinice (npr. Texas), situacija je manje jasna. Tada bi se moglo smatrati da je odabrao pravo države čiji je ona sastavni dio te prema čl. 36. Uredbe putem unutarnjih kolizijskih pravila države (ili putem najuže veze) odrediti teritorijalna jedinica čija pravna pravila treba primijeniti na nasljeđivanje.²² Ako ostavitelj izabere pravo određene teritorijalne jedinice na koju bi unutarnja kolizijska pravila države ionako upućivala, odnosno u nedostatku unutarnjih kolizijskih pravila, s kojom je ostavitelj imao najbližu vezu, to u pravilu ne bi smjelo biti problematično, dok u suprotnome može doći do razlike u želji ostavitelja i rezultata na koji upućuje primjena čl. 36. te upitne valjanosti izbora.²³

Slično rješenje je, a time analogno i tumačenje, predviđeno i za sustav s interpersonalnim sukobom zakona, odnosno državu koja ima dva ili više pravnih sustava ili skupa pravila primjenjivih na različite osobe u pogledu nasljeđivanja (npr. Indija, Pakistan).²⁴

4.2. OBLIK IZBORA PRAVA

Nakon što je ostavitelj odlučio konzumirati ograničenu stranačku autonomiju propisanu Uredbom, te nakon što se odlučio za pravo stvarnog ili budućeg državljanstva / višestrukog državljanstva, takvu volju mora izraziti na način

¹⁹ Vassilakakis, *op. cit.* u bilj. 11, str. 227-228.

²⁰ Szilagyi, *op. cit.* u bilj. 5, str. 163.

²¹ Članak 36. st. 1. st. 2. (b) Uredbe o nasljeđivanju.

²² Szilagyi, *op. cit.* u bilj. 5, str. 182; Calvo Caravaca *et al.*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 524; Christandl, „Multi-unit states in European union private international law“, u: *Journal of Private International Law*, vol. 9, br. 2 2013, str. 233.

²³ Szilagyi, *op. cit.* u bilj. 5, str. 165-166, 182; Calvo Caravaca *et al.*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 524; Christandl, *ibid.*, str. 233.

²⁴ Članak 37. Uredbe o nasljeđivanju.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ Bergquist *et al.*, *op. cit.* u bilj. 6, str. 128, vidi i u Bouček, *op. cit.* u bilj. 7, str. 69.

¹⁷ Članak 18. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (pročišćena verzija), Službeni list C 202/47, 7. lipnja 2016.

¹⁸ Bergquist *et al.*, *op. cit.* u bilj. 6, str. 129, vidi i u Bouček, *op. cit.* u bilj. 7, str. 69. Tako i u čl. 3. st. 2. ZMPP-a.

propisan čl. 22. st. 2.: „Izbor prava se vrši izričito u izjavi u obliku raspolaganja imovinom zbog smrti ili slijedi iz odredaba takvog raspolaganja.“²⁵ Raspolaganje imovinom zbog smrti podrazumijeva oporuku, zajedničku oporuku ili ugovor o nasljeđivanju,²⁶ stoga se izbor prava vrši u obliku oporuke, zajedničke oporuke ili ugovora o nasljeđivanju.²⁷

Najpraktičnije i najjednostavnije jest izričito izabrati mjerodavno pravo u oporuci (npr. „za nasljeđivanje moje imovine mjerodavno će biti hrvatsko pravo“), dok prešutni izbor, prema t. 39. preambule, može proizlaziti iz toga da je ostavitelj u svojoj oporuci uputio na određene odredbe prava čiji je on državljanin (npr. odredbe hrvatskog Zakona o nasljeđivanju) ili ako je na drugi način spomenuo to pravo.²⁸

Sudac ili drugo nadležno tijelo, *in concreto*, ne smije imati poteškoća pri utvrđivanju izbora prava,²⁹ tako da npr. upotreba hrvatskog jezika u oporuci hrvatskog državljanina nije dovoljan kriterij za postojanje prešutnog izbora hrvatskog prava, iako, uz druge pokazatelje, može potkrijepiti prešutni izbor domovinskog prava osobe o čijem je nasljeđivanju riječ.³⁰ Indicij prešutnog izbora mjerodavnog prava – domovinskog prava, može biti i kad ostavitelj izričito odbije primjenu prava države uobičajenog boravišta, pod uvjetom da se izbor prava može dovoljno jasno odrediti, npr. da ostavitelj ima samo jedno državljanstvo kao i upućivanje na institute nasljednog prava specifične za domovinsko pravo ostavitelja.³¹

Zaključno, ako ostavitelj želi da je njegovo nasljeđivanje uređeno domovinskim pravom, preporučljivo je da to učini izričito, a ne upućivanjem na ili spominjanjem tog prava u raspolaganju, kako u tumačenju toga ne bi došlo do dvojba.³²

4.3. MATERIJALNA VALJANOST IZBORA PRAVA

Izborom mjerodavnog prava za svoje nasljeđivanje, ostavitelj bira ujedno i pravo koje uređuje materijalno-pravnu valjanost čina kojim je izabrano pravo u skladu s čl. 22. st. 3. Uredbe o nasljeđivanju. Čak i ako pravo koje je ostavitelj izabrao ne predviđa izbor prava u nasljednim stvarima, izbor prava trebao bi biti valjan, jer navedenom odredbom čl. 22. st. 3 nije riječ o dopustivosti izbora, nego o ostaviteljevu očitovanju volje („čin“) pri izboru mjerodavnog prava, to jest može li se smatrati da je osoba koja je birala mjerodavno pravo razumjela što radi i pristala na to, odnosno je li ostavitelj bio svjestan posljedica koje njegov izbor podrazumijeva i je li s time suglasan.³³

S druge strane, Uredba jasno razlikuje materijalnu valjanost izbora prava u raspolaganju za slučaj smrti i materijalne valjanosti samog raspolaganja za slučaj smrti (i

onog koji sadržava *professio iuris* ostavitelja). Materijalna valjanost raspolaganja za slučaj smrti razlikuje se u pogledu oporučnih raspolaganja (oporuka i zajednička oporuka), propisano čl. 24. i u pogledu ugovora o nasljeđivanju, propisano čl. 25. predmetne Uredbe.

U skladu s čl. 24. st. 1. Uredbe dopustivost i materijalno-pravnu valjanost oporuke i zajedničke oporuke uređuje pravo koje bi po Uredbi bilo mjerodavno za nasljeđivanje osobe koja je raspolagala na dan kada je oporučno raspolaganje učinjeno. U pravilu, takvo posebno pravilo vezano za oporučna raspolaganja u konačnici dovodi do prava ostaviteljeva uobičajenog boravišta, osim kada predstoji primjena prava koje je u očito užoj vezi.³⁴ Međutim, ostavitelj u pogledu materijalne valjanosti i dopustivosti oporučnog raspolaganja također može izabrati pravo svojeg državljanstva. Dakle, pravo ostaviteljeva državljanstva moći će se primijeniti na oporučno raspolaganje na dva načina: kao posljedica ostaviteljeve stranačke autonomije za cjelokupno nasljeđivanje (čl. 22.) ili *ad hoc* izborom prava za materijalnu valjanost oporučnog raspolaganja (čl. 24. st. 2), stoga bi se kao potencijalni problem mogao pojaviti opseg primjene klauzule o izboru prava u oporučnom raspolaganju, odnosno je li ostaviteljeva namjera bila odabrati svoje domovinsko pravo za uređenje nasljeđivanja u cjelini ili samo kao mjerodavno pravo za dopuštenost i materijalno-pravnu valjanost oporučnog raspolaganja.³⁵ *In dubio*, smatrat će se da je izbor učinjen za uređenje nasljeđivanja u cjelini, s obzirom na to da je teže očekivati od ostavitelja razumijevanje razlike između takva dva izbora, pa je za zaseban izbor prava kojim se uređuje samo materijalna valjanost oporučnog raspolaganja potrebna jasna manifestacija takve namjere ostavitelja.³⁶

Ugovor o nasljeđivanju nije dopustiva vrsta pravnog raspolaganja *mortis causa* u svim državama članicama, pa među ostalima ni u Republici Hrvatskoj.³⁷ Ipak, nadležna tijela takvih država članica trebaju priznati nasljedna prava koja su valjana po mjerodavnom pravu na temelju Uredbe o nasljeđivanju.³⁸ Uredba o nasljeđivanju razlikuje ugovore o nasljeđivanju koji se odnose na nasljeđivanje jedne osobe i ugovore koje se odnose na nasljeđivanje više osoba, odnosno na više ostavina. Dok je kod prvih u pogledu dopustivosti, materijalne valjanosti i obvezujućih učinaka za stranke, u čl. 25. st. 1., zapravo prepisano rješenje iz čl. 24. st. 1., kod ugovora o nasljeđivanju koji se odnose na nasljeđivanje više osoba propisano je kumulativno rješenje prema kojemu je ugovor o nasljeđivanju dopustiv samo ako je dopustiv po svim mjerodavnim pravima za nasljeđivanje svih uključenih osoba da su one umrle na dan kada je ugovor sklopljen.³⁹ Baš kao i kod oporučnih raspolaganja, u posljednjem stavku čl. 25. predviđeno je da stranke mogu izabrati domovinsko pravo radi uređenja materijalno-pravne valjanosti ugovora o nasljeđivanju. Takva odredba, osim što pospješuje pravnu sigurnost, povećava šanse za uspjeh u sklapanju valjanog ugovora o nasljeđivanju koji se odnosi na nasljeđivanje više osoba.⁴⁰

²⁵ Ta odredba dopušta izričiti i prešutan izbor. (Babić, D. A., Stranačka autonomija kao temeljno načelo međunarodnog privatnog prava?, Međunarodno privatno pravo – interakcija međunarodnih, europskih i domaćih propisa, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2020., str. 98, Calvo Caravaca *et al.*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 344.) Vassilakakis, *op. cit.* u bilj. 11, str. 227 govori o izričitom i neizravnom odnosno izboru koji nije izričito. Bergquist *et al.*, *op. cit.* u bilj. 6, str. 129 i Bouček, *op. cit.* u bilj. 7, str. 69 tvrde suprotno obrazlažući da za razliku od Uredbe Rim I i Uredbe Rim II, Uredba o nasljeđivanju ne sadržava formulaciju da izbor može jasno proizlaziti iz (odredaba ugovora) i okolnosti slučaja.

²⁶ Članak 3. 1. (d) Uredbe o nasljeđivanju.

²⁷ Calvo Caravaca *et al.*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 344.

²⁸ T. 39. Preambule Uredbe o nasljeđivanju. Vidi i Babić, *op. cit.* u bilj. 25, str. 98.

²⁹ Bouček, *op. cit.* u bilj. 7, str. 69.

³⁰ Babić, *op. cit.* u bilj. 25, str. 98; Calvo Caravaca *et al.*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 349.

³¹ Szilagy, *op. cit.* u bilj. 5, str. 170.

³² Kunda I., Vrbljanac, D., *Choice of Court and Applicable Law Under Regulation (EU) 650/2012, Guidelines for Practitioners in Cross-Border Family Property and Succession Law (A collection of model acts accompanied by comments and guidelines for their drafting)*, 2020, str. 52, dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:118:085144>.

³³ T. 40. Preambule Uredbe o nasljeđivanju, vidi i Bouček, *op. cit.* u bilj. 7, str. 70.

³⁴ Bouček, *op. cit.* u bilj. 7, str. 72.

³⁵ Rodríguez-Uría Suárez, I., „La ley aplicable a las sucesiones mortis causa en el Reglamento (UE) 650/2012“, u: *InDret*, vol. 2, 2013., str. 4, dostupno na SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2266493>, str. 23.

³⁶ Szilagy, *op. cit.* u bilj. 5., str. 184.

³⁷ Bouček, *op. cit.* u bilj. 7, str. 72, vidi i čl. 102. Zakona o nasljeđivanju, *op. cit.* u bilj. 13.

³⁸ Bouček, *ibid.*, str. 72.

³⁹ Članak 25. st. 2. Uredbe o nasljeđivanju.

⁴⁰ Rodríguez-Uría Suárez, *op. cit.* u bilj. 35, str. 32; Calvo Caravaca *et al.*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 391; Bergquist *et al.*, *op. cit.* u bilj. 6, str. 150.

Primjer 3.

Njemački i hrvatski državljanin, oba s uobičajenim boravištem u Hrvatskoj, pri sklapanju ugovora o nasljeđivanju mogu na temelju čl. 25. st. 3. izabrati njemačko pravo, kao domovinsko pravo jednog od budućih ostavitelja, za uređenje valjanosti ugovora o nasljeđivanju. Time izbjegavaju zahtjev kumulativnog rješenja propisan u čl. 25. st. 2. koji bi doveo do nevaljanosti ugovora o nasljeđivanju – s obzirom na to da pravo uobičajenog boravišta, tj. materijalne odredbe hrvatskog prava propisuju ništavost ugovora o nasljeđivanju – te konačno čine sklopljeni ugovor o nasljeđivanju valjanim prema izabranom pravu.

4.4. PROMJENA ILI OPOZIV IZBORA PRAVA

U skladu s čl. 22. st. 4. Uredbe „svaka promjena ili opoziv izbora prava moraju ispunjavati zahtjeve u pogledu oblika promjene ili opoziva raspolaganja imovinom zbog smrti“. Analizirajući tako sažetu odredbu, jasno je kako se odnosi samo na formu, analognu odredbi o izboru prava u st. 2 tog čl. 22., čime se već inicijalno može zaključiti kako su odredbe o opozivu i promjeni izbora prava nepotpune, stoga se na ostala pitanja promjene ili opoziva izbora prava *mutatis mutandis* primjenjuju odredbe čl. 22. st. 1. – 3.⁴¹ Ipak, smatra se da propisujući formu opoziva ili promjene izbora implicite se dopušta opoziv i promjena izbora prava.⁴² S obzirom na to da ostavitelj ima pravo stranačke autonomije u određivanju mjerodavnog prava kojim će se urediti njegovo nasljeđivanje, on može promijeniti taj izbor ili ga opozvati bez odabira drugog prava umjesto njega.⁴³ Također, kao što ostavitelj može izbor prava izvršiti u bilo koje vrijeme, tako ga u bilo kojem trenutku može i izmijeniti ili opozvati.⁴⁴

Promjena ili opoziv raspolaganja imovinom *mortis causa* ne povlači sa sobom promjenu ili opoziv samog izbora prava, s obzirom na to da je izbor prava, pa time i njegova promjena ili opoziv, samostalan akt koji ovisi o volji ostavitelja. Dapače, za razliku od izbora prava, koji je dopušten u izričitom i prešutnom obliku, čl. 22. st. 4. moguće isključuje mogućnost prešutne promjene ili opoziva koji bi mogli proizići iz uvjeta raspolaganja imovinom za slučaj smrti, jer se poziva na odredbe čl. 27. Uredbe o formalnoj valjanosti pisanog raspolaganja imovinom zbog smrti.⁴⁵ To ne znači da oblik izmjene ili opoziva mora biti isti kao onaj izvorne odredbe, nego da se formalna valjanost mora priznati prema jednom od prava navedenih u čl. 27.⁴⁶ Ipak, preporučljivo je da u slučaju da ostavitelj odluči promijeniti ili opozvati samo raspolaganje imovinom zbog smrti, treba jasno navesti svoje želje u vezi s izborom prava kada mijenja ili opoziva prethodne odredbe raspolaganja imovinom zbog smrti koje sadržavaju klauzulu o izboru prava.⁴⁷

5. NADLEŽNOST U SLUČAJU IZBORA PRAVA

Uredbom o nasljeđivanju je, kako je već spomenuto, za određivanje mjerodavnog prava uspostavljen istovjetan kriterij kao za nadležnost, a to je uobičajeno boravište ostavitelja u trenutku smrti. Može se pretpostaviti da će ostavitelj koristiti mogućnost stranačke autonomije, u skladu s čl. 22. Uredbe, kada njegovo državljanstvo i uobičajeno boravište ne dovode do određivanja i primjene mjerodavnog prava iste države, odnosno da će izbor prava koristiti kad je u konačnici riječ o pravima dviju različitih država. Stoga, u načelu, izbor mjerodavnog prava vodi do razdvojenosti mjerodavnog prava i nadležnosti, jer sud posljednjega uobičajenog boravišta ostavitelja nadležan na temelju čl. 4. treba primijeniti pravo države čiji je ostavitelj državljanin.⁴⁸

Uredba predviđa nekoliko mehanizama spajanja mjerodavnog prava i foruma koji bi se primijenili ako je ostavitelj za pravo koje će uređivati njegovo nasljeđivanje odabrao pravo države članice čiji je bio državljanin. Nasljednicima nije ostavljen prostor za izbor mjerodavnog prava, međutim, oni itekako mogu utjecati na nadležnost i time ponovno uspostaviti jedinstvo foruma i mjerodavnog prava. Preduvjet u svakom navedenom slučaju jest da je ostavitelj odabrao pravo, i to pravo države članice s obzirom na to da Uredba, dakako, ne uređuje nadležnost sudova trećih država.

Članak 5. dopušta strankama (nasljednicima, legatarima, vjerovnicima itd.) da pomoću pisanog, potpisanog i datiranog sporazuma o izboru suda, dodijele isključivu nadležnost sudu ili sudovima države članice čije je pravo ostavitelj izabrao kao mjerodavno za svoje nasljeđivanje.⁴⁹ U slučaju valjanog sporazuma o izboru suda, sud pred kojim je pokrenut postupak u skladu s čl. 4. (opća nadležnost) ili čl. 10. (supsidijarna nadležnost) mora odbiti nadležnost.⁵⁰ Također, Uredbom se propisuje i mogućnost da stranke prešutno prihvate nadležnost određenu pisanim sporazumom o izboru suda ostalih stranaka, ako se upuste u postupak bez osporavanja nadležnosti suda, što pokazuje da je za prenošenje nadležnosti na sud izabranog prava na temelju sporazuma o izboru prava potrebna suglasnost svih stranaka na koje se nasljeđivanje odnosi.⁵¹

Druga situacija, u kojoj su stranke na koje se odnosi nasljeđivanje također aktivni subjekti prilikom postizanja jedinstva foruma i mjerodavnog prava u slučaju izabranog prava, propisana je čl. 7. (c) Uredbe: „Sudovi države članice čije je pravo izabrao umrli u skladu s člankom 22. imaju nadležnost odlučivati o nasljeđivanju ako su stranke u postupku izričito prihvatile nadležnost suda pred kojim je pokrenut postupak.“

Treći slučaj jedinstva suda i izabranog prava je zapravo koordinacija između suda pred kojim je pokrenut postupak i stranke ili stranaka. Naime, prema čl. 6. (a) Uredbe, stranka može podnijeti zahtjev sudu kojim ističe da bi za odlučivanje o nasljeđivanju, u konkretnom slučaju, trebao biti nadležan sud države članice čije je pravo ostavitelj izabrao kao mjerodavno za nasljeđivanje. Na takav

⁴¹ Vassilakakis, *op. cit.* u bilj. 11, str. 228. Vidi i t. 40. Preambule Uredbe o nasljeđivanju.

⁴² Calvo Caravaca *et al.*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 339.

⁴³ Kunda, Vrbljanac, *op. cit.* u bilj. 32, str. 53.

⁴⁴ Rodríguez-Uría Suárez, *op. cit.* u bilj. 35, str. 13.

⁴⁵ Calvo Caravaca *et al.*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 340.

⁴⁶ Bergquist *et al.*, *op. cit.* u bilj. 6, str. 130.

⁴⁷ Kunda, Vrbljanac, *op. cit.* u bilj. 32, str. 53.

⁴⁸ Vassilakakis, *op. cit.* u bilj. 11, str. 225.

⁴⁹ Vidi i 7. (b) Uredbe o nasljeđivanju, više u: Bergquist *et al.*, *op. cit.* u bilj. 6, str. 127.

⁵⁰ Članak 6. (b) Uredbe o nasljeđivanju.

⁵¹ Članak 9. Uredbe o nasljeđivanju.

Za narudžbe naših izdanja ili dokup minuta za savjete, molimo javiti se na broj (01)/4699-760 • mob.: 099/4699-760 ili e-pošta: rrif@rrif.hr

zahtjev, sud pred kojim je pokrenut postupak može odbiti nadležnost ako smatra da su sudovi države članice izabranog prava prikladniji za odlučivanje o nasljeđivanju, uzimajući u obzir praktične okolnosti, poput uobičajenog boravišta stranaka i mjesta gdje se imovina nalazi. Takvu odluku sud može donijeti samo na zahtjev jedne od stranaka, dakle čak i unatoč odbijanju drugih strana da prihvate prijenos nadležnosti.⁵²

6. PREDNOSTI I NEDOSTATCI IZBORA MJERODAVNOG PRAVA

Ostavitelj ima pravo konzumacijom stranačke autonomije izbjeći opće pravilo – pravo svojega uobičajenog boravišta kao mjerodavnog za nasljeđivanje, možda zato što smatra pravo države čiji je državljanin prikladnijim za primjenu, bilo zato što bi dovelo do boljeg materijalnog rješenja ili jednostavno zato što je uže povezano s nasljeđivanjem.⁵³ Međutim, takav izbor mjerodavnog prava, prema t. 38. Preambule, trebao bi biti ograničen kako bi se „izbjeglo da se pravo izabere s namjerom da se ne ostvare legitimna očekivanja osoba koja imaju pravo na nužni dio“. Iz prethodno navedenoga može se zaključiti da, s jedne strane, egzistira sloboda ostavitelja izabrati mjerodavno pravo i time urediti nasljeđivanje u skladu sa svojim željama, a s druge strane, postoji potreba za zaštitom osoba na koje se odnosi nasljeđivanje („korisnici“⁵⁴), i to primarno nužnih nasljednika.⁵⁵ Stoga se prednosti i nedostaci ostaviteljeva izbora mogu sagledati s dvama motrištima – motrištem ostavitelja i motrištem korisnika nasljedstva.

6.1. PREDNOSTI IZBORA MJERODAVNOG PRAVA S MOTRIŠTA OSTAVITELJA

U usporedbi s pravom uobičajenog boravišta ostavitelja mjerodavnog na temelju čl. 21. predmetne Uredbe, intencija ostaviteljeva izbora svoga domovinskog prava jest ta da potonje pravo smatra boljim, tj. prikladnijim za primjenu na njegovo nasljeđivanje. Izbor ostavitelju omogućuje planiranje i organizaciju svojeg nasljeđivanja unaprijed, odnosno podvrgavanje nasljeđivanja predvidljivom pravu. Dakle, izborom mjerodavnog prava osigurana je predvidljivost i sigurnost mjerodavnog prava za međunarodno nasljeđivanje, kako za osobu o čijem se nasljeđivanju radi tako i za „korisnike“.

Teško definiranje i tumačenje u konkretnom slučaju nije jedini problem kod utvrđivanja uobičajenog boravišta; ono je npr. zbog prirode radnog odnosa (seljenje iz jedne države u drugu) mnogo varijabilniji kriterij od državljanstva, a time i manje predvidljiviji.⁵⁶ Iako se kriterij uobičajenog boravišta temelji na pretpostavci da je ostavitelj bio najuže povezan s državom svoga uobičajenog boravišta, što omogućuje ostvarenje temeljnog načela međunarodnog prava – načela najuže veze, to nužno subjektivno ne odgovara ostavitelju.⁵⁷

Nadalje, ostaviteljeva autonomija, u skladu s prethodno navedenom stanovitim razinom sigurnosti i stabilnosti, u načelu, isključuje probleme povezane s izbjegavanjem (zaobilaznjem) prava s ciljem primjene materijalno-pravnih odredaba koje bi dovele do zloupotrebe slobodnog raspolaganja imovinom nakon smrti od strane ostavitelja. Prijevarna promjena uobičajenog boravišta radi npr. lišenja prava osoba koje imaju pravo na nužni dio, svakako je više vjerojatna od prijeverne promjene državljanstva koja je gotovo nemoguća zbog strogih uvjeta za stjecanje koje postavljaju različiti pravni sustavi, stoga je kriterij državljanstva, u odnosu na kriterij općeg pravila, ne samo fiksni nego i sigurniji kriterij.⁵⁸ Dapače, u t. 26. Preambule Uredbe propisana je obveza sudova spriječiti takvo djelovanje, kao što je *fraude à la loi* u kontekstu međunarodnoga privatnog prava.

6.2. PREDNOSTI IZBORA MJERODAVNOG PRAVA S MOTRIŠTA „KORISNIKA“ (U PRVOM REDU NUŽNIH NASLJEDNIKA)

Ograničenje nametnuto ostavitelju da za pravo koje uređuje njegovo nasljeđivanje može izabrati samo *lex patriae*, bilo je velikim stupnjem diktirano brigom da se izbjegne nepovoljno postupanje osoba s pravom na nužni dio.⁵⁹ Ipak, postavlja se pitanje, je li ta zaštita nužnih nasljednika stvarno postignuta propisanom odredbom čl. 22. predmetne Uredbe. Naime, samo ograničenje autonomije na izbor prava ne znači i zaštitu nužnih nasljednika.⁶⁰ Takva zaštita niti je apsolutna niti ključna misao vodilja Uredbe; ako se smatra da je zaštita članova obitelji neophodna, to se ne bi trebalo postići ograničavanjem samo slobode izbora, već i drugim sredstvima koja se općenito primjenjuju istodobno i na subjektivno i na objektivno pravilo određivanja mjerodavnog prava.⁶¹

Može se zaključiti da bi ostaviteljev izbor bio valjan čak i ako posljedično obuhvaća primjenu određenoga materijalnog nasljednog prava prema kojemu se ne priznaje pravo na nužni dio ili se daje prednost određenim korisnicima u odnosu na druge. Međutim, prema čl. 35. Uredbe primjena mjerodavnog prava može se odbiti samo ako je takva primjena očigledno nespojiva s javnim poretom države suda. U prvom redu, misli se na povredu temeljnih prava, dakle, odbijanje primjene mjerodavnog prava bilo bi opravdano u slučaju da je izabrano mjerodavno pravo diskriminatorno u pogledu nasljeđivanja, npr. muškarac ima pravo nasljeđivanja, a žena nema, ili dijete rođeno u braku ima pravo nasljeđivanja, a izvanbračno dijete nema.⁶² No, riječ očigledno upućuje na iznimnost neprimjene mjerodavnog prava pozivajući se na povredu javnog poretka.⁶³ Stoga bi pozivanje na javni poredak trebalo dopustiti samo kada iz okolnosti konkretnog slučaja proizlazi je došlo do povrede temeljnih načela nasljednog prava države foruma.

Ipak, ograničenje izbora samo na domovinsko pravo ostavitelja u trenutku izbora ili trenutku smrti ostvaruje načelo predvidljivosti, čime se postiže zaštita korisnika koji jesu, ili bi mogli biti, upoznati s činjenicom kojeg je državljanstva ostavitelj.

⁵² Vassilakakis, *op. cit.* u bilj. 11, str. 226.

⁵³ *Ibid.*, str. 221.

⁵⁴ Vidi t. 47. Preambule Uredbe o nasljeđivanju, „pojam „korisnici“ obuhvaćao bi nasljednike i legatate i osobe s pravom na nužni dio iako, na primjer, pravni položaj legatara nije jednak u svim pravnim sustavima.“

⁵⁵ Vassilakakis, *op. cit.* u bilj. 11, str. 221; Calvo Caravaca *et al.*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 326ff.

⁵⁶ Dutta, A., „Succession and Wills in the Conflict of Laws on the Eve of Europeanisation“, u: *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, vol. 73, br. 3., 2009., str. 570–571.

⁵⁷ Bouček, *op. cit.* u bilj. 7, str. 67; Bergquist *et al.*, *op. cit.* u bilj. 6, str. 126; Calvo Caravaca *et al.*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 326–327.

⁵⁸ Calvo Caravaca *et al.*, *ibid.*, str. 328.

⁵⁹ T. 38 Preambule Uredbe o nasljeđivanju. Vidi i Vassilakakis, *op. cit.* u bilj. 11, str. 226.

⁶⁰ Bouček, *op. cit.* u bilj. 7, str. 68.

⁶¹ Dutta, *op. cit.* u bilj. 56, str. 574.

⁶² Calvo Caravaca *et al.*, *op. cit.* u bilj. 10, str. 330–331.

⁶³ Vidi i t. 58. Preambule Uredbe o nasljeđivanju.

7. ZAKLJUČAK

Uredba (EU) br. 650/2012 o nasljeđivanju je unificirajući pravni akt koji sadržava sveobuhvatna pravila za nasljednopravne odnose s međunarodnim obilježjem zamjenjujući autonomna nacionalna kolizijska pravila koja su na snazi u državama članicama koji, između ostaloga, omogućuje građanima organizaciju svojeg nasljeđivanja unaprijed izborom prava mjerodavnog za njihovo nasljeđivanje.

Stranačka autonomija u nasljednom statutu je zapravo autonomija ostavitelja koji ima mogućnost ograničenog izbora prava, što je opravdano činjenicom da je i u materijalnom nasljednom pravu autonomija ostavitelja ograničena te je ono u većoj mjeri uređeno kongentnim propisima.

S vremenskog motrišta državljanstva, ostavitelju su ponudene dvije mogućnosti: izabrati pravo države čiji je državljanin u trenutku izbora ili u trenutku smrti. Naizgled je pravilo jasno i precizno, no otvara daljnju problematiku izbora s obzirom na mogućnost da ostavitelj do smrti izgubi izabrano državljanstvo ili ne uspije steći očekivano

izabrano državljanstvo. To potonje rezultira nevaljanošću izbora i primjenom općeg pravila – prava države ostaviteljeva uobičajenog boravišta u trenutku smrti koje je ostavitelj konzumacijom stranačke autonomije očigledno htio izbjeći.

Zanimljivo je primijetiti da je ostavitelj jedini subjekt koji može učiniti izbor mjerodavnog prava koji će, u pravilu, dovesti do razdvajanja mjerodavnog prava i nadležnosti (prava države ostaviteljeva uobičajenog boravišta), čemu je Uredba mudro doskočila dopuštajući i nasljednicima slobodu izbora, doduše nadležnog suda (koje pravo ostavitelj nema), u skladu s funkcijom pravila propisanom u t. 27. Preambule.

Na kraju, pronalaženje ravnoteže između ostaviteljeve autonomije i zaštite članova njegove obitelji inicijalno je riješeno ograničenjem izbora mjerodavnog prava na stabilan kriterij domovinskog prava. To, ipak, nužno ne osigurava takvu zaštitu; nužni se nasljednici na temelju Uredbe mogu pozvati samo na povredu javnog poretka kako bi spriječili primjenu izabranog prava.

KOMENTAR ZAKONA O TRGOVAČKIM DRUŠTVIMA

IV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje

Autori:

prof. dr. sc. Vilim GORENC; doc. dr. sc. Zlatko ČEŠIĆ,
Vesna BULJAN, dipl. iur. i dr. sc. Vlado BRKANIĆ

Kupci komentara Zakona o trgovačkim društvima dobivaju i Zakon o trgovačkim društvima - redakcijski pročišćeni tekst iz srpnja 2019.

Opseg priručnika je 1660 stranica. Tvrđi uvez.

+ **dodatak**: 256 stranica

Za sve ostale informacije molimo javite se na broj (01)/4699-760 ili mob. 099/4699-760

Jezik u pravu

1. PRORAČUN I FINACIJSKI PLAN

Proračun je uvijek opći pravni akt koji donosi RH, jedinice područne (regionalne) i lokalne samouprave ili druge osobe javnog prava kojim se procjenjuju prihodi i primitci te utvrđuju rashodi i izdatci za jednu godinu, u skladu sa zakonom. Prepoznatljiva je i razlikovna odrednica proračuna da sadržava odredbe o različitim oblicima javnih davanja (porez, prirez i dr.). Prema zakonskim pravilima koja u RH uređuju državni proračun, riječ je o aktu koji donosi Hrvatski sabor koji sadržava plan za proračunsku godinu i projekcije za sljedeće dvije proračunske godine u kojima se procjenjuju prihodi i primitci te utvrđuju rashodi i izdatci RH i proračunskih korisnika državnog proračuna. *Financijski plan* može biti donesen u obliku općeg akta u javnim tijelima koji su ovlašteni donositi takve akte (ali i ne mora), može također biti dio proračuna, dok će u sektoru koji nije javni ponajprije imati ekonomsko-financijsko značenje. Financijski plan može imati značenje i dokumenta u kojemu se za više godina sagledavaju prihodi i rashodi javnog sektora. Zakonska pravila o proračunu definiraju financijski plan kao akt proračunskog i izvanproračunskog korisnika koji sadržava plan za proračunsku godinu i projekcije za sljedeće dvije proračunske godine i u kojemu se procjenjuju prihodi i primitci te utvrđuju rashodi i izdatci u skladu s proračunskim klasifikacijama. U ekonomsko-financijskom sektoru financijski je plan dio širih poslovnih planova s predviđanjima prihoda i rashoda, a služi kao podloga za planiranje odluka upravljačkih tijela u pravnim osobama glede razdoblja na koje se taj plan odnosi. (I. M.)

2. REVIZIJA

Revizija (eng. *audit*) u općenitom smislu znači pregled, kontrolu odnosno provjeru stanja. U financijsko-računovodstvenom smislu podrazumijeva postupak provjere i ocjene financijskih izvještaja i konsolidiranih financijskih izvještaja obveznika revizije te podataka i metoda koje se primjenjuju pri sastavljanju financijskih izvještaja, na temelju kojih se daje stručno i neovisno mišljenje o istinitosti i objektivnosti financijskog stanja, rezultata poslovanja i novčanih tokova. Razlikujemo 1) državnu reviziju, kojoj podliježu obveznici korisnici državnog proračuna, 2) neovisnu (vanjsku) reviziju, kojoj podliježu poduzeća u skladu s odredbama Zakona o reviziji te 3) internu reviziju, koja je sastavni dio poduzeća i obavljaju je njegovi zaposlenici. Revizija je u interesu vlasniku poduzeća radi zaštite njegovih vlasničkih interesa. Što se tiče državne revizije, njome država utvrđuje nepravilnosti u obračunavanju i ubiranju poreza, doprinosa i ostalih nameta odnosno kao i u trošenju državnih sredstava. U reviziji se obično koristi skup pravila poznat pod nazivom Međunarodni revizijski standardi (ISA), kojim se ujednačavaju revizorske prakse diljem svijeta. (M. Z.)

3. BLAGDANI, NERADNI DANI I SPOMENDANI

Iako se može činiti da su barem dva pojma iz naslova istoznačnice, to nije posve točno. Neradni dani su svi dani u godini nabrojani u Zakonu u blagdanima, spomendanima i neradnim danima u RH, a na koje najveći dio državnih i drugih javnih tijela te pravne i fizičke osobe ne rade. Blagdan je neradni dan koji je posvećen kakvom vjerskom događaju, dok je praznik neradni dan kojim se obilježava

događaj važan za zajednicu ili značajan međunarodni dan. Tako je 25. prosinca vjerski blagdan Božića, a 1. svibnja Međunarodni (sekularni) praznik rada. Vjerski blagdani mogu biti i dani koje slave pripadnici manjinskih vjeroispovijesti, pri čemu oni imaju pravo na neradni dan (pravoslavni, židovski i drugi blagdani). Spomendan je dan spomena na kakvu povijesnu osobu ili događaj, ali u pravilu nije neradni dan. Spomendani su također nabrojani u navedenom Zakonu, gdje je za većinu navedeno da se obilježavaju primjereno i dostojanstveno. (M. Z.)

4. PUTNI LIST

Putni list je putna isprava RH koja se izdaje se hrvatskim državljanima koji borave ili se zateknu u inozemstvu bez putovnice (izgubljena, ukradena ili nedostupna) odnosno osobne iskaznice. Služi isključivo za jednokratni povratak u jednom pravcu u RH, s rokom valjanosti koji omogućuje takav povratak, no najdulje 30 dana. Nakon povratka državljanin RH mora ishoditi novu putovnicu ili osobnu iskaznicu za potrebe daljnjih putovanja u inozemstvo. Putni list izdaje diplomatska misija odnosno konzularni ured RH koji pokriva konzularno područje u kojemu se zatekne hrvatski državljanin. Istim putnim listom mogu se koristiti bračni drug i djeca korisnika putnog lista ako su upisani u putni list u koji su unesene njihove fotografije. (M. Z.)

5. ALEATORNOST I KAZUALNOST

Aleatornost (od lat. *alea* → hrv. kocka) označava situacije, posebno u ugovornom pravu, koje su u svojoj biti prožete neizvjesnošću i kojima su nepredvidivosti, rizici i kauzalnosti inherentne na način da subjekti uključeni u njih ne znaju hoće li moći ostvariti namjeravane ciljeve zbog kojih ulaze u takve situacije, tj. zbog kojih sklapaju ugovore. Aleatornost se najčešće ogleda kao neizvjesnost glede mogućih dobitaka, gubitaka te sadržaja i vrijednosti prestacije u pravnim poslovima, ali i poslovanju shvaćenom u najširem smislu. Osim na gubitke i dobitke te prestaciju, aleatornošću mogu biti zahvaćeni i svi drugi elementi ugovornog odnosa. Uvjetovanost učinka nekoga pravnog posla odgodim (suspenzivnim) uvjetom čini ga aleatornim. Među aleatorne ugovore ubrajaju se ugovor o igri i okladi, ugovor o osiguranju, ugovor o doživotnom i dosmrtnom uzdržavanju, ugovor o građenju i dr. Kod aleatornih obveznih odnosa načelo jednake vrijednosti činidaba postavljeno je samo načelno s većom fleksibilnošću, često se obveze koje proizlaze iz takvih poslova smatraju naturalnima i sl. Kazualnost (od lat. *casus* → hrv. slučaj) označava da je neka situacija ovisna o kakvom izvanjskom čimbeniku na koji zainteresirane osobe ne mogu utjecati. Taj izvanjski čimbenik može ovisiti o trećoj osobi ili kakvoj drugoj objektivnoj okolnosti. Situacije i obvezni odnosi koji su kazualni također su prožeti rizičnošću jer su zapravo izvan kontrole zainteresiranih osoba, odnosno subjekata u obveznom odnosu. Jedna vrsta uvjeta naziva se kazualnima. Riječ je o takvima gdje ispunjenje uvjetovane okolnosti ne ovisi o sudionicima obveznog odnosa, nego o nekoj izvanjskoj okolnosti. (I. M. / D. P.)

*Priredili: izv. prof. dr. sc. Ivan MILOTIĆ
Domagoj PERANIĆ, dipl. iur.*

TUMAČENJA I STAJALIŠTA DRŽAVNIH TIJELA, TIJELA JEDINICA PODRUČNE (REGIONALNE) SAMOUPRAVE I JAVNIH USTANOVA

MINISTARSTVO FINANCIJA Porezna uprava – središnji ured

I. Porez na dodanu vrijednost

I – 18. Oporezivanje PDV-om isporuke solarne elektrane

MF KLASA: 410-19/22-02/207

URBROJ: 513-07-22-01/22-2 od 19. listopada 2022.

Gospodin "A" postavio je upit o oporezivanju PDV-om isporuke solarne elektrane po računu izdanom 3. listopada 2022. Upitu je priložen i predmetni račun u kojem je navedeno da je datum dokumenta 7. rujna 2022., datum otpreme 7. rujna 2022., a datum izdavanja 3. listopada 2022. te je na isporuku solarne elektrane zaračunan PDV po stopi od 25%.

Na postavljeni upit odgovaramo u nastavku.

Odredbama članka 30. Zakona o porezu na dodanu vrijednost (Narodne novine, br. 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, 106/18, 121/19, 138/20, 39/22 i 113/22, u daljnjem tekstu: Zakon o PDV-u) propisano je da oporezivi događaj i obveza obračuna PDV-a nastaju kada su dobra isporučena ili usluge obavljene. Ako je isporuka dobara ili usluga obavljena, a nije izdan račun, obveza obračuna PDV-a nastaje kada je nastao oporezivi događaj, odnosno kada su dobra isporučena ili usluge obavljene.

Prema odredbama članka 38. stavka 6. Zakona o PDV-u, od 1. listopada 2022. godine PDV se obračunava i plaća po stopi od 0% na isporuku i ugradnju solarnih ploča na privatne stambene objekte, prostore za stanovanje te javne i druge zgrade koje se koriste za aktivnosti od javnog interesa te isporuku i ugradnju solarnih ploča u blizini takvih objekata, prostora i zgrada.

Nadalje, prema odredbama članka 79. Zakona o PDV-u, među ostalim, račun mora sadržavati broj računa i datum izdavanja te datum isporuke dobara ili obavljenih usluga, ako se taj datum može odrediti i razlikuje se od datuma izdavanja računa.

Slijedom navedenog, za ispravnu primjenu stope pri obračunu PDV-a bitan je trenutak nastanka oporezivog događaja. Iz priloženog računa razvidno je da se datum isporuke solarne elektrane i datum izdavanja računa razlikuju. Prema tome, ako je solarna elektrana isporučena 7. rujna 2022. oporezuje se PDV-om po stopi od 25%.

S tim u vezi napominjemo da retroaktivna primjena stope PDV-a od 0% na isporuku i ugradnju solarnih ploča obavljene prije 1. listopada 2022. godine nije moguća.

I – 19. Postupanje s izdanim računima za predujam za solarnu elektranu

MF KLASA: 410-19/22-02/187

URBROJ: 513-07-22-01/22-2 od 15. studenoga 2022.

Porezni obveznik iz dostavnog popisa postavio je upit o postupanju s izdanim računima za predujam za solarnu

elektranu. U upitu se navodi da je upitno kako postupiti u slučaju kada je račun za predujam izdan prije stupanja na snagu mjere oslobođenja od plaćanja PDV-a za solarne elektrane, a glavni račun se izdaje nakon stupanja te mjere na snagu.

Na postavljeni upit odgovaramo u nastavku.

Prema odredbama članka 38. stavka 6. Zakona o porezu na dodanu vrijednost (Narodne novine, br. 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, 106/18, 121/19, 138/20, 39/22 i 113/22, u daljnjem tekstu: Zakon o PDV-u) od 1. listopada 2022. godine PDV se obračunava i plaća po stopi od 0% na isporuku i ugradnju solarnih ploča na privatne stambene objekte, prostore za stanovanje te javne i druge zgrade koje se koriste za aktivnosti od javnog interesa te isporuku i ugradnju solarnih ploča u blizini takvih objekata, prostora i zgrada.

Člankom 30. prijelaznih i završnih odredbi Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o porezu na dodanu vrijednost (Narodne novine, br. 133/22) propisano je da za isporuku oporezivu PDV-om po stopi od 0% iz članka 38. stavka 6. Zakona o PDV-u za koju je primljen predujam na koji je obračunan PDV po stopi od 25%, porezni obveznik iznimno od članka 159. Pravilnika o porezu na dodanu vrijednost (Narodne novine, br. 79/13, 85/13, 160/13, 35/14, 157/14, 130/15, 1/17, 41/17, 128/17, 1/19, 1/20, 1/21, 73/21 i 41/22) izdaje račun u kojem zaračunava cjelokupnu isporuku, a račun za predujam poništava.

Slijedom navedenog, u slučaju da je za isporuku i ugradnju solarnih ploča oporezivu PDV-om po stopi od 0% primljen predujam na koji je obračunan PDV po stopi od 25%, porezni obveznik izdaje račun u kojem zaračunava cjelokupnu isporuku po stopi od 0%, a račun za predujam poništava.

I – 20. Pravo na odbitak pretporeza

MF KLASA: 410-19/22-02/87

URBROJ: 513-07-21-01-22-3 od 30. studenoga 2022.

Republika Hrvatska, kao država članica Europske unije, obvezna je primjenjivati sudsku praksu Suda Europske unije (dalje: Sud EU) nadležnog za tumačenje odredbi Direktive Vijeća 2006/112/EZ (dalje: Direktiva o PDV-u), koje su implementirane u Zakon o porezu na dodanu vrijednost (Narodne novine, broj 73/13, 148/13, 143/14, 115/16, 106/18, 121/19, 138/20, 39/22, 113/22, Rješenje USRH 99/13, 153/13; dalje: Zakon o PDV-u). U tom pogledu, ukazujemo na presudu Suda EU od 10. veljače 2022. godine u predmetu C-9/20 Grundstücksgemeinschaft Kollaustraße 136.

U spomenutoj presudi u predmetu C-9/20 Sud EU tumači primjenu odredbe članka 167. Direktive o PDV-u, koja je preuzeta odredbom članka 57. stavka 1. Zakona o PDV-u. Odluka Suda EU u toj presudi glasi: „Članak 167. Direktive Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost, kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 2010/45/EU od 13. srpnja 2010., treba tumačiti na način da mu se protivi nacionalni propis kojim se predviđa da pravo na odbitak pretporeza nastaje već u trenutku izvršenja transakcije u slučaju kada, u skladu s

nacionalnim odstupanjem na temelju članka 66. prvog stavka točke (b) Direktive 2006/112, kako je izmijenjena Direktivom 2010/45, obveza obračuna PDVa u odnosu na isporučitelja nastaje tek u vrijeme naplate naknade, a naknada još nije plaćena.“

Iz spomenute presude Suda EU u predmetu C-9/20 proizlazi da porezni obveznik, koji primjenjuje redovni postupak oporezivanja ili postupak oporezivanja prema naplaćenju naknadi, kada primi račun za isporuku ili uslugu koju mu je obavio porezni obveznik koji primjenjuje postupak oporezivanja prema naplaćenju naknadi, može odbiti pretporez tek kada tom dobavljaču plati račun, te da odluka Suda EU nije ograničena na konkretni slučaj.

Radi pravilne primjene presude Suda EU u predmetu C-9/20 u postupanju Porezne uprave u Republici Hrvatskoj i tumačenju postojećih odredbi hrvatskog Zakona PDV-u, a s obzirom da iz te presude proizlazi značajna promjena u postupanju vezano uz utvrđivanje trenutka nastanka prava na odbitak pretporeza poreznih obveznika koji primjenjuju redovni postupak oporezivanja, zatraženo je službeno tumačenje navedene presude na razini Europske komisije, Opće uprave za oporezivanje i carinu, Odbora za PDV.

Prema zaključku sa 121. sastanka Odbora za PDV, vezano uz primjenu presude Suda EU u predmetu C-9/20, stajalište Europske komisije je da „članak 167. Direktive o PDV-u povezuje trenutak nastanka prava na odbitak PDV-a i trenutak nastanka obveze obračuna tog PDV-a. Od tog pravila nije moguće odstupiti osim ako Direktiva o PDV-u ne predviđa tu mogućnost. Slijedom toga, PDV koji se naplaćuje na isporuke robe i usluga koje obavljaju porezni obveznici koji primjenjuju postupak oporezivanja prema naplaćenim naknadama iz članka 66. točke (b) Direktive o PDV-u njihovi kupci mogu odbiti samo ako od njih primi taj PDV kao dio plaćanja za obavljene isporuke. Države članice u ovom slučaju ne mogu predvidjeti drukčije pravilo za odbitak PDV-a.“

S obzirom na dosadašnje postupanje prema kojem je porezni obveznik koji primjenjuje redovni postupak oporezivanja mogao koristiti odbitak pretporeza temeljem računa primljenog od poreznog obveznika koji primjenjuje postupak oporezivanja prema naplaćenim naknadama bez obzira je li taj račun bio plaćen, napominjemo da se od 1. prosinca 2022. godine ne primjenjuju odgovori Porezne uprave kojima je dano takvo tumačenje odredbe članka 57. stavka 1. Zakona o PDV-u. Postupanje na način da porezni obveznik, kada primi račun za isporuku ili uslugu koju mu je obavio porezni obveznik koji primjenjuje postupak oporezivanja prema naplaćenju naknadi, može odbiti pretporez tek kada tom dobavljaču plati račun, primjenjuje se u praksi od 1. prosinca 2022. godine.

V. Drugi porezi, pristojbe i davanja

V – 7. Utvrđivanje i naplatu poreza na kuće za odmor

MF KLASA: 410-15/22-01/14

URBROJ: 513-07-21-01-22-2 od 11. studenoga 2022.

Obratili ste nam se s upitom vezano za utvrđivanje i naplatu poreza na kuće za odmor i zatražili ste mišljenje ima li jedinica lokalne samouprave pravo naplatiti porez na kuće za odmor vlasniku kuće za odmor koji u toj kući pruža usluge iznajmljivanja i plaća paušalni porez po krevetu ili je kuću dao u najam/zakup i plaća porez po toj osnovi.

U nastavku dajemo mišljenje.

U smislu Zakona o lokalnim porezima („Narodne novine“, br. 115/16., 101/17. i 114/22.; dalje u tekstu: ZLP) kućom za odmor smatra se svaka zgrada ili dio zgrade ili stan koji se koristi povremeno ili sezonski. Iznimka su gospodarsvene zgrade koje služe za smještaj poljoprivrednih strojeva, oruđa i drugog pribora. Kriterij za utvrđivanje statusa kuće za odmor je njeno korištenje povremeno ili sezonski. Nekretnina koja se ne koristi povremeno ili sezonski ne smatra se kućom za odmor. Navedeno znači da se kućom za odmor ne smatra nekretnina koja se koristi tijekom cijele godine (neovisno o načinu njenog korištenja odnosno o tome koristi li je vlasnik za svoje stanovanje ili je ona u najmu ili zakupu tijekom cijele godine), a ni nekretnina koja se uopće ne koristi (bez obzira na činjenicu da je pogodna za stanovanje). Dakle, za utvrđivanje statusa kuće za odmor od odlučnog je značaja činjenica koristi li se ta kuća povremeno ili sezonski ili ima drugu namjenu.

Ministarstvo financija, Porezna uprava, Središnji ured je 7. listopada 2019. izdalo mišljenje KLASA: 410-01/19-01/1603, URBROJ: 513-07-21-01/19-2, prema kojem su porez na kuće za odmor i porez na dohodak u paušalnom iznosu po osnovi djelatnosti iznajmljivanja stanova, soba i postelja putnicima i turistima te organiziranja kampova dva različita poreza koji se utvrđuju s dvije različite osnove odnosno na temelju dva različita zakona jer se porez na kuće za odmor utvrđuje s osnove vlasništva kuće za odmor, a porez na dohodak u paušalnom iznosu s osnove obavljanja djelatnosti iznajmljivanja. Navedeno mišljenje objavljeno je na internetskoj stranici Ministarstva financija, Porezne uprave te je dostupno ovdje.

Činjenica da je netko obveznik plaćanja poreza na dohodak s osnove obavljanja djelatnosti iznajmljivanja nije od utjecaja na utvrđivanje statusa kuće za odmor, odnosno ona vlasnika kuće za odmor ne oslobađa plaćanja poreza na kuće za odmor. Ako vlasnik nekretnine nekretninu ili dio nekretnine koristi za iznajmljivanje tijekom cijele godine, ta nekretnina odnosno njen dio koji se koristi za iznajmljivanje tijekom cijele godine se ne može smatrati kućom za odmor u toj godini jer se ne koristi povremeno ili sezonski. Međutim, ako se nekretnina ili njen dio koristi za iznajmljivanje povremeno ili sezonski, a ostatak godine se ne koristi, onda se ta nekretnina smatra kućom za odmor u smislu ZLP-a te je njen vlasnik obveznik plaćanja poreza na kuće za odmor.

Zaključno, činjenica da je vlasnik nekretnine obveznik poreza na dohodak s osnove obavljanja djelatnosti iznajmljivanja sama po sebi nema utjecaja prilikom utvrđivanja radi li se o nekretnini koja se, u smislu ZLP-a, smatra kućom za odmor te je li njen vlasnik obveznik plaćanja poreza na kuće za odmor. Činjenicu da se nekretnina ne koristi povremeno ili sezonski nego da se koristi tijekom cijele godine, ili da se ne koristi nikako, potrebno je dokazati drugim odgovarajućim dokazima. Podsjećamo, prilikom provođenja postupka dokazivanja statusa kuće za odmor nadležno porezno tijelo u čijem su djelokrugu poslovi utvrđivanja i naplate poreza na kuće za odmor na odgovarajući način primjenjuje odredbe Općeg poreznog zakona („Narodne novine“, br. 115/16., 106/18., 121/19., 32/20., 42/20. i 114/22.; dalje u tekstu: OPZ). OPZ propisuje da je porezno tijelo dužno utvrđivati sve činjenice koje su bitne za donošenje zakonite i pravilne odluke, pri čemu je s jednakom pažnjom dužno utvrditi i one činjenice koje idu

u prilog poreznog obveznika, te samo utvrđuje koje će se radnje u postupku poduzimati i u kojem opsegu. Pored navedenoga, OPZ propisuje i da u poreznom postupku teret dokaza za činjenice koje smanjuju ili ukidaju porez snosi porezni obveznik. Dakle, teret dokazivanja svih činjenica i okolnosti prema kojima se utvrđuje da se nekretnina ne koristi povremeno ili sezonski je na njenom vlasniku.

MINISTARSTVO RADA, MIROVINSKOGA SUSTAVA, OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE

62. **Primjena Zakona o minimalnoj plaći**

MRMSOSP KLASA: 110-01/22-01/116

URBROJ: 524-03-02/2-21-2 od 3. studenoga 2022.

Vežano za Vaš upit mora li član uprave kao jedini zaposleni imati 15.000,00 kuna minimalnu plaću sukladno Kolektivnom ugovoru za graditeljstvo i pripadajućim dopunama, a koji je proširen Odlukom o proširenju primjene Kolektivnog ugovora o izmjenama i dopunama Kolektivnog ugovora za graditeljstvo (od 25. rujna 2015.) – četvrte izmjene i dopune i Kolektivnog ugovor o izmjenama i dopunama Kolektivnog ugovora za graditeljstvo (od 25. rujna 2015.) – pete izmjene i dopune (Narodne novine, broj 122/22), dajemo sljedeće mišljenje:

Minimalna plaća definirana je člankom 3. Zakona o minimalnoj plaći (Narodne novine, br. 118/18 i 120/21, dalje: Zakon) kao najniži mjesečni iznos brutoplaće koja se radniku isplaćuje za rad u punom radnom vremenu odnosno najmanji iznos mjesečne brutoplaće prema složenosti poslova za puno radno vrijeme ugovoren kolektivnim ugovorom čija je primjena proširena sukladno općem propisu o radu.

Sukladno članku 4. stavku 1. Zakona, pravo na minimalnu plaću utvrđenu prema odredbama Zakona imaju svi radnici koji su zaposleni u Republici Hrvatskoj, neovisno o sjedištu ili registraciji poslodavca.

Međutim, stavkom 2. istoga članka propisano je da se odredbe Zakona ne odnose na radnika koji je jedini radnik kod poslodavca te istodobno član uprave, izvršni direktor, upravitelj zadruge, likvidator i sl. prema posebnim propisima.

Slijedom navedenog, odredbe Zakona o minimalnoj plaći, pa tako i odredbe o minimalnoj plaći sukladno proširenom kolektivnom ugovoru, ne odnose se na radnika koji je jedini radnik kod poslodavca te istodobno član uprave, izvršni direktor, upravitelj zadruge, likvidator i sl. prema posebnim propisima.

63. **Otkazivanje ugovora o radu radnicima kojima je utvrđena privremena nesposobnost za rad**

MRMSOSP KLASA: 110-01/22-01/111

URBROJ: 524-03-01-01/1-22-2 od 4. studenoga 2022.

Povodom Vašeg dopisa kojim ste zatražili savjet o tome kako selektirati radnike prilikom odlučivanja u redovitom odnosno poslovnom uvjetovanom otkazivanju ugovora o radu radnika zaposlenih kod poslodavca koji su članovi Vaše udruge, upućujemo Vam sljedeće odgovor.

Odredbom članka 115. Zakona o radu (Narodne novine, broj 93/14, 127/17 i 98/19) kojom se uređuje mogućnost redovitog otkaza, propisano je da poslodavac može otkazati ugovor o radu z propisani ili ugovoreni otkazni rok, ako za to ima opravdani razlog, i to u slučaju – ako prestane potreba za obavljanjem određenog posla zbog gospodarskih, tehnoloških ili organizacijskih razloga (poslovno uvjetovani otkaz), ako radnik nije u mogućnosti uredno izvršavati svoje obveze iz radnog odnosa zbog određenih trajnih osobina ili sposobnosti (osobno uvjetovani otkaz), ako radnik krši obveze iz radnog odnosa (otkaz uvjetovan skrivljenim ponašanjem radnika) ili ako radnik nije zadovoljio na probnom radu (otkaz zbog nezadovoljavanja na probnom radu).

Otkaz odnosno odluka o otkazu mora biti u pisanom obliku i mora biti dostavljena radniku kojemu se otkazuje. Poslodavac mora u pisanom obliku obrazložiti otkaz, odnosno navesti razloge koji upućuju na vrstu i osnovanost otkaza.

Uzimajući u obzir navode iz Vašeg podneska o radnicima koji su privremeno nesposobni za rad, ali im nadležno tijelo nije utvrdilo smanjenje ili potpuni gubitak radne sposobnosti, skrećemo pozornost na to da su odredbom članka 117. Zakona o radu, izričito propisani neopravdani razlozi za otkaz ugovora o radu te da je bolovanje radnika, točnije, privremena nenazočnost na radu zbog bolesti ili ozljede jedan od tako propisanih neopravdanih razloga za otkaz.

Stoga smo mišljenja, da poslodavac treba navedeno zakonsko ograničenje uzeti u obzir prilikom odlučivanja o možebitnom poslovno uvjetovanom otkazu ili o osobnom uvjetovanom otkazu ugovora o radu, jer je u slučaju spora zbog otkaza kojega je poslodavac dao radniku, teret dokazivanja postojanja opravdanog razloga za otkaz ugovora o radu na poslodavcu.

U pogledu Vaših pitanja o kriterijima koje poslodavac mora primjenjivati prilikom odlučivanja o otkazima ugovora o radu radnika koje zapošljava, mjerodavno mišljenje možemo dati samo kada je riječ o odredbi članka 115. stavka 2. Zakona o radu, prema kojoj poslodavac koji zapošljava više od dvadeset radnika, mora prilikom odlučivanja o poslovno uvjetovanom otkazu, voditi računa o trajanju radnog odnosa radnika kojemu otkazuje ugovor o radu te o starosti i obvezama uzdržavanja koje terete toga radnika.

Međutim, ako bi se javila potreba za tumačenjem i davanjem mišljenja o kriterijima propisanim određenim aktom poslodavca, kao što je pravilnik o radu poslodavca koje navodite u Vašem podnesku, moramo Vam skrenuti pozornost na to da mjerodavno mišljenje nije ovlašteno dati ovo Ministarstvo, već donositelj akta odnosno poslodavac. To tim više, što Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike nije zakonom ovlašteno pružati pravnu pomoć odnosno pružati savjete o načinu uređenja konkretnih pitanja vezanih za uređenje odnosa između poslodavca i radnika.

64. **Primjena odredbe čl. 134. st. 2. Zakona o radu**

MRMSOSP KLASA: 110-01/22-01/117

URBROJ: 524-03-01-01/5-22-2 od 9. studenoga 2022.

Povodom Vašeg upita o primjeni odredbe članka 134. stavka 2. Zakona o radu (Narodne novine, br. 93/14, 127/17 i 98/19) prema kojoj je poslodavac koji zapošljava najmanje dvadeset radnika dužan imenovati osobu koja je osim njega ovlaštena primati i rješavati pritužbe vezane za zaštitu dostojanstva radnika, u nastavku dajemo mišljenje.

U upitu se navodi da je poslodavac trgovačko društvo, društvo s ograničenom odgovornošću, u kojem je poslodavac kao osobu koja je osim poslodavca ovlaštena primati i rješavati pritužbe vezane za zaštitu dostojanstva radnika imenovao prokuristu poslodavca.

Uzimajući u obzir sve činjenice navedene u upitu, zakonodavno uređenje prokure, posebice odredbe Zakona o trgovačkim društvima (narodne novine, br. 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19, 34/22) o opsegu ovlasti iz prokure, te odredbe članka 4. stavaka 2. i 3. Zakona o radu, mišljenja smo da nema zapreke da poslodavac ispuni zakonsku obvezu iz članka 134. stavka 2. Zakona o radu na prethodno opisani način.

65. Ugovor o radu na određeno vrijeme - trudna radnica

MRMSOSP KLASA: 110-01/22-01/104

URBROJ: 524-03-01-01/3-22-4

od 10. studenoga 2022.

Ugovor o radu na određeno vrijeme može se sklopiti isključivo na vrijeme koje je određeno rokom, izvršenjem određenog posla ili nastupanjem određenog događaja te isti prestaje istekom okolnosti odnosno vremenskog razdoblja radi kojeg je sklopljen, bez obzira o kojoj kategoriji radnika se radi.

Stoga nije opravdano očekivati automatsko obnavljanje ugovora na određeno za kategoriju trudnih radnica jer poslodavac ima potrebu za radom radnika do isteka takvih okolnosti odnosno vremenskog razdoblja radi kojeg je ugovor o radu sklopljen.

Štoviše, isto bi bilo protivno objektivnim razlozima zbog kojih se zasniva radni odnos na određeno vrijeme.

Odredbe nacionalnog propisa o uređenju rada na određeno vrijeme u potpunosti su usklađene s Direktivom Vijeća 1999/70/EZ od 28. lipnja 1999. o okvirnom sporazumu o radu na određeno vrijeme zaključenog od strane ETUC-a, UNICEA-a i CEEP-a (SL, L 175, 10. 7. 1999.), a isto tako usuglašene sa socijalnim partnerima, stoga se primjenjuju onako kako su propisane.

66. Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o pregledu i ispitivanju radne opreme

MRMSOSP KLASA: 115-01/22-01/87

URBROJ: 524-03-03-01/2-22-2

od 16. studenoga 2022.

U vezi s Vašim upitom od 8. studenoga 2022. godine, o tome tko od navedenih osoba ispunjava uvjete za ispitivača radnog okoliša u smislu odredbe članka 1. stavka 3. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o pregledu i ispitivanju radne opreme (Narodne novine, br. 120/22), navodimo slijedeće.

S obzirom da je prethodno navedenom odredbom utvrđena najmanje srednja školska ili srednja stručna sprema u području strojarstva i/ili elektrotehnike, proizlazi da osoba sa obrazovanjem zrakoplovnog tehničara IRE, iz obrazovnog sektora elektrotehnike i računarstva, ispunjava propisane uvjete za ispitivača radne opreme u dijelu izvora opasnosti od udara električne struje.

Također i ostale osobe navedenih stručnih sprema, tj. stručni specijalist inženjer sigurnosti i zaštite (smjer zaštita na radu i smjer zaštita okoliša) kao i magistar inženjer metalurgije ispunjavaju uvjete za ispitivače radne opreme, o obzirom da ispunjavaju uvjete za nositelja ovlaštenja u smislu odredbi članka 5. stavka 1. i članka 7. stavka 1. Pravilnika o ovlaštenjima za poslove zaštite na radu (narodne novine, br. 58/22), pod pretpostavkom da ispunjavaju i ostale propisane uvjete za nositelja ovlaštenja, te pod uvjetom da su kao nositelji ovlaštenja upisani u Informativni sustav zaštite na radu pri ovome ministarstvu.

Ujedno želimo podsjetiti da je odredbama članka 8. stavka 5. Pravilnika o ovlaštenjima za poslove zaštite na radu propisano da Poslovnik (priručnik) o postupcima, uvjetima i metodama obavljanja poslova zaštite na radu, pored ostalog, obvezno sadržava i postupak uvođenja u rad stručnjaka bez iskustva u pojedinim poslovima iz opsega ovlaštenja (način uvođenja u rad, praćenje rada, ocjena stručnosti i samostalnosti u radu i sl.).

67. Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o ispitivanju radnog okoliša

MRMSOSP KLASA: 115-01/22-01/88

URBROJ: 524-03-03-01/2-22-2

od 16. studenoga 2022.

U vezi s Vašim upitom od 8. studenoga 2022. godine, o tome tko od navedenih osoba ispunjava uvjete za ispitivača radnog okoliša u smislu odredbe članka 1. stavka 3. Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o pregledu i ispitivanju radnog okoliša (Narodne novine, br. 120/22), navodimo slijedeće.

S obzirom da je prethodno navedenom odredbom utvrđena najmanje srednja školska ili srednja stručna sprema pored ostalog, iz tehničkog područja proizlazi da osoba sa obrazovanjem zrakoplovnog tehničara IRE, iz obrazovnog sektora elektrotehnike i računarstva, ispunjava propisane uvjete za ispitivača radnog okoliša u dijelu fizikalnih šteta u radnom okolišu.

Ostale osobe stručnih sprema koje ste naveli, tj. stručni specijalist inženjer sigurnosti i zaštite (smjer zaštita na radu i smjer zaštita okoliša) kao i magistar inženjer metalurgije ispunjavaju uvjete za ispitivače radnog okoliša, s obzirom da ispunjavaju uvjete za nositelja ovlaštenja u smislu odredbi članka 6. i članka 7. stavka 1. Pravilnika o ovlaštenjima za poslove zaštite na radu (Narodne novine, br. 58/22), pod pretpostavkom da ispunjavaju i ostale propisane uvjete za nositelja ovlaštenja, te pod uvjetom da su kao nositelji ovlaštenja upisani u Informativni sustav zaštite na radu pri ovome ministarstvu.

Ujedno želimo podsjetiti da je odredbama članka 8. stavka 5. Pravilnika o ovlaštenjima za poslove zaštite na radu propisano da Poslovnik (priručnik) o postupcima, uvjetima i metodama obavljanja poslova zaštite na radu, pored ostalog, obvezno sadržava i postupak uvođenja u rad stručnjaka bez iskustva u pojedinim poslovima iz opsega ovlaštenja (način uvođenja u rad, praćenje rada, ocjena stručnosti i samostalnosti u radu i sl.).

**JESTE SE PRETPLATILI NA ČASOPIS
PRAVO I POREZI ZA 2023. GODINU**

više na: rrif.hr

68. Dostava osobnih podataka članova sindikata

MRMSOSP KLASA: 150-01/22-01/14

URBROJ: 524-03-02-01/1-22-3

od 22. studenoga 2022.

Postupajući po Vašem upitu koji ste uputili Državnom inspektoratu, a koji je, s obzirom na sadržaj pitanja, prosljedn jedan ovom Ministarstvu te Agenciji za zaštitu podataka, očitujemo se na sljedeći način:

Što se tiče dijela pitanja o zakonodavstvu kojim se uređuje zaštita podataka, ovo Ministarstvo nije nadležno, već Agencija za zaštitu podataka, kojoj je upit pravilno prosljeden.

Što se tiče ostalih zapažanja koje iznosite, vezano uz obvezu poslodavca propisanu člankom 189. Zakona o radu („Narodne novine“ broj 93/14, 127/17, 98/19), napominje se da na temelju te odredbe postoje dvije obveze poslodavca – prva, na zahtjev sindikata ili samog radnika, po pisanoj suglasnosti radnika obračunati i ustegnuti sindikalnu članarinu od plaće te druga, redovito uplaćivati članarinu na račun sindikata.

No Zakonom nije propisana i dužnost poslodavca da te podatke (mjesečni poimenični popis članova sindikata te iznos izvršenih obustava) dostavlja odnosno priopćava sindikatu na čiji račun uplaćuje članarinu.

Nadalje, pristupnicom u sindikat, kojim se po prirodi stvari uređuje odnos člana sindikata i sindikata kao udruge radnika/pravne osobe, a koju budući član sindikata potpisuje kada se po svojoj volji i izboru slobodno udružuje u sindikat, niti radnik niti sindikat ne mogu samostalno i valjano ugovarati dodatne obveze za poslodavca ili prebavivati teret vođenja osnovnih podataka potrebnih za djelovanje sindikata na poslodavca.

Stoga smo mišljenja da pristupnica u kojoj se budući član sindikata, uz ostalo, potpisom suglasio da se „iznos mjesečne članarine sukladno Zakonu treba priopćavati Sindikatu“, sadrži izričaj koji nije utemeljen na zakonu i ni na koji način ne obvezuje poslodavca koji na tu obvezu nije pristao.

Poslodavac nije dužan posredovati u (privatnom) odnosu sindikata i člana sindikata ili voditi i dostavljati evidencije potrebne sindikatu, kako bi ih sindikat koristio za vođenje popisa svojih članova te računovodstva, a uplate na račun sindikata podliježu pravilima o bankarskom poslovanju i Zakonu o financijskom poslovanju i vođenju računovodstva neprofitnih organizacija („Narodne novine“, br. 121/14).

U tom smislu, a s obzirom da je uređenje i održavanje neposrednog odnosa s vlastitim članovima te vođenje popisa članova i izvršavanje statutarinih obveza uplate članarine potrebne za djelovanje sindikata odgovornost sindikata, predlažemo da razmotrite mogućnost poboljšanja modela i opsega podataka koji članovi trebaju neposredno dostaviti tijelima sindikata ako žele biti članovi vaše organizacije i koristiti pogodnosti koje im omogućujete.

69. Vrijeme pripravnosti

MRMSOSP KLASA: 110-01/22-01/119

URBROJ: 524-03-01-01/3-22-2

od 22. studenoga 2022.

Člankom 60. stavkom 3. Zakona o radu (Narodne novine br. 93/14, 127/17 i 98/19), određeno je kako se vrijeme pripravnosti i visina naknade uređuje ugovorom o radu ili kolektivnim ugovorom.

Dakle, iz navedenoga proizlazi kako je uvjet za obvezu pripravnosti da je ista ugovorena dvostranim pravnim aktima (ugovor o radu, kolektivni ugovor), uključujući i naknadu, odnosno ukoliko navedenim pravnim izvorima pripravnost nije ugovorena, poslodavac ne bi mogao jednostranim pravnim aktom propisati obvezu pripravnosti niti bi radnik bio dužan odazvati se pozivu.

70. Određivanje zamjene sindikalnom povjereniku

MRMSOSP KLASA: 110-01/22-01/118

URBROJ: 524-03-01-01/5-22-2

od 28. studenoga 2022.

Povodom Vašeg upita o opsegu prava zamjene sindikalnog povjerenika koji je izabran te je preuzeo dužnosti sindikalnog povjerenika jer sindikalni povjerenik koristi pravo na roditeljni dopust, mišljenja smo:

Svrha priznanja navedenih prava je osigurati nesmetano obavljanje aktivnosti sindikalnog povjerenika kako bi uredno ispunjavao svoje propisane obveze. Zamjena sindikalnog povjerenika, koja obavlja prethodno spomenute aktivnosti te stječe sva prava i preuzima sve obveze sindikalnog povjerenika, trebala bi ostvarivati sva prava za koja ispunjava uvjete, u onom opsegu koja pripadaju i sindikalnom povjereniku. Stoga bi poslodavac trebao osigurati ostvarivanje tih prava u navedenom opsegu.

AKTUALNO

OBITELJSKA POLJOPRIVREDNA GOSPODARSTVA

II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje 2022.

Skupina autora

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG) su višeslojni oblik poduzetništva za koji postoje određena i opća porezno-računovodstvena pravila koja trebaju primjenjivati u svom poslovanju. RRiF prvi u Hrvatskoj objavljuje priručnik za praktičnu uporabu kojim obuhvaća pet osnovnih oblika ovog poduzetništva. Klasifikacija se temelji na poreznom statusu koji određuje visina prihoda, ako ga nisu odabrali već kod same registracije OPG-a. Taj status glede poreza može biti da nisu porezni obveznici, zatim da su "paušalisti", da vode poslovne knjige jer su obveznici PDV-a i poreza na dohodak, te da su kao fizičke osobe zbog visine prihoda obvezni voditi knjigovodstvo prema računovodstvenim standardima i obveznici su poreza na dobitak i PDV-a, a mogu pak biti registrirani kao trgovačko društvo.

Narudžbenica na kraju časopisa.

DOMAĆA SUDSKA PRAKSA I STAJALIŠTA

OBVEZNO PRAVO¹

- 60. POBIJANJE DUŽNIKOVE PRAVNE RADNJE** (čl. 66. ZOO-a)
Tužitelj tužbeni zahtjev temelji na činjenicama osnovom kojih može pobijati pravnu radnju dužnika, no istovremeno tvrdi da je pravna radnja dužnika fiktivna odnosno prividna, što je proturječno tužbenom zahtjevu jer ako je pravni posao fiktivan odnosno prividan to je razlog za utvrđenje da je pravni posao bez učinka, a ne za pobijanje dužnikove pravne radnje.

Županijski sud u Zagrebu, Gž-2656/2022-2, od 25. listopada 2022.

„Predmet spora je zahtjev za pobijanje dužnikove pravne radnje i to ugovora o kupoprodaji, koji zahtjev je utemeljen na činjenicama da tužitelj ima dospjelu tražbinu prema 4. i 5. tuženicama, a da je 4. tuženica fiktivno prodala nekretninu ovdje 1. tuženici 2013., nakon čega je ta tuženica prodala nekretninu 2. tuženici 2014., a ona 3. tuženiku 2015. iako je znala i mogla znati da poduzetom radnjom nanosi štetu tužitelju budući nema druge imovine iz koje se njegova dospjela tražbina može namiriti.

Prema odredbi čl. 66. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine” 35/2005., 41/2008., 125/2011., 78/2015., 29/2018. i 126/2021.) svaki vjerovnik čija je tražbina dospjela za isplatu i bez obzira kad je nastala može pobijati pravnu radnju svog dužnika koja je poduzeta na štetu vjerovnika, a to znači ako zbog nje dužnik nema dovoljno sredstava za ispunjenje vjerovnikove tražbine, te se kod besplatnih raspolaganja i s njima izjednačenih pravnih radnji smatra da je dužnik znao da poduzetim raspolaganjem nanosi štetu vjerovniku i ne zahtijeva se da je trećoj osobi to bilo poznato ili moglo biti poznato.

Prema čl. 67. st. 1. i čl. 71. Zakona o obveznim odnosima naplatno raspolaganje može se pobijati ako je u vrijeme raspolaganja dužnik znao ili mogao znati da poduzetom radnjom nanosi štetu vjerovniku i ako je trećoj osobi to bilo ili moglo biti poznato tužbom koja se može podnijeti u roku od jedne godine za naplatno raspolaganje, a za ostale slučajeve (srodstvo s trećom osobom ili besplatno raspolaganje) u roku od tri godine.

Prvostupanjski sud odbija tužbeni zahtjev zbog nastupa prekluzije primjenom odredbe čl. 71. Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine”, br. 35/05, 41/08, 125/11 i 78/15 - dalje: ZOO) jer je utvrdio da je Ugovor o kupoprodaji između 4. i 1. tuženice sklopljen 23. svibnja 2013., a da je tužba podnesena 19. svibnja 2016. slijedom čega da je istekao jednogodišnji zastarni rok budući se pobijanje odnosi na naplatni pravni posao.

Žalitelj u žalbi kao i u tužbi te tijekom prvostupanjskog postupka tvrdi da je ugovor o kupoprodaji kojim je njegova

dužnica otuđila svoju imovinu fiktivan pravni posao jer je sklopljen kako bi se onemogućila naplata njegove tražbine iz čega zaključuje da ugovor o kupoprodaji nije naplatni pravni posao, a posljedično navedenom da nije nastupila prekluzija jer se kod besplatnih raspolaganja ima primijeniti rok od tri godine.

Žalbeni navodi tužitelja se ne mogu prihvatiti. Pretpostavke koje moraju biti ispunjenje da bi vjerovnik mogao pobijati pravnu radnju svoga dužnika su: da vjerovnik ima dospjelu tražbinu za isplatu, da dužnik nema dovoljno sredstava za ispunjenje vjerovnikove tražbine, da je dužnikova pravna radnja poduzeta na štetu vjerovnika i da je vjerovnik oštećen s time da pobijanje omogućuje namirenje vjerovnika. Rok za pobijanje dužnikovih naplatnih pravnih radnji je jedna godina, a besplatnih pravnih radnji tri godine. Tužitelj svoj tužbeni zahtjev temelji na činjenicama osnovom kojih može pobijati pravnu radnju dužnika, no istovremeno tvrdi da je pravna radnja dužnika fiktivna odnosno prividna, što je proturječno tužbenom zahtjevu jer ukoliko je pravni posao fiktivan odnosno prividan to je razlog za utvrđenje da je pravni posao bez učinka, a ne za pobijanje dužnikove pravne radnje. Zaključno, ako je pravna radnja dužnika poduzeta na štetu vjerovnika bez učinka tada se ne može osnovano zahtijevati pobijanje takve pravne radnje dužnika.

Pravilno je prvostupanjski sud utvrdio da tužbeni zahtjev nije osnovan zbog nastupanja prekluzije čime je tužitelj izgubio pravo na podnošenje tužbe. U konkretnom slučaju je predmet spora pobijanje pravne radnje dužnika, ugovora o kupoprodaji, dakle naplatnog pravnog posla pa je rok za podnošenje tužbe jedna godina. No taj se rok ne računa od sklapanja ugovora o kupoprodaji između 4. i 1. tuženice kako to navodi prvostupanjski sud (23. svibnja 2013.) već od provedbe uknjižbe u zemljišnoj knjizi jer je u konkretnom slučaju posljednji akt kojim se pravna radnja okončava upravo onaj trenutak kada je na temelju spornog kupoprodajnog ugovora zahtjevan i proveden upis u zemljišnu knjigu u korist 1. tuženice, a to je 24. svibnja 2013. Navedeno iz razloga jer prema odredbi čl. 71. st. 2. ZOO-a rok se računa od dana kada je pravna radnja poduzeta, no ako se takva pravna radnja dužnika sastoji od više odvojenih akata, kao u ovom slučaju od akta sklapanja ugovora o kupoprodaji i njegove ovjere te predaje zemljišnoknjižnom sudu na provedbu, tada je dužnikova radnja poduzeta u trenutku kad je poduzet posljednji akt kojim se pravna radnja okončava, a to je kod kupoprodaje provedba upisa u zemljišnu knjigu. No, navedeno u odnosu na početak računanja roka, u konkretnom slučaju je bez utjecaja na pravilno utvrđenu prekluziju prava na podnošenje tužbe.“

- časopis s najvećom nakladom u Hrvatskoj!

Zašto tolika čitanost?

Sadržava najviše članaka za praktičnu uporabu, savjetnici za konzultacije svakodnevno su Vam na raspolaganju i zato što negujemo najviše standarde stručnosti.

¹ Odluke sudova temelje se na odredbama Zakona o obveznim odnosima (Nar. nov., br. 53/91, 73/91, 111/93, 3/94, 7/96, 91/96, 112/99, 88/01, dalje: ZOO/91), odredbama Zakona o obveznim odnosima (Nar. nov., br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, dalje: ZOO) i odredbama Zakona o održivom gospodarenju otpadom (Nar. nov., br. 94/13, 73/17; dalje: ZOGO).

61. OBRAČUN CIJENE JAVNE USLUGE (čl. 33. ZOGO-a)

Iako u konkretnoj situaciji nije sporno da je tuženik vlasnik predmetne nekretnine, tužitelj je bio obavezan voditi evidenciju o preuzetoj količini otpada od pojedinog korisnika usluge u obračunskom razdoblju prema kriteriju količine otpada kojeg predstavlja masa predanog otpada u obračunskom razdoblju ili volumen spremnika otpada i broj pražnjenja spremnika u obračunskom razdoblju, koju evidenciju tužitelj nije dostavio, slijedom čega nije bilo moguće utvrditi je li predmetna usluga uistinu i izvršena na način kako je navedeno u utuženim računima.

Županijski sud u Rijeci, Gž-4179/2020-2, od 16. studenoga 2022.

„Odredbom članka 30. stavak 5. Zakona o održivom gospodarenju otpadom („Narodne novine“ broj 94/13 i 73/17; dalje ZOGO) propisano je da je korisnik javne usluge prikupljanja miješanog komunalnog otpada i prikupljanja biorazgradivog komunalnog otpada na području pružanja javne usluge vlasnik nekretnine, odnosno vlasnik posebnog dijela nekretnine i korisnik nekretnine, odnosno posebnog dijela nekretnine kada je vlasnik nekretnine, odnosno posebnog dijela nekretnine obvezu plaćanja ugovorom prenio na tog korisnika i o tome obavijestio davatelja usluge.

Odredbom članka 33. stavka 1. ZOGO-a propisano je da je davatelj usluge dužan obračunati cijenu javne usluge iz članka 30. stavka 1. ovoga Zakona na način kojim se osigurava primjena načela »onečišćivač plaća«, ekonomski održivo poslovanje te sigurnost, redovitost i kvalitetu pružanja te usluge i to razmjerno količini predanog otpada u obračunskom razdoblju, pri čemu je kriterij količine otpada u obračunskom razdoblju masa predanog otpada ili volumen spremnika otpada i broj pražnjenja spremnika, dok je stavkom 3. propisano da je davatelj usluge dužan voditi evidenciju o preuzetoj količini otpada od pojedinog korisnika usluge u obračunskom razdoblju prema kriteriju količine otpada.

Iz stanja spisa nedvojbeno proizlazi da je tuženik već u prigovoru protiv rješenja o ovrsi (odgovoru na tužbu), osporio da mu je tužitelj pružio predmetnu uslugu jer da mu nije osiguran spremnik za primopredaju miješanog komunalnog otpada, pa da pružatelj usluge (tužitelj) nije mogao ni preuzeti spremnik, dok u žalbi ističe da sukladno članku 33. stavku 3. ZOGO-a, tužitelj nije evidentirao niti jedan podatak u pregledu odvoza na poleđini računa, slijedom čega da su isti ispostavljeni za uslugu koja nije izvršena. Stoga, iako u konkretnoj situaciji nije sporno da je tuženik vlasnik predmetne nekretnine, tužitelj je bio dužan voditi evidenciju o preuzetoj količini otpada od pojedinog korisnika usluge u obračunskom razdoblju prema kriteriju količine otpada kojeg predstavlja masa predanog otpada u obračunskom razdoblju ili volumen spremnika otpada i broj pražnjenja spremnika u obračunskom razdoblju (članak 30. stavak 7. i 9. ZOGO-a), koju evidenciju tužitelj nije dostavio, slijedom čega nije bilo moguće utvrditi je li predmetna usluga uistinu i izvršena na način kako je navedeno u utuženim računima.

Slijedom navedenog, pravilnom primjenom materijalnog prava valjalo je ukinuti platni nalog sadržan u rješenju

o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave javnog bilježnika E. Š. iz P. poslovni broj Ovr-75/2019 od 2. svibnja 2019. u dijelu u kojem je naloženo tuženiku isplatiti tužitelju iznos od 1.030,13 kuna sa zakonskom zateznom kamatom tekućom od dospijea svakog pojedinog iznosa do isplate, te tužbeni zahtjev tužitelja odbiti kao neosnovan, a posljedno tome odbiti i zahtjev tužitelja za naknadu troškova parničnog postupka.“

62. ZASTARNI ROK (čl. 225. ZOO-a)

Sud prvog stupnja je pravilno primijenio materijalno pravo kada je utvrdio da se u konkretnom slučaju primjenjuje opći zastarni rok od pet godina, jer se radi o tražbini iz Ugovora o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene za koje nije propisan drugi rok zastare.

Županijski sud u Rijeci, Gž-533/2022, od 16. studenoga 2022.

„Predmet spora je je potraživanje tužitelja na temelju Ugovora o jamstvu po Ugovoru o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene broj 116531-14 od 7. veljače 2014. sklopljenog između tužitelja kao prodavatelja/vjerovnika i tuženice kao jamca – platca, na temelju računa broj 2781 za kupnju različitih artikala koji glasi na iznos od 34.600,50 kn, a prema kojemu je sukladno knjigovodstvenoj kartici dužnika tužitelja od 25. veljače 2021. za naplatu preostao iznos od 12.819,86 kn.

Odredbom čl. 226. st. 1. Zakona o obveznim odnosima (NN 35/05, 41/08, 125/11, 78/15 i 29/18 - u daljnjem tekstu: ZOO) propisano je da tražbine povremenih davanja koja dospijevaju godišnje ili u kraćim razdobljima, pa bilo da se radi o sporednim povremenim tražbinama, kao što je tražbina kamata, bilo da se radi o takvim povremenim tražbinama u kojima se iscrpljuje samo pravo, kao što je tražbina uzdržavanja, zastarijevaju za tri godine od dospelosti svakoga pojedinog davanja. Stavkom 2. istog članka ZOO-a, propisano je da navedeno ne vrijedi za otplate u obrocima i druga djelomična ispunjenja, dok je odredbom čl. 225. ZOO-a propisano da tražbine zastarijevaju za pet godina ako zakonom nije određen neki drugi rok zastare.

Slijedom navedenog, sud prvog stupnja je pravilno primijenio materijalno pravo kada je utvrdio da se u konkretnom slučaju primjenjuje opći zastarni rok od pet godine, jer se u konkretnom slučaju radi o tražbini iz Ugovora o kupoprodaji s obročnom otplatom cijene za koje ugovore odredbama navedenog Zakona nije propisan drugi rok zastare. Kako je posljednji obrok cijene na naplatu iz predmetnog Ugovora o kupoprodaji dospio 20. travnja 2018., a u tom trenutku dospjelo potraživanje tužitelja iznosilo je 12.819,86 kn, navedeno potraživanje nije zastarjelo jer još nije protekao zakonom predviđeni zastarni rok od pet godina. Također, podnošenjem prijedloga za ovrhu javnom bilježniku dana 3. ožujka 2021. zastara je prekinuta, sve temeljem odredbe čl. 241. ZOO-a.

Žalbeni navod tuženice da je tužitelj propustio pokrenuti postupak protiv glavnog dužnika radi dospjelih obveza iz nerazumljivih razloga, nije od utjecaja na zakonitost i pravilnost pobijane presude, sve temeljem odredbe čl. 111. st. 3. ZOO-a kojom je propisano da ako se jamac obvezao kao jamac platca, odgovara vjerovniku kao glavni dužnik za cijelu obvezu i vjerovnik može zahtijevati njezino

ispunjenje bilo od glavnog dužnika, bilo od jamca ili od obojice u isto vrijeme. Slijedom iznijetog, radi se o posebnom položaju jamca kojim se jača položaj vjerovnika i u kojoj situaciji ne vrijedi načelo supsidijarnosti jer je riječ o solidarnoj obvezi.“

63. ISPUNJENJE UGOVORA (čl. 124. ZOO-a)
Kada ispunjenje obveze u određenom roku nije bitni sastojak ugovora, dužnik zadržava pravo da i nakon isteka roka ispunji svoju obvezu, a vjerovnik da zahtijeva njezino ispunjenje.

Županijski sud u Zagrebu, Gž-1696/2022-2, od 28. lipnja 2022.

„Kada je prednik tuženih-protutužitelja na taj način, kao prodavatelj, na sebe preuzeo obvezu urediti zemljišno knjižno stanje na način da se upiše kao vlasnik predmeta prodaje i da obriše terete, a tužitelj je nakon što to bude učinjeno preuzeo obvezu isplatiti razliku kupoprodajne cijene, tada do raskida ugovora nije moglo doći prostom izjavom prednika tuženih o raskidu ugovora zbog činjenice da tužitelj, unatoč proteku vremena od sklapanja ugovora do raskida nije platio cijeli ugovoreni iznos. Ovo je neispunjenje obveze tužitelja na plaćanje kupoprodajne cijene posljedica nepostupanja prednika tuženika u skladu s preuzetom obvezom da uredi stanje u zemljišnim knjigama pa je ugovor u smislu čl. 124. do 127. Zakona o obveznim odnosima (Nar. nov. 53/91., 73/91., 111/93., 3/94., 107/95., 7/96., 91/96., 112/99. i 88/01. - dalje: ZOO), kako se to pravilno navodi i u žalbi tužitelja, jedino prostom izjavom mogao izjaviti tužitelj, jer njegova obveza plaćanja razlike ugovorenog iznosa cijene nije nastala budući da prednik tuženika kao prodavatelj nije ispunio svoju obvezu o kojoj je zavisila obveza tužitelja na isplatu cijene.

Kako je rečeno, tužbenim zahtjevom tužitelj zahtjeva da mu sud naloži isplatu razlike kupoprodajne cijene te da tuženicima naloži izdati mu tabularnu ispravu podobnu za upis njegova prava vlasništva na predmetu prodaje u zemljišnim knjigama.

Odredbom čl. 454. st. 1. ZOO bilo je propisano da se ugovorom o prodaji prodavatelj obvezuje stvar koju prodaje predati kupcu tako da kupac stekne pravo raspolaganja odnosno pravo vlasništva, a kupac se obvezuje prodavatelju platiti cijenu.

U predmetnom slučaju isplata prodajne cijene (izuzev kapare koja je plaćena prilikom potpisa) bila je ugovorom vezana uz obvezu prodavatelja da u zemljišnim knjigama ishodi upis sebe kao vlasnika i da nekretninu oslobodi tereta (čl. 1. i čl. 3. Ugovora o prodaji nekretnine od 15. rujna 2005.) za što je bilo ugovoreno da prodavatelj treba izvršiti do 15. ožujka 2006. uz mogućnost produljenja roka u slučaju da postupci upisa vlasništva i brisanja tereta i plombi traju duže od ugovorenog roka (čl. 1. navedenog Ugovora, zadnji stavak).

Iz tako ugovorenog i po shvaćanju ovoga suda, rok nije bio ugovoren kao bitan sastojak ugovora (čl. 125. ZOO). Tome u prilog govori i činjenica je dopisom od 11. veljače 2011. tužitelj pozvao tuženika na ispunjenje, pozivajući ga i da dodatkom ugovora rokove zajedno urede, nakon čega je, dopisom od 18. travnja 2011. tuženik izjavio da raskida

ugovor (o čemu je ranije bilo riječi) i time jasno dao do znanja da ugovor nema namjeru ispoštovati.

Prema čl. 126. st. 1. ZOO kada ispunjenje obveze u određenom roku nije bitni sastojak ugovora, dužnik zadržava pravo da i nakon isteka roka ispunji svoju obvezu, a vjerovnik da zahtijeva njezino ispunjenje (čl. 124. ZOO), dok je st. 3. propisano da ako dužnik ne ispunji obvezu u naknadnom roku da nastupaju iste posljedice kao i u slučaju kad je rok bitni sastojak ugovora, a to znači da dolazi do raskida po sili zakona (čl. 125. st. 1. ZOO).

Kako je u konkretnom slučaju, po pozivu tužitelja na ispunjenje, prednik tuženika očitovao jasnu volju da nema namjeru ispoštovati ugovor i ispuniti svoje obveze ni nakon što ga je tužitelj na to pozvao nekoliko godina nakon sklapanja samog pravnog posla, što bi ukazivalo da na to da je do raskida ugovora došlo po sili zakona (čl. 125. st. 1. ZOO), ali to nije sadržaj tužiteljeva zahtjeva (niti tuženici svoj protutužbeni zahtjev temeljem na ovim činjenicama i iste ne dokazuju kao razlog za raskid) to u takvoj situaciji tužitelj u ovoj parnici ne može uspjeti sa zahtjevom za ispunjenje ugovora.“

STVARNO PRAVO²

51. DOSJELOST – POŠTENJE POSJEDA
 (čl. 159. ZV-a)

Pretpostavka o poštenju (savjesnosti) posjeda radi stjecanja prava vlasništva dosjelošću ispunjena je ako posjednik kroz sve vrijeme dosjelisti smatra da je stvar koju posjeduje njegova, odnosno ako ne zna ili ne može znati da nije njegova.

Županijski sud u Zagrebu, Gž-3117/2022-2, od 8. studenoga 2022.

„Prvostupanjski sud je nakon provedenog postupka utvrdio: da je provedenim uviđajem uz geodetsko vještačenje utvrđeno da se predmetne nekretnine nalaze na tri lokacije koje nose nazive u mjestu H. gdje se nalaze nekretnine čkbr. 1105/2, 1107, 1108, 1109, 1110, 1118, 1119, 1120, K. gdje se nalazi nekretnina čkbr. 1013 i G. gdje se nalazi nekretnine čkbr. 1507 k.o. G. H. te da sve nekretnine u naravi predstavljaju kamenjar i pašnjak bez visokih stabala; da su kao suvlasnice čkbr. 1105/2, 1107, 1108, 1109, 1110, 1118, 1119, 1120 u zk.ul. 917 k.o. G. H. upisane tuženice M. M. T. i T. M. J. na jednake dijelove, dok je kao vlasnica čkbr. 1507 i 1013 u zk.ul. 11 k.o. G. H. upisana T. M. J.; da je iz posjedovnog lista broj 54 k.o. G. H. za sve predmetne nekretnine utvrđeno da su kao njihovih posjednici upisani tužitelj P. Š. u 26/28 i I. B. u 2/28 dijela; da je od osnutka katastarskog operata 1948. pa do 2006. kao posjednica predmetnih nekretnina bila upisana pok. V. Š., kada je izvršena promjena posjednika na imena tužitelja i I. B.; da je iz rješenja o nasljeđivanju prvostupanjskog suda posl. broj O-104/00 od 7. rujna 2000. donesenim

² Odluke sudova temelje se na odredbama Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (Nar. nov., br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14, dalje: ZV), odredbama Zakon o zemljišnim knjigama (Nar. nov., br. 63/19, dalje: ZK) i odredbama Ovršnog zakona (Nar. nov., br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20).

u ostavinskom postupku iza pok. V. – V. Š., umrle 22. lipnja 1978., utvrđeno da su sve predmetne nekretnine bile obuhvaćene kao ostavinska imovina te da su ih naslijedili tužitelj u 26/28 dijela i I. Š. u 2/28 dijela; da je tužitelj P. Š. stupio u posjed predmetnih nekretnina trenutkom smrti svoje tete V. Š.; da je iz ugovora o razvrgnuću suvlasničke zajednice nekretnina od 21. svibnja 2012. utvrđeno da su tužitelj P. Š. i upisana posjednica Iz. B. zaključili ugovor o razvrgnuću suvlasništva temeljem kojeg su sve predmetne nekretnine pripale u isključivo vlasništvo tužitelju; da je iz Odluke Kotarske komisije za agrarnu reformu i kolonizaciju broj 242/46 od 22. ožujka 1948. utvrđeno da su predniku tuženica predmetne nekretnine bile izvlaštene za svrhe agrarne reforme i kolonizacije te su iste upisane na ime Zemljišnog fonda agrarne reforme i kolonizacije; da je iz djelomičnih rješenja Ureda državne uprave od 26. travnja 2002. i 20. lipnja 2005. utvrđeno da su predmetne nekretnine označene kao zem. 1105/2 pašnjak površine 7.617 m², čest. zem. 1107 pašnjak površine 14.228 m², čest. zem. 1108 pašnjak površine 1.845 m², čest. zem. 1109 pašnjak površine 2.302 m², čest. zem. 1110 pašnjak površine 5.895 m², čest. zem. 1118 pašnjak površine 7.770 m², čest. zem. 1119 pašnjak površine 1.701 m² i čest. zem. 1120 pašnjak površine 2.730 m², sve upisane u zk.ul. 917 k.o. G. H. dane u vlasništvo (vraćene) B. M. T. – predniku tuženica, odnosno tuženicama M. M. T. i T. M. J.; da se predmetne nekretnine intenzivno koriste kao pašnjak i za vađenje kamena već 70-tak godina i da su tužitelj i njegovi prednici imali samostalan nesmetan posjed predmetnih nekretnina najmanje od kraja II. svjetskog rata, što tuženice ne osporavaju, niti ističu da bi tužitelju branile posjed predmetnih nekretnina, a kada su im predmetne nekretnine 2005. bile vraćene kako je naprijed utvrđeno nisu tužitelju zabranile da koristi predmetne nekretnine niti su s njim pokušale stupiti u kontakt.

Na žalbene navode 1. i 2. tuženica valja odgovoriti da tužitelj vlasništvo nekretnina, koje su predmet zahtjeva, temelji na dosjelošti u kojem se slučaju pravo vlasništva stječe temeljem zakona kada se za to ispune zakonske pretpostavke, a opis prava vlasništva stečenog dosjelošću u zemljišnu knjigu nema konstitutivni značaj pa u ovom postupku uopće nije bitno što tužitelj nije upisan kao vlasnik predmetnih nekretnine u zemljišnu knjigu i stoga su pravno nebitni svi žalbeni navodi, usmjereni u tom pravcu.

Na žalbene navode valja i navesti da je jedna od nužnih pretpostavki za stjecanje prava vlasništva dosjelošću u smislu odredbi čl. 159. st. 2. i 3. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima („Narodne novine“, broj 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12, 152/14 i 81/15-pročišćeni tekst - dalje: ZV) i poštenje (savjesnost) posjeda stjecatelja, a ista pretpostavka bila je nužna i prema odredbi čl. 28. st. 2. Zakona o osnovnim vlasničkopravnim odnosima („Narodne novine“, broj 53/91-dalje: ZOVO), a ranije i sukladno pravnim pravilima imovinskog prava.

Pretpostavka o poštenju (savjesnosti) posjeda radi stjecanja prava vlasništva dosjelošću ispunjena je ako posjednik kroz sve vrijeme dosjelošti smatra da je stvar koju posjeduje njegova, odnosno ako ne zna ili ne može znati da nije njegova.

Prvostupanjski sud je pravilno ocijenio da je i navedena pretpostavka poštenja (savjesnosti) za stjecanje prava vlasništva dosjelošću ostvarena, jer je tužitelj predmetnu

nekretninu posjedovao kao da je njegova (čl. 11. st. 1. ZV, odnosno čl. 72. st. 2. ZOVO) i to kroz cijelo zakonom propisano potrebno vrijeme za stjecanje prava vlasništva dosjelošću, a što žalbenim navodima 1. i 2. tuženica nije dovedeno u sumnju (jer mu to, kao niti njegovim prednicima, niti 1. i 2. tuženice niti njihovi prednici nisu osporavali, a poštenje se presumira dok se ne dokaže suprotno, a što 1. i 2. tuženice nisu dokazale) kao što je i pravilno ocijenio da je posjed tužitelja bio istinit (izvršavan je i 1. i 2. tuženicama, odnosno njihovim prednicima naočigled) i da je bio zakonit jer se temeljio na valjanoj pravnoj osnovi (rješenju o nasljeđivanju iza pok. V. Š.) pa je obzirom i na protek vremena od preko 20 godina dosijedanja po tužitelju računajući od 8. listopada 1991., do kada su predmetne nekretnine bile u režimu društvenog vlasništva pa do podnošenja tužbe 4. srpnja 2012., prvostupanjski sud na pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje, uz pravilan zaključak da su ispunjene sve zakonske pretpostavke za stjecanje prava vlasništva dosjelošću, pravilno primijenio materijalno pravo navedeno u pobijanoj presudi kada je prihvatio zahtjev tužitelja, pa suprotni žalbeni navodi nisu osnovani.“

52. VLASNIŠTVO POSEBNOG DIJELA NEKRETNINE (čl. 72. ZV-a)

Pravilno je prvostupanjski sud utvrdio da vlasništvo određenoga posebnoga dijela nekretnine, pa i sporednih dijelova na koje se proteže, nije uspostavljeno niti u okolnostima kada su faktično ispunjene sve pretpostavke njegovog osnivanja (bez ispunjenja predviđenog načina (modus stjecanja) uspostave - upisom u zemljišnu knjigu.

Županijski sud u Zagrebu, Gž-2888/2021-3, od 3. studenoga 2022.

„Polazeći od navedenih utvrđenja i nesporne činjenice da predmetna nekretnina nije etažirana, pa tako tuženici nisu niti upisani kao zemljišnoknjižni vlasnici posebnog dijela nekretnine, prvostupanjski sud je utvrdio da nije uspostavljeno vlasništvo određenog posebnog dijela nekretnine na način da se isto proteže i na sporne sporedne dijelove koji su predmet ovog postupka, sukladno gore citiranim odredbama čl. 72. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (Narodne novine, broj: 91/96, 68/98, 137/99, 73/00, 114/01, 76/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 142/12 - dalje: ZVDSP) i čl. 24. Zakona o zemljišnim knjigama (Narodne novine, broj 91/96, 68/98, 137/99, 114/01, 100/04, 107/07, 152/08, 126/10, 55/13 i 60/13 - dalje: ZZK), već da je riječ o dijelovima predmetne nekretnine koji služe kao zajednički, pa je pozivom na odredbu čl. 67. st. 6. ZVDSP prihvatio tužbeni zahtjev u odnosu na prvotuženika, dok je odbio tužbeni zahtjev u odnosu na drugotuženika jer više nije vlasnik predmetnog stana pa je prihvatio prigovor promašene pasivne legitimacije drugotuženika kao osnovan.

Imajući u vidu ovakva utvrđenja prvostupanjskog suda, koja utvrđenja prvotuženik u tijeku postupku, a niti u navodima žalbe nije s uspjehom osporio, pravilno je prvostupanjski sud u odnosu na prvotuženika ocijenio tužbeni zahtjev tužitelja osnovan, a za koji zaključak je, sukladno uputi iz odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske poslovni broj Rev-1966/13-2 od 7. veljače 2018., dao valjane i argumentirane razloge, pa suprotni navodi žalbe prvotuženika takav zaključak suda nisu doveli u sumnju.

Žalbeni navodi prvotuženika svode se na drugačiju ocjenu provedenih dokaza od one ocjene dokaza suda prvog stupnja i o pravnoj (ne)utemeljenosti zahtjeva tužitelja, a koji navodi i tvrdnje nisu doveli u sumnju pravilnost i zakonitost pobijane odluke budući je prvostupanjski sud ispitao sve okolnosti važne za donošenje pravilne i zakonite odluke u ovom predmetu i za svoj zaključak dao jasne i valjane razloge koje prihvaća i ovaj sud. Žalitelj u žalbi ne iznosi relevantne razloge za drugačiju ocjenu navedenih okolnosti, već ocjenjuje pravno shvaćanje prvostupanjskog suda, međutim takvim navodima žalbe ne dovodi s uspjehom u sumnju osnovanost prvostupanjske presude u pobijanom dijelu.

Na žalbene navode kojima se prvotuženik poziva na sadržaj nalaza i mišljenja vještaka u kojem isti navodi da potkrovnii dio iznad stana prvotuženika, galerija, na II. katu stambene zgrade u Z., ... 32, izgrađene na zemljištu k.č.br. 4097/11 k.o. R. čini jedinstvenu građevinsku i stambenu cjelinu sa stanom prvotuženika na II. katu, valja istaknuti da je pravilno prvostupanjski sud utvrdio da vlasništvo određenoga posebnoga dijela nekretnine, pa i sporednih dijelova na koje se proteže, nije uspostavljeno niti u okolnostima kada su (kao u konkretnom slučaju) faktično ispunjene sve pretpostavke njegovog osnivanja (čl. 71. – 75. ZVDSP) bez ispunjenja predviđenog načina (modus stjecanja) uspostave - upisom u zemljišnu knjigu jer se prema odredbama čl. 72. ZVDSP i čl. 24. ZZK vlasništvo određenoga posebnog dijela nekretnine uspostavlja upisom u zemljišnu knjigu kao pravo povezano s određenim suvlasničkim dijelom te nekretnine upisuje u vlasničkom listu na suvlasničkom dijelu onoga suvlasnika za kojega je osnovano vlasništvo posebnog dijela, uz navođenje posebnoga dijela nekretnine i sporednih dijelova na koje se proteže, dok se na posjedovni list stavlja natpis etažnog vlasništva (odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske poslovni broj Rev-1966/13-2 od 7. veljače 2018., a nesporno je da nije uspostavljeno vlasništvo posebnog dijela nekretnine prvotuženika na način da se isto proteže i na sporne sporedne dijelove. Pri tome sama činjenica da se na tavan može doći samo iz stana prvotuženika nije dovoljna da prvotuženik stekne isključivo pravo na tavan i krov i da može izvoditi radove po svojoj volji bez suglasnosti tužitelja kao vlasnika jednog stana u zgradi.“

53. STVARI IZVAN PROMETA (čl. 3. ZV-a)
S obzirom da je sporna nekretnina stvar izvan prometa, po ocjeni suda tuženi se neosnovano poziva na stjecanje prava vlasništva povjerenjem u zemljišne knjige jer bi se na to načelo on mogao pozivati jedino da se radi o nekretnini na kojoj se može steći pravo vlasništva.

Županijski sud u Varaždinu, Gž Zk-534/2022-2, od 27. listopada 2022.

„Nakon provedenog postupka sud prvog stupnja utvrdio je da je u odnosu na spornu kčbr. 8221/2 k.o. M. – D. proveden postupak obnove zemljišne knjige te da je ta nekretnina ranije nosila oznaku kčbr. 2585/3 terasa površine 33 m² i bila je upisana u zk.ul. 1546 k.o. S. A.. Nekretnina je u vrijeme kada je još nosila staru oznaku Uredbom Vlade

Republike Hrvatske o određivanju granice pomorskog dobra na dijelu k.o. S. A. od 23. prosinca 2005. („Narodne novine“ broj 153/05.; dalje: Uredba) za luku P. ušla u područje unutar granice pomorskog dobra. Na temelju te Uredbe 2014. proveden je postupak od strane nadležnog povjerenstva P.-G. županije za granice pomorskog dobra, koje tijelo je podnijelo na provedbu elaborat, koji je u konačnici proveden u katastru nekretnina donošenjem Rješenja od 8. kolovoza 2014. Sud nadalje utvrđuje da je novo formirana nekretnina označena kao kčbr. 8221/2 k.o. M. – D. bila na lokaciji uz more u lučici P.. Po ocjeni suda sporna nekretnina je na temelju odredbe članka 3. Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama („Narodne novine“ broj 157/03., 100/04., 141/06., 38/09., 123/11., 56/16. i 98/19.; dalje: ZPDML) donošenjem Uredbe postala opće dobro koje je netuđivo i ne može biti predmet stjecanja prava vlasništva ni drugih stvarnih prava te koje ne može biti u prometu. Iz tih razloga sud zaključuje da tuženi Z. Š. nije mogao pravnim poslom – Kupoprodajnim ugovorom od 4. lipnja 2008. steći pravo vlasništva na pomorskom dobru jer se radi o res extra commercium, odnosno, o stvari izvan prometa u smislu odredbe članka 3. stavak 2. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima („Narodne novine“ broj 91/96., 68/98., 137/99., 22/00., 73/00., 129/00., 114/01., 79/06., 141/06., 146/08., 38/09., 153/09., 143/12., 152/14. i 81/15.-pročišćeni tekst; dalje: ZV) na kojoj niti jedna fizička ili pravna osoba ne može steći pravo vlasništva iz kojih razloga sud zaključuje da je Kupoprodajni ugovor kojeg je zaključio tuženi Z. Š. ništetan pravni posao. S obzirom da je sporna nekretnina stvar izvan prometa, po ocjeni suda tuženi Z. Š. neosnovano se poziva na stjecanje prava vlasništva povjerenjem u zemljišne knjige jer bi se na to načelo on mogao pozivati jedino da se radi o nekretnini na kojoj se može steći pravo vlasništva. Iz tih razloga sud usvaja tužbeni zahtjev za ispravak zemljišnoknjižnog upisa brisanjem prava vlasništva, između ostalih, i suvlasničkog dijela tuženog Z. Š. te nalaže upis kčbr. 8221/2 kao pomorskog dobra.

Tuženi Z. Š. u žalbi ističe činjenicu da sporna nekretnina nije bila upisana u zemljišnim knjigama kao pomorsko dobro u vrijeme kada je on kupio tu nekretninu već se radilo o neizgrađenom građevinskom zemljištu koje je odlukom Općine Krk od 17. svibnja 1978. kao neizgrađeno građevinsko zemljište dato na korištenje fizičkoj osobi A. C. u svrhu formiranja okućnice, sukladno provedbenom planu, zbog čega se nekretnina nije koristila kao pomorsko dobro već ju je koristila fizička osoba kao okućnicu i terasu pa smatra da ju je postupajući s povjerenjem u zemljišne knjige mogao steći u vlasništvo te da je s obzirom na činjenicu da je nekretnina naknadno proglašena pomorskim dobrom njemu trebala biti isplaćena naknada za oduzetu imovinu pozivajući se pri tom na članak 33. stavak 2. ZV-a.

Žalbene tvrdnje tuženog Z. Š. nisu osnovane jer je pravilno sud prvog stupnja utvrdio da je sporna nekretnina postala pomorsko dobro na način propisan ZPDMLom i to donošenjem Uredbe kojom je određena granica pomorskog dobra 2005. te je tada ta nekretnina postala opće dobro od interesa za Republiku Hrvatsku sukladno članku 3. stavak 1. ZPDML-a i od tada nije mogla biti predmetom stjecanja prava vlasništva i drugih stvarnih prava na temelju članka 5. stavak 2. ZPDML-a, zbog čega je pravilan pravni

stav suda prvog stupnja da ju tuženi Z. Š. nije mogao steći 2008. pravnim poslom. Činjenica koju u žalbi ističe tuženi Z. Š. da mu nije isplaćena naknada za oduzetu imovinu ne utječe na pravilnost pobijane presude jer ako je to točno, tada je on imao pravo tražiti naknadu sukladno propisima o izvlaštenju. Kako je sporna nekretnina postala pomorsko dobro sukladno odredbi članka 14. stavak 1.

ZPDML-a i stvar izvan prometa, pravilan je pravni stav suda prvog stupnja da se tuženi Z. Š. ne može pozivati na stjecanje prava vlasništva povjerenjem u zemljišne knjige jer bi se na to načelo mogao pozivati samo u slučaju kada bi nekretnina mogla biti predmet prava vlasništva.“

54. PRIJENOS VLASNIŠTVA - OVRHA (čl. 50. OZ-a)

Prijenos vlasništva nije od utjecaja da se zahtjeva ispunjenje činidbe koje ispunjenje je naloženo ovršnom ispravom (sudskom odlukom). Nova vlasnica ne može spriječiti provedbu predmetne ovrhe ranijih vlasnika kojima je činidba naložena.

*Županijski sud u Rijeci, Gž-1471/2019-7,
od 27. travnja 2022.*

„U odnosu na prvi prigovor pozivom na odredbu čl. 50. st. 1. toč. 7. OZ-a, treba istaknuti da je sud prvog stupnja pravilno utvrdio da činjenica darovanja predmetne nekretnine kćeri tužitelja ... nije od utjecaja, sve iz razloga jer je ovršnom ispravom naloženo izvršiti činidbu, zbog čega nije prestalo pravo tuženika zahtijevati ispunjenje pravomoćne i ovršne sudske odluke. Slijedom toga, prijenos vlasništva nije od utjecaja, obzirom da je ovršnom ispravom činidba naložena upravo tužiteljima, stoga nova vlasnica ne može spriječiti provedbu predmetne ovrhe protiv tužitelja kao ranijih vlasnika i onih kojima je činidba naložena. Imajući u vidu navedeno, jasno je da je ovrha određena protiv osoba (ovdje tužitelja), koji su izveli bespravnu gradnju izvan dopuštenih gabarita i upravo su oni ti koji su dužni sami ukloniti ili trpjeti da se o njihovom trošku izvedu radovi rušenja dijela nekretnine za koju je pravomoćnom i ovršnom presudom utvrđeno da ju je potrebno srušiti.

Također, sud prvog stupnja utvrđuje da nije niti mogla steći steći pravo vlasništva na dijelu nekretnine na kojem se traži ovrha rušenjem jer da taj dio nekretnine nesporo nije legaliziran, a vlasništvo na nekretnini da stječe se upisom u zemljišne knjige.

Što se tiče prigovora koji se odnosi na ispunjenje tražbine, odnosno da bi provedbom ovrhe bila narušena stabilnost građevine, valja istaći da je sud prvog stupnja utvrdio da navedenu tvrdnju tužitelji nisu potkrijepili niti jednim dokazom, kao i da tužitelji nisu tvrdili, a niti dokazivali da bi u parničnom postupku koji je prethodio donošenju pravomoćne i ovršne presude bili onemogućeni raspraviti mogućnost činidbe, koja je bila predmetom postupka i na okolnost da li bi izvođenje radova koje su tamo tužitelji tražili tužbom bila narušena stabilnost građevine, obzirom da iz stanja tog spisa je razvidno da su se provodili očevidi i vještačenja te nije bilo zapreke za tužitelje (tamo tuženike) istaknuti i raspraviti prigovore koje sada ističu kao razlog nedopustivosti ovrhe u ovom parničnom postupku.

Također, utvrđuje da tužitelji nisu niti tvrdili da je činidba naložena ovršnom ispravom, postala nemoguća zbog činjenice koja je nastala u vrijeme kad je tužitelji više

nisu mogli istaknuti u postupku iz kojeg potječe odluka, a nije uopće jasno ni potkrijepljeno ikakvim dokazima kako je moguće da se tek po okončanju parničnog postupka iz kojeg potječe ovršna isprava pojavila opasnost od narušavanja stabilnosti građevine koja bi nastala rušenjem i radnjama određenim u ovršnoj ispravi.“

55. PREDAJA U SUPOSJED (čl. 42. ZV-a) **Kada nije osnovan zahtjev za predaju u posjed već zahtjev za predaju u suposjed, nema mjesta odbijanju tužbenog zahtjeva u cijelosti, već treba udovoljiti zahtjevu za predaju u suposjed.**

Vrhovni sud RH, Rev 405/2022-2, od 3. svibnja 2022.

„Pravilno je zaključivanje drugostupanjskog suda da u situaciji kad suvlasnici nisu razvrgnuli suvlasničku zajednicu nekretnina, tužiteljica, koja svoje pravo ne temelji na sporazumu stranaka o uređenju suposjedovnih odnosa i na postojanje kojeg eventualnog sporazuma se ne odnosi pitanje, ne može osnovano zahtijevati predaju u isključivi posjed spornog dijela nekretnine već da to svoje pravo može ostvariti u postupku razvrgnuća suvlasničke zajednice nekretnina.

Međutim, shvaćanje drugostupanjskog suda da je tužbeni zahtjev u cijelosti neosnovan nije pravilan.

Prema pravnom shvaćanju ovog suda, koje je izraženo u odlukama broj Rev-2055/10 i Rev-1361/1998, svim suvlasnicima pripada pravo na suposjed stvari pa ne može neki od suvlasnika isključiti druge suvlasnike iz suposjeda, odnosno tražiti za sebe cijelu stvar, bez obzira na veličinu suvlasničkog dijela pojedinog suvlasnika (članak 42. stavak 1. ZV).

U navedenim odlukama izraženo je i shvaćanje da je pogrešan pravni pristup prema kojem je tužbeni zahtjev na predaju spornih nekretnina u posjed neosnovan samo iz razloga što tužba nije upravljena na predaju u suposjed. To je zato jer zahtijevanje predaje u posjed u sebi uključuje manje, a takav je zahtjev za predaju u suposjed, pa kada nije osnovan zahtjev za predaju u posjed već zahtjev za predaju u suposjed, nema mjesta odbijanju tužbenog zahtjeva u cijelosti, već treba udovoljiti zahtjevu za predaju u suposjed, a za više traženo tužbeni zahtjev odbiti.

56. STJECANJE PRAVA VLASNIŠTVA DOSJELOŠĆU (čl. 160. ZV-a)

U vrijeme potrebno za dosjelošt uračunava se i vrijeme za koje su prednici sadašnjega posjednika neprekidno posjedovali kao zakoniti, poštenu i istiniti samostalni posjednici, odnosno kao poštenu samostalni posjednici.

*Vrhovni sud RH, Rev-x 473/2018-3,
od 12. srpnja 2022.*

„Tvrdnje o navodnom prekidu tijekom roka dosjedanja nisu odlučne za rješenje ovog spora, jer su tužitelji i prije osporavanja prava vlasništva podnošenjem tužbe, kao i prije donošenja rješenja kojim je odbijen zahtjev za konvalidaciju ugovora o kupoprodaji sklopljenog s prodavateljicom A.B., stekli pravo vlasništva na temelju zakona, dosjelošću. Pri tome se, suprotno shvaćanju nižestupanjskih sudova, u rok dosjelošti treba računati i vrijeme prije 8. listopada 1991.

Glede stjecanja prava vlasništva dosjelošću na nekretninama koje su do 8. listopada 1991 bile u društvenom vlasništvu ovaj sud je izrazio shvaćanje u više odluka (npr. broj Rev-291/14-2 od 17. travnja 2018., Rev- 3014/2019 od 12. svibnja 2020., Rev-2891/18 od 9. ožujka 2021. i dr.).

Prema tom shvaćanju za takve nekretnine treba u vrijeme dosjelosti računati i vrijeme prije 8. listopada 1991., ako se time ne vrijedaju vlasnička prava osoba koja ta prava nisu stekla na temelju odredbe čl. 388. st. 4. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima ("Narodne novine", broj 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08 i 38/09), nego na temelju drugih odredaba tog Zakona, kao i vrijeme nakon toga sve do 17. studenoga 1999.

Naime, odredbom čl. 388. st. 4. ZVDSP bilo je propisano da se u rok za stjecanje dosjelošću nekretnina koje su na dan 8. listopada 1991. godine bile u društvenom vlasništvu, kao i za stjecanje stvarnih prava na tim nekretninama dosjelošću računa se i vrijeme posjedovanja proteklo prije toga dana.

Navedenu odredbu Ustavni sud je ukinuo odlukom br. U-I-58/1997, U-I-235/1997, U-I-237/1997, U-I-1053/1997 i U-I-1054/1997 od 17. studenoga 1999. ("Narodne novine" 137/99).

S obzirom na ukidanje navedene odredbe bilo je sporno uračunavanje vremena dosjedanja na nekretninama u društvenom vlasništvu prije 8. listopada 1991.

O navedenom spornom pitanju Europski suda za ljudska prava (*Trgo protiv Hrvatske, Jakeljić protiv Hrvatske, Radomilja i drugi protiv Hrvatske* i *Gashi protiv Hrvatske*) zauzeo je shvaćanje:

„U tim okolnostima, Sud smatra da podnositelj zahtjeva koji se razumno oslonio na zakonodavstvo koje je kasnije ukinuto kao neustavno ne bi trebao – s obzirom na izostanak bilo kakve štete u odnosu na prava drugih osoba – snositi posljedice greške koju je počinila sama država, donijevši takav neustavan propis. Zapravo, kao posljedica njegovog ukidanja, vlasništvo imovine koje je podnositelj zahtjeva stekao dosjelošću na temelju odredbe koja je kasnije ukinuta kao neustavna, vraćeno je državi kojoj je time pogodovala njezina vlastita greška. U svezi s tim, Sud ponavlja da rizik bilo kakve greške koju su počinila državna tijela mora snositi država te da se greške ne smiju ispravljati na trošak dotičnog pojedinca, posebice kada ne postoji drugi suprotstavljeni privatni interes.”

Prema odredbi čl. 159. ZVDSP samostalni posjednik čiji je posjed pokretne stvari zakonit, istinit i pošten, stječe je dosjelošću u vlasništvo protekom tri godine, a takav posjednik nekretnine protekom deset godina neprekidnoga samostalnog posjedovanja (st. 1.). Vrijeme potrebno za dosjelost počinje teći onoga dana kad je posjednik stupio u samostalni posjed stvari, a završava se istekom posljednjega dana vremena potrebnoga za dosjelost.(čl. 160. st. 1.). U vrijeme potrebno za dosjelost uračunava se i vrijeme za koje su prednici sadašnjega posjednika neprekidno posjedovali kao zakoniti, poštenu i istiniti samostalni posjednici, odnosno kao poštenu samostalni posjednici (čl. 160. st. 2.).

Iz činjenica koje su utvrđene u ovom postupku proizlazilo bi da su tužitelji osobno i putem svojih prednika neprekinuto bili u zakonitom, istinitom i poštenom posjedu predmetnih nekretnina tako što su stupili u posjed

predmetne nekretnine, temeljem kupoprodajnog ugovora sklopljenog dana 27. svibnja 1980. Tuženica nije dokazala da je u vrijeme posjedovanja, a prije isteka roka u kojem se vlasništvo stječe dosjelošću u smislu navedenih zakonskih odredaba, podnosila tužbe ili poduzimala radnje koje bi ukazivale na to da je nastupio prekid tijeka dosjelosti slijedom čega bi posjednici postali nepošteni. Također se ukazuje da je rješenje upravnog tijela kojim je odbijen zahtjev za konvalidaciju ugovora iz 1980., osim što po svom sadržaju nije odlučno za poštenje posjeda, doneseno nakon što su tužitelji već stekli pravo vlasništva dosjelošću.“

57. NAPLATA TRAŽBINE PRISILNIM PUTEM (čl. 36. ZZK-a)

Ako u zemljišnim knjigama nije upisano založno pravo glede sporednog potraživanja s osnove kamate, kako to propisuje odredba čl. 36. st. 2. Zakon o zemljišnim knjigama vjerovnik ostvaruje pravo samo na namirenje iznosa glavnice koji je osiguran hipotekom.

Vrhovni sud RH, Rev 3815/2019-2, od 31. kolovoza 2022.

„Prvostupanjski sud je pozivom na odredbe članka 336., članka 339. stavak 1. i članka 297. stavak 1. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima („Narodne novine“ broj 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 90/10, 143/12, 152/14 – dalje: ZVDSP) prihvatio tužbeni zahtjev tužitelja i zaključio da je tuženica kao vlasnica nekretnine opterećene založnim pravom, dužna trpjeti namirenje tražbine tužitelja (kao hipotekarnog vjerovnika) iz vrijednosti te nekretnine. Kako iz Sporazuma o osnivanju hipoteke proizlazi da je tražbina od 55.000,00 eura dospjela 8. siječnja 2006., prvostupanjski sud je zaključio da je tuženica dužna trpjeti namirenje tražbine u iznosu od 55.000,00 eura u kunskoj protuvrijednosti po prodajnom tečaju Hrvatske narodne banke na dan isplate sa zateznim kamatama od 9. siječnja 2006. do isplate.

Drugostupanjski sud, odlučujući o žalbi tuženici, preinačava prvostupanjsku presudu (članak 373. točka 3. ZPP), u dijelu dosuđenih zateznih kamata na iznos glavnice i odbija u tom dijelu zahtjev tužitelja, jer smatra da s obzirom da u zemljišnim knjigama nije upisano založno pravo glede sporednog potraživanja s osnove kamate, kako to propisuje odredba članka 36. stavak 2. Zakon o zemljišnim knjigama („Narodne novine“ broj 91/96, 68/98, 137/99, 114/01, 100/04, 107/07, 52/08, 126/10, 55/13, 60/13 i 108/17 – dalje: ZZK) tužitelj ostvaruje pravo samo na namirenje iznosa glavnice koji je osiguran predmetnom hipotekom, pa s obzirom na to da založno pravo u vezi sporednog potraživanja s naslova kamata nije stečeno jer nije upisano u zemljišne knjige, tužitelju pripada samo namirenje u pogledu iznosa glavnice.

Prema odredbi članka 309. stavak 1. ZVDSP dobrovoljno ugovorno založno pravo na nekretnini (dobrovoljna ugovorna hipoteka) i na pravu izjednačenom s nekretninom stječe vjerovnik uknjižbom toga prava u zemljišnu knjigu kao tereta na njime opterećenoj nekretnini, ako zakonom nije što drugo određeno.

Dakle, založno pravo se stječe upisom u zemljišne knjige i taj upis ima konstitutivno značenje, pa se tražbina osigurana založnim pravom (hipotekom) iz založene nekretnine može namiriti samo za iznos koji je upisan u zemljišne knjige u skladu s općim i posebnim pravilima za upis hipoteke iz članka 35. do 38. ZZK. Ukoliko u zemljišnim knjigama nije upisano založno pravo glede sporednog potraživanja-kamata, kako to propisuje ZZK (članak 36. stavak 2. ZZK), tada tužitelj nema pravo na namirenje kamata. Naime, uz tražbinu za koju je ugovoreno da se plaćaju kamate upisuje se i kamatna stopa. Ako su ugovorene zakonske kamate, umjesto kamatne stope, upisat će se: zakonska kamata. Prema članku 36. stavak 1. ZZK hipoteka se može upisati samo glede točno određene svote u novcu. Svota može biti određena i u skladu s pravilima o valutnoj ili indeksnoj klauzuli.

Prema mišljenju ovoga suda navedena odredba sasvim jasno propisuje na koji se način kamate upisuju. Naime, upis založnog prava je strogo formalan budući izvire iz zemljišnoknjižnog prava koje upravo traži vidljivost i transparentnost onoga što je upisano u zemljišne knjige. Kako u konkretnom slučaju nisu upisane zatezne kamate na način koji propisuje odredba članka 36. ZZK, pravilan je zaključak drugostupanjskog suda da kamate ne mogu biti predmetom utvrđenja tražbine i namirenja.

Stvarnopravno osiguranje na nekretninama utemeljeno na pravnom poslu stječe se upisom u zemljišnu knjigu tog stvarnog prava u korist stjecatelja. Upis stvarnog prava za korist stjecatelja konstitutivan je za stjecanje stvarnog prava u smislu članka 119.- 120., 263. i 309. ZVDSP. Ako kod stjecanja kojeg od stvarnih prava na nekretninama temeljem pravnog posla ne dođe do upisa u zemljišne knjige kao valjanog načina stjecanja, stjecatelj nije postao nositelj stvarnog prava.

Tužitelj neosnovano prigovara da je iz Sporazuma o osnivanju hipoteke vidljivo da su i kamate osigurane založnim pravom. Naime, kao što je već navedeno, založno pravo stječe se upisom u zemljišnu knjigu u smislu članka 309. ZVDSP, a ne sklapanjem ugovora. Iz zemljišne knjige nije vidljivo da bi i glede zateznih kamata bilo upisano založno pravo. Pri tome se napominje da je odredbom članka 36. stavak 2. ZZK propisano da se uz tražbinu za koju je ugovorena da se plaćaju kamate upisuje i kamatna stopa, a ako su ugovorene zakonske kamate, umjesto kamatne stope upisati će se: zakonska kamata.“

58. RAZVRGNUĆE SUVLASNIČKE ZAJEDNICE (čl. 40. ZZK-a)
U postupku utvrđivanja prava vlasništva na novoformiranoj čestici pasivno legitimirani su zemljišnoknjižni vlasnici svih čestica od kojih je nastala, a na tuženoj strani moraju nužno biti obuhvaćeni svi suvlasnici, te suvlasnici imaju položaj nužnih suparničara i stoga svi moraju sudjelovati u postupku.

Županijski sud u Zagrebu, Gž-2865/2022-2, od 16. rujna 2022.

„U slučaju kada je predmet postupka utvrđenje prava vlasništva na novoformiranoj čestici koja nije upisana u zemljišnoj knjizi ali su upisane zemljišnoknjižne čestice od kojih je ista nastala, u postupku utvrđivanja prava vlasništva na novoformiranoj čestici pasivno legitimirani su

zemljišnoknjižni vlasnici svih čestica od kojih je nastala, a na tuženoj strani moraju nužno biti obuhvaćeni svi suvlasnici, te suvlasnici imaju položaj nužnih suparničara i stoga svi moraju sudjelovati u postupku.

Odredbom čl. 201. ZPP-a, je propisano, ako se prema zakonu ili zbog prirode pravnog odnosa spor može riješiti samo na jednak način prema svim suparničarima (jedinstveni suparničari), smatraju se oni kao jedna parnična stranka, pa u slučaju ako pojedini suparničari propuste koju parničnu radnju učinak parničnih radnji što su ih poduzeli drugi suparničari proteže se i na one koji te radnje nisu poduzeli.

Stoga, u situaciji kada tužitelj tužbom nije obuhvatio sve suvlasnike posebnih dijelova nekretnine, a tužbenim zahtjevom traži utvrđenje vlasništva novoformirane čestice, u koju ulazi i dio nekretnina upisanih kao vlasništvo Republike Hrvatske, odnosno kao općenarodna imovina, time bi bez znanja tih vlasnika, promijenio i njihov vlasnički dio. Stoga su u konkretnom slučaju, kako je to već navedeno, zemljišnoknjižni vlasnici nekretnina, dijelovi kojih ulaze u sastav novoformirane čestice, nužni suparničari (tako i ŽS u Zagrebu u rješenju posl. br. Gž-3176/2018-2 od 24. rujna 2019.).“

RADNO PRAVO³

48. NEZADOVOLJAVANJE NA PROBNOM RADU (čl. 53. ZR-a)
Okolnost da je radnik privremeno spriječen u obavljanju poslova svog radnog mjesta za vrijeme trajanja probnog rada ne može utjecati na promjenu ocjene poslodavca koju je on na temelju dotadašnjih rezultata probnog rada stvorio o radu radnika, a time ga ni spriječiti da unutar ugovorenog probnog rada otkáže ugovor o radu.

Županijski sud u Rijeci, Gž R-991/2022, od 16. studenog 2022.

„Prema odredbi čl. 53. Zakona o radu („Narodne novine“ broj 93/14, 127/17 i 98/19 – dalje: ZR) prilikom sklapanja ugovora o radu može se ugovoriti probni rad (stavak 1.). Probni rad iz stavka 1. ovoga članka ne smije trajati duže od šest mjeseci (stavak 2.). Nezadovoljavanje radnika na probnom radu predstavlja posebno opravdani razlog za otkaz ugovora o radu (stavak 3.). Na otkaz iz stavka 3. ovoga članka primjenjuju se odredbe ovoga Zakona o otkazu ugovora o radu, osim članka 120., članka 121. stavak 1. i članak 125. ovoga Zakona (stavak 4.). Otkazni rok kod ugovorenog probnog rada je najmanje sedam dana (stavak 5.).

Otkazivanje ugovora o radu zbog nezadovoljstva poslodavca radom radnika unutar probnog roka, predstavlja opravdan razlog za otkaz ukoliko taj otkaz nije diskriminirajući ili šikanozni. U konkretnom slučaju tuženik je prije isteka probnog rada utvrdio da radnik ne zadovoljava na radu jer je za vrijeme trajanja ugovorenog probnog rada od strane poslodavca ocijenjen nezadovoljavajućim. U

³ Odluke sudova temelje se na odredbama Zakona o radu (Nar. nov., br. 38/95, 54/95, 65/95, 102/98, 17/01, 82/01, 114/03, 123/03, 142/03, 30/04, 137/04, 68/05, dalje: ZR/95), odredbama Zakona o radu (Nar. nov., br. 149/09, 61/11, 82/12, 73/13, dalje: ZR/09), odredbama Zakona o radu (Nar. nov., br. 93/14, 127/17, 98/19, dalje: ZR) i odredbama Zakona o porezu na dohodak (Nar. nov., br. 177/04, 73/08, 80/10, 114/11, 22/11, 144/12, 120/13, 125/13, 148/13, 83/14, 143/14, 136/15, dalje: ZPD).

konkretnom slučaju tužitelj je rad nadzirao, pratio i ocijenio njegov neposredno nadređeni rukovoditelj H. B., a koji je donio ocjenu probnog rada prema kriterijima propisanim Pravilnikom o radu tuženika iz veljače 2021., primjenjujući kriterije, kvalitetu rada, odnos radnika prema radu, odnos radniku prema sredstvima rada, odnos radnika prema drugim radnicima, radnu disciplinu, provjera praktičkog znanja radnika za rad na siguran način i druge kriterije koji su utvrđeni internim aktima za pojedina poslovna područja te dostavio svoju negativnu ocjenu tuženiku.

Slijedom navedenog pravilno je sud prvog stupnja utvrdio da je tuženik postupio zakonito prilikom otkazivanja ugovora o radu tužitelju jer je odluka donesena temeljem ocjene neposredno nadređenog voditelja Odjela H. B.. Tvrdnja tužitelja da ocjenjivanje tužitelja u ime tuženika nije izvršila osoba koja je ovlaštena za ocjenjivanje, nije osnovana jer suprotno proizlazi iz provedenih dokaza. Naime, tužitelja je ocjenjivao H. B., te je isti i ocijenio rad tužitelja, a da je isti neposredno nadređen tužitelju proizlazi iz iskaza samog H. B., tako i iskaza svjedokinje V. M. koja je bila kod tuženika u vrijeme otkazivanja ugovora o radu menadžer za ljudske resurse i koja je iskazala da je upravo H. B. bio neposredno nadređeni tužitelju, te da to nije D. J. koji nije u menadžerskoj strukturi da bi mogao biti nadređeni tužitelju. Osim toga, nitko tijekom prvostupanjskog postupka, nije predlagao izvođenje dokaza, odnosno pribavljanje sistematizacije radnih mjesta ili bilo kojeg drugog dokaza iz kojeg bi bilo vidljivo tko je bio neposredno nadređeni tužitelju, a niti je sam tužitelj tijekom postupka tvrdio da to ne bi bio H. B.. Upravo suprotno, u tužbi i tijekom postupka, sam tužitelj navodi da je njegov neposredno nadređeni bio H. B.. Budući da je poslodavac u konkretnom slučaju odlučio da tužitelj nije zadovoljio na probnom radu, to već sama takva njegova ocjena predstavlja opravdani razlog za otkaz ugovora o radu u smislu odredbe čl. 53. st. 3. ZR-a.

U odnosu na tvrdnju tuženika da je otkaz ugovora o radu rezultat diskriminatornog postupanja tuženika valja odgovoriti da tužitelj tijekom postupku nije učinio vjerojatnim da je otkazivanje ugovora o radu uvjetovano kojom od diskriminatornih osnova, pa ni osnovnom koju ističe u žalbi (zdravstveno stanje).

Tužitelj očito nije uvjerio sud odnosno ponudio činjenice iz kojih bi prolazila konkretna i individualizirana sumnja da je u pitanju diskriminacija. Dakle, tvrdnju da je odluka o otkazu ugovora radu rezultat diskriminacije, sud prvog stupnja je pravilno ocijenio neosnovanom, budući da su upravo radi otklanjanja sumnje u mogućnost nezakonitog postupanja tuženika, provedenim dokazima utvrđeni razlozi nezadovoljstva radom tužitelja, zbog kojih mu nije bilo prihvatljivo zadržati tužitelja na radu.

Što se pak tiče primjene odredbe čl. 38 ZR-a pravilno je sud prvog stupnja ocijenio da se navedena odredba u konkretnom slučaju ne primjenjuje.

Naime, odredbom čl. 38, ZR-a propisano je da radniku koji je pretrpio ozljedu na radu ili je obolio od profesionalne bolesti, za vrijeme privremene nesposobnosti za rad tijekom liječenja ili oporavka od ozljede na radu, ili profesionalne bolesti, poslodavac ne može otkazati ugovor o radu.

Smisao ove odredbe jest da se općenito zaštite radnici kada su ne svojom voljom spriječeni u izvršavanju poslova svog radnog mjesta, zbog čega im poslodavac u tom

razdoblju njihove spriječenosti za rad ne može otkazati ugovor o radu zbog jednog od otkaznih razloga propisanih odredbom čl. 115. i čl. 116. ZR-a.

Tužitelju je tuženik otkazao ugovor o radu zbog nezadovoljavanja tužitelja na radu u ugovorenom probnom roku, a što je poseban razlog za otkaz propisan odredbom čl. 53. st. 3. ZR-a na koji se ne primjenjuje ograničenje i zabrana propisana odredbom čl. 38. ZR-a, a kako je to pravilno ocijenio i sud prvog stupnja. Navedeno proizlazi iz odredbe čl. 53. st. 4. ZR-a, koja propisuje da se na otkaz iz stavka 3. tog članka ne primjenjuju odredbe tog Zakona o otkazu ugovora o radu. Prema tome okolnost da je radnik privremeno spriječen u obavljanju poslova svog radnog mjesta za vrijeme trajanja probnog rada ne može utjecati na promjenu ocjene poslodavca koju je on na temelju dotadašnjih rezultata probnog rada stvorio o radu radnika, a time ga ni spriječiti da unutar ugovorenog probnog rada otkáže ugovor o radu na temelju odredbe čl. 53. st. 3. ZR-a.“

49. OBRAČUN POREZA NA DOHODAK

(čl. 45. ZPD-a)

Porez na dohodak i prirez porezu na dohodak, koji čine sastavne dijelove bruto plaće, dospijevaju tek s isplatom, što znači da do trenutka isplate nisu dospjeli na naplatu iznosi poreza na dohodak i prireza porezu na dohodak, pa se na te iznose kamate ne obračunavaju.

*Županijski sud u Rijeci, Gž R-218/2020-3,
od 9. studenoga 2022.*

„Kao što je pravilno utvrdio prvostupanjski sud, u skladu sa odredbom čl. 45. st. 1. i 2. Zakona o porezu na dohodak (NN 177/04, 73/08, 80/10, 114/11, 22/11, 144/12, 120/13, 125/13, 148/13, 83/14, 143/14, 136/15, dalje: ZPD) predujam poreza na dohodak obračunava, obustavlja i uplaćuje poslodavac, isplatelj primitka iz čl. 14. istoga Zakona ili sam porezni obveznik i to prilikom svake isplate prema propisima koji važe na dan isplate, a sukladno čl. 45. st. 4. i 5. ZPD i čl. 16. st. 1. i 9. Pravilnika o porezu na dohodak (NN 95/05, 96/06, 68/07, 146/08, 2/09, 146/09, 123/10, 137/11, 61/12, 79/13, 160/13, 157/14, dalje: Pravilnik) predujam poreza na dohodak od nesamostalnog rada obračunava se tijekom istog mjeseca svakog poreznog razdoblja isplaćenog primitka od nesamostalnog rada iz čl. 14. toga Zakona i čl. 11., 12. i 15. toga Pravilnika. Obračunati predujam poreza isplatelj obustavlja i uplaćuje istodobno sa isplatom primitka od nesamostalnog rada, kao porez po odbitku. Stoga porez na dohodak i prirez porezu na dohodak, koji čine sastavne dijelove bruto plaće, dospijevaju tek s isplatom, što znači da do trenutka isplate nisu dospjeli na naplatu iznosi poreza na dohodak i prireza porezu na dohodak, pa se na te iznose kamate ne obračunavaju. Kako je prvostupanjski sud pravilno odbio dio tužbenog zahtjeva radi isplate zakonske zatezne kamate na porez na dohodak i prirez porezu na dohodak sadržane u bruto iznosu 89.971,59 kn, neosnovani su žalbeni navodi tužiteljice kojima osporava takvo utvrđenje prvostupanjskog suda.

Neosnovani su žalbeni navodi tužiteljice koji se odnose na očito odbijajući dio odluke o parničnom trošku. Naime, prvostupanjski sud je pravilno dosudio tužiteljici naknadu

za sastav podneska od 10. svibnja 2019. u iznosu od 250,00 kn jer je riječ o tzv. ostalom podnesku (Tbr. 8. točka 3. Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika), a ne o obrazloženom podnesku iz Tbr. 8. točka 1. Tarife.

Nadalje, neosnovani su žalbeni navodi tužiteljice da joj je prvostupanjski sud trebao dosuditi naknadu putnih troškova njezine punomoćnice iz G. do B., kao i naknadu za odsustvo iz ureda, odnosno da nedosudivanje tih troškova predstavlja diskriminaciju. Naime, prvostupanjski sud je pravilno utvrdio da ti troškovi nisu bili potrebni za vođenje parnice jer je tužiteljica imala mogućnost angažirati punomoćnika iz Bjelovara u kojem slučaju joj ti troškovi ne bi nastali. Također, tužiteljica je imala i drugu mogućnost, a to je da je njezina punomoćnica iz G. za zastupanje na raspravama mogla angažirati u zamjenu odvjetnika iz B.. Kako tužiteljica nije postupila niti na jedan od navedenih načina, materijalne troškove svoje punomoćnice (putne troškove i troškove odsustva iz ureda) nastale u vezi s time dužna je snositi tužiteljica, u smislu odredbe članka 155. stavka 1. ZPP-a.“

50. NEZAKONITI OTKAZ – NAKNADA PLAĆE

(čl. 135. ZR-a/09)

Činjenica da je tužitelj svojevolumno otišao u prijevremenu starosnu mirovinu ne dovodi do uspostave prijašnjeg radnopravnog statusa budući da se isti nalazi u statusu umirovljenika od trenutka od kada je tražio naknadu plaće, pa dakle, od trenutka nastupa mirovine nadalje tužitelj nema pravo na razliku u plaći između mirovine i plaće koju bi primao da je radio kod poslodavca.

Županijski sud u Rijeci, Gž R-343/2020-4, od 2. studenoga 2022.

„Tužitelj potražuje naknadu plaće za razdoblje u kojem nije radio zbog nezakonitog otkaza poslodavca odnosno od 31. ožujka 2010. do stjecanja prava na punu starosnu mirovinu 27. kolovoza 2013., te pritom traži da se uračunaju (oduzmu) iznosi mirovine koje je u tom periodu tužitelj primao po osnovi odlaska u prijevremenu starosnu mirovinu.

U pravu je tužitelj kada u žalbi tvrdi da bi u takvom slučaju zastara tražbine naknade plaće počela teći od dana pravomoćnosti sudske oduke kojom je otkaz utvrđen nezakonitim, u konkretnom slučaju od 11. siječnja 2012. kada je donesena presuda Županijskog suda u Splitu poslovni broj Gž Rs-111/2011 (tako VS RH broj: Revr-521/2014 od 12. srpnja 2016. i dr.). Stoga bi o prigovoru zastare trebalo prosuđivati kroz specijalnu odredbu članka 135. Zakona o radu („Narodne novine“ broj: 149/09., 61/11., 82/12. i 73/13. - dalje ZR), ali samo u slučaju da je utvrđeno da tužitelju zatražena naknada plaće pripada.

U slučaju nedopuštenosti otkaza ugovora o radu, radniku se uspostavlja njegov radnopravni status koji je imao prije otkazivanja te da mu pripadaju sva prava koja bi imao u razdoblju od prestanka radnog odnosa zbog otkaza do uspostave prijašnjeg radnopravnog statusa, pa tako i pravo na naknadu plaće.

Međutim, treba uvažiti okolnost da je tužitelju rješenjem HZMO-a od 24. kolovoza 2010. priznato pravo na prijevremenu starosnu mirovinu počevši od 1. travnja 2010., dakle odmah nakon nezakonitog otkaza i to upravo na zahtjev tužitelja, kako to proizlazi iz predmetnog upravnog rješenja.

Stoga, činjenica da je tužitelj svojevolumno otišao u prijevremenu starosnu mirovinu ne dovodi do uspostave prijašnjeg radnopravnog statusa budući da se isti nalazi u statusu umirovljenika od trenutka od kada tražio naknadu plaće, pa dakle, od trenutka nastupa mirovine nadalje tužitelj nema pravo na razliku u plaći između mirovine i plaće koju bi primao da je radio kod poslodavca (tako VS RH broj Revr- 587/2017 od 20. siječnja 2021., Revr-675/17-2 od 5. veljače 2019., Revr-268/14-2 od 19. ožujka 2014.).

Svi preostali žalbeni navodi tužitelja referiraju se na tijek i trajanje bezuspješno provedenog ovršnog postupka pokrenutog radi vraćanja tužitelja na rad, koji ukazuju na činjenicu pokušaja tužitelja da se vrati na posao kod tuženika, što međutim, ne utječe na drugačiju odluku suda u ovome postupku, pored utvrđene činjenice svojevolumnog odlaska tužitelja u prijevremenu starosnu mirovinu.“

51. OZLJEDA NA RADU – NAKNADA ŠTETE

(čl. 111. ZR-a)

Prema činjeničnim utvrđenjima suda prvog stupnja tuženik je dokazao krajnju nepažnju tužitelja u obavljanju njegovog posla na koju poslodavac nije mogao utjecati niti je njene posljedice mogao izbjeći, kao i da je upravo takvo njegovo ponašanje uzrokovalo predmetnu štetu.

Županijski sud u Zagrebu, Gž R-2371/2022-2, od 26. listopada 2022.

„Odredbom članka 111. Zakona o radu (Narodne novine, broj 93/14 i 127/17, dalje u tekstu: ZR) propisano je ako radnik pretrpi štetu na radu ili u vezi s radom, poslodavac je dužan radniku naknaditi štetu po općim propisima obveznog prava.

U smislu navedene odredbe poslodavac odgovora radniku za štetu koju radnik pretrpi u vršenju poslova svog radnog mjesta, u vršenju drugih poslova na zahtjev i u korist svog poslodavca unutar radnog vremena ili u vršenju poslova koji ne predstavljaju obavljanje zadataka njegova radnog mjesta, ali su ti poslovi potrebni da se obave poslovi koje radnik uobičajeno radi u obavljanju svoga posla.

Odredbom članka 25. Zakona o zaštiti na radu (Narodne novine, broj 71/14, 118/14, 154/14, 94/18 i 96/18, dalje u tekstu: ZZR) propisano je da ozljeda na radu i profesionalna bolest koju je radnik pretrpio obavljujući poslove za poslodavca smatra se da potječe od rada i poslodavac za nju odgovara po načelu objektivne odgovornosti (stavak 1.), a poslodavac može biti oslobođen odgovornosti ili se njegova odgovornost može umanjiti ako je šteta nastala zbog više sile, odnosno namjerom ili krajnjom nepažnjom radnika ili treće osobe, na koje poslodavac nije mogao utjecati niti je njihove posljedice mogao izbjeći, unatoč provedenoj zaštiti na radu.

Pravilan je zaključak prvostupanjskog suda da u konkretnom slučaju nema odgovornosti tuženika za nastalu štetu tužitelju.

Naime, prema činjeničnim utvrđenjima suda prvog stupnja tuženik je dokazao krajnju nepažnju tužitelja u obavljanju njegovog posla na koju poslodavac nije mogao utjecati niti je njene posljedice mogao izbjeći, kao i da je upravo takvo njegovo ponašanje uzrokovalo predmetnu štetu. Krajnja nepažnja (culpa lata) postoji kad štetnik nije postupao onakvom pažnjom kakvu bi upotrijebio svaki prosječni čovjek. Prvostupanjski sud analizirajući postupanje tužitelja

kritične prigode, pravilno ga ocjenjuje kao postupanje u krajnjoj nepažnji (culpa lata), odnosno da tužitelj nije postupao s pažnjom koju bi upotrijebio svaki prosječni čovjek, a što je onda i dovelo do štetnog događaja.

Kako je tužitelj konkretnu štetu počinio u krajnjoj nepažnji, a što je pretpostavka da bi se tuženik mogao osloboditi odgovornosti, to je pravilnom primjenom materijalnog prava zahtjev tužitelja odbijen kao neosnovan.“

52. IZVANREDNI OTKAZ UGOVORA O RADU (116. ZR-a)

Na žalbene navode tuženika da je imao opravdan razlog za otkazivanje ugovora o radu nakon što je iz dopisa rješenje škole od 23. svibnja 2014. saznao da je svjedodžba tužitelja nevjerodostojna, valja odgovoriti da navedena okolnost nije opravdan razlog za otkazivanje ugovora o radu tužitelju, s obzirom je pravomoćnom presudom Upravnog suda poništeno rješenje škole od 21. svibnja 2018.

Županijski sud u Zagrebu, Gž R-2739/2022-2, od 26. listopada 2022.

„Iz rezultata provedenog postupka proizlazi:

- da je tužitelj bio radnik tuženika od 6. rujna 1983.,
- da je prije otkazivanja Ugovora o radu obavljao poslove radnog mjesta samostalni referent kontrole karata,
- da je radna knjižica tužitelja izdana u Z. 30. kolovoza 1983., u rubrici “podaci o školskoj i stručnoj spremi” postoji upis o završenoj osnovnoj školi 1982. i u rubrici “napredovanje tijekom zaposlenja” svjedodžba škole, u Z., 9. rujna 2002.,
- da je u matičnoj knjizi koja se nalazi u školi, a nosi naziv centar “...”, tužitelj upisan pod rednim brojem 86, da je iz ocjena po godinama programa i predmetima razvidno da je tužitelj I. godinu završio 31. kolovoza 1999., a IV. godinu završio 28. kolovoza 2002. i da je završni ispit polagao od 28. kolovoza do 9. rujna 2002.;
- da iz dopisa škole u Z., klasa: ..., ur.broj: ..., od 23. svibnja 2014. proizlazi da svjedodžba tužitelja pod matičnim brojem DP 86 nije vjerodostojna,
- da su se u školi u Z. vodile dvije matične knjige, jedna za obrazovanje odraslih i jedna za redovne polaznike, te da je inspekcija utvrdila da su matične knjige neuredno vođene,
- da je bivši ravnatelj u školi u Z., J. B., 31. kolovoza 2009. vezano uz primopredaju dužnosti ravnatelja, vratio u školu matične knjige DP 1-100 (88/89), DF 102-120, matične knjige RJ Obrazovanje odraslih 14-1302 do 14-1400, koje je uredio, na način da je potpisao razrednike na mjestima gdje nije bilo potpisa te sebe kao ravnatelja gdje je propustio potpisati, poneki datum, te je predao i registar učenika za iste knjige od 1992. do 2002.
- da se u Odluci o izvanrednom otkazu ugovora o radu od 11. ožujka 2015. navodi da je tužitelju otkazan Ugovor o radu zbog osobito teške povrede obveza iz radnog odnosa. Iz obrazloženja iste proizlazi kako je tužitelj poslodavcu priložio nevjerodostojnu Svjedodžbu o završnom ispitu škole iz Z. sa stečnim zanimanjem Strojarski tehničar, koju je upisao

u Radnu knjižicu, što proizlazi iz dopisa škole iz Z. koja navodi da se radi o nevjerodostojnoj svjedodžbi. Navedenim postupanjem tužitelj je prekršio opće radne obveze iz čl. 123. st. 2. t. 1. i 7. Temelnog kolektivnog ugovora za radnike u trgovačkom društvu Z. h. d.o.o., jer je na prevaran način doveo poslodavca u zabludu da povjeruje kako je naknadnim obrazovanjem stekao srednju stručnu spremu i zbog navedene osobito važne činjenice doveo je do narušavanja povjerenja između poslodavca i radnika, i radni odnos imenovanog nije više moguć,

- da je tužitelj u odnosu na spornu svjedodžbu i njenu vjerodostojnost pokrenuo upravni spor,
- da je presudom Upravnog suda u Zagrebu posl.br. Usl-2284/18-26 od 31. ožujka 2021. utvrđeno da je poništeno rješenje škole Klasa: ..., urbroj ... od 18. srpnja 2018. kojim je odbijena žalba tužitelja izjavljena protiv rješenja Klasa: ..., urbroj ... od 21. svibnja 2018. kojim se utvrđuje nevjerodostojnom svjedodžba o završnom ispitu (matični broj DP 86, Matična knjiga od rednog broja 1 do 100, knjiga br. 1. godina 1988/89, centra “...”, u Z.) tužitelja, jer nije nesporno utvrđeno kako je sporna svjedodžba nevjerodostojna, a tužitelj nije odgovoran za eventualne propuste u vođenju evidencije svog školovanja, te se ima smatrati da je svjedodžba tužitelja vjerodostojna.

Tuženik u žalbi prvenstveno iznosi vlastitu ocjenu izvedenih dokaza ponavljajući tijekom postupka istaknute tvrdnje da je tužitelj tuženiku predao nevjerodostojnu svjedodžbu. Kako tuženik u žalbi samo preocjenjuje izvedene dokaze, te ocjeni prvostupanjskog suda suprotstavlja samo vlastitu ocjenu, a koja je bez realne podloge u rezultatima postupka, ne mogu se prihvatiti žalbeni prigovori nepotpuno i pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja.

Polazeći od naprijed navedenih utvrđenja prvostupanjski sud pravilno zaključuje da u konkretnom slučaju tuženik nije imao valjani razlog za izvanrednim otkazivanjem ugovora o radu tužitelju.

Odbedbom članka 116. st. 1. ZR (Narodne novine broj: 93/14, dalje: ZR) propisano je da poslodavac i radnik imaju opravdani razlog za otkaz ugovora o radu sklopljenog na neodređeno ili određeno vrijeme, bez obveze poštivanja propisanog ili ugovorenog roka (izvanredni otkaz) ako zbog osobito teške povrede iz radnog odnosa ili neke druge osobito važne činjenice, uz uvažavanje svih okolnosti i interesa obiju ugovornih stranaka, nastavak radnog odnosa nije moguć.

Naime, iz rezultata dokaznog postupka proizlazi da je pravomoćnom presudom Upravnog suda u Zagrebu posl. br. Usl-2284/18-26 od 31. ožujka 2021. poništeno rješenje škole od 18. srpnja 2018. kojim je odbijena žalba tužitelja izjavljena protiv rješenja od 21. svibnja 2018. kojim se utvrđuje nevjerodostojnom svjedodžba o završnom ispitu, a na kojem rješenju tuženik temelji odluku o otkazu smatrajući da je tužitelj predao tuženiku nevjerodostojnu svjedodžbu. Kako iz spomenute pravomoćne presude Upravnog suda proizlazi da tužitelj nije koristio nevjerodostojnu svjedodžbu, po stavu ovog drugostupanjskog suda nije počinjena osobito teška povreda iz radnog odnosa radi koje je izvanredno otkazan ugovor o radu tužitelju.

Na žalbene navode tuženika da je tuženik imao opravdan razlog za otkazivanje ugovora o radu nakon što je iz dopisa

rješenje škole od 23. svibnja 2014. saznao da je svjedodžba tužitelja nevjerodostojna, valja odgovoriti da navedena okolnost nije opravdan razlog za otkazivanje ugora o radu tužitelju, s obzirom je pravomoćnom presudom Upravnog suda poništeno rješenje škole od 21. svibnja 2018.“

53. POSLOVNO UVJETOVANI OTKAZ (čl. 115. ZR-a)

Autonomno pravo poslodavca je da uredi proces poslovanja kako to njemu odgovara tj. da odluči o ustroju i rasporedu radnih mjesta uključujući i ukidanje pojedinog radnog mjesta za kojeg ocijeni da organizacijski nije opravdano i za koje nema objektivne potrebe.

*Županijski sud u Zagrebu, Gž R-1217/2022-2,
od 25. listopada 2022.*

„Odredbom čl. 115. st. 1. toč. 1. Zakona o radu (“Narodne novine“ broj: 93/14, 127/17, u daljnjem tekstu: ZR-a), propisano je da poslodavac može otkazati ugovor o radu uz propisani ili ugovoreni otkazni rok (redoviti otkaz), ako za to ima opravdani razlog, u slučaju ako prestane potreba za obavljanjem određenog posla zbog gospodarskih, tehnoloških ili organizacijskih razloga (poslovno uvjetovani otkaz).

U postupku nije sporno da je u cilju optimizacije i unapređenja poslovnih procesa i povećanja efikasnosti tuženik donio Odluku o promjenama u organizaciji rada u Rafineriji nafte R., u Održavanju postrojenja s datumom primjene od 1. rujna 2017. te da je prije donošenja predmetne Odluke poslodavac proveo postupak savjetovanja s Radničkim vijećem I. d.d., a uslijed navedenih promjena u organizaciji rada, donošenjem Odluke o promjenama u organizaciji rada ukinuto radno mjesto Samostalni referent za održavanje opreme i materijala na lokaciji R. u Održavanju postrojenja u Rafineriji nafte R., te je prestala potreba za radom radnika na navedenom radnom mjestu, a što je i po ocjeni ovog suda opravdani razlog za otkaz.

Naime, autonomno je pravo poslodavca da uredi proces poslovanja kako to njemu odgovara tj. da odluči o ustroju i rasporedu radnih mjesta uključujući pritom i ukidanje pojedinog radnog mjesta ili smanjenje broja izvršitelja ako ocijeni da je to organizacijski opravdano. U ovom konkretnom slučaju, tuženik je otkazao tužitelju ugovor o radu jer je ukinuo radno mjesto tužitelja dok poslove koje je obavljao tužitelj sada su raspoređeni na kompleksnija radna mjesta i sada ih izvršavaju inženjeri, tako da je ukidanje radnog mjesta na kojem je tužitelj radio organizacijski je razlog koji opravdava dopuštenost poslovno uvjetovanog otkaza ugovora o radu.

U odnosu na žalbene navode da u konkretnom slučaju nije došlo do smanjenja obima poslova pa da samim time opadne broj izvršitelja već je tuženik poslove koje je obavljao tužitelj preraspodijelio na druge radnike što čini otkaz nedopuštenim, valja reći da su ocijenjeni kao neosnovani. Naime, pravo je poslodavca organizirati svoje poslovanje na način za koji smatra da je najbolji uključujući i to da obavljanje dotadašnjih poslova rasporedi na druga postojeća radna mjesta pa stoga može ukinuti radno mjesto, ukinuti odjel, spajati dvije službe, poslove dati vanjskom suradniku i sl.

Dakle, autonomno pravo poslodavca je da uredi proces poslovanja kako to njemu odgovara tj. da odluči o ustroju

i rasporedu radnih mjesta uključujući i ukidanje pojedinog radnog mjesta za kojeg ocijeni da organizacijski nije opravdano i za koje nema objektivne potrebe. Činjenica da su poslovi radnog mjesta tužitelja preraspodijeljeni na druge radnike sama po sebi ne dovodi do suprotnog zaključka, a to je da je ukupno gledajući prestala potreba za obavljanjem poslova koje je do tada obavljao tužitelj pa sve to upravo upućuje na racionalizaciju poslovanja i postojanje opravdanog razloga za otkaz tužitelju pa utoliko suprotna razlaganja tužitelja u tom pogledu nisu osnovana (tako i Vrhovni sud Republike Hrvatske u odluci Revr-189/14 od 07. 07.2015. i u odluci Revr-1261/14 od 19.5.2015).

Isto tako, nisu osnovani žalbeni navodi tužitelja kojima ukazuje da nisu postojali niti gospodarski, a niti organizacijski razlozi za otkazivanjem te da tuženik nije dokazao da je došlo do smanjenja opsega posla na radnom mjestu tuženika, budući da tužitelj kao radnik nema ovlast ocjenjivati da li su organizacijske promjene koje je izvršio tuženik tako što je Odlukom ukinuo radno mjesto tužitelja, opravdane ili nisu jer je to autonomno pravo tuženika kao poslodavca. Pri tome, valja i napomenuti da je tuženik u cilju optimizacije i unapređenja poslovnih procesa i povećanja efikasnosti donio Odluku o promjenama u organizaciji rada u Rafineriji nafte R., u Održavanju postrojenja s datumom primjene od 1. rujna 2017. te je donošenjem Odluke o promjenama u organizaciji rada ukinuto radno mjesto Samostalni referent za održavanje opreme i materijala na lokaciji R. u Održavanju postrojenja u Rafineriji nafte R., čime je prestala potreba za radom radnika na navedenom radnom mjestu, dok tuženik nije niti tvrdio da je došlo do smanjenja opsega posla na radnom mjestu tužitelja već je tuženik ukinuo radno mjesto za koje je ocijenio da organizacijski nije opravdano i za koje nema objektivne potrebe, a što je njegovo autonomno pravo.

Neosnovani su i žalbeni navodi tužitelja da je sud pogrešno primijenio odredbu čl. 135. st. 3. ZR o teretu dokazivanja u radnom sporu koji se vodi zbog otkaza ugovora o radu. Naime, suprotno žalbenim navodima tužitelja, pravilno je sud prvog stupnja utvrdio da je tuženik je kao poslodavac dokazao postojanje opravdanog razloga za otkaz ugovora o radu, tako da je i odredba čl. 135. st. 3. ZR pravilno primijenjena dok na tuženiku nije teret dokaza da nije zapošljavao nove radnike jer su pravila o teretu dokazivanja predviđena samo za postojanje opravdanog razloga za otkaz, a ne i za druge činjenice koje mogu dovesti do nedopuštenosti odluke o otkazu (npr. o mogućnostima zapošljavanja na drugom radnom mjestu, Vrhovni sud RH u odluci Revr-1747/15 od 4.10.2016.).

Slijedom navedenog, kako sud nije ovlašten ulaziti u opravdanost poslovnih poteza poslodavca jer je pravo je poslodavca organizirati proces rada i kako poslodavac radi ekonomski uspješnijeg poslovanja i planirane uštede može izvršiti reorganizaciju rada tako da smanji ili ukine određena radna mjesta, to je pravilno sud prvog stupnja ocijenio kada je odlučio da je otkaz zakonit i dopušten. (tako i Vrhovni sud u odluci Revr-1261/14 od 19.5.2015.).“

*Pripremile: dr. sc. Ljiljana MATUŠKO ANTONIĆ,
sutkinja Općinskoga građanskog
suda u Zagrebu
Hana VELAJ, mag. iur.,
pravna savjetnica u RRiF-u*

INOZEMNA SUDSKA PRAKSA I STAJALIŠTA

U okviru ove rubrike daje se prikaz sudske prakse iz Njemačke te presude Europskog suda. Naš se izbor ograničava na pravna područja koja inače obrađujemo u ovom časopisu. Sudska je praksa prenesena iz časopisa ili drugog izvora koji se navodi na početku svake presude, stajališta i sl. ili pak na kraju presude.

Porezno pravo - PDV

Mrežne stranice njemačkih pravnih i poreznih portala

USKRAĆIVANJE PRAVA NA ODBITAK U SLUČAJU UTAJE

Utaja koja se odnosi na dio PDV-a koji se duguje prilikom prvog stjecanja – Opseg uskraćivanja prava na odbitak

Direktiva Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenoga 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost kako je izmijenjena Direktivom Vijeća 2010/45/EU od 13. srpnja 2010. (u daljnjem tekstu: Direktiva o 2006/112/EZ)

1. Članke 167. i 168. Direktive Vijeća 2006/112/EZ kako je izmijenjena Direktivom 2010/45/EU, u vezi s načelom zabrane prijevare, treba tumačiti na način da se drugom stjecatelju robe može uskratiti pravo na odbitak pretporeza jer je znao ili morao znati za postojanje utaje PDV-a koju je počinio prvotni prodavatelj prilikom prve prodaje, čak i ako je i prvi stjecatelj znao za tu utaju.

2. Članke 167. i 168. Direktive 2006/112/EZ, kako je izmijenjena Direktivom 2010/45/EU, u vezi s načelom zabrane prijevare, treba tumačiti tako da se drugom stjecatelju robe – koja je, u fazi koja je prethodila tom stjecanju, bila predmet prijevorne transakcije koja se odnosila samo na dio poreza na dodanu vrijednost (PDV) koji država ima pravo naplatiti – njegovo pravo na odbitak pretporeza mora uskratiti u cijelosti ako je on znao ili morao znati da je to stjecanje povezano s utajom.

Presuda Suda Europske unije od 24. studenoga 2022. – C-596/21

Glavni postupak

Osoba A, trgovac i tužitelj iz glavnog postupka, kupila je tijekom 2011. od osobe C, koja se izdavala za osobu W, rabljeni automobil za potrebe svojeg poslovanja (dalje: sporni automobil). Osoba W znala je da se osoba C predstavila kao ona i bila je s time suglasna. Osoba C izdala je osobi W račun u svoti od 52.100,84 eura, uvećanoj za 9.899,16 eura PDV-a za isporuku spornog automobila, dok je potom osoba W tužitelju iz glavnog postupka (osobi A) izdala račun u svoti od 64.705,88 eura, uvećanoj za 12.294,12 eura na ime PDV-a. Osoba W predala je taj račun osobi C, koja ga je pak prosljedila tužitelju iz glavnog postupka (osobi A).

Osoba A isplatila je osobi C ukupnu svotu od 77.000 eura, koja se sastojala od 64.705,88 eura na ime vrijednosti robe i 12.294,12 eura na ime pripadajućeg PDV-a. Osoba C

zadržala je te svote u cijelosti za sebe. U svojem računovodstvu i poreznim prijavama osoba C upisala je prodajnu cijenu u svoti od 52.100,84 eura, uvećanoj za 9.899,16 eura PDV-a, kako je bila navedena na računu koji je izdala osobi W. Osoba C stoga se ograničila na plaćanje prikupljenog poreza koji se odnosi na tu svotu, odnosno 9.899,16 eura. Osoba W pak nije evidentirala transakciju ni u svojem računovodstvu ni u svojim poreznim prijavama te, dakle, nije platila porez po toj osnovi.

Osoba A zahtijeva, na temelju kupnje spornog automobila, odbijanje iznosa od 12 294,12 eura na ime plaćenog pretporeza. Porezna uprava pak smatra da osoba A ne može ostvariti pravo na odbitak ni za jednu svotu plaćenu kao pretporez jer nije mogla ne znati za utaju poreza koju je počinila osoba C.

Sud koji je uputio zahtjev smatra da je, s obzirom na nastanak više događaja koje smatra „neuobičajenima”, osoba A morala provjeriti identitet svojeg suugovaratelja. Ta bi joj provjera omogućila da utvrdi, s jedne strane, da je osoba C namjerno prikrila svoj identitet, čemu je cilj moglo biti samo počinjenje utaje PDV-a koji se duguje na temelju prodaje spornog automobila i, s druge strane, da osoba W nije imala namjeru ispuniti svoje porezne obveze.

Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, uvjeti predviđeni čl. 15. st. 1. prvom rečenicom t. 1. UStG-a, koji se odnose na odbitak pretporeza, ispunjeni su u pogledu svote od 12.294,12 eura koji je, na ime PDV-a, naveden na računu koji je osoba W izdala osobi A. **Pristanak osobe W na postupanja osobe C znači da ta dva aktera povezuje provizija za atipičnu prodaju**, u smislu da je komitent, odnosno osoba C, također agent osobe W, koja je komisinar. Stoga treba smatrati da je najprije osoba C isporučila sporno vozilo osobi W, a potom je osoba W to vozilo isporučila osobi A.

Sud koji je uputio zahtjev napominje da se, u skladu sa sudsom praksom njemačkog Saveznog financijskog suda osobi A može uskratiti odbitak iznosa od 12 294,12 eura, iako je, kao prvo, iznos utaje PDV-a koju je počinila osoba C bio samo 2394,96 eura i, kao drugo, razlika između stvarno plaćenog poreza i poreza koji bi se dugovao da su transakcije bile pravilno izvršene jednaka upravo toj svoti.

Međutim, sud koji je uputio zahtjev smatra da odbitak pretporeza treba uskratiti samo u dijelu u kojemu se pokazuje nužnim kako bi se nadoknadio gubitak poreznih prihoda prouzročen prijevornim postupanjem. S obzirom na navedeno, sud koji je uputio zahtjev također napominje da, u skladu s rješenjem Suda od 14. travnja 2021. u predmetu Finanzamt Wilmersdorf (C-108/20), uskraćivanje prava na odbitak pretporeza ne ovisi o tome je li osoba koja je sudjelovala u poreznoj utaji time stekla poreznu ili ekonomsku pogodnost, nego se njime nastoje spriječiti prijevorne transakcije time što se onemogućava stavljanje na tržište robe i usluga koje su bile predmet transakcije povezane s utajom.

Zbog toga je sud koji je uputio zahtjev sklon ograničenju uskraćivanja prava na odbitak pretporeza na poreznu štetu koju je pretrpjela država. Tu bi štetu trebalo izračunati usporedbom svote poreza koja se na temelju zakona duguje na ime svih usluga sa svotom stvarno

plaćenog poreza. U skladu s tim pristupom osoba A imala bi pravo odbiti svotu od 9.899,16 eura na ime plaćenog pretporeza. Trebalo bi joj uskratiti samo odbitak koji se odnosi na ostatak, odnosno na svotu od 2.394,96 eura, koji odgovara poreznoj šteti koju je pretrpjela država.

U tim je okolnostima Financijski sud odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu prethodna pitanja.

O prethodnim pitanjima

Uvodne napomene

20. Iako u tekstu svojih triju pitanja sud koji je uputio zahtjev nije uputio ni na jednu posebnu odredbu Direktive 2006/112, ni na jedno opće načelo prava, iz njegova zahtjeva ipak **proizlazi da se upiti tog suda odnose na tumačenje čl. 167. i 168.** te Direktive, u vezi s načelom zabrane prijevare, koje je opće načelo prava Unije (...).

21. U tom pogledu prije svega treba napomenuti da je **pravo poreznih obveznika da od PDVa koji su dužni platiti odbiju pretporez** koji se duguje ili je plaćen za robu koju su stekli i usluge koje su primili temeljno načelo zajedničkog sustava PDVa. Pravo na odbitak predviđeno člankom 167. i sljedećima Direktive 2006/112 **sastavni je dio mehanizma PDVa i načelno ne može biti ograničeno** kada su porezni obveznici koji žele ostvariti to pravo poštovali materijalne i formalne zahtjeve i uvjete kojima je to pravo podvrgnuto (...).

22. Konkretno, svrha sustava odbitaka je u cijelosti **rastretiti poduzetnika tereta PDVa** dugovanog ili plaćenog u okviru svih njegovih gospodarskih djelatnosti. Stoga zajednički sustav PDV-a jamči neutralnost oporezivanja svih gospodarskih djelatnosti, ma kakvi bili njihovi ciljevi ili rezultati, pod uvjetom da su one, u načelu, podvrgnute PDVu (...).

23. Osim toga, **pitanje je li PDV koji se duguje na ranije ili kasnije prodajne transakcije koje se odnose na robu o kojoj je riječ uplaćen u državni proračun nema utjecaja na pravo poreznog obveznika na odbitak pretporeza.** Naime, PDV se primjenjuje na svaku transakciju proizvodnje ili distribucije, uz odbitak poreza koji je izravno teretio pojedine troškovne sastavnice cijene (...).

24. Međutim, borba protiv možebitne utaje, izbjegavanja plaćanja poreza i zlouporabe cilj je koji Direktiva 2006/112 prepoznaje i potiče, tako da se stranke ne mogu pozivati na odredbe prava Unije u svrhu utaje ili zlouporabe. Stoga je **na nacionalnim tijelima i sudovima da uskrate ostvarivanje prava na odbitak ako se na temelju objektivnih dokaza utvrdi da se na to pravo poziva u svrhu utaje ili zlouporabe** (...).

25. Ostvarivanje prava na odbitak treba uskratiti ne samo kad porez utaji sam porezni obveznik nego i ako se utvrdi da je porezni obveznik kojemu su bile isporučene ili pružene roba ili usluge koje mu služe kao temelj za ostvarivanje prava na odbitak **znao ili morao znati** da je stjecanjem tih roba ili usluga sudjelovao u transakciji povezanoj s utajom PDVa, ili ju je barem olakšao. Naime, u pogledu takva poreznog obveznika, za potrebe Direktive 2006/112, mora se smatrati da **sudjeluje u toj utaji ili je olakšava**, neovisno o tome izvlači li ili ne izvlači korist iz ponovne prodaje robe ili iz korištenja usluga u okviru svojih oporezovanih izlaznih transakcija (...).

26. Nasuprot tomu, **uskraćivanje prava na odbitak** predviđenog Direktivom 2006/112 poreznom obvezniku koji nije znao niti je mogao znati da je predmetna transakcija bila dio utaje koju je počinio dobavljač ili da je PDV utajen za drugu transakciju koja je dio lanca isporuka, a

koja prethodi onoj koju je obavio navedeni porezni obveznik ili je kasnija u odnosu na nju, **nije u skladu sa stavom navedenog prava na odbitak. Uvođenje sustava odgovornosti bez krivnje prekoračuje ono što je nužno za očuvanje prava državnog proračuna** (...).

27. Na temelju čl. 273. Direktive 2006/112 **države članice mogu donijeti mjere kako bi osigurale pravilnu naplatu PDVa i spriječile utaju.** Konkretno, u slučaju nepostojanja odredaba prava Unije o tom pitanju države članice ovlaštene su odabrati sankcije koje im se čine primjerenima u slučaju nepoštovanja uvjeta propisanih zakonodavstvom Unije za izvršavanje prava na odbitak PDVa (...).

28. Na različita pitanja suda koji je uputio zahtjev treba odgovoriti s obzirom na ta razmatranja.

Prvo pitanje

29. Svojim **prvim pitanjem** sud koji je uputio zahtjev, u biti, pita treba li čl. 167. i 168. Direktive 2006/112, u vezi s načelom zabrane prijevare, tumačiti tako da se drugom stjecatelju robe može uskratiti pravo na odbitak pretporeza ako je znao ili morao znati da je to stjecanje bilo povezano s utajom PDV-a koju je počinio prvotni prodavatelj prilikom prve prodaje, čak i ako je i prvi stjecatelj znao za tu utaju.

30. Kao što to proizlazi iz t. 26. ove presude, sama činjenica da je porezni obveznik stekao robu ili usluge iako je znao ili morao znati da tim stjecanjem sudjeluje u transakciji povezanoj s utajom PDVa počinjenom u ranijoj fazi u lancu isporuka ili usluga, za potrebe Direktive 2006/112, **smatra se sudjelovanjem u toj utaji. Jedini pozitivni čin koji je odlučujući za uskraćivanje prava na odbitak u takvoj situaciji jest stjecanje te robe ili usluga.** To stjecanje olakšava utaju omogućavajući stavljanje dotičnih proizvoda na tržište, što je dovoljno da dovede do uskraćivanja prava na odbitak plaćenog PDV-a (...).

31. Iz toga slijedi da, kada je **u dovoljnoj mjeri utvrđeno da je drugi stjecatelj znao ili morao znati** da postoji utaja PDV-a koju je počinio prvotni prodavatelj, a što je na sudu koji je uputio zahtjev da provjeri u predmetu o kojemu je riječ u glavnom postupku, činjenica da je prvi stjecatelj robe također znao za postojanje i olakšao utaju koju je počinio prvotni prodavatelj ne sprječava **da se drugom stjecatelju uskrati pravo na odbitak PDV-a** plaćenog u povodu transakcije obuhvaćene tom utajom ili transakcije do koje je došlo nakon nje.

32. Stoga na prvo pitanje treba odgovoriti kako je uvedeno navedeno u t. 1. (...).

Drugo pitanje

33. Svojim **drugim pitanjem** sud koji je uputio zahtjev, u biti, pita treba li čl. 167. i 168. Direktive 2006/112, u vezi s načelom zabrane prijevare, tumačiti tako da se drugom stjecatelju robe – koja je, u fazi koja je prethodila tom stjecanju, bila predmet prijevorne transakcije koja se odnosila samo na dio PDV-a koji država ima pravo naplatiti – njegovo pravo na odbitak PDV-a plaćenog na ime te transakcije može uskratiti u cijelosti ili samo do svote koja je bila predmet počinjene utaje koja je dovela do porezne štete ako je on znao ili morao znati da je to stjecanje povezano s utajom.

34. U tom pogledu treba, s jedne strane, napomenuti da borba protiv možebitne utaje, izbjegavanja plaćanja poreza i zlouporabe predstavlja cilj koji se priznaje i potiče Direktivom 2006/112, tako da se stranke ne mogu pozivati na odredbe prava Unije u svrhu utaje ili zlouporabe.

Stoga je **na nacionalnim tijelima i sudovima da uskrate ostvarivanje prava na odbitak ako se na temelju objektivnih dokaza utvrdi da se na to pravo poziva u svrhu utaje ili zlouporabe (...).**

35. Kad je riječ o utaji, u skladu s ustaljenom sudskom praksom ostvarivanje prava na odbitak treba se uskratiti ne samo kad porez utaji sam porezni obveznik nego i ako se utvrdi da je porezni obveznik kojemu su bile isporučene ili pružene roba ili usluge koje mu služe kao temelj za ostvarivanje prava na odbitak **znao ili morao znati** da je stjecanjem tih roba ili usluga sudjelovao u transakciji koja je uključena u utaju PDVa. Naime, **takav se porezni obveznik za potrebe Direktive 2006/112 mora smatrati sudionikom u utaji, neovisno o tome izvlači li ili ne izvlači korist** iz ponovne prodaje robe ili iz korištenja usluga u okviru svojih oporezovanih izlaznih transakcija, pri čemu taj porezni obveznik u takvoj situaciji pomaže počiniteljima te utaje i postaje sudionik u njoj (...).

36. S druge strane, treba istaknuti da **uskraćivanje prava na odbitak pretporeza koji je platio tužitelj iz glavnog postupka treba razmatrati odvojeno od sankcija koje država članica može predvidjeti** u skladu s čl. 273. Direktive 2006/112. Ipak, točno je da utaje treba sankcionirati u okviru primjene sankcija koje su države članice odredile u svrhu odvratanja od nezakonitih poreznih ponašanja (...).

37. Međutim, u skladu s usklađenim sustavom PDV-a, na nacionalnim tijelima i sudovima je da uskrate korištenje pravom na odbitak ako se na temelju objektivnih elemenata utvrdi da se na to pravo poziva u svrhu utaje ili da je **porezni obveznik** kojem su roba ili usluge na kojima se temelji pravo na odbitak isporučene odnosno pružene – da je proveo **provjeru koja se razumno može zahtijevati od svakoga gospodarskog subjekta** – znao ili morao znati da je transakcija u kojoj sudjeluje povezana s utajom (...).

38. Budući da **neznanje za postojanje utaje** kojom je zahvaćena oporezovana transakcija koja daje pravo na odbitak, **unatoč provedbi provjera koje se razumno mogu zahtijevati od svakoga gospodarskog subjekta, čini implicitni materijalni uvjet za pravo na odbitak, poreznom obvezniku koji ne ispunjava taj uvjet stoga treba uskratiti ostvarivanje njegova prava na odbitak u cijelosti (...).**

39. Taj zaključak potvrđuju ciljevi koji se nastoje postići obvezom nacionalnih tijela i sudova da uskrate pravo na odbitak kada je porezni obveznik znao ili morao znati da je transakcija bila povezana s utajom. Naime, kao što to proizlazi iz sudske prakse Suda, cilj je tog zahtjeva, među ostalima, obvezati porezne obveznike da provedu provjere koje se razumno mogu zahtijevati tijekom svake gospodarske transakcije, kako bi se uvjerali da ih transakcije koje poduzimaju neće dovesti do sudjelovanja u poreznoj utaji (...).

40. Međutim, takav se **cilj ne bi mogao učinkovito ostvariti ako bi uskraćivanje prava na odbitak bilo ograničeno samo na razmjerni dio svota plaćenih na ime dugovanog PDV-a**, koji odgovara svoti koja je predmet utaje, s obzirom na to da bi porezni obveznici time bili potaknuti samo na to da poduzmu odgovarajuće mjere kako bi ograničili posljedice možebitne utaje, ali ne nužno one mjere kojima se mogu uvjeriti da ih transakcije koje poduzimaju neće dovesti do toga da sudjeluju u poreznoj utaji ili da ju olakšaju.

41. Osim toga, Sud je već imao prilike utvrditi da je činjenica da je porezni obveznik stekao robu ili usluge, iako

je znao ili morao znati da je stjecanjem tih roba ili usluga sudjelovao **u transakciji koja je uključena u utaju počinjenu u ranijoj fazi, dovoljna da bi se smatralo da je taj porezni obveznik sudjelovao u toj utaji i da bi mu se uskratilo pravo na odbitak**, a da pritom čak nije potrebno utvrditi opasnost od gubitka poreznih prihoda (...).

42. Stoga na drugo pitanje treba odgovoriti kako je uvodno navedeno u t. 2. (...)

Treće pitanje

43. S obzirom na odgovor na prvo pitanje, na treće pitanje nije potrebno odgovoriti. (...)

Presuda se u cijelosti može preuzeti na mrežnoj stranici:

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=268968&pageIndex=0&doclang=HR&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=132768>

Porezno pravo – porez na dobitak

*Mrežne stranice njemačkih sudova
i Suda Europske unije*

MATIČNA DRUŠTVA I DRUŠTVA KĆERI IZ RAZLIČITIH DRŽAVA ČLANICA

Oslobođenje matičnog društva od dividenda koje plaća njegovo društvo kći – Prijenos viškova konačno oporezovanog prihoda na sljedeće porezne godine

Direktiva Vijeća 90/435/EEZ od 23. srpnja 1990. o zajedničkom sustavu oporezivanja koji se primjenjuje na matična društva i društva kćeri iz različitih država članica (dalje: Direktiva 90/435)

Članak 4. st.1. Direktive 90/435 treba tumačiti tako da mu se ne protivi propis države članice kojim se predviđa da su dividende koje je primilo društvo uključene u poreznu osnovicu prije nego što ih se odbije u visini od 95 % njihova iznosa i koji omogućuje, ovisno o slučaju, prijenos tog odbitka tijekom poreznih godina koje slijede, ali kojim se ipak u slučaju preuzimanja tog društva u okviru spajanja, ograničava prijenos tog odbitka na društvo preuzimatelja razmjerno udjelu koji neto porezna imovina preuzetog društva predstavlja u ukupnoj neto poreznoj imovini društva preuzimatelja i preuzetog društva.

Presuda Suda Europske unije od 20. listopada 2022. – C295/21

Glavni postupak

Društvo AGF l'Escaut SA preuzelo je 16. studenoga 1995. godine dva društva za osiguranje. To je društvo potom 15. rujna 1999. godine, kao i ostalih pet društava za osiguranje, preuzelo društvo AssubelVie SA.

Društva koja su preuzeli AGF l'Escaut i AssubelVie, koji su sada objedinjeni pod tvrtkom Allianz Benelux, imali su **viškove konačno oporezovanog prihoda (dalje: KOP)** koji su se mogli prenijeti na sljedeće porezne godine. Allianz Benelux je stoga te viškove KOPa u cijelosti **prenio na porezne godine 2004. – 2007.** Belgijsko porezno tijelo **odbilo je taj prijenos u cijelosti.**

Nakon što je društvo Allianz Benelux podnijelo žalbu protiv tog odbijanja, nadležno tijelo Porezne uprave odlukom od 19. prosinca 2012. godine, **u nedostatku zakonske odredbe kojom se predviđa prijenos viškova KOPa preuzetog društva na društvo preuzimatelja, smatrao**

je da za prijenos viškova KOPa preuzetih društava koji je u ovom slučaju zatražio Allianz Benelux nije bilo pravne osnove. Međutim, prihvatio je djelomičan prijenos tih viškova samo u mjeri udjela predviđenog nacionalnim zakonodavstvom o oporezivanju prihoda u dijelu koji se odnosi na nadoknadiive gubitke.

Allianz Benelux podnio je tužbu protiv te odluke (...). Presudom od 20. svibnja 2016. godine taj je sud odbio zahtjev za prijenos viškova KOPa u cijelosti.

Potom je Allianz Benelux podnio žalbu protiv te presude sudu koji je uputio zahtjev. To društvo tvrdi da u nedostatku potpunog prijenosa prenosivog KOPa koji je držalo preuzeto društvo na društvo preuzimatelja dovođi, kao prvo, do oporezivanja tih prihoda, kao drugo, do povrede čl. 4. st. 1. Direktive 90/435 i, kao treće, do povrede načela porezne neutralnosti.

U tim je okolnostima sud koji je uputio zahtjev za prethodnu odluku odlučio prekinuti postupak i postaviti Sudu EU-a (dalje: Sud) prethodno pitanje.

Prethodno pitanje

Dopuštenost

19. Najprije valja istaknuti da iako se sud koji je uputio zahtjev u svojem prethodnom pitanju poziva ne samo na čl. 4. st. 1. Direktive 90/435 nego i na direktive 78/855 i 82/891, on ne spominje nijednu posebnu odredbu tih dviju direktiva niti navodi razloge zbog kojih bi one bile relevantne u glavnom postupku.

20. Kao prvo, kad je riječ o Direktivi 82/891, njome se, u skladu s njezinim čl. 1., uređuju samo podjele društava s ograničenom odgovornošću preuzimanjem i/ili osnivanjem novih trgovačkih društava, tako da se ona ne primjenjuje na ovaj predmet koji se odnosi na spajanje različito od tih podjela.

21. Kao drugo, Direktiva 78/855 također nije primjenjiva na predmet u glavnom postupku jer se odnosi samo na aspekte privatnog prava koji su svojstveni spajanju, a ne sadržava porezne odredbe. U tom pogledu, porezni aspekti spajanja unutar Europske unije u vrijeme nastanka činjenica u glavnom postupku bili su uređeni Direktivom Vijeća 90/434/EEZ od 23. srpnja 1990. o zajedničkom sustavu oporezivanja koji se primjenjuje na spajanja, podjele, prijenose imovine i zamjenu dionica društava različitih država članica (...).

22. Kao treće, što se tiče Direktive 90/435, napominje se, kao što to osobito proizlazi iz njezine treće i četvrte uvodne izjave, da se njome nastoji, u ekonomskom smislu, ukloniti dvostruko oporezivanje dobitka koji društvo kći sa sjedištem u jednoj državi članici raspodjeljuje svojemu matičnom društvu sa sjedištem u drugoj državi članici i na taj način olakšati povezivanje društava na razini Unije. U tu svrhu, kako bi se ostvario cilj porezne neutralnosti, čl. 4. st. 1. te Direktive predviđa se pravilo kojim se želi izbjeći da se raspodijeljeni dobitak najprije oporezuje kod društva kćeri, a zatim kod matičnog društva (...). Međutim, nijednom odredbom te Direktive izričito se ne predviđa njezina primjena u okviru postupaka spajanja društava poput onog o kojemu je riječ u ovom predmetu.

23. S druge strane, čl. 1. Direktive 90/435 odnosi se na raspodjelu dobitka koji društva iz jedne države članice primaju od svojih društava kćeri koja imaju sjedišta u drugim državama članicama. Osim toga, u skladu sa sudskom praksom Suda, čl. 4. st. 1. prva alineja te

Direktive ne uređuje situaciju u kojoj se sjedište društva koje isplaćuje dividende nalazi u istoj državi članici kao i sjedište društva koje ih prima (...).

24. U ovom slučaju zahtjev za prethodnu odluku ne sadržava nijednu informaciju o podrijetlu dividenda koje su primila preuzeta društva, tako da nije moguće utvrditi jesu li transakcije o kojima je riječ u glavnom postupku uređene Direktivom 90/435 ili, naprotiv, predstavljaju potpuno unutarnju situaciju u kojoj se nalaze samo belgijska društva.

25. Ipak, s jedne strane, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, na prethodna pitanja o tumačenju prava Unije primjenjuje se pretpostavka relevantnosti (...). S druge strane, Sud je već utvrdio da se u (belgijskom) nacionalnom pravu, kad je riječ o sustavu viškova KOPa, upućuje na Direktivu 90/435 i stoga je prihvatio dopuštenost zahtjeva za prethodnu odluku na temelju tog upućivanja, presudivši da je, s obzirom na to da je doseg upućivanja u nacionalnom pravu na pravo Unije pitanje koje je isključivo uređeno nacionalnim pravom, isključivo na nacionalnom sudu da ocijeni točan doseg tog upućivanja na pravo Unije, s obzirom na to da je nadležnost Suda ograničena samo na ispitivanje odredaba tog prava (...).

26. U ovom slučaju, kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik u t. 33. svojeg mišljenja, iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da je nacionalna porezna uprava odluku o kojoj je riječ u glavnom postupku izričito temeljila na sudskoj praksi Suda u području viškova KOPa.

27. S obzirom na prethodno navedeno, prethodno je pitanje dopušteno i treba ga ispitati samo s obzirom na Direktivu 90/435.

Meritum

28. Svojim jedinim prethodnim pitanjem sud koji je uputio zahtjev, u biti, pita treba li čl. 4. st. 1. Direktive 90/435 tumačiti tako da mu se protivi propis države članice kojim se predviđa da se dividende koje je primilo društvo uključuju u njegovu poreznu osnovicu prije nego što ih se odbije u visini od 95 % njihova iznosa i koji dopušta, ovisno o slučaju, prijenos tog odbitka u narednim poreznim godinama, ali koji, međutim, u slučaju preuzimanja tog društva u okviru spajanja ograničava prijenos tog odbitka na društvo preuzimatelja razmjerno udjelu koji predstavlja neto porezna imovina preuzetog društva u ukupnoj neto poreznoj imovini društva preuzimatelja i preuzetog društva.

29. U tom pogledu treba podsjetiti da se čl. 4. st. 1. Direktive 90/435, u verziji koja je proizišla iz Direktive 2003/123, predviđa, kada matično društvo ili njegova stalna poslovna jedinica, na temelju povezivanja matičnog društva sa svojim društvom kćeri, prima raspodijeljeni dobitak, da se država matičnog društva i država njegove stalne poslovne jedinice, osim kada je društvo kći likvidirano, suzdržava od oporezivanja takva dobitka, ili oporezuje takav dobitak, dopuštajući matičnom društvu i stalnoj poslovnoj jedinici da odbiju od svote porezne obveze dio poreza na dobitak pravnih osoba koji se odnosi na taj dobitak i koji je isplatilo društvo kći i njegova društva unuke, pod uvjetom da svaki dio trgovačkog društva i njegova društva unuke poštuje zahtjeve propisane u čl. 2. i 3. prvonavedene direktive do granice svote odgovarajuće obračunane porezne obveze.

30. Direktivom 90/435 tako se izričito ostavlja izbor državama članicama između sustava oslobođenja i

sustava uračunavanja koji su predviđeni u njezinu čl. 4. st. 1. prvoj i drugoj alineji (...).

31. Prema navodima iz zahtjeva za prethodnu odluku, Kraljevina Belgija odabrala je sustav oslobođenja, predviđen čl. 4. st. 1. prvom alinejom Direktive 90/435. Stoga na postavljeno pitanje valja odgovoriti uzimajući u obzir samo tu odredbu.

32. U tom pogledu **Sud je presudio**, s jedne strane, **da obveza države članice koja je odabrala sustav predviđen čl. 4. st. 1. prvom alinejom Direktive 90/435 da se suzdrži od oporezivanja dobitka koji matično društvo prima na temelju povezanosti od svojeg društva kćeri ne podliježe nikakvom uvjetu te se izražava uz jedino ograničenja iz st. 2. i 3. tog članka i onog iz čl. 1. st. 2. te Direktive** i, s druge strane, također je obuhvaćena zabranom propisanom čl. 4. st. 1. prvom alinejom nacionalnog propisa koji, iako se njime ne oporezuju dividende koje prima matično društvo kao takve, može imati učinak da matično društvo neizravno podliježe oporezivanju dividenda (...).

33. Kad je riječ o **belgijskom poreznom sustavu** koji se odnosi na viškove KOPa, iz spisa kojim Sud raspolaže proizlazi da se njime **prvotno** predviđalo da se dividende koje je primilo matično društvo dodaju njegovoj poreznoj osnovici i da se svota koja odgovara 95 % tih dividenda odbija od te osnove, ali samo ako postoji oporeziv dobitak matičnog društva i bez mogućnosti da se dio viškova KOPa koji nije odbijen prenese na porezne godine koje slijede (...).

34. Međutim, **nakon presude Suda iz 2009., Cobelfret (C138/07)**, sustav viškova KOPa izmijenjen je tako da se (...) **dio viškova KOPa koji se ne može odbiti tijekom predmetne porezne godine zbog nedovoljna dobitka od tada može prenijeti na sljedeću poreznu godinu i da taj prijenos nije vremenski ograničen**. Stoga se čini da se smanjenje prenosivih gubitaka, do kojeg dovodi uključivanje dividenda u poreznu osnovicu matičnog društva, sada nadoknađuje vremenski neograničenim prijenosom viškova KOPa te svote (...).

35. U ovom slučaju, glavni predmet ne odnosi se na situaciju u kojoj bi dividende koje je društvo kći isplatilo svojem društvu majci bile oporezovane u odnosu na to društvo, nego na situaciju u kojoj je, po analogiji s onim što predviđa nacionalno zakonodavstvo u području prijenosa gubitaka preuzetog društva na društvo preuzimatelja u slučaju spajanja, belgijska Porezna uprava samo djelomično priznala prijenos viškova KOPa preuzetog društva na društvo preuzimatelja, odnosno u granicama udjela koji predstavlja neto porezna imovina preuzetog društva u ukupnoj neto poreznoj imovini društva preuzimatelja i preuzetog društva.

36. Kao prvo, treba **utvrditi da se čl. 4. st. 1. Direktive 90/435 ne predviđa mogućnost bezuvjetnog prijenosa viškova koji čine konačno oporezovani prihod**, poput onih koji su predmet belgijskoga poreznog sustava koji se odnosi na KOP, preuzetog društva na društvo preuzimatelja. Tom se odredbom **državama članicama samo nalaže da**, kao što je to istaknuto u t. 29. i 30. ove presude, **izaberu između sustava oslobođenja i sustava uračunavanja kako bi se izbjeglo dvostruko ekonomsko oporezivanje raspodjele dividenda od strane društva kćeri svojem matičnom društvu, a da se pritom ne propisuje način na koji ga države članice koje su odabrale sustav oslobođenja moraju provesti**.

37. Slijedom toga, države članice slobodne su odrediti, uzimajući u obzir potrebe svojega unutarnjeg pravnog poretka, načine ostvarivanja rezultata propisanog čl. 4. st. 1. prvom alinejom Direktive 90/435 (...).

38. Kao drugo, Direktivom 90/434 ni bilo kojim drugim tekstom prava Unije **ne predviđa se pravo na bezuvjetan prijenos viškova** poput onih iz točke 36. ove presude **preuzetog društva na društvo preuzimatelja u okviru spajanja**, kao što to zahtijeva društvo Allianz Benelux.

39. Kao treće, potrebno je **ispitati dovodi li sustav koji se odnosi na KOP** poput onoga o kojemu je riječ u glavnom postupku **do izravnog ili neizravnog oporezivanja primljenih dividenda koje nije u skladu s čl. 4. st. 1. prvom alinejom Direktive 90/435**.

40. S jedne strane, što se tiče **postojanja možebitnoga izravnog oporezivanja dividendi**, iz spisa kojim Sud raspolaže proizlazi da se **sustavom KOPa o kojemu je riječ u ovom predmetu može osigurati da se dividende primljene od preuzetog društva ne oporezuju na razini društva preuzimatelja**. Naime, taj sustav predviđa da su, kao prvo, dividende koje je primilo matično društvo uključene u njegovu poreznu osnovicu i, kao drugo, da se iznos koji odgovara 95 % tih dividenda odbija od te osnove ako oporeziv dobitak ostaje u rukama matičnog društva nakon odbitka drugoga izuzetog dobitka. Stoga navedeni sustav **ne dovodi do izravnog oporezivanja dividenda** koje su izuzete na temelju čl. 4. st. 1. prve alineje Direktive 90/435, što uostalom nije ni tvrdila ni jedna od stranaka koje su podnijele očitovanja.

41. S druge strane, što se tiče postojanja **možebitnoga neizravnog oporezivanja dividenda** koje se, kao što je to navedeno u t. 32. ove presude, protivi čl. 4. st. 1. prvoj alineji Direktive 90/435, treba **utvrditi protive li se obvezi predviđenoj u toj odredbi porezni učinci da ograničenje prijenosa viškova na temelju režima KOPa prilikom spajanja preuzimanjem rezultira poreznom osnovicom društva primatelja tih dividenda**.

42. U tom se smislu napominje da je Sud u presudi iz 2019., Brussels Securities (C389/18), koja se odnosila na redosljed kojim su u belgijskom poreznom pravu bili odbijeni prihodi koji se mogu odbiti od oporeziva dobitka, osobito viškovi KOPa u odnosu na druge prihode čiji je prijenos poreznog odbitka bio vremenski ograničen, **proveo usporedbu situacije** o kojoj je riječ u tom predmetu, **u okviru koje je matično društvo prilikom odbitka poreza moralo poštovati prioritetni red odbitka viškova KOPa u odnosu na drugi porezni odbitak**, sa situacijom koja bi prevladala da je Kraljevina Belgija primijenila sustav oslobođenja u okviru kojeg se dividende jednostavno isključuju iz porezne osnove.

43. Kao što to istodobno predlažu belgijska vlada i Komisija, takvo rasuđivanje koje se temelji na usporedbi dviju situacija može se po analogiji primijeniti i u glavnom postupku, čak i ako je Sud to rasuđivanje primijenio u kontekstu odnosa između matičnog društva i njegova društva kćeri.

44. Stoga je **potrebno usporediti situaciju poput predmetne**, u okviru koje je **prilikom spajanja preuzimanjem primijenjeno isto razmjerno ograničenje na prijenos kako gubitaka tako i viškova KOPa preuzetog društva, sa situacijom u kojoj je dotična država članica uvela jednostavan sustav oslobođenja** kojim se predviđa isključenje dividenda iz porezne osnove i u kojoj bi se razmjerno ograničenje primijenilo samo na prijenos gubitaka, a ne na prijenos viškova KOPa.

45. Međutim, (...) iz te usporedbe proizlazi da situacija u kojoj se razmjerno ograničenje primjenjuje kako na prijenos viškova KOPa tako i na prijenos gubitaka u slučaju spajanja ne dovodi do strožeg oporezivanja od onog pri kojemu bi dividende bile isključene iz porezne osnovice društva primatelja. Čini se da se u objema situacijama poštuje porezna neutralnost.

46. Osim toga, kao što to navodi Komisija, ako bi viškovi KOPa u cijelosti bili preneseni na društvo preuzimatelja, dok se razmjerno ograničenje poput onoga u glavnom postupku primjenjuje na prijenos gubitaka, to bi društvo bilo u povoljnijem položaju nego da je Kraljevina Belgija predvidjela jednostavno oslobođenje.

47. Osim toga, u predmetima koji uključuju nacionalno zakonodavstvo o kojemu je riječ u glavnom postupku, Sud je napomenuo da su države članice slobodne odrediti načine prema kojima se postiže rezultat propisan čl. 4. st. 1. Direktive 90/435 (...).

48. S obzirom na prethodna razmatranja, na prethodno pitanje treba odgovoriti kako je uvodno navedeno (...)

Presuda se u cijelosti može preuzeti na mrežnoj stranici:

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=267407&pageIndex=0&doclang=HR&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=132768>

*Pripremila: Tatjana GRBAC, dipl. iur.,
stalni sudski tumač za njemački jezik*

ODGOVORI NA PITANJA PRETPLATNIKA

Isplata drugog dohotka nasljednicima

Kada se nasljednicima isplaćuje primitak koji se oporezuje kao drugi dohodak, postoje određena pravila kojih se isplatalci trebaju pridržavati. Isplata se obavlja isključivo na temelju pravomoćnog Rješenja o nasljeđivanju, doprinosi se ne obračunavaju, a predujam poreza obračunava se na jednak način kao što bi se obračunavao da je dohodak isplaćen ostavitelju.

Kako se isplata po osnovi drugog dohotka ostavitelja isplaćuje nasljedniku?

Pravo nasljeđivanje imovine preminule fizičke osobe, državljanina Republike Hrvatske, uređeno je Zakonom o nasljeđivanju (Nar. nov., br. 48/03, 163/03, 35/05, 127/13, 33/15, 14/19).

Imovinu i obveze preminule osobe (ostavitelja) nasljeđuje jedna ili više osoba koje su njezinom smrću stekle nasljedno pravo, što se utvrđuje u ostavinskom postupku. Ostavinski postupak provodi se nakon smrti ostavitelja, pred sudom ili javnim bilježnikom, a pokreće se nakon što sud primi smrtovnicu ostavitelja, izvadak iz matice umrlih odnosno drugu s njima izjednačenu ispravu. U ostavinskom postupku sud ili javni bilježnik utvrđuje nasljednike, sastav ostavine i prava koja pripadaju pojedinim nasljednicima i drugim osobama. Nasljednik se može odrediti nasljedstva. Na temelju **rješenja o nasljeđivanju** na nasljednika se prenosi imovina ostavitelja (ostavina), osim one imovine koja se ne može naslijediti zbog posebne pravne naravi ili za koju je zakonom isključeno nasljeđivanje. Nasljednik odgovara za obveze ostavitelja, do visine naslijedene imovine. U rješenju o nasljeđivanju navode se podatci o nasljedniku, između ostalih i OIB nasljednika.

Položaj pravnih sljednika utvrđen je čl. 24. Općega poreznog zakona (Nar. nov., br. 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 42/20). Univerzalni pravni sljednik u cijelosti preuzima pravni položaj pravnog prednika, osim obveza po osnovi izrečenih novčanih kazni pravnom predniku.

Nasljednici su obvezni podmiriti obveze iz porezno-dužničkog odnosa do visine vrijednosti naslijedene imovine,

osim obveza po osnovi izrečenih novčanih kazna ostavitelju. Vrijednost naslijedene imovine utvrđuje porezno tijelo na osnovi tržišnih cijena. Od dana smrti poreznog obveznika do trenutka izvršnosti rješenja o pravnim sljednicima ne teče zastara za dug ostavitelja u trenutku smrti.

Pojam poreznog obveznika određen je čl. 2. Zakona o porezu na dohodak (Nar. nov., 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20) pa je **tako porezni obveznik fizička osoba koja ostvaruje dohodak**. Međutim, porezni obveznik je i nasljednik za sve porezne obveze koje proizlaze iz dohotka što ga je ostavitelj ostvario do svoje smrti. Nasljednik je istodobno i porezni obveznik za dohodak koji mu priteče iz naslijedenih izvora dohotka. Predujam poreza na dohodak odnosno porez na dohodak nasljedniku se utvrđuje prema istom izvoru dohotka koji bi se utvrđivao ostavitelju.

Dakle, Zakon propisuje tko se smatra obveznikom poreza za naslijedeni dohodak, koji je način obračuna te način izvještavanja. Prema čl. 2. Pravilnika o porezu na dohodak (Nar. nov., 10/17, 128/17, 106/18, 1/19, 80/19, 1/20, 74/20, 1/21., 102/22, 112/22) porezni obveznik – nasljednik ima obvezu u ime i za račun ostavitelja podmiriti dospjele obveze do vrijednosti naslijedene imovine, može podnijeti njegovu godišnju poreznu prijavu (Obrazac DOH) ili pokrenuti poseban postupak utvrđivanja poreza na dohodak (ZPP-DOH) te ispuniti druge Zakonom propisane obveze. Ako nasljednik ne podnese poreznu prijavu ostavitelja, koju je ostavitelj u skladu s odredbama Zakona bio obavezan dostaviti, dohodak ostavitelja utvrđuje Porezna uprava procjenom.

Prema čl. 4. Zakona o lokalnim porezima, **porez na nasljedstva i darove** plaća se na gotov novac, novčane tražbine i vrijednosne papire (vrijednosnice) te na pokretnine, ako je pojedinačna tržišna vrijednost pokretnina veća od 6.636,14 eura na dan utvrđivanja porezne obveze. Međutim, on se ne plaća ako se na naslijedeni ili darovani gotov novac, novčane tražbine, vrijednosne papire (vrijednosnice) te pokretnine plaća neki drugi porez prema posebnom propisu.

S obzirom na to da se, prema Zakonu o porezu na dohodak, i na naslijedeni drugi dohodak plaća porez

na dohodak, prema Zakonu o lokalnim porezima nema oporezivanja.

Osim plaće i neoporezivih primitaka, nasljednici mogu od ostavitelja naslijediti i isplate na temelju ugovora o djelu, autorskog honorara, umjetničkog honorara i sve druge isplate koje se oporezuju kao drugi dohodak u skladu s čl. 39. i 40. Zakona o porezu na dohodak.

U skladu s čl. 40. predujam poreza na dohodak od drugog dohotka prema čl. 39. st. 1. Zakona plaća se po odbitku, po stopi od 20 % bez priznavanja osobnog odbitka iz čl. 14. Zakona. **Predujam poreza na dohodak od drugog dohotka obračunavaju, obustavljaju i uplaćuju isplatelji prilikom svake isplate i istodobno s isplatom.**

U skladu s čl. 111. Zakona o doprinosima za osiguranika po osnovi primitaka od kojih se utvrđuje drugi dohodak (čl. 9. st. 1. t. 20.) obveznik doprinosa iz osnovice jest primatelj, a obveznik doprinosa na osnovicu jest isplatelj primitka.

Obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja svih doprinosa jest isplatelj primitka.

Međutim, iznimno, prema čl. 212. Zakona o doprinosima, primitci od kojih se utvrđuje drugi dohodak, odnosno dohodak ili dobitak ostvaren od obavljanja druge djelatnosti, a koji su ostvareni prije smrti obveznika doprinosa – ostavitelja, izuzimaju se od obveze pod uvjetom da obveza doprinosa prema tim načelima nije obračunana ni evidentirana u Poreznoj upravi, niti je namirena do prije smrti ostavitelja.

Dakle, kod isplate drugog dohotka nasljednicima se iznimno NE obračunavaju doprinosi (uz zadovoljavanje uvjeta iz čl. 212. Zakona o doprinosima).

Ako je obveza doprinosa zadužena u Poreznoj upravi, nasljednik duguje doprinose za ostavitelja i u tom će se slučaju plaćeni doprinosi uključiti u mirovinsku osnovicu ostavitelja (u mirovinsku osnovicu razdoblja u kojemu je ostavitelj imao status osiguranika). (I. M. K.)

Ugradnja solarnih ploča na prostore za stanovanje

Na isporuku i ugradnju solarnih ploča na privatne stambene objekte, prostore za stanovanja te javne i druge zgrade koje se koriste za aktivnosti od javnog interesa te isporuku i ugradnju solarnih ploča u blizini takvih objekata, prostora i zgrada PDV se obračunava i plaća po stopi od 0 %. Stopa PDV-a od 0 % primjenjuje se na isporuke od 1. listopada 2022. godine.

Trgovačko društvo (dalje: Društvo) bavi se isporukom solarnih panela i izgradnjom solarnih elektrana. Društvo isporučitelj obveznik je PDV-a i ugovorilo je s Društvom Stan d.o.o., također obveznikom PDV-a, isporuku i ugradnju solarnih panela u okviru projekta realizacije solarne elektrane kao jednostavne građevine, prema načelu „ključ u ruke“. Društvo Stan d.o.o. zgradu na koju se ugrađuje solarne elektrane koristi za stanovanje vlastitih zaposlenika. Je li isporuka takve solarne elektrane za potrebe stanovanja oporeziva stopom PDV-a od 0 % ili se na takvu isporuku primjenjuje prijenos porezne obveze za građevinske usluge prema čl. 75. st. 3. t. a) Zakona o PDV-u?

Prema izmijenjenim i dopunjenim odredbama čl. 38. st. 6. Zakona o porezu na dodanu vrijednost (Nar. nov., br. 73/13, 99/13, 148/13, 153/13, 143/14, 115/16, 106/18, 121/19, 138/20, 39/22, 113/22, dalje: Zakon o PDV-u) i čl. 47. st. 3. Pravilnika o porezu na dodanu vrijednost (Nar. nov., br. 79/13, 85/13, 160/13, 35/14, 157/14, 130/15, 01/17, 41/17, 128/17, 1/19, 1/20, 01/21, 73/21, 41/22, 133/22., dalje: Pravilnik o PDV-u), na isporuku i ugradnju solarnih ploča na privatne stambene objekte, prostore za stanovanja te javne i druge zgrade koje se koriste za aktivnosti od javnog interesa te isporuku i ugradnju solarnih ploča u blizini takvih objekata, prostora i zgrada PDV se obračunava i plaća po stopi od 0 %, a isporučitelj prilikom nabave solarnih ploča i druge potrebne opreme ima pravo na odbitak pretporeza. Prostorima za stanovanje i prostorima za aktivnosti od javnog interesa prema odredbama čl. 47. st. 3. Pravilnika o PDV-u smatraju se prostori koji se većim dijelom (više od 50 %) koriste za takve namjene. Nadalje se odredbama toga članka objašnjava da se pod pojmom isporuke i ugradnje solarnih ploča podrazumijeva **realizacija projekta izvedbe jednostavnih građevina u smislu zakona kojim se uređuje gradnja, a kojim je obuhvaćen i projekti i izvedbeni dio koji izvodi jedan ili više izvođača**. Pri tome se stopom PDV-a od 0 % oporezuje potrebna oprema i radovi (uključujući grupu opreme fotonaopnski paneli, inverter, baterija (opcionarno), građevinska konstrukcija i kabelski razvod, solarni kolektori, spremnik tople vode, cirkulacijska pumpa i grupu radovi i usluge, i to izvođenje radova na montaži, projektiranje i ishođenje dozvola i priključenje na elektroenergetsku distribucijsku mrežu. Nadalje je odredbama čl. 151. st. 3. Pravilnika o PDV-u propisano da se čl. 75. st. 3. t. a) Zakona o PDV-u o prijenosu porezne obveze ne primjenjuje na isporuke iz čl. 38. st. 6. Zakona o PDV-u oporezive stopom PDV-a od 0 %.

Iz navedenih odredaba proizlazi da trgovačko društvo obveznik PDV-a na isporuku i ugradnju solarnih panela u okviru realizacije projekta izvedbe solarne elektrane kao jednostavne građevine prema načelu „ključ u ruke“ za potrebe stanovanja naručitelju zaračunava PDV po stopi od 0 %, a ne primjenjuje prijenos porezne obveze prema čl. 75. st. 3. t. a) Zakona o PDV-u, jer je namjena ugrađenih solarnih panela takva da se ugrađuju na građevinu koja će se upotrebljavati za potrebe stanovanja. Na jednak bi se način stopa PDV-a od 0 % primijenila i u slučaju da isporuku s ugradnjom u okviru realizacije projekta izvedbe solarne elektrane kao jednostavne građevine za potrebe stanovanja naručitelju zaračunava više izvođača (primjerice zasebno projektant, a zasebno izvođač radova). No, kada bi se solarni paneli isporučivali bez ugradnje ili izvan projekta izvedbe jednostavne građevine, na takvu bi se isporuku obračunao PDV po stopi od 25 %. Prijenos porezne obveze prema čl. 75. st. 3.t.a) Zakona o PDV-u u primjeru iz upita primijenio bi se u slučaju da u projektu izvedbe osim glavnog izvođača sudjeluju i podizvođači obveznici PDV-a koji bi svoje usluge projektiranja i ugradnje zaračunavali glavnom izvođaču obvezniku PDV-a. (S. B. P.).

PROPISI I STAJALIŠTA
Besplatan pristup na RRiF-ovoj mrežnoj stranici

Isporuka solarne elektrane za potrebe proizvodnog pogona

Na izgradnju fotonaponske elektrane kao cjeline prema načelu „ključ u ruke“ ili na pojedinačne usluge prema troškovniku glavnog projekta, odnosno izvedbenog projekta elektrane, a koje se kao takve mogu smatrati uslugama iz čl. 75. st. 3. t. a) Zakona o PDV-u, primjenjuje se prijenos porezne obveze.

Trgovačko društvo (dalje: Društvo) bavi se isporukom i izgradnjom solarnih elektrana. Društvo je obveznik PDV-a i ugovorilo je s Društvom Tvornica d.o.o., također obveznikom PDV-a, isporuku i ugradnju fotonaponske elektrane prema načelu „ključ u ruke“. Društvo Tvornica d.o.o. elektranu će upotrebljavati za opskrbu vlastita proizvodnog pogona električnom energijom, a možebitne proizvedene viškove električne energije prodavat će opskrbljivaču. Obračunava li Društvo isporučitelj na isporuku i ugradnju fotonaponske elektrane PDV po stopi od 25 % ili se primjenjuje prijenos porezne obveze prema čl. 75. st. 3. t. a) Zakona o PDV-u?

Na izgradnju fotonaponske elektrane kao cjeline prema načelu „ključ u ruke“ ili na pojedinačne usluge prema troškovniku glavnog projekta, odnosno izvedbenog projekta elektrane, a koje se kao takve mogu smatrati uslugama iz čl. 75. st. 3. t. a) Zakona o PDV-u, primjenjuje se prijenos porezne obveze. Navedeno proizlazi iz *stajališta Ministarstva financija, KLASA: 410-01/22-01/241 od 21. travnja 2022. godine*, prema kojem se: ... na izgradnju fotonaponske elektrane kao cjeline po principu „ključ u ruke“ ili na pojedinačne usluge prema troškovniku glavnog projekta, odnosno izvedbenog projekta a koje se kao takve mogu smatrati uslugama iz članka 75. stavka 3. točke a) Zakona o PDV-u, primjenjuje prijenos porezne obveze. Međutim, napominjemo da se na pojedinačno obavljene i zaračunate usluge odnosno isporuke, kao što su primjerice usluga transporta opreme od lokacije do naručitelja radova, usluga obuke osoblja za rad na sustavu fotonaponske elektrane, isporuka tehničke dokumentacije i korisničkih uputa, izrada plana servisnog održavanja, popravak odnosno dovođenje u funkcionalno stanje sustava u slučaju kvara u jamstvenom roku, ne primjenjuje prijenos porezne obveze.

Iz navedenih odredaba proizlazi da Društvo isporučitelj fotonaponske elektrane prema načelu „ključ u ruke“ na isporuku takve elektrane društvu naručitelju ne obračunava PDV nego primjenjuje prijenos porezne obveze prema čl. 75. st. 3. t. a) Zakona o PDV-u. Međutim, kada bi se solarni paneli društvu zaračunavali zasebno, bez ugradnje na njih bi se obračunao PDV po stopi od 25 %. Takav bi slučaj bio i da se, primjerice, zasebno zaračunavaju usluge prijevoza opreme zato što se usluge prijevoza prema odredbama čl. 152. st. 2. t. k) Pravilnika o PDV-u ne smatraju građevinskim uslugama iz čl. 75. st. 3. t. a) Zakona o PDV-u na koje se primjenjuje tuzemni prijenos porezne obveze. (S. B. P.)

Čitajte najnovije financijske vijesti na
RRiF-ovim mrežnim stranicama
rrif.hr

Novi tzv. republički prosjek kod ovrhe na plaći i drugim stalnim primitcima

Od 1. siječnja 2023. godine u primjeni je novi u praksi zvan republički prosjek (*prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po zaposlenome u pravnim osobama Republike Hrvatske za razdoblje siječanj – kolovoz 2022.*) koji iznosi 7.583,00 kn.

S obzirom na to da se mijenja svake kalendarske godine, koliko sada iznosi tzv. republički prosjek kod ovrhe na plaći i koliki se dio plaće od tada plijeni?

Odredbom čl. 173. st. 3. Ovršnog zakona (Nar. nov., br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 55/16 – Odl. UsRH, 73/17, 131/20, 114/22) definirana je prosječna mjesečna plaća kao *prosječan iznos mjesečne netoplaće isplaćene po jednom zaposlenom u pravnim osobama u Republici Hrvatskoj, za razdoblje siječanj – kolovoz tekuće godine, koju je dužan utvrditi Državni zavod za statistiku i objaviti je u »Narodnim novinama«, najkasnije do 31. prosinca te godine. Tako utvrđeni iznos primjenjivat će se u idućoj godini.*

Riječ je zapravo o prosječnoj vrijednosti, odnosno u obračunskom smislu o osnovici koja služi pri obračunu koliki dio plaće i/ili drugoga stalnog novčanog primitka podliježe ovrshi na novčanim sredstvima, a nad kolikim je dijelom primitka ovrha ograničena. U praksi se on naziva još i tzv. republički prosjek (dalje: republički prosjek).

Kao što je navedeno, republički prosjek se objavljuje i primjenjuje u cijeloj sljedećoj godini, što je krajem prošle kalendarske godine i učinjeno. Tako je Državni zavod za statistiku objavio *Prosječnu mjesečnu isplaćenu neto plaću po zaposlenome u pravnim osobama Republike Hrvatske za razdoblje siječanj – kolovoz 2022.* (Nar. nov., br. 125/22).

Tom je objavom utvrđeno da je republički prosjek (*prosječna mjesečna isplaćena neto plaća po zaposlenome u pravnim osobama Republike Hrvatske za razdoblje siječanj – kolovoz 2022.*) iznosio **7.583,00 kuna**.

Prema tome, spomenuta je svota relevantna za izračun dijela plaće i drugih stalnih i povremenih novčanih primitaka, jer je odredbom čl. 173. st. 1. i 2. Ovršnog zakona propisano da *ako se ovrha provodi na plaći ovršenika, od ovrhe je izuzet iznos u visini dvije trećine prosječne netoplaće u RH, a ako se ovrha provodi radi naplate tražbine po osnovi zakonskog uzdržavanja, naknade štete nastale zbog narušenja zdravlja ili smanjenja, odnosno gubitka radne sposobnosti i naknade štete za izgubljeno uzdržavanje zbog smrti davatelja uzdržavanja, iznos u visini od jedne polovine prosječne netoplaće u RH, osim u slučaju ovrhe radi prisilne naplate novčanih iznosa za uzdržavanje djeteta u kojem slučaju je od ovrhe izuzet iznos koji odgovara iznosu od jedne četvrtine prosječne mjesečne isplaćene netoplaće po zaposlenom u pravnim osobama RH za proteklu godinu.*

No, ako ovršenik prima plaću koja je manja od prosječne netoplaće u RH, *od ovrhe je izuzet iznos u visini tri četvrtine plaće ovršenika, ali ne više od dvije trećine prosječne netoplaće u RH, a ako se ovrha provodi radi naplate tražbine po osnovi zakonskog uzdržavanja, naknade štete nastale zbog narušenja zdravlja ili smanjenja, odnosno gubitka radne sposobnosti i naknade štete za izgubljeno uzdržavanje zbog smrti davatelja uzdržavanja, iznos u visini jedne polovine netoplaće ovršenika, osim u slučaju ovrhe radi prisilne*

naplate novčanih iznosa za održavanje djeteta u kojem slučaju je od ovrhe izuzet iznos koji odgovara iznosu od jedne četvrtine netoplaće ovršenika.

Tako su od siječnja 2023. godine za ovrhu na plaći i drugim stalnim i povremenim novčanim primitcima relevantni pragovi:

- a) ako je radnikova (ovršenikova) neto-plaća veća od 7.583,00 kn, od ovrhe je izuzet iznos u visini 2/3 republičkog prosjeka, što znači da mu se može ovršiti sve iznad 5.055,33 kn ($7.583,00 / 3 \times 2$)
- b) ako je radnikova (ovršenikova) neto-plaća manja od 7.583,00 kn, od ovrhe je izuzeta svota (dva slučaja):
 - od 5.055,33 kn: ako mu je neto-plaća veća od 6.740,44 kn (svota koja je izračunana na temelju Ovršnog zakona 3/4 neto-plaće radnika = 2/3 prosječne netoplaće,) a manja (ili jednaka) 7.583,00 kn – mora se ovršiti sve iznad 5.055,33 kn
 - u visini 3/4 netoplaće radnika: ako je neto-plaća manja (ili jednaka) od 6.740,44 kn – smije se ovršiti samo 1/4 radnikove neto-plaće. (A. V.)

Najmanji broj trajanja godišnjeg odmora radnika s invaliditetom

Radnik koji je osoba s invaliditetom ima za svaku kalendarsku godinu pravo na plaćeni godišnji odmor u trajanju od najmanje pet tjedana

Mora li se radnicima s invaliditetom omogućiti veći broj dana minimalnoga godišnjeg odmora u odnosu na ostale radnike? U slučaju pozitivnog odgovora, iz čega proizlazi takva obveza?

Najkraće trajanje godišnjeg odmora utvrđeno je tako da je određeno da *radnik ima za svaku kalendarsku godinu pravo na plaćeni godišnji odmor u trajanju od najmanje četiri tjedna*. Iznimke od navedenog pravila postoje za malodobne i one radnike koji rade *na poslovima na kojima, uz primjenu mjera zaštite zdravlja i sigurnosti na radu, nije moguće zaštititi radnika od štetnih utjecaja* (čl. 77. st. 1. Zakona o radu – Nar. nov., br. 93/14, 127/17, 98/19). Za te dvije kategorije radnika najkraće trajanje godišnjeg odmora iznosi 5 tjedana.

Poslodavac je obavezan osigurati radniku korištenje toga prava te bez obzira na okolnosti koje se mogu pojaviti, ne bi mogao radniku uskratiti pravo korištenja godišnjeg odmora.

Ako mu ne omogućiti korištenje punog ili razmjernog dijela godišnjeg odmora (čl. 78. Zakona o radu precizirano je kada radnik ostvaruje pravo na razmjerni, a ne na puni godišnji odmor), tada je poslodavac dužan radniku isplatiti naknadu za neiskorišteni godišnji odmor.

Navedeno izravno proizlazi iz odredbe čl. 82. Zakona o radu (takva odredba nije postojala u starom Zakonu o radu), prema kojoj *u slučaju prestanka ugovora o radu, poslodavac je dužan radniku koji nije iskoristio godišnji odmor u cijelosti, isplatiti naknadu umjesto korištenja godišnjeg odmora, s time da se predmetna naknada određuje razmjerno broju dana neiskorištenoga godišnjeg odmora*. O samom načinu obračuna te naknade, osobito s poreznog i računovodstvenog motrišta, v., Božina, A.: Naknada za neiskorišteni godišnji odmor i JOPPD, *RRiF* br. 5/22., str. 64-72.

U slučaju da poslodavac dragovoljno ne isplati radniku predmetnu naknadu, radnik je tada ovlašten pokrenuti radni spor radi isplate svoje tražbine iz radnog odnosa. Pritom radnik ne mora, dakle prije pokretanja radnog spora, uložiti poslodavcu zahtjev za ostvarenje prava, s obzirom na to da je u konkretnom slučaju riječ o zahtjevu radnika za naknadom – novčanom tražbinom iz radnog odnosa (čl. 133. Zakona o radu).

Kad je riječ o radnicima s invaliditetom, nužno je istaknuti da i takvim radnicima (minimalno) trajanje godišnjeg odmora iznosi najmanje 5 tjedana. Naime, to je izričito propisano odredbom čl. 12. st. 3. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (Nar. nov., br. 157/13, 152/14, 39/18, 32/20; dalje: Zakon o rehabilitaciji i zapošljavanju), na temelju koje *osoba s invaliditetom ima za svaku kalendarsku godinu pravo na plaćeni godišnji odmor u trajanju od najmanje pet tjedana*.

Napominjemo da je *osoba s invaliditetom*, u smislu Zakona o rehabilitaciji i zapošljavanju – čl. 3. st. 1.) *osoba koja ima dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprječavati njezino puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima*.

No, ako poslodavac zaposlenoj osobi s invaliditetom, u smislu Zakona o rehabilitaciji i zapošljavanju, ne bi omogućio korištenje godišnjeg odmora u navedenom minimalnom trajanju (5 tjedana), tada bi na temelju prisilne odredbe čl. 41. st. 1. t. 5. Zakona o rehabilitaciji i zapošljavanju počinio prekršaj za koji je zapriječena novčana kazna od 5.000,00 do 30.000,00 kn za poslodavca pravnu osobu. Novčanom kaznom od 1.000,00 do 5.000,00 kn za navedeni će se prekršaj kazniti odgovorna osoba pravne osobe te (istom kaznom) poslodavac fizička osoba. (A. V.)

Isključenje s rada i materijalna prava

Radnicima, članovima sindikata koji su isključeni s rada (kao odgovor na već započeti štrajk), pripada pravo na doprinose za obvezno zdravstveno i mirovinsko osiguranje obračunane na minimalnu osnovicu, a radnicima nečlanovima (sindikata) isključenim s rada po istoj osnovi, pripada također navedeno pravo, ali po drugoj zakonskoj osnovi.

Radnici nečlanovi sindikata su bili u štrajku. Imaju li oni pravo po Zakonu o radu da im se plate doprinosi koji pripadaju radnicima koji su članovi sindikata?

Štrajk je obustava rada, način konfliktnog rješavanja kolektivnih radnih sporova, oblik industrijske akcije radnika.

Institut štrajka uređen je Zakonom o radu (Nar. nov., br. 93/14, 127/17, 98/19) kojim je propisano da *sindikati imaju pravo pozvati na štrajk i provesti ga u svrhu zaštite i promicanja gospodarskih i socijalnih interesa svojih članova te zbog neisplate plaće, dijela plaće, odnosno naknade plaće, ako nisu isplaćene do dana dospijeca* (čl. 205. st. 1. Zakona o radu).

Poslodavac je ovlašten isključiti radnike s rada. Tada je riječ o institutu koji se naziva isključenje s rada (*lockout*). Tako je određeno da *poslodavci mogu isključiti radnike s*

rada samo u odgovoru na već započeti štrajk (čl. 213. st. 1. Zakona o radu).

Pritom je utvrđeno vremensko ograničenje koje se sastoji u tome da *lockout* ne smije započeti prije osma dana od dana početka štrajka. Vezano uz broj radnika koji se isključuju, propisano je da broj ne smije biti veći od ½ broja radnika u štrajku. Pravila o poslovima koji se ne smiju prekidati te ovlasti sindikata uređeni su odredbom čl. 214. Zakona o radu.

Uz to je utvrđeno (čl. 213. st. 4. Zakona o radu) da za radnike isključene s rada poslodavac je dužan uplatiti doprinose utvrđene posebnim propisima na osnovicu koju čini najniža plaća.

Tako je minimalna osnovica doprinosa za mirovinsko i zdravstveno osiguranje utvrđena Zakonom o doprinosima (Nar. nov., br. 84/08, 152/08, 94/09, 18/11, 22/12, 144/12, 148/13, 41/14, 143/14, 115/16, 106/18). Odredba o obvezi uplate minimalnih doprinosa odnosi se samo

na radnike koji su članovi sindikata koji je organizirao štrajk. No, postavlja se pitanje imaju li radnici koji su sudjelovali u štrajku pravo na uplatu doprinosa od strane poslodavca iako nisu članovi sindikata, s obzirom na to da, kako je navedeno, štrajk može organizirati samo sindikat. I takvim radnicima pripada pravo na uplatu razmatranih doprinosa, ali ne na temelju navedene odredbe čl. 214. st. 4. Zakona o radu.

Odredbom čl. 200. Zakona o doprinosima propisano je da za osiguranike po osnovi radnog odnosa za razdoblje provedeno u obveznim osiguranjima po osnovi rada, doprinose treba obračunati najmanje prema najnižoj mjesečnoj osnovici za obračun doprinosa. Sve dok poslodavac ne odjavi radnika s obveznoga zdravstvenog i mirovinskog osiguranja, obveznik je uplate doprinosa. Stoga i radnicima nečlanovima sindikata koji su isključeni s rada pripada pravo na doprinose za obvezno zdravstveno i mirovinsko osiguranje, obračunane na minimalnu osnovicu. (A. V.)

Pozivamo vas na

RRIF-ove *webinare*

– stručne edukacije po mjeri modernih računovođa

Budite u tijeku sa svim stručnim aktualnostima bez gužvi, putovanja i dodatnih troškova!

Sve potrebne stručne informacije doznajte ne napuštajući svoje radno mjesto ili dom.

Popis svih aktualnih *webinara* je na stranici
<https://www.rrif.hr/webinari.html>

Snimke *webinara* – novo u ponudi RRIF-a

Ako zbog dinamike posla ili drugih razloga ne možete sudjelovati na našim *webinarima* koji se održavaju uživo, idealan odabir za vas su snimke *webinara*.

Snimke *webinara* možete:

- pregledavati kada vama to najviše odgovara
- pregledavati više puta
- „premotavati“ i zaustavljati snimku.

Cijena snimke *webinara* uključuje pravo na tri pregleda snimke unutar 72 sata od prvog pokretanja snimke i pisani materijal (prezentacije predavača u PDF formatu)

Popis svih dostupnih snimki *webinara* pogledajte na <https://www.rrif.hr/video/>

PRIRUČNIK ZA UVOĐENJE EURA

Pravne, financijske, porezne i računovodstvene aktivnosti
i prilagodbe u procesu zamjene kune eurom

Prelaskom na drugu najznačajniju svjetsku valutu – euro ušli smo u razdoblje goleme promjene u poslovnom svijetu i privatnom životu. Sve su propisane pretpostavke ispunjene. Ostaju još samo praktične radnje koje će ovaj pothvat učiniti stvarnim.

Već od 5. rujna 2022. godine započinje prva radnja dvojnog iskazivanja cijena i novčanih iskaza vrijednosti. U kojim je sve slučajevima obvezno dvojno iskazivanje, a koje su iznimke te koja su pravila za preračunavanje i zaokruživanje, objašnjavamo u ovom Priručniku. No to nije sve, postoji niz radnji i postupaka za druge segmente poslovnih aktivnosti koje treba uskladiti za ovu valutnu promjenu.

Prelazak na novu službenu valutu zahtijeva prilagodbu računovodstva radi ispravnog evidentiranja i prikazivanja poslovnih događaja u poslovnim knjigama u prijelaznom razdoblju te druge prilagodbe u vezi sa sastavljanjem financijskih izvješća i poreznih prijava, obračuna plaća i dr. nakon što 1. siječnja 2023. postanemo 20. članica europodručja. Ovim Priručnikom omogućujemo Vam da na praktičnim primjerima i stručnim objašnjenjima spoznate što sve treba obaviti na putu do uvođenja eura te poslije kad on postane službenom valutom Republike Hrvatske.

		Cijena (kn)	(EUR)	Kol.
• PRAVO I POREZI za 2023.				
- tiskano izdanje (br. 1–12)	(1.373,55 kn + PDV 13 %)	1.552,11	(206,00)
- tiskano + web-izdanje (br. 1–12)	(1.600,25 kn + PDV 13 %)	1.808,28	(240,00)
- web-pretplata 1. 1. – 31. 12. 2023.	(1.193,52 kn + PDV 13 %)	1.348,68	(179,00)
• RAČUNOVODSTVO REVIZIJA I FINACIJE za 2023.				
- tiskano izdanje (br. 1–12)	(1.546,90 kn + PDV 13 %)	1.748,00	(232,00)
- tiskano + web-izdanje (br. 1–12)	(1.873,62 kn + PDV 13 %)	2.117,19	(281,00)
- web-pretplata 1. 1. – 31. 12. 2023.	(1.340,20 kn + PDV 13 %)	1.514,43	(201,00)

☐ PRIRUČNIK ZA UVOĐENJE EURA, kolovoz 2022.		126,00	(16,95)
☐ ZAKON O OBVEZNIM ODNOSIMA, (urednički pročišćeni tekst), prosinac 2021.		105,00	(13,94)
☐ ZAKON O PARNIČNOM POSTUPKU, (Predgovor s promjenama i urednički pročišćeni tekst), rujan 2019.		84,00	(11,15)
☐ ZAKON O TRGOVAČKIM DRUŠTVIMA, (urednički pročišćeni tekst), srpanj 2019.		126,00	(16,72)
☐ ZAKON O KOMUNALNOM GOSPODARSTVU, siječanj 2019.		252,00	(33,45)
☐ ZBIRKA PROPISA IZ CESTOVNOG PROMETA, REDAKCIJSKI PROČIŠĆENI TEKSTOVI, srpanj 2018.		125,00	(16,59)
☐ OVRŠNI ZAKON I BITNI PRAVILNICI, (urednički pročišćeni tekst), rujan 2017.		84,00	(11,15)
☐ KOMENTAR JEDINSTVENIH NOMOTEHNIČKIH PRAVILA, studeni 2015.		98,70	(13,10)
☐ NOMOTEHNIKA – IZRADA OPĆIH AKATA, ožujak 2015.		189,00	(25,08)
☐ NOMOTEHNIKA – IZRADA OPĆIH AKATA I KOMENTAR JEDINSTVENIH NOMOTEHNIČKIH PRAVILA – KOMPLET		231,00	(30,66)
☐ KOMENTAR ZAKONA O TRGOVAČKIM DRUŠTVIMA, listopad 2008. ZAKON O TRGOVAČKIM DRUŠTVIMA, (redakcijski pročišćeni tekst), srpanj 2019.		630,00	(83,62)
☐ OBITELJSKA POLJOPRIVREDNA GOSPODARSTVA, II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, travanj 2022.		273,00	(36,23)
☐ RRiF-ov RAČUNSKI PLAN ZA PODUZETNIKE, XXV. izdanje, veljača 2021.		73,50	(9,76)
☐ RAČUNOVODSTVO PODUZETNIKA, XII. izdanje, ožujak 2021.		598,50	(79,43)
☐ RAČUNOVODSTVO PODUZETNIKA, XII. izdanje, ožujak 2021. I RRiF-ov RAČUNSKI PLAN ZA PODUZETNIKE, XXV. izdanje, veljača 2021. – KOMPLET		630,00	(83,62)
☐ POREZNI I SOCIJALNI POLOŽAJ IZASLANIH (UPUĆENIH) RADNIKA NA RAD U DRUGU DRŽAVU, skupina autora, studeni 2020.		252,00	(33,45)
☐ OBRAČUN PUTNIH TROŠKOVA I OSTALIH NADOKNADA, veljača 2019.		294,00	(39,02)
☐ POREZ NA DODANU VRIJEDNOST – primjena u praksi, VIII. dopunjeno izdanje, lipanj 2018.		525,00	(69,68)
☐ ČLANOVI DRUŠTVA, ČLANOVI UPRAVE, PROKURISTI I LIKVIDATORI, lipanj 2017.		378,00	(50,17)
☐ RAČUNOVODSTVO NEPROFITNIH ORGANIZACIJA, VII. izdanje, lipanj 2017.		588,00	(78,04)
☐ KREDITNI RIZIK, (prof. dr. sc. Jakovčević / mr. sc. Jolić), travanj 2013.		336,00	(44,59)
☐ KONTROLING, kolovoz 2008.		399,00	(52,96)
☐ KNJIGA POSLOVNIH UDJELA, (za popunjavanje)		100,00	(13,27)

**U CIJENU SVIH KNJIGA URAČUNAN JE PDV
Fiksni tečaj konverzije 7,53450 kn za 1 EUR**

U prilogu narudžbenice molimo pošaljite potvrdu o uplati na IBAN RRIF plus d.o.o. Zagreb, broj HR2624020061100033007, uz poziv na vaš OIB. Tajnost podataka zajamčena.

e-pošta: rrif@rrif.hr

Naziv naručitelja

Odjel ili ime osobe na koju se šalje

Ulica i br. Pošt. broj i mjesto

Telefon e-pošta

IBAN OIB

U , dne

.....
Potpis odgovorne osobe

ZAKON O PARNIČNOM POSTUPKU

(Urednički pročišćeni tekst, rujan 2019.)

Iz tiska je izišao "Zakon o parničnom postupku" – urednički pročišćeni tekst, rujan 2019. Uz pročišćeni tekst Zakona, ovo izdanje sadržava i širi prikaz svih bitnih instituta koje donose novele ZPP-a iz 2019. godine te stvarno kazalo svih relevantnih pojmova / instituta, uključujući i one novounesene.

Opseg priručnika: 162 stranica

OBITELJSKA POLJOPRIVREDNA GOSPODARSTVA

Računovodstvo, porezi, trgovina, usluge i fiskalizacija
II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje 2022.
Skupina autora

U hrvatskoj je stručnoj literaturi ovo jedinstven Priručnik za jednu od temeljnih i najraširenijih djelatnosti koju obavljaju mali poduzetnici u području poljoprivrede. Ovaj Priručnik namijenjen je svim fizičkim i pravnim osobama koje se bave proizvodnjom poljoprivrednih proizvoda na svojim obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (dalje: OPG) i onima koji pružaju ugostiteljske usluge na svojim OPG-ovima. Uz to, Priručnik je namijenjen i svim računovođama i ostalim subjektima koji se u svom poslu svakodnevno susreću s problematikom oporezivanja i računovodstvenog praćenja poslovanja OPG-a. Priručnik obuhvaća kompletno poslovanje više skupina OPG-ova: od onih koji nisu porezni obveznici, OPG-ova koji su u sustavu poreza na dohodak (OPG-ova koji se oporezuju paušalno), OPG-ova koji vode poslovne knjige u sustavu poreza na dohodak i koji su obveznici poreza na dodanu vrijednost (dalje: PDV) do OPG-ova koji su obveznici poreza na dobitak i PDV-a. Nakon što je rasprodano prvo izdanje i poslije izmjena propisa o PDV-u, objavili smo II. izdanje ove knjige.

KOMENTAR ZAKONA O TRGOVAČKIM DRUŠTVIMA

IV. izmijenjeno i dopunjeno izdanje 2008.
(dodatak 2019.)

Autori:

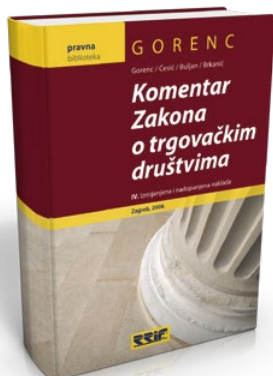
prof. dr. sc. Vilim GORENC; doc. dr. sc. Zlatko ČESIĆ;
Vesna BULJAN, dipl. iur. i dr. sc. Vlado BRKANIĆ

Kupci komentara Zakona o trgovačkim društvima dobivaju i Zakon o trgovačkim društvima - redakcijski pročišćeni tekst iz 2019. godine.

Opseg priručnika je 1660 stranica. Tvrdi uvez.

+ **dodatak:**

Zakon o trgovačkim društvima (pročišćeni tekst) - 2019.

Dobar, bolji, RRiF-ovac

#onokad se poklope aktiva i pasiva u bilanci

RRiF Visoka škola za financijski menadžment jedna je od rijetkih visokoškolskih ustanova koja kroz svoje studijske programe obrazuje stručnjake iz područja financija, računovodstva i poreza. Studij se izvodi kao redoviti i izvanredni. Za izvanredne studente predavanja i vježbe održavaju se u poslijepodnevni satima. Ovaj studij daje vam alat s kojim postajete samostalni, stručni i educirani iz najtraženijeg područja u ekonomiji.

Na RRiF VŠ učite od najboljih!

A kada diplomirate na RRiF Visokoj školi:

VI NEĆETE TRAŽITI POSAO – POSAO ĆE TRAŽITI VAS!

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ

180
ETCS
BODOVA

6
SEMESTRA

Računovodstvo i financije u trajanju od tri akademske godine (6 semestara) - 180 ECTS bodova.

Stručni(a) prvostupnik(ica) ekonomije

SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STUDIJ

120
ETCS
BODOVA

4
SEMESTRA

Korporativne financije u trajanju od dvije akademske godine (4 semestra) - 120 ECTS bodova.

Stručni(a) specijalist(ica) korporativnih financija (razina stručnog magisterija)